

Mikkel Berg-Nordlie
Sigrid Skålnes

Gåatome-laanta jñh juhtemegeajnoeh -

**Distriktsgrenseendringer i reindriftn på
1990-tallet i Nordland og Nord-Trøndelag**

NIBR

Norsk institutt for by- og regionforskning

Gåatome-laanta jñh
juhtemegeajnoeh -

Andre publikasjoner fra NIBR:

NIBR-rapport 2011:4

Den offentlege forvaltninga av
reindriffta – omdømmeundersøkinga

Samarbeidsrapport NIBR/UiT 2011

Flytting til byer fra distrikts-
områder med samisk bosetting

Rapportene koster
fra kr 250,- til kr 350,- og kan bestilles
fra NIBR:
Gaustadalléen 21
0349 Oslo
Tlf. 22 95 88 00
Faks 22 60 77 74

E-post til
nibr@nibr.no

Publikasjonene
kan også skrives ut fra
www.nibr.no
Porto kommer i tillegg til de oppgitte
prisene

Mikkel Berg-Nordlie
Sigrid Skålnes

Gåatome-laanta jñh juhtemegeajnoeh -

Distriktsgrenseendringer i reindriftn på 1990-
tallet i Nordland og Nord-Trøndelag

NIBR-rapport 2012:10

Tittel: **Gåatome-laanta jñh juhtemegeajnoeh -**
Distriktsgrenseendringer i reindrifra på 1990-tallet i
Nordland og Nord-Trøndelag

Forfatter: Mikkel Berg-Nordlie og Sigrìd Skålnes

NIBR-rappoort: 2012:10

ISSN: 1502-9794

ISBN: 978-82-7071-932-7

Prosjektnummer: O-2989

Prosjektnavn: Evaluering av reinbeitedistriktsgrenser i Nordland
og områdegrensa mellom Nordland og Nord-
Trøndelag.

Oppdragsgiver: Reindriftsforvaltninga

Prosjektleder: Sigrìd Skålnes

Referat: Rapporten er ei evaluering av reindrifras distrikts-
inndeling i Nordland og områdegrensa mellom
Nordland og Nord-Trøndelag. Begge disse to
delene av arbeidet fokuserer på medvirkning i
grensereguleringsprosessen, og på målopp-
nåelse. Det er reindriftnæringas medvirkning i
prosessen, representert ved reindriftsgrupper,
som står i fokus. Rapporten ser på følger av endra
distrikts- og områdeinndeling. Disse endringene
er knytt til mulige endringer på fem områder;
områdebruk, fordeling av beiter internt i et
distrikt, organisering, planlegging og økonomi,
samarbeidsrelasjoner internt og virkninger på
investeringer og drift av infrastruktur.

Sammendrag: Norsk og engelsk

Dato: Mai 2012

Antall sider: 269

Pris: kr 250

Utgiver: Norsk institutt for by- og regionforskning
Gaustadalléen 21,
0349 OSLO
Telefon: (+47) 22 95 88 00
Telefaks: (+47) 22 60 77 74
E-post: nibr@nibr.no

Vår hjemmeside: <http://www.nibr.no>
Trykk: Nordberg A.S.
Org. nr. NO 970205284 MVA
© NIBR 2012

Forord

Dette prosjektet er gjennomført på oppdrag fra Reindriftsforvaltninga. NIBR fikk oppdraget med å evaluere reinbeitedistriktsgrensene i Nordland og områdegrensa mellom Nordland og Nord-Trøndelag høsten 2011.

Prosjektet er gjennomført av forskerne Mikkel Berg-Nordlie og Sigrid Skålnes ved NIBR, med Skålnes som prosjektleder. Bård A. Berg, Universitetet i Tromsø og Kirsti Strøm Bull, Universitetet i Oslo har lest gjennom og kommentert rapporten, og har gitt verdifulle innspill og opplysninger i forbindelse med arbeidet. Uten deres bidrag ville arbeidet vært enda mer omfattende enn det har vært. Vi er svært takknemlige for det gode arbeidet de har gjort. Vi vil også takk Unni Steinfjell for framifrå hjelp med den sorsamiske tittelen på rapporten.

Vi ønsker også å rette en stor takk til alle innafor reindriftsforvaltninga, næringa og andre som tok seg tid til intervjuer med oss i forbindelse med prosjektet. De har alle sammen gitt viktige bidrag til arbeidet med rapporten.

Oslo, mai 2012

Olaf Foss
Forskningssjef

Innhold

Forord	1
Sammendrag.....	6
Jillen-Njaarke.....	13
1 Oppdrag, mandat og metode.....	37
1.1 Undersøkelsesopplegget.....	37
1.1.1 Prosessen.....	38
1.1.2 Måloppnåelse	42
1.1.3 Tradisjonell bruk	44
1.1.4 Kort om språk og stedsnavn	47
2 Reindriffta i Norge.....	49
2.1 Staten og reindriffta.....	49
2.1.1 Grenseoverskridende reindrifftsregulering.....	50
2.1.2 Norsk reindrifftsregulering.....	51
2.2 Dagens reindrifftsforvaltning.....	53
2.2.1 Sentrale forvaltnings- og organisasjonsledd	53
2.2.2 Det samiske reinbeiteområdet.....	54
2.2.3 Distriktene.....	54
2.2.4 Sijte (siida)	55
2.2.5 Sijteandel (siidaandel)	56
2.2.6 Sideordna rekrutteringsandel.....	56
2.2.7 Konvensjonsbeiter/konvensjonsdistrikter	57
3 Områdegrensa mellom Nordland og Nord-Trøndelag.....	58
3.1 Forhistorie.....	58
3.2 Prosess og innspill.....	60
3.2.1 Aktører fra næringa.....	60
3.2.2 Næringas rolle i prosessen	61
3.2.3 Innspill fra næringa	62
3.3 Forslag og reaksjoner.....	63
3.3.1 Børgefjellet.....	63
3.3.2 Freavna-området og Kalvvatnene	64
3.3.3 Kolbotn reinbeitedistrikt.....	64

3.3.4	Vikna.....	64
3.3.5	Sammenslåing.....	65
3.3.6	Reaksjoner.....	65
3.4	Vedtak.....	66
4	Reinbeitegrenser og endringer av disse i Nordland.....	68
4.1	Endringer og forslag til endringer før 1995.....	68
4.2	Prosess og innspill.....	70
4.2.1	Innspill fra distriktene i følge 1998-utredninga.....	71
4.2.2	Utredningsforslaget og reaksjoner fra næringa.....	79
4.2.3	Områdestyret sitt helhetlige forslag; Reindrifstagnonomens og Reindrifstsjefens kommentarer.....	90
4.2.4	Vedtak.....	92
5	Distriktenes medvirkning i prosessen med å etablere nye grenser mellom reinbeitedistriktene.....	97
5.1	Søndre Helgeland/Søndre Områdegrense.....	98
5.1.1	Åarjel-Njaarke.....	98
5.1.2	Tjåehkere.....	99
5.1.3	Voengelh-Njaarke.....	100
5.1.4	Byrkije.....	101
5.1.5	Jillen-Njaarke.....	102
5.2	Nordre Helgeland.....	104
5.2.1	Røssåga/Toven.....	104
5.2.2	Ildgruben.....	105
5.2.3	Hestmannen/Strandtindene.....	106
5.3	Salten.....	106
5.3.1	Saltfjellet.....	106
5.3.2	Balvatn.....	106
5.3.3	Duokta.....	107
5.4	Nordre Nordland.....	107
5.4.1	Stájggo-Hábmer.....	107
5.4.2	Frostisen.....	108
5.4.3	Skjomen.....	108
6	Erfaringer med dagens distriktsinndeling og områdegrenseinndeling.....	109
6.1	Måloppnåelse.....	109
6.1.1	Hvem har rettigheter hvor?.....	110
6.2	Samarbeidsrelasjoner internt; organisering, planlegging og økonomi.....	120
6.2.1	Søndre Helgeland/Søndre Områdegrense.....	120

6.2.2	Nordre Helgeland	123
6.2.3	Salten.....	124
6.2.4	Nordre Nordland	124
6.3	Virkninger på investering og drift av infrastruktur som gjerder, slakteanlegg og gjeterhytter.....	125
6.3.1	Søndre Områdegrense/Søndre Helgeland	125
6.3.2	Nordre Helgeland	126
6.3.3	Salten.....	126
6.3.4	Nordre Nordland	127
6.4	Fordeling av beiter internt, inkludert gevinst og/eller tap av beiteområder sett i forhold til tidligere bruk.....	127
6.4.1	Søndre Helgeland/Søndre Områdegrense	127
6.4.2	Nordre Helgeland	130
6.4.3	Salten.....	136
6.4.4	Nordre Nordland	137
6.5	Endra områdebruk, inkludert gevinst og/eller tap av beiteområder sett i forhold til tidligere bruk.....	137
6.5.1	Søndre Helgeland/Søndre Områdegrense	137
6.5.2	Nordre Helgeland	158
6.5.3	Salten.....	166
6.5.4	Nordre Nordland	168
7	Oppsummering.....	169
7.1	Medvirkning.....	169
7.1.1	Enkeltdistrikter sine vurderinger	169
7.1.2	Hvem ble hørt – og hva er det å bli hørt?	171
7.1.3	Påvirkningsmuligheter.....	172
7.1.4	Næringa sine interesser og andre sine interessser....	173
7.1.5	Prosess og intern konflikt	175
7.1.6	Evalueringa som uteble	176
7.2	Sammenslåtte distrikter og deres funksjonsevne.....	176
7.2.1	Søndre Helgeland/Søndre Områdegrense	177
7.2.2	Nordre Helgeland	177
7.2.3	Nordre Nordland	178
7.3	Økonomi og infrastruktur	178
7.3.1	Voengelh-Njaarke	178
7.3.2	Jillen-Njaarke	179
7.3.3	Røssåga/Toven	179
7.3.4	Ildgruben	179
7.3.5	Hestmannen/Strandtindene	179
7.3.6	Balvatn	179

7.4	Uenigheter om reindriftsland	180
7.4.1	Søndre Helgeland/Søndre Områdegrense	180
7.4.2	Nordre Helgeland	186
7.4.3	Salten.....	190
7.4.4	Nordre Nordland.....	191
7.5	Organisering, medvirkning og måloppfyllelse	191
7.5.1	Sammenslåing av distrikter	194
7.5.2	Uenigheter om beiteland.....	195
	Litteratur	203
	Dokumenter	206
Vedlegg 1	Samiske stedsnavn, norske varianter	210
Vedlegg 2	Matrise over ulike forslag og endelig vedtak i forhold til distriktsgrensereguleringene i Nordland reinbeiteområde, 1999.....	220
Vedlegg 3	Forslag til distriktsinndeling i Nordland på 1980-tallet.....	225
Vedlegg 4	Informanter.....	230
Vedlegg 5	Spørreundersøkelse.....	235
Vedlegg 6	Kartverk.....	247

Sammendrag

Mikkel Berg-Nordlie og Sigrid Skålnes

Gåatome-laanta jñ juhtemegeajnoeh -

Distriktsgrenseendringer i reindriften på 1990-tallet i Nordland og Nord-Trøndelag

NIBR-rapport: 2012:10

I evalueringsrapporten har vi i ulik grad sett på prosessene i de 12 reinbeitedistriktene i Nordland, og i de nordtrønderske reinbeitedistriktene som ligger på områdegrensa mot Nordland. Vi har fokusert på fem spørsmål:

- Organisering, planlegging og økonomi
- Endra områdebruk, inkludert gevinst og/eller tap av beiteområder sett i forhold til tidligere bruk
- Fordeling av beiter internt
- Samarbeidsrelasjoner internt
- Virkninger på investeringer og drift av infrastruktur som gjerder, slakteanlegg og gjeterhytter.

Hvordan disse spørsmålene har blitt tatt opp og behandla har nær tilknytning til hvordan evalueringa ble organisert og gjennomført. I oppsummeringa av svarene ser vi spesielt på organiseringa av prosessen. Avslutningsvis vil vi også peke på konkrete problemer som har oppstått på grunn av reinbeitereguleringene, kommentere der grensereguleringer synes å ha blitt gjort i strid med etablerte rettigheter, og antyde forslag til hvordan disse problemene kanskje kan løses.

Organisering, planlegging og økonomi

Valg av organisasjonsmodell er ikke en nøytral beslutning, men en beslutning som er med på å bestemme hvilke interesser,

holdninger og konflikter som blir integrert i prosessen, og til en stor grad hvilke stemmer som kan komme til uttrykk i arbeidet. Å bestemme organisasjonsmodell kan slik ses som en måte å utøve makt på (Morgan 1988). Vi ser grensereguleringsprosessen som en politisk prosess der myndighetene valgte en spesiell organisasjonsmodell, og dermed valgte noen grunnleggende verdier for hvordan reguleringsarbeidet skulle gjennomføres. Det gjaldt blant annet i forhold til hvordan rettigheter ble oppfattet, og hvilke prinsipper man tok som utgangspunkt for arbeidet. Vårt hovedanliggende er ikke i første rekke å si hva som er rett eller galt, men vi vil framheve at valg man tar i en slik prosess som dette vil ha konsekvenser for hvilke resultater man oppnår. Når vi kommer med forslag om andre modeller for hvordan man eventuelt kan møte utfordringer assosiert med grensereguleringene er det ment som et drøftingsgrunnlag fra vår side.

Grensereguleringsprosessen ble organisert på en måte som var suksessfull i det at man fikk nye grenser - men mindre vellykka i det at noen av de nye distriktene fikk store funksjonsproblemer, at ikke alle sine rettigheter til tradisjonelt beiteland ble ivaretatt, og at mange mener å ha hatt lite påvirkningskraft i en prosess som var av stor betydning for dem.

Reindriftsmyndighetens organisasjonsmodell for grensereguleringsarbeidet ble i stor grad en "enmannsmodell", der én person hadde ansvaret for å samle inn informasjon, og å komme med det grunnleggende forslaget til nye grenser. Mange i næringa opplevde dette som en lukka prosess. Samme utreder fikk en tilsvarende sentrale rolle både 1991 og 1999. Med en slik organisasjonsmodell har forvaltninga stilt seg lagelig til for hogg, fordi en enkeltaktør lett kan kritiseres for å representere begrensa interesser. I tillegg ble kritikken mot utrederen forsterka fordi deler av næringa tilla han spesielle interesser og holdninger, basert på hans bakgrunn. Vi kan ikke ta stilling til dette, men fastslår at forvaltninga sitt valg av utredningsmodell åpna for kritikk fra næringa, mer eller mindre rettmessig, men trolig likevel vanskelig å verne seg mot. Dette førte til stor misnøye, og har trolig svekka prosessen sin legitimitet. Ei organisering der flere i praksis medvirka i arbeidet – ikke minst fra næringa sjøl - kunne trolig hindra dette.

I stedet endte man med en situasjon der næringsutøverne, når man spør dem i dag, ofte uttrykker en oppfatning av avmakt i forhold

til prosessen. Dette gjelder især, men ikke utelukkende, de som ikke vant fram med sine meninger. En minoritet av utøvere oppfatter prosessen som ryddig og grei. Sistnevnte er i stor grad de som opplevde at vedtakene var til deres fordel.

Måten man velger å organisere en prosess på kan være tydelig eller utydelig, alt etter hvilke rammer man velger, hvilke avgrensinger man gjør og hvordan man tilkjenner valgene som er tatt. Disse valgene er også med på å bestemme hvordan prosessen blir oppfattet og vurdert, og hvilken legitimitet den får. Grensereguleringsprosessene preges av at rammene har vært utydelige, og flere av utøverne har levd i uvisshet om resultatet og grensereguleringenes grad av endelighet. Det er klare vedtak om evaluering av grensereguleringene etter tre år, men vedtakene har ikke blitt fulgt opp. Forsinkelsen har hatt negative konsekvenser for praktisk drift og næringsutøverne sin følelse av medvirkning, og har medvirka til å skape unødvendig og uheldig usikkerhet blant utøvere. Utsettelsen har også gitt rom for at konflikter som oppstod mer eller mindre på grunn av at grensereguleringene har fått utspille seg unødvendig lenge.

Når det gjelder grunnprinsippene for måten grensene ble regulert på er ikke disse uproblematisk.

I begge prosessene vektla forvaltninga hensiktsmessighet og naturlige grenser. Om man ser på tradisjonelt beiteland har dette – især i 1999 – bare vært ett av mange hensyn å ta. Reindriftsretten har blitt sett på som en kollektiv rett for alle reineiere, mens det har blitt via mindre oppmerksomhet til hvilke grupper som har tradisjon på å drive hvor. Dagens lovverk er krystallklar på at man har ikke rett til å nekte sifter å drive reindrift på områder de tradisjonelt har brukt. Det at man ikke satte tradisjonell bruk som et utgangspunkt da grensene skulle trekkes på nytt, var også åpenbart i konflikt med utøverne sin vektlegging av hevdvunne rettigheter og tradisjonell bruk av beiteland.

Et annet element som forslagene vektla for lite var lokale samarbeidsforhold. Det har i noen tilfeller skjedd sammenslåing av grupper i ett felles distrikt, uten at begge parter ønska dette, og det har i flere tilfeller ikke blitt gjort aktive grep fra forvaltninga retta mot å hjelpe grupper i sammenslåtte distrikter til å sameksistere. Mange utøvere sier de ikke ble hørt i grensereguleringsprosessen. Ikke alle kunne det, om man med 'å bli hørt' mener at innspill

skulle gjøres til basis for vedtak. En del av innspillene fra utøverne stod klart i motsetning til hverandre, og det ble heller ikke gjort forsøk på at næringa sjøl skulle komme fram til kompromisser. Det ble forvaltninga som tok avgjørelsene, i stedet for at man organiserte forhandlingsmøter, inntok rollen som megler og agerte som tilrettelegger for næringa.

Spillet som oppstod rundt grensereguleringene var ikke prega av konstruktive forhandlinger mellom de partene som stod lengst fra hverandre. Noen synes å ha oppfatta situasjonen som et nullsumspill, der noen til slutt skulle vinne og andre tape, og at avgjørelser ble tatt av forvaltninga. Mye i måten prosessen var organisert la opp til at avgjørelsen skulle tas ovenfra etter at en forvaltningsutsendt utreder hadde samla inn informasjon og brakt den videre oppover. Det ble ikke organisert meglingsmøter mellom de som lå i konflikt, eller lagt opp til at folk skulle få komme til enighet. Resultatet ble at noen endte opp med at de mente de ikke ble hørt i prosessen. Men heller ikke innen næringa mener alle at slike avgjørelser skal overlates til næringa alene, de mener det kan føre til at små aktører blir overkjørt.

Forvaltninga la ned et stort arbeid med å innhente opplysninger fra reindriftsutøverne, og i utredningene er det redegjort omfattende for utøverne sine holdninger og argumenter både i 1991 og 1999. Disse redegjørelsene stemmer stort sett overens med hva utøverne sier i dag. Flere utøvere leverte også egne distriktsreguleringsforslag, som i følge dokumentene ble debattert og tatt aktivt stilling til av avgjørende myndigheter.

Likevel er det påfallende stor forskjell mellom det bildet man får av å lese dokumentene, og det inntrykket man får når man spør utøverne i hvilken grad de har hatt reelle påvirkningsmuligheter. Flere gir inntrykk av at de fikk komme inn i prosessen alt for seint, på et tidspunkt hvor mye allerede var bestemt, og mange sier at innspillene deres i prosessen ikke ble tatt alvorlig. Få sitter igjen en følelse av å ha hatt virkelig innflytelse. Forvaltninga og utreder har gjort en grundig jobb med å samle inn synspunkter fra grupper i næringa, men en mindre god jobb med å sikre at utøverne følte de var viktige deltakere i utforminga av grensereguleringene.

Mange utøvere, også blant de som opplevde å vinne fram, oppfatter grensereguleringsprosessene som farga av én person, Ansgar J. Kosmo – i det følgende kalt utreder, som fikk i oppgave

å utrede prosessen. Noen utøvere forklarer dagens distriktsgrenser ut fra hvordan de oppfatter utreders holdninger. Flere av utøverne oppfatter det også som problematisk at samme person stod ansvarlig for forslaget i 1991 og 1999. Det synes likevel klart at utreder har hatt et reflektert forhold til sin egen habilitet i ulike spørsmål. Vi er kjent med at han ved flere anledninger har tatt opp hvorvidt han kunne anses som inhabil. I det ene tilfellet (Ylvingen) falt valget på at han ikke skulle utrede denne øya. I det andre tilfellet (områdegrensa, forholdet mellom Voengelh-Njaarke og Tjåehkere) ble hans mulige inhabilitet ansett som uvedkommende, sia områdegrensa ikke skulle revurderes.

Det synes å ha blitt kommunisert dårlig til reindriftsutøverne i Nordland at områdegrensa ikke skulle endres i 1999, flere utøvere hevdet at det var på grunn av utrederen dette ikke ble gjort, mens det for oss virker som at forvaltninga ikke hadde lagt opp til at ei revurdering av områdegrensene fra 1991 skulle skje på tampen av 1990-tallet. Man kan likevel merke seg at det var Kosmo som foreslo distriktsgrenseendringa mellom Byrkije og Voengelh-Njaarke i 1991, og det kan ses som uryddig at han alene ble satt til å vurdere også denne grensa fram mot distriktsgrenseendringene i 1999.

Utreder har gjort et solid arbeid med å samle inn informasjon og kartlegge næringsutøverne sine interesser, og hans to forslagsdokumenter er særdeles grundige og omfattende arbeidsstykker som drøfter materialet grundig og vurderer flere løsninger. Vi oppfatter det som at han argumenterer godt for sine forslag – men at han sett med nåtidens øyne og den rettsoppfatning vi har nå, har tatt for lite hensyn til tradisjonell bruk av reindriftsland.

Viktigere i forhold til prosessen er at utreder ikke ser ut til å ha hatt den grad av makt i prosessen som noen utøvere tilskriver han. Dokumentene viser at andre personer og instanser i forvaltninga også har vært involvert – især i prosessen fram mot endringene i 1999. Reindriftsagronom Harald Rundhaug deltok aktivt i informasjonsinnsamlinga, og var med på de fleste intervjuene. Rundhaug opplyser at når han og Reindriftsforvaltninga i Nordland ikke var med på å utforme forslaget til ny distriktsinndeling, så var dette for å unngå at de skulle bli inhabile i forhold til å skrive innstillinga seinere i prosessen. Reindriftsforvaltninga i Nordland var aktive i informasjonshentingsfasen,

men av habilitetsgrunner mente de at de ikke kunne delta i å utforme selve forslaget. I slutfasen av prosessen har alternative grensereguleringsforslag fra blant anna Områdestyret og grupper blant næringsutøverne blitt vurdert av Reindriftsstyret før avgjørelse ble tatt.

Inntrykket noen i næringa sitter med, at grensereguleringene ved begge korsveier i stor grad var utreder sitt prosjekt, er etter vårt syn feil. Det framstår likevel som klart at om en aktør har hatt en spesielt sentral posisjon i begge prosessene, så var det utrederen: utredningene som han førte i pennen; med informasjonen som ble lagt fram, vurderingene han gjorde og forslaga han fremma, la grunnlaget for den videre prosessen. Det er uheldig at utredningene, og i etterkant vedtakene, har blitt så sterkt knytta til én aktør sine vurderinger. Dette er ikke en kritikk av utreder fra vår side, men av forvaltninga som organiserte prosessen på denne måten. Vi forstår at det var vanskelig å finne noen med samme kompetansenivå som utreder, men det har likevel svekka grensene sin legitimitet i næringa når prosessene (og dermed i ettertid resultatene) ble assosiert med én aktør i forvaltninga i en slik grad. Dette kunne vært unngått ved å involvere andre mer i utredningsprosessen, og ved å informere bedre om hvordan prosessen foregikk. En åpnere prosess der utøverne var involvert tettere og mer systematisk, kunne bidratt til å gi næringa reell innflytelse.

Endra områdebruk

Prosessene med å endre reinbeitegrensene har i flere tilfeller ført til endra områdebruk, noe som har medført følger for enkelt-distrikter. I det følgende oppsummerer vi erfaringene med dette.

- Reindriftsutøverne i Byrkjje, Tjåhkere og Ildgruben er fornøyde med prosessen, de mener den var ryddig og ga muligheter til innspill. Utøverne ble hørt på sentrale punkter, og både utreder sitt forslag og det endelige resultatet gikk i ønska retning.
- Kappfjellgruppa (tidl. Bindal/Kappfjell, nå Voengelh-Njaarke) og Eira Fallås-gruppa (tidl. Brønnøy/Kvitfjell, nå i Jillen-Njaarke) er de som klarest viser misnøye med prosessene. Medvirkningsmulighetene ble ikke opplevd som reelle. Gruppenes ønsker i 1999 ble ikke innfridd;

Kappfjellgruppa ønska visse trekk ved 1991-reguleringene omgjort, mens Eira Fallås-gruppa ikke ønska å inngå i stordistrikt sammen med utøverne i Brurskanken reinbeitedistrikt. Kappfjellgruppa mener også at de ikke ble tatt hensyn til i 1991, da de fikk begrensa sine landområder i øst.

- Andre utøvere, især på Helgeland, er også misfornøyde med i hvilken grad næringa fikk påvirkningskraft i prosessen. Flere opplevde det som frustrerende å lage forslag som ikke ble tatt til følge. Dette gjelder særlig 'Fempartsforslaget', underskrevet av de daværende distriktene Brurskanken, Hestmannen/Strandtindene, Røssåga, Toven og Voengelh-Njaarke. Forslaget innebar en inndeling av Helgeland i øst-vestgående distrikter. Forslaget ble diskutert før vedtak ble gjort, men få av elementene i forslagene kan gjenfinnes i vedtaket.
- Duokta sier de hadde god mulighet til deltakelse og innflytelse, og mener at også andre reindriftsutøvere hadde innvirkning på resultatet.
- Saltfjellet-gruppa og Labba-gruppa i Ståjggo-Habmer er de utøverne i Salten og Nordre Nordland som uttrykker sterkest misnøye med prosessen. Saltfjellgruppa sier det var for lite informasjon til utøverne om prosessen, og områdestyret hadde for mye makt. Labba-gruppa i Ståjggo-Hábmer mener de ikke fikk delta så mye som de ønska, og at næringa kom for seint inn i prosessen.
- Balvatn og Frostisen er mindre misfornøyde med sin rolle i prosessen enn Saltfjellgruppa og Labba-gruppa. Balvatn uttrykker misnøye med resultatet, men oppgir å ha deltatt og å ha hatt innflytelse. De har hatt inntrykk av at også reindriftsaktører fra andre distrikt har hatt innflytelse i prosessen. I følge Balvatn var prosessen likevel prega av for lite åpenhet. Frostisen oppgir å både ha deltatt og blitt hørt, men ikke vunnet fram likevel.
- Skjomen har hatt et møte med A. J. Kosmo og Harald Rundhaug hvor de har fått uttrykt sitt sentrale synspunkt om at de ikke ville miste Virak, noe de likevel gjorde. Det framgår av dokumentene at de har levert innspill til høringa.

Flere utøvere opplevde prosessen som opprivende, fordi ulike grupper kjempa om å overbevise forvaltninga om sitt syn. Dette

gjaldt særlig Helgeland. Mange mener prosessen tok for lang tid, andre mener at prosessen måtte være så langtrukken som den var for å bli rettferdig. Det er likevel vanskelig å tenke seg distriktsreguleringer uten konflikter. Kanskje kunne konfliktene blitt reduserte om man på forhånd hadde forsøkt meglingsløsninger i de mest kritiske situasjonene, heller enn å gå rett til å samle inn informasjon med sikte på å ta en avgjørelse ovenfra. Det er likevel tvilsomt om alle i næringa ville likt en slik modell, selv om de fleste i dag mener næringa burde vært mer og tidligere involvert i prosessen.

Evalueringa av grensereguleringsprosessen skulle komme etter tre år, men kommer først nå, mer enn et tiår seinere. Det er stor misnøye i næringa på grunn av dette. Noen utøvere har oppfatta situasjonen etter grensereguleringene som uavklart fordi ei evaluering var like om hjørnet, og at de derfor har levd i en uklar situasjon som har gjort langsiktige vurderinger og investeringer vanskelig. At evalueringa uteble har også blitt oppfatta av noen som en manglende mulighet til å gi innspill til forvaltninga om problemer i kjølvannet av grensereguleringene, og gitt en følelse av maktesløshet.

Fordeling av beiter internt

Både i 1991 eller 1999 ble noen distrikter sammenslått på en slik måte at flere sijter/siidaer ble nødt til å dele distrikt. Erfaringene med disse. Åarjel-Njaarke og Tjæhkere er ikke tatt med, sia disse 'fler-sijtedistriktene' i realiteten fungerte som administrativt enhetlige distrikter før sammenslåinga. Erfaringene er fra Jillen-Njaarke på Søndre Helgeland, Røssåga/ Toven på Nordre Helgeland, Ståjggo-Håbmer og Frostisen i Nordre Nordland.

Jillen-Njaarke

De største samarbeidsproblemene i hele utredningsområdet var i Jillen-Njaarke. Her var situasjonen at den ene parten (Eira Fallås-gruppa) ikke ønska å bli sammenslått, noe den andre (utøverne i Brurskanken) gjorde. Forholdet mellom utøvergruppene var i utgangspunktet svært anstrengt.

Det ble bestemt at før Brurskanken/Brønnøy/Kvitfjell kunne sammenslås skulle det etableres beitesoner med faste beitetider. Dette ble gjort, men på en måte som Eira Fallås-gruppa ikke var fornøyd med. I det videre var forholdene innad i distriktet prega av

manglende koordinering. Jillen-Njaarke Øst (den gamle Brurskanken-gruppa) endte opp med én driftsenhet mer enn Eira Fallås-gruppa. Deres sijte var nå i konstant minoritet ovenfor Jillen-Njaarke Øst, noe som fjerna insentiver de måtte ha hatt til å delta på fellesmøter og styrevirksomhet.

Eira Fallås-gruppa avslutter nå sin reindrift i Jillen-Njaarke, og oppgir at en utslagsgivende grunn til dette er sammenslåinga. De mener forvaltningsmyndighetene nå må gå aktivt inn og bestemme hva som skal skje med landområdene i tidligere Brønnøy/Kvitfjell. I arbeidet vårt har vi foretatt en gjennomgang av hvilke eksisterende reindriftsgrupper som kan sees på som hevdinnehavere i Kvitfjell, delvis også i Brønnøy.

Røssåga/Toven

Samarbeidet mellom sijtene i Røssåga/Toven har også gått dårlig, sjøl om begge gruppene i utgangspunktet ønska sammenslåing. Et hovedelement i konflikten ser ut til å være at den ene parten (Toven-sijten) ønsker bindende planlegging av utnyttelsen av beiteland, mens den andre mener dette vil redusere nødvendig fleksibilitet i deres reindrift (Røssåga/Toven Øst). Toven-sijten oppfatter dagens situasjon som problematisk, på en måte som har negative konsekvenser for utnyttelse av beitearealene, og etterlyser ei mer aktiv holdning fra myndighetene.

Stájggo-Hábmer

Situasjonen for Labba-gruppa synes grei. Vi har ikke oppnådd direkte kontakt med representanter fra Eira-gruppa.

Frostisen

I følge hovedgruppa i Frostisen er det ingen problemer mellom dem og den sørvestlige utøveren i distriktet som kom til dem på grunn av avgjørelsen om øya Ulli, disse partene driver helt separat. Vi har ikke fått tak i utøveren i sørvestre Frostisen.

Samarbeidsrelasjoner

Vi oppsummerer her spørsmålet om reindriftsland og uenigheter om dette mellom ulike grupper.. Vi vil presisere at gjennomgangen av historisk beitelandsbruk som er å finne i dette avsnittet er sammenfatninger av lengre og mer detaljerte avsnitt, som er å finne i kapittel 6 og 7. Vi oppfordrer til å lese de aktuelle delene av

kapittel 6 og 7 for å få den fulle bakgrunnen til presentasjonene her.

I alle tilfelle ser vi det som viktig å understreke at denne utredninga ikke har noen domstolsautoritet. Alt vi gjør her er å gjennomgå ulike sijters bruk av reindriftsland, og kategorisere deres hevd som svak eller sterk - i forhold til vårt skjønn.

Voengelh-Njaarke sin bruk av Vestlige Børgfjellet

Voengelh-Njaarke (Kappfjellgruppa, Bindal-Kappfjelldrifta) mener å ha mista tilgang på et område vi her har kalt Vestre Børgfjellet via reguleringene i 1991. Bindal-Kappfjelldrifta har et historisk kjerneland som strekker seg ut til Vikna og Kolbotn i vest, og som i øst går til Feelpehtvuemie-området. I tidligere tider har man også brukt områder langt inne i Sverige vinterstid. For delen av Vestre Børgfjellet som ligger sør for Slaateretjahke har vi ikke funnet noen beretninger om at utøvere som drev i Bindal-Kappfjellmønsteret også gjorde bruk av disse traktene før 1910. Like etter 1910 begynte man å bruke området, i god tro.

Kappfjellfamilien nedstammer fra Stinnerbom-familien, og mange i Kappfjellgruppa mener at denne familien sine reindriftsmønstre har gitt dem rettigheter i Vestre Børgfjellet. Stinnerbom-familien har benytta seg av Vestre Børgfjellet, men det virker som de eldre Stinnerbom'ene drev ei østvendt reindrift med vinterbeiter i Sverige. Dette likner mer på dagens Susendalsdrift (reindrifta 'hjemmehørende' i Byrkije reinbeitedistrikt), enn det likner på Bindal-Kappfjelldrifta. Bindal-Kappfjelldrifta dro i eldre tider også med rein inn i Sverige på vinterbeiter tidvis, men vi vet ikke om de brukte Børgfjell på sin ferd.

Reindrifta til Jonas O. Stinnerbom var så ekspansiv at det er vanskelig å kategorisere den som helt og holdent tilhørende noe tradisjonelt driftsmønster. Det ser ut til å dreie seg om et grunnleggende Øster-Namdalsk driftsmønster, som involverte bruk av Østre Namdal m/ Børgfjellet sommerstid, og alternering mellom Sverige og vestligere trakter i Nord-Trøndelag vinterstid. I tillegg brukte Jonas O. Stinnerbom områder langt vestover i det seinere Kappfjell reinbeitedistrikt, og trolig områder i det seinere Hattfjelldal reinbeitedistrikt. Kappfjell og Hattfjelldal inngår ikke i Øster-Namdalsdrifta sine tradisjoner. Vi må likevel konkludere

med at heller ikke Jonas O. Stinnerbom si reindrift kan sies å ha basert seg på det Bindalsk-Kappfjellske driftsmønsteret.

Det er derfor vanskelig å konkludere med at Stinnerbom-familien sin driftshistorikk gir Kappfjellgruppa rettigheter i Børgefjellet. Deres slektskap til Stinnerbom'ene forklarer at de mener å ha hevd i dette området. I følge familiens muntlige tradisjon lovde folk i Stinnerbom-familien tidlig på 1900-tallet Nils Johan Nilsen Kappfjell å bruke det gamle 'Smalfjell-bygslet'. Stinnerbom-familien slutta å bruke området det da de flytta fra Østre Namdal. I alle tilfelle er det slektskap med de gamle Stinnerbom'ene også i dagens Øster-Namdalsgrupper. Begge utøvergrupper har altså familietradisjonsmessige årsaker til å ønske å bruke Vestre Børgefjellet. Susendalsdrifta har også tradisjonelt brukt Vestre Børgefjellet. Verken Byrkije eller Tjåehkere sine tradisjoner i Børgefjellet har blitt trukket i tvil av noen.

Kappfjellgruppa si historie på bruk av Vestre Børgefjellet skriver seg fra Nils Johan Nilsen Kappfjell sin inntreden i området på begynnelsen av 1900-tallet. I følge Vorren har de delene av Børgefjellet som ligger nærmest Kappfjell reinbeitedistrikt mellom Sijdurrie og Smeelehjaevrie vært brukt til sommerbeite av Kappfjellgruppa i perioden 1900-1940. Det er noe uenighet mellom utøvere om hvor vidt Nils Johan N. Kappfjell gjorde aktiv bruk av Vestre Børgefjellet til reindrift, men det er dokumentert at han hadde rein der i første halvdel av 1900-tallet. Denne bruken var ikke særlig godt likt av andre utøvere på fjellet. Problemer med svensk reindrift gjorde at Kappfjellgruppa holdt seg mer ute av fjellet enn de egentlig ønska. Etter at svenskreinen ble sperra bedre ute fra 1970-tallet av, har de hatt ambisjon om å bruke området mer aktivt enn de tidligere følte å ha hatt anledning til.

Den 'vestre utkanten' av Børgefjellet har vært utnytta fram til nær tid av Kappfjellgruppa, ifølge brukerne helt fram til 2000, sjøl om grensene ble endra i 1991. Reinen trekker naturlig opp i vestlige deler av Børgefjellet fra Feelpehtvuemie, og det er problematisk å ikke ha aksept for dette, fordi det da blir vanskelig å bruke Feelpehtvuemie. Området vest av Feelpehtvuemie-vassdraget er det ikke tvil om at Bindal-Kappfjelldrifta har hevdsmessig rett til å bruke.

Oppsummert kan vi si at Kappfjellgruppa etablerte sin drift i Vestre Børgefjellet i første halvdel av 1900-tallet. Den har stort sett

foregått i den vestlige utkanten og alltid vært omstridt. Kappfjellgruppa drev aktivt der i første halvdel av 1900-tallet, men seinere har bruken variert. Reinen trekker i alle tilfelle dit fra Feelphtvuemie. Basert på deres bruk av de vestligste delene av Børgfjellet på 1900-tallet synes det ikke å være legitimt å fullstendig nekte Voengelh-Njaarke sine utøvere adgang til Vestre Børgfjellet, noe man gjorde ved distriktsgrensereguleringene i 1991. Kappfjellgruppa synes å ha etablert tradisjon på å ha rein gående i 'utkanten' av Vestre Børgfjellet i visse perioder. Om det virkelig er umulig for dem å bruke det tradisjonelle området vest for Feelphtvuemie-vassdraget uten at reinen trekker over i Vestre Børgfjellet, styrker det også deres sak. Dette siste spørsmålet trenger likevel en mer reindriftsfaglig vurdering.

Kappfjellgruppa sine rettigheter i Børgfjellet må veies opp mot at Byrkije (Susendalsdrifta) og Tjåhkere-sijtene (Øster-Namdalsdrifta) også har klare rettigheter i mye større deler av Børgfjellet. Voengelh-Njaarke sine rettigheter kan ikke gjøre det umulig for sijtene i Tjåhkere og Byrkije å utnytte sine hevdvundne områder i fjellet. Grenseflytting virker slik sett som en noe radikal måte å prøve å handtere Voengelh-Njaarke sine krav om tilgang på Vestre Børgfjellet, sia grenseforskyving østover vil medføre at reinen kan trekke enda lengre inn i Børgfjellet, og i langt større antall, med negative konsekvenser for de andre sijtene. Slik vi har forstått det medfører mangelen på naturlige grenser i Børgfjellet at om man har rett til å sende sin rein inn der på sommerbeite, må man i praksis inngå i et djuptgående samarbeid i retning av sesongmessig samdrift, fordi flokkene blander seg. Det er allerede tre sijter på Børgfjellet, og situasjonen er allerede komplisert.

Minoriteten i den interne konflikten i Voengelh-Njaarke har foreslått at Kappfjellgruppa får oppfylt sine rettigheter på ei anna måte enn å flytte tilbake grensene: at de får tidsbestemt tilgang i Vestlige Børgfjellet om høsten. I praksis vil dette innebære å etablere ei beitesone i Vestre Børgfjellet, og beitetider som tillater Voengelh-Njaarke å utnytte området i en begrensa periode. Sammen med omdirigering av noe av kappfjellreinen til andre sommerbeiter, mener minoriteten dette vil være en mer skånsom måte å lette trykket fra Voengelh-Njaarke.

Freavna-området og Kalvvatnene

Dette spørsmålet angår Kappfjellgruppa og Toven-gruppa (den nordtrønderske) sin bruk av Freavna- og Kalvvatn-traktene i grenseområdet mellom Nordland og Nord-Trøndelag. Vorren slår fast at Kappfjellgruppa tradisjonelt har brukt det nordvestre området av Freavna-traktene ikke bare på høsten, men også på vårflytting og til kalving. Nordøstre del av 'Fraunan' har i eldre tider vært brukt til sommerland av ei mindre gruppe i Bindal-Kappfjelldrifta. Vårflytting gjennom området har foregått uavbrutt gjennom 1900-tallet, og gruppa oppgir at øvre deler av selve dalen Freavna også i dag er kalvingsområde. De forteller ikke at de har hatt noen tradisjon på sommerbruk av området i andre halvdel av 1900-tallet, og dagens bruk av Freavna-traktene sommerstid oppfattes som ei utvikling av nødvendighet, på grunn av vansker med å ha rein øst i Voengelh-Njaarke etter 2000. Voengelh-Njaarke har historisk hevd på bruk av deler av området 'Fraunan' både vår og høst, noe beitetidene som ble innført i 1991 ikke tar hensyn til i tilstrekkelig grad.

Åarjel-Njaarke sin rett til drift i Freavna-traktene er ikke bestridt av noen parter, og er veldokumentert. For Tovengruppa (tidligere Vesterfjellgruppa) si reindrifft rundt midten av 1900-tallet er Freavna-dalen og området rundt Gaelpientjonneh¹ beskrevet som "et kjerneområde" for deres reindrifft (Kosmo 1988: 53).

Voengelh-Njaarke har ikke *større* rett på dette området enn Toven-gruppa. Ei grenseflytting virker dermed å være ei litt radikal løsning på problemet, men basert på historisk rett er det vanskelig å nekte Kappfjellgruppa endrede beitetider.

Jåma/Anti-gruppa mener ellers at Toven-gruppa har hevd på området fra Gaelmiejaevrie sitt sørpunkt til Briennedurrie. Toven-sjiten uttrykker ikke noe ønske om å få dette området overført, de sier grensene mot Voengelh-Njaarke må være som de er i dag.

Jåma/Anti-gruppa har vist til at de i si tid fikk tilbudt grensegjerde ved 'Fraunan' for å hindre uregelmessig drift nordfra. De ønsker dette gjort nå, sia Kappfjellgruppa sin uregelmessige drift sommerstid – ikke bare i Freavna-traktene, men langt ned mot Nesan - forverrer forholdet mellom dem og Tovengruppa i en

¹ Mellom Frøyningdal og Øvre Kalvvatn, på norsk kalt 'Nilsinetjern' etter Nilsine Vesterfjell i Tovengruppa.

slags dominoeffekt som begynner i Vestre Børgefjellet og slutter i Åarjel-Njaarke.

Gamle Kolbotn reinbeitedistrikt

Kappfjellgruppa mener at Åarjel-Njaarke sine bruksregler må ta hensyn til at deres gruppe må innom sørsida av Diedtjie på vei vestover mot vinterbeitene. Voengelh-Njaarke klager på at Jåma/Anti-gruppa sin rein trekker nord for Diedtjie. Jåma/Anti-gruppa sjøl sier at deres rein bare går nord i retning Diedtjienjaevrie og dermed ikke ut av distriktet.

Jåma/Anti-gruppa mener at gamle Kolbotn reinbeitedistrikt i 1991 heller burde ha forblitt et eget distrikt med egen reindrift, knytta til Vestre Namdal. Subsidiært mener de at man kunne skilt ut området sørvest av Kolvereid-Sørsalten til Jåma/Anti-gruppa, området 'Rotvikfjellet' som de flytter gjennom mot Vikna.

Vikna

Kappfjellgruppa har etterlyst at de også burde ha adgang til Vikna. Bindal-Kappfjelldrifta sine tradisjoner på bruk av Vikna går svært langt tilbake i tid. Sia 1970-tallet har Jåma/Anti-gruppa imidlertid vært alene om å bruke øygruppa, og trolig har ikke Kappfjell-gruppa brukt Vikna sia 1920-tallet. Ingen oppgir å huske flyttinger fra Kappfjellgruppa til Vikna på i alle fall åtti år. For Kappfjellgruppa har det vært hindringer i form av nedgangstider, administrativ motvilje fra Nord-Trøndelag reinbeiteområde, samt at Åbjørautbygginga har medført vansker med å flytte vestover. Realiteten er at Voengelh-Njaarkes hevd på Vikna er alvorlig svekka, og Jåma/Anti sin hevd tilsvarende styrka.

Gamle Kvitfjell reinbeitedistrikt

Flere parter hevder å ha tradisjoner på bruk av gamle Kvitfjell reinbeitedistrikt. Vi har derfor gjennomgått brukshistorikken i dette tidligere distriktet.

Tradisjonene fra Toven-sijten (den helgelandske) på å bruke øyene nordvest i Kvitfjell ligger så langt tilbake i tid at man må anse det som et dårlig grunnlag for hevd. Utøverne i Toven-sijten har heller ikke sjøl uttrykt noe ønske om tilgang på dette området, eller oppgitt at de har hevd på det.

Renberg-gruppa i Nord-Brurskanken etablerte en klar tradisjon på bruk av traktene i Kvitfjell som ligger sørvest av Vefsnfjorden, men etter samdriftstida på midten av 1900-tallet gjenoppsto ikke Nord-Brurskanken som en egen sijte.

Røssåga/Toven Øst har ikke utnytta dette flyttemønsteret etter samdriftstida. De kan ikke sies å ha noen hevd på områder i Kvitfjell.

Jillen-Njaarke Øst, som i all hovedsak er en fortsettelse av Sør-Brurskanken (Appfjell-gruppa), brukte de nordlige delene av Kvitfjell noen få år like etter samdriftstida, men har verken gjort det før eller sia. Det er tvilsomt om de har hevd på denne delen av Kvitfjell. Tradisjonelt bruker det sørlige flyttemønsteret i Brurskanken vinterstid Brønnøy, og utøverne flytter da gjennom sørøstre Kvitfjell til og fra dette vinterbeitet. Det ville vært illegitimt å ta fra Jillen-Njaarke Øst tilgangen på disse områdene i sør. I og med at Eira Fallås-gruppa nå avviker sin reindrift, kan man imidlertid argumentere for å tenke på nytt når det gjelder det reindriftslandet i gamle Kvitfjell som Jillen-Njaarke Øst ikke har hevd på.

Voengelh-Njaarke har tradisjon på noe bruk av søndre Kvitfjell, som stammer fra 1950-tallet. Harry Kappfjell overtok da flokken til Marie Kvitfjell, en av de opprinnelige utøverne i Brønnøy/Kvitfjell. Gruppa hadde også brukt disse traktene forut for overtakelsen. På 1970-tallet ble Harry Kappfjell sin bruk av Kvitfjell avslutta sia myndighetene bestemte at en annen bruker, som kom nordfra, skulle overta distriktet. Søndre Kvitfjell har aldri vært noe kjerneland for Kappfjellgruppa, og etter Harry Kappfjell sine 15-20 års bruk av Kvitfjell har de ikke brukt området fast. Utøvere tilknytta Kappfjell-familien har i ettertid søkt å bruke det til egen reindrift via midlertidig driftstillatelse, og i ett tilfelle via ureglementert etablering (Kappfjell/Otervik-gruppa). Kappfjellgruppa har ikke noen sterk tradisjon på å bruke Kvitfjell, men har tidvis brukt sørøstlige deler av området.

Bruken av Syv Søstre og Tovenfjellene

Det har vært noen uenigheter i det sammenslåtte distriktet Røssåga/Toven rundt bruken av land i gamle Syv Søstre distrikt, samt deler av gamle Toven distrikt.

Den helgelandske Toven-sijten har gamle Toven og Syv Søstre som sitt ubestridte tradisjonelle kjerneland. Mer enn noen andre grupper har denne reindrifftsgruppa vært avhengig av disse traktene, og har førsterett på dem.

Nord-Brurskanken (en fellesbenevnelse for Renberg-sijten og Herringbotn-sijten) var vinterstid i Syv Søstre i alle fall fra tidlig 1900-tall, men mønsteret med bruk av disse kystområdene fra det nordlige Brurskanken ser ut til å være eldre enn dette. Nord-Brurskanken brukte i si tid Toven som gjennomflyttningsland på vei mot kysten. Under samdriftstida på midten av 1900-tallet utgjorde Brurskanken/Røssåga en felles, midlertidig sijte, og da ser flyttmønsteret ut til å ha basert seg på Nord-Brurskanken sitt, i stor grad. Etter samdriftstida ble ikke Nord-Brurskanken gjenopprettet som egen sijte, så denne reindrifftsgruppa har ikke eksistert sia 1970-tallet. Kosmo søkte å legge Brurskanken sitt nordlige flyttmønster inn under Røssåga/Toven, men store områder tradisjonelt brukt av Nord-Brurskanken-sijten ble likevel holdt innafor Jillen-Njaarke og brukes i dag av Jillen-Njaarke Øst - ei gruppe som i store trekk er ei videreføring av Sør-Brurskanken (Aahpien sijte).

Røssåga/Toven Øst, når sett som en fortsettelse av den Røssåga-baserte reindriffta, har ingen egen tradisjon på bruk av Toven eller Syv Søstre reinbeitedistrikter. Utøvere herfra begynte å bruke Syv Søstre vinterstid under samdriftstida, og var de eneste fra samdriftssijten Brurskanken/Røssåga som fortsatte å bruke deler av dette kystbeiteområdet da samdriffta tok slutt. Sia den gang har de (i minkende grad) brukt de søndre delene av gamle Syv Søstre, det vil si Herøy med gjennomflytting over Dønna. Slik kan de hevde å ha tatt over noen av Nord-Brurskanken sine driftstradisjoner. Sijten vi her kaller Røssåga/Toven Øst er i realiteten et lappeteippe satt sammen av biter fra ulike driftsmønstre, om vi skal se på hvordan bruken er beskrevet i historiske kilder. Driftsmønsteret baserer seg på områder i det Vorren beskriver som Røssåga reinbeitedistrikt sine to separate flyttmønstre, samt nordvestlige deler av det han beskriver som Hattfjeldal reinbeitedistrikt sitt nordlige flyttmønster, sammen med noen vintertradisjoner overtatt fra Nord-Brurskanken. Røssåga/Toven Øst mener også å ha arva Røssåga sine svenskvendte vintertradisjoner, og sier at det av geografiske årsaker er mer praktisk for dem å drive østover enn vestover om vinteren.

De har også brukt kysten mindre og mindre sia 1980-tallet, og virker dermed å være mindre avhengig av gamle Syv Søstre enn hva Toven-gruppa er.

Oppsummert har Toven-sijten klar førsterett på hele Syv Søstre reinbeitedistrikt, men Røssåga/Toven Øst har en etablert tradisjon på å bruke de søndre delene av dette vinterbeitelandet – i praksis Herøy, med gjennomflytting gjennom Dønna. Det kan synes som at Røssåga/Toven Øst har opparbeida seg en viss hevd i akkurat denne delen av gamle Syv Søstre. Derimot kan man ikke si at de har noen førsterett i forhold til Toven-sijten, som har mye eldre tradisjoner i Syv Søstre. Historisk sett har andre som skulle mot Syv Søstre brukt deler av Toven i gjennomflyttingsperioden. Jillen-Njaarke Øst synes ikke å ha noen særlige rettigheter i gamle Syv Søstre reinbeitedistrikt, denne sijten sitt grunnleggende driftsmønster gjør at man må se dem som ei videreføring av Sør-Brurskanken, ei gruppe som er orientert mot Brønnøy og ikke Syv Søstre.

Hattfjelldal og Sverige

Flere utøvere har stilt seg skeptiske til hvorvidt det var rettferdig i forhold til hevd at Hattfjelldal reinbeitedistrikt ble fordelt mellom Byrkije og Ildgruben reinbeitedistrikter, og at det per i dag kun er disse to distriktene som har tilgang på Sverige. Vi skal kort se på historisk bruk av Hattfjelldal, og bruk av svenske beiter fra Helgeland.

Byrkije reinbeitedistrikt si drift er basert på bruk av svenske beiter og har alltid vært det.

I Ildgruben har Lifjellgruppa overtatt de tradisjonelle driftstradisjonene der, med den svenskvendte reindrifta dette medfører. Til dette har Lifjellgruppa brukt både Ildgruben og Røssåga sine konvensjonsbeiter. De har brukt svenske beiter jevnlig, - med et opphold på 1960- og 1970-tallet. Sia konvensjonsproblemene tok til i 2005 har de ikke hatt anledning til å bruke mer av de svenske beitene enn fram til et gjerde nær norskegrensa.

Ildgruben og Byrkije (Lifjellgruppa og Susendalsgruppa) ser ut til å ha mer hevd på bruk av Sverige enn noen andre grupper på Helgeland, og det vil være vanskelig ut fra hevdbasert tankegang å ta fra disse gruppene muligheten til tilgang på svenske beiter. Slik sett er ikke grensereguleringene av 1999 klanderverdige; de søkte å

sikre sijtene med sterkest tradisjon på reindrift i Sverige slik tilgang. Grensereguleringene gjorde ikke en like tilfredsstillende jobb med å sikre disse sijtene alternativt vinterbeite i det tilfelle at konvensjonen ikke gikk i orden.

Verken Byrkije eller Ildgruben synes å ha tradisjon på bruk av Hattfjelldal reinbeitedistrikt, med unntak for Byrkije sin bruk av områder rundt Aalesjaevrie. Den eneste grunnen til at man ut fra hevd kan si at Ildgruben og Byrkije burde ha hele gamle Hattfjelldal reinbeitedistrikt, er at det kan hjelpe dem til å sikre sine tradisjonelle beiter i Sverige via gjensidig avhengighet i forhold til svenske utøvere. Hattfjelldal reinbeitedistrikt ble delt mellom de to, men det er bare Byrkije som har beholdt sine vinterbeiter i Sverige (se over).

Jillen-Njaarke Øst sine tradisjoner for bruk av Sverige synes svært svake. Det omtales noen sporadisk bruk av Hattfjelldal tidligere, men også dette ligger langt tilbake.

Røssåga/Toven Øst ser ut til å ha en mye sterkere tradisjon for bruk av både Sverige og Hattfjelldal enn Jillen-Njaarke Øst har, og en sterkere tradisjon for bruk av Hattfjelldal enn også Ildgruben og Byrkije har. De har ikke brukt disse områdene på svært lenge, så deres hevd er alvorlig svekka.

Stijjentjahke-området

Røssåga/Toven Øst har bedt om at det iverksettes beitegransking av fjellområdet fra deres grense mot Jillen-Njaarke ved Aalmedaelie, opp mot Lukttinden, fordi både Jillen-Njaarke Øst og Røssåga/Toven Øst beiter der. Vi skulle ikke kartlegge tradisjonell bruk her sia ingen bestred hverandres hevd i området, men har via utredning av andre flyttetradisjoner likevel funnet ut av den historiske situasjonen i området. Den forteller at Røssåga/Toven Øst har en klar historisk førsterett her; at Jillen-Njaarke Øst, sett som en fortsettelse av Sør-Brurskanken, først begynte å bruke disse fjellområdene etter samdriftstida, men har brukt dem jevnlig sia da; og at Toven-sijten brukte de vestlige deler av fjellene i alle fall mellom 1900 og 1940. Det er mange aktører som kan sies å ha hevd i dette fjellpartiet, men det synes som at Røssåga/Toven Øst har førsteretten.

Helgelandøyene og Rana

Ildgruben har tatt opp at de tradisjonelt sett har hatt noe bruk av den nordlige Helgelandskysten. Vi har sett på tradisjonelle koblinger mellom Rana og øyområdene på nordre Helgeland.

Ildgrubendrifta kan ikke sies å ha noe tradisjonell hevd på bruk av Syv Søstre vinterstid. Dette var ei kriseløsning i anledning Bjerka/Plura-reguleringene. De har heller ingen gammel tradisjon for å bruke øyene som i dag ligger i Hestmannen/Strandtindene. De har kun av nødvendighet søkt vestover når vinterbeitetilstanda på innlandet har vært svært problematisk.

Det vi derimot har funnet er indikasjoner på at man på 1800-tallet hadde et driftsmønster som ser ut til å ha kobla sammen beiter nordvest for Ranfjorden og langt østover i Rana, kanskje også inn i Sverige. Disse landområdene i øst har blitt driftsmessig isolert fra reindriffta lengre vest for over hundre år sia, allerede i perioden Ørnulv Vorren beskriver (1900-1940) er Ildgruben-drifta separat fra drifta i Hestmannen/Strandtindene. Med de nåværende distriktsgrensene mellom Hestmannen/Strandtindene og Ildgruben er det i praksis lagt opp til at driftsmønstrene skal være omtrent som Vorren beskrev dem for perioden 1900-1940. Om disse driftsmønstrene er funksjonelle i dagens situasjon er et anna spørsmål.

Om Hestmannen/Strandtindene og Ildgruben blir enige om å strekke sin drift henholdsvis lengre øst og lengre vest (gjennom sammenslåing, periodebasert beitelandsbruk, eller "beitebytter"), ser det ut å være noe forankring i området sine reindrifftstradisjoner til å gjøre dette. Men man kan ikke si at den ene gruppa har rettigheter i den andres land. I realiteten refererer den ovennevnte mulige sammenknytninga mellom Indre Rana og nordvestre Rana i eldre tider, til et flyttemønster som ikke har eksistert på lenge, og som verken Lifjell-gruppa eller Gaup/Anti-gruppa i Hestmannen/Strandtindene kan sies å utgå fra.

Kjennsvatn-området

Røssåga/Toven Øst ønsker å få tilbake området mellom deres nåværende nordøstgrense og kommunegrensa Hemnes/Rana, som de mista i 1999, eventuelt ønsker de å få bruke området til kalvingsland. De oppgir ikke at deres gruppe har noen hevd på

området, men mener det er driftsmessig fornuftig at de får bruke det.

Virvassdal-området

Sjøl om Saltfjellgruppa i løpet av prosessen ga klarsignal for å overføre Virvassdal-området til Ildgruben, sier de i dag at de har bruk for det som vinterbeiter, og at de tradisjonelt har brukt det til vinterbeiter. Hestmannen/Strandtindene opprettholder sitt ønske om en avtale med Ildgruben om beitelandsbytte, hvor de kan bruke fjellområdet Jåenghkere (i Virvassdal-området) om sommeren, mot at Ildgruben kan komme seg ut til deres kystland vinterstid.

Virvassdal-området ligger innafor det området vi skulle utrede historisk bruk av, men Saltfjellet varsla såpass seint at de la inn krav på området basert på egne brukstradisjoner (deres brev til oss er datert 22. januar 2012) at vi ikke fikk tid til å foreta noen slik utredning.

Burfjell-området

Saltfjellgruppa sier at landet i sørvest som de tapte til Hestmannen/Strandtindene er noe de har brukt til vinterbeite for rein som blir 'låst' sørvest av Stoarmmoloabme. Det ville også vært nyttig som buffer mot Hestmannen/Strandtindene. De ønsker derfor å få det tilbake.

Vi anser Burfjell-området å ligge innafor det området vi ønska å beskrive historisk bruk av i tilfelle konflikt mellom brukere, men Saltfjellgruppa sendte inn sin besvarelse for seint til at vi rakk å se på dette.

Gamle Glommen reinbeitedistrikt

Saltfjellgruppa mener å ha hevd på hele gamle Glommen reinbeitedistrikt, og krever derfor landområdet mellom Glomfjorden og Holandsfjorden som ble lagt til Hestmannen/Strandtindene i 1999. Sistnevnte distrikt oppgir ikke å ha brukt dette området.

Det tidligere Glommen reinbeitedistrikt anser vi å ligge utafør det historiske utredningsområdet for denne utredninga. I alle tilfelle kom varselet fra Saltfjell-gruppa inn for seint.

Mavas

Balvatn reinbeitedistrikt oppfatter det som at distriktsgrense-reguleringene av 1999 skapte vansker for dem når det kommer til å bruke Mavas-området, på svensk side. Hvordan utøverne mener at minska tilgang på et område i Sverige har oppstått som følge av distriktsgrense-reguleringene i Nordland reinbeiteområde, har vi ikke klart å få klarhet i, men utøverne i Balvatn ser den begrensa tilgangen på Mavas-området som et stort problem.

Virak

Skjomen oppgir at Virak-området vest av Skievvá er reindriftsland som de har brukt fra gammelt av, og mener at den naturlige grensa mellom dem og Frostisen reinbeitedistrikt går langs Ránujávri. Frostisen har knapt andre vinterbeiter og oppgir at de fortsatt i dag har en kritisk situasjon når det gjelder tilgangen på slikt beiteland. Virak ligger utafor det historiske utredningsområdet for denne rapporten.

Virkninger på investeringer og drift av infrastruktur som gjerder, slakteanlegg og gjeterhytter

Vi har spurt utøverne om, og i så tilfelle hvordan, grensereguleringene har påvirka økonomi og infrastruktur for næringa i deres gruppe. Vi har fått få svar. Følgende distrikter nevner særskilte problemer med økonomisk situasjon og infrastruktur som de mener utgår fra grensereguleringene i 1991 og/eller 1999.

Grensereguleringene har medvirka til å skape en intern konflikt som delvis lammer Voengelh-Njaarke-distriktet i forhold til oppgradering og vedlikehold. Distriktet mener også å ha behov for å sette opp hytte i et område ved Kalvvatnene som nå ligger i Åarjel-Njaarke.

Distriktssammenslåinga for Jillen-Njaarke satte to grupper i samme distrikt som ikke makta å samarbeide. Det medførte at distriktsplan og bruksregler var vanskelige å få lagd, noe som igjen førte til at offentlig støtte uteble. Det står dårlig til med infrastrukturen i Jillen-Njaarke nå.

I Røssåga/Toven er situasjonen ifølge Toven-sijten at det har vært vanskelig å investere langsiktig fordi man først har levd i en usikkerhetssituasjon grunna reguleringsprosessen, og deretter har støtt på samarbeidsvansker med den andre sijten i distriktet. Samarbeidsproblemene har også her ført til at man ikke har fått distriktsplan, og dermed fått vanskeligheter med å få tilskudd.

Utreder sitt originalforslag ga Ildgruben en 'krisemulighet' til vinterbeite på kysten av Helgeland, men de endelige distrikts-grensereguleringene satsa alt på at Ildgruben skulle basere seg på svenske vinterbeiter. Reinbeitekonvensjonen er ikke kommet i orden, og Ildgruben må derfor tilleggsføre. De får støtte til dette, men må også bruke egenkapital.

Utøverne fra Hestmannen/Strandtindene påpeker fordelene med å bli sammenslått med Ildgruben; at man kunne hatt et felles EU-godkjent distriktsslakteri, og beklager at sammenslåing ikke skjedde.

Balvatn trenger å investere i både hytter, gjerder og slakteanlegg. Situasjonen har blitt verre etter 1999, men det er usannsynlig at dette har med grenseendringene i 1999 å gjøre, sia endringene for dette distriktet var minimale.

Forslag

Avslutningsvis vil vi basert på informasjonen vi har innhenta gjennom evalueringa komme med noen forslag til endringer av grensereguleringa. Dette er forslag vi mener kan medvirke til å løse problemer som oppstod i reguleringsprosessen, eller som ikke ble løst i denne. Forslagene er ment som drøftingsgrunnlag.

Sammenslåing av distrikter

Medvirkning i reguleringsprosessen førte ikke alltid til innflytelse på resultatene, for noen ble resultatet lite ønskelig. Det mest uheldige eksempelet er Jillen-Njaarke, hvor den ene reindriftsgruppa nå har bestemt seg for å legge ned drifta. De to andre sammenslåtte distriktene som deles av flere enn ei reindriftsgruppe er Røssåga/Toven og Stájggo-Hábmer. Av disse har førstnevnte problemer med det interne samarbeidet, mens det i sistnevnte rett og slett ikke ser ut til å ha blitt gjort noen særlige endringer i driftsformen sjøl om dette var planlagt. Frostisen har også i praksis fått ei separat reindriftsgruppe sørvest i distriktet som følge av

avgjørelsen om Ulli, uten at det ser ut til å være problemer i forholdet.

Vi mener at ut fra det vi har sett kan vi trekke følgende lærdommer:

- Næringa ønsker at forvaltningsmyndighetene er mer aktivt 'til stede', særlig når det gjelder interne konflikter i distriktene. Næringa anerkjenner myndighetene sin mulighet til å regulere og bidra til å løse slike konflikter, og forvaltninga kan bidra med tilstedeværelse og ved å vie mer tid til å organisere meglingsmøter mellom utøvere som ligger i konflikt, og søke å hjelpe dem til å finne kompromisser.
- Det er uheldig å slå sammen ulike sijter i ett distrikt når det i utgangspunktet er dårlig samarbeidsklima mellom de aktuelle sijtene, og én eller begge av dem derfor ikke ønsker å bli sammenslått i utgangspunktet.
- Når ei sammenslåing har ført til forverrede konflikter, eller nye konflikter, må myndighetene ta ansvaret med å gå aktivt inn og megle.
- Områder som skal sammenslås til ett distrikt burde på forhånd deles inn i beitesoner med faste beitetider for hvert distrikt. Disse inndelingene i soner og tider må, for å være i tråd med loven, basere seg på tradisjonell bruk. Vi anser det som en fordel å ha delt inn distriktet i slike soner selv om begge sijter i utgangspunktet ønsker sammenslåing. Dette er fordi samarbeidsklimaet mellom sijtene kan endre seg til det verre i framtida, og da trenger man å ha ordnede former. Det må reageres fra myndighetene si side på overtredelse av beitesonebestemmelser.
- Det må gjøres grep som forhindrer at en større sijte innad i et distrikt overkjører den andre. I følge eksisterende lovverk består distriktsstyret av én representant for hver sommer-sijte, samt en leder valgt av årsmøtet – og på årsmøtet har sijteandelene likt antall stemmer uavhengig av sijteilhørighet (Reindriftsloven §43, §49). I et distrikt med én større og én mindre sijte, hvor folk stemmer etter sijteilhørighet, vil dette medføre at den større sijten alltid får flertall i distriktsstyret. Man kan ikke risikere at sammenslåing av to distrikter i praksis betyr at man underlegger én sijte en annen sijte sin

administrative autoritet. Myndighetene må være klar over lokale maktforhold og ta hensyn til dette i sin regulering.

- I flere distrikter har manglende samarbeid ført til at visse påkrevde planer ikke har kommet i stand, og at man derfor igjen ikke har fått offentlig støtte. Det heter seg at man trenger to parter for å være uenige, men det kan finnes situasjoner der én part er mindre konstruktiv i konflikt-løsningsprosessen enn den andre. Resultatet kan bli at begge parter i et distrikt lider, fordi én av partene gjør mindre for å få laga de påkrevde planene. Det er vanskelig å lage regelverk som unngår å straffe en uskyldig part i en slik situasjon, men det kan synes påkrevd at myndighetene prøver å finne en måte å unngå det på.

Uenigheter om beiteland

I grensereguleringsarbeidet la myndighetene, representert ved utrederen, til grunn visse prinsipper for inndeling av distrikter og områder. *Hensiktsmessighet* var avgjørende for inndelinga, og i flere tilfeller har dette vist seg å komme i konflikt med næringa sitt eget utgangspunkt, som vektlegger rettigheter og hevd til disse. For næringa er det viktig at det blir gjort klart hva som gjelder i dagens situasjon, og at myndighetene bidrar til at samarbeid skal kunne foregå på en best mulig måte.

Vestre Børgefjellet

Eksemplene i det følgende handler om rettigheter og hvordan myndighetene kan bidra til ei smidig handheving av disse.

- Voengelh-Njaarke har visse rettigheter i Vestre Børgefjellet, men det vil ikke være legitimt å realisere dem på en måte som vanskeliggjør Byrkije og Tjæhkere sine utvilsomme og sterke rettigheter på utnyttelse av områder i samme fjell.
- Det bør undersøkes om det er mulig å gi Voengelh-Njaarke ei fastsatt tid hvor reinen kan gå i et definert område vest i Børgefjellet, det vil si trekke lovlig opp fra Feelpehtvuemie-vassdraget. Hensikten med dette vil være å realisere det som virker å være opparbeidede rettigheter fra Kappfjellgruppa si side på å ha sin rein i deler av Vestre Børgefjellet; gjøre det enklere for dem å ha rein i Feelpehtvuemie; og å lette presset på Åarjel-Njaarke.

- For å vurdere om det er mulig å ha ei tett grense langs Feelpehtvuemie-vassdraget trengs det reindriftsfaglig kompetanse.
- Om tiltak kan gjøres for å lette presset sommertid og høst i Voengelh-Njaarke vil dette også være positivt. Det kan være en idé å se til sommerbeitene i søndre deler av gamle Kvitfjell distrikt.

Freavna-området og Kalvvatnene

- Ut fra tradisjonell bruk synes det klart at Voengelh-Njaarke burde få endra sine beitetider i 'Fraunan' til også å inkludere deler av våren. Å endre grensene virker derimot noe radikalt i og med at Åarjel-Njaarke også har svært sterke rettigheter der. I en prosess med å innføre endrede beitetider må den gruppa i Åarjel-Njaarke som tradisjonelt bruker området, være med i dialogen.
- For å lette presset mot Åarjel-Njaarke kan det settes opp gjerdestrukturer som kan hindre at Kappfjellgruppa sin rein trekker ut av denne sijten sine hevdvundne områder. Man bør se på hvordan man best kan sette opp gjerder for å hindre at rein nordfra trekker ned i Åarjel-Njaarke utenom fastsatte tider og utenom tradisjonelle områder.

Gamle Kolbotn reinbeitedistrikt

- Om Kappfjellgruppa ikke har noen anna mulighet for å nå sine tradisjonelle vinterbeiter i vest enn å dra raskt gjennom et område sør for områdegrensa (veien sør for Diedtjie) burde dette være reflektert gjennom soneregulering eller bruksplan.
- Vi kan ikke se at det foreligger hevdmessige grunner til å flytte områdegrensa lenger nord, som Jåma/Anti-gruppa ønsker.
- Vi vil presisere at for halvøya sørvest for linja Kolbotn-Sørsalten (Rotvikfjellet) har vi ikke utreda historisk bruk, fordi uenigheter om historisk bruk ikke var et moment som ble tatt opp her. Om Voengelh-Njaarke har en like svekka tradisjon på å bruke dette området som de har for Vikna (se under), kan det tale for å overføre 'Rotvikfjell' til Åarjel-Njaarke i tråd med Jåma/Anti-gruppa sine ønsker, i og med

at sistnevnte gruppe nytter 'Rotvikfjell' til å dra mot Vikna.

Vikna

- Ut fra hva vi har kartlagt av historisk bruk fra Kappfjellgruppa sia 1898 kan vi ikke se at man basert på hevd burde ha innlemma Vikna i Voengelh-Njaarke eller gitt Kappfjellgruppa beitetid på Vikna. Jåma/Anti-gruppa har så vidt vi kan se vært aleine om å bruke området de siste førti åra, og de tredve-førti årene før der igjen var øyene ute av bruk fra reindriffta si side.

Gamle Kvitfjell reinbeitedistrikt

- Nordre Kvitfjell, inklusiv øyene nordvest i dette distriktet er historisk knytta til sijtene i Nord-Brurskanken og Toven som vinterbeiter, men sistnevnte sijte ser ikke ut til å ha brukt beitene sia 1920-tallet og førstnevnte gjenoppstod ikke etter samdriftstida. Det er vanskelig å argumentere ut fra historisk bruk for hvor man burde ha gjort av nordre Kvitfjell. Dette åpner for at om man skulle trukket grensene på nytt nå, kunne man heller ha sett på hvilke av de tre aktuelle sijtene i nærområdet som trenger vinterbeitene der mest – Jillen-Njaarke Øst, Røssåga/Toven Øst eller Toven. Dette er en reindrifftsaglig avgjørelse som forvaltninga bør ta. Om man bestemmer seg for å legge vinterbeiter i nordre Kvitfjell til et anna distrikt enn Jillen-Njaarke, oppfordrer vi til å sette opp gjerder som hindrer sammenblanding med driftsgrupper lengre sør.
- Vi har ikke funnet at reindrifftsgruppa i Voengelh-Njaarke har noen særlig sterk tradisjon på bruk av søndre Kvitfjell. Men manglende eller svak tradisjon på bruk av et område *utelukker ikke* at en sijte kan få gjøre bruk av landet der - om området står åpent og/eller de andre som bruker området ønsker den andre driftsgruppa velkommen. Forholdet mellom Jillen-Njaarke Øst og Kappfjellgruppa har historisk vært så tett at det kan være grunnlag for å dele distrikt om begge grupper ønsker det. Å overføre den aktuelle delen av Jillen-Njaarke til Voengelh-Njaarke ville likevel være noe radikalt, sia Jillen-Njaarke Øst (som'arvtaker' til sijten i Sør-Brurskanken) har klar hevd på å flytte reinen sin gjennom

søndre Kvitfjell på vei mot vinterbeitene i Brønnøy. Ei eventuell anna løsnning kunne vært at Voengelh-Njaarke fikk beitetid i søndre Kvitfjell i perioden hvor Jillen-Njaarke Øst ikke bruker området. En tredje mulighet kan være å slå sammen Jillen-Njaarke og Voengelh-Njaarke distrikter: Jillen-Njaarke Øst ga uttrykk for at de mente større reinbeitedistrikter kunne være en fordel. Om brukerne i begge distrikter ønsker det er det altså også en mulighet å slå sammen Jillen-Njaarke og Voengelh-Njaarke til ett stor-distrikt, forutsatt at man da deler landet inn i beitesoner med faste brukstider, basert på tradisjonell bruk.

Syv Søstre og Tovenfjellene

- Toven-sijten har en klar førsterett på områdene i gamle Toven reinbeitedistrikt, med unntak for at det er tradisjonelt for andre sijter som skal bruke Syv Søstre å flytte gjennom dette området på veien. Toven-sijten har også førsterett på vinterbeitene i gamle Syv Søstre reinbeitedistrikt. De opplever problemer med at dette respekteres, og i anbefaler derfor at man etablerer beitesoner som beskytter deres hevdvunne reindriftsland. Røssåga/Toven Øst kan ikke sies å fullstendig mangle rett på vinterbeiter i gamle Syv Søstre. Vi finner det rimelig å konkludere med at sia de etter samdriftstida har holdt i hevd flyttmønsteret ut til øyene som opprinnelig lå til Nord-Brurskanken, så har de i deler av Syv Søstre opparbeida seg en forrang framfor andre sijter enn Toven-sijten - vi tenker da på Herøy, med gjennomflytting over Dønna.
- Ressurstilgangen sett ut fra hevd gir Toven-sijten mer vinterland og Røssåga/Toven Øst mer sommerland. Det virker derfor rasjonelt å ha en form for utveksling av beiter eller anna form for samarbeid – eventuelt at sijtene slår seg sammen. Det siste ser ikke ut til å være realistisk ut fra dagens samarbeidsklima i Røssåga/Toven. Noen utveksling av beiter ser heller ikke ut til å fungere i Røssåga/Toven nå. Én måte å løse problemet på kan være å definere beitesoner og beitetider til hver av partene, ut fra deres hevdbaserte landtilgang – men gi rom for at de kan gjøre avtaler om å bruke hverandres reindriftsland utenom de fastsatte tidene. Tankegangen er at om partene har reell mulighet til å nekte

hverandre bruk av tiltrengte beiteområder, blir det nødvendig for dem å gjøre avtaler som begge parter nyter godt av, og dermed får sijtene ordnede forhold seg i mellom.

Hattfjelldal og Sverige

- Den sentrale konklusjonen her er at basert på prinsippet om at tradisjonell bruk ikke skal hindres, vil det være illegitimt å hindre de som driver i Ildgrubendrifta og Susendalsdrifta å bruke svenske vinterbeiter. Vi klarer ikke å finne at Jillen-Njaarke Øst har noen sterk tradisjon på svensk vinterbeite. For Røssåga/Toven Øst sin del ser drifta i Røssåga ut til historisk sett å ha vært helt østvendt, men det er nå så lenge sia de har brukt områdene i øst at hevden deres virker å være svært svekka.
- Beitene i Hattfjelldal er ikke historisk tilknytta Byrkije og Ildgruben, med unntak for at Byrkije ser ut til å ha brukt områdene rundt Aalesjaevrie. I Hattfjelldal reinbeitedistrikt har det tradisjonelt vært en egen, svenskvendt drift. Jillen-Njaarke Øst (dvs. Sør-Brurskanken) har historisk sett brukt områder sør i Hattfjelldal noen ganger, mens områder nord i Hattfjelldalen virker tradisjonelt tettere tilknytta Røssåga-traktene driftsmessig.
- Det har tidligere blitt foreslått å slå Byrkije og Ildgruben sammen med distrikter i vest som ønsker tilgang til Sverige og sommerbeiter i Hattfjelldal. Ut fra tankegangen om at rettigheter ligger i sijten og ikke distriktet, vil ikke noen slik sammenslåing i seg sjøl gi de vestlige naboene til Byrkije-sijten og Ildgruben-sijten noen automatisk rett til å drive i Sverige. Om noen slik sammenslåing skulle finne sted anbefaler vi at sijtene som har hevd på beiter i Sverige (Ildgrubendrifta og Susendalsdrifta) får anerkjent eksplisitt at disse vinterbeitene tilligger deres flyttemønstre og ikke deres nye distriktsnaboer.

Stijjentjahke-området

- Sijteandelsinnehaver i Røssåga/Toven Øst ønska å få iverksatt beitegransking av området, som han mener er overbrukt. Med forbehold om at vi ikke kjenner til hvor lenge det er sia dette ble gjort sist, kunne det vært et bra

tiltak å utføre gransking av beitekvaliteten i hele Røssåga/Toven. Dette kunne for eksempel gjøres i forbindelse med inndeling av distriktet i beitesoner (se over). Røssåga/Toven Øst virker å ha sterkest hevd på dette fjellpartiet.

Helgelandsøyene og Rana

- Ildgruben sine vinterbeiteproblemer er prekære, mens Hestmannen/Strandtindene har alvorlige men ikke kritiske sommerproblemer. Det virker ut fra dette rasjonelt at de to skal løse problemene sine via samarbeid. Ildgruben motsetter seg imidlertid ei sammenslåingsløsning med Hestmannen/Strandtindene.
- Ildgruben ønsker heller å søke sørvestover for å løse problemet, men er skeptiske til hvor vidt det vil være vinterbeiter nok til alle tre sijter i et sammenslått Ildgruben/Røssåga/Toven-distrikt. Det kan være interessant å se til vinterbeitene i nordre Kvitfjell, hvor det ikke virker som noen av de eksisterende sijtene i nærområdet har spesielt klar hevd. Her kan man tenke seg ei utskilling fra Jillen-Njaarke, eller beitetider om vinteren for grupper i nord. Det må vurderes reindriftsfaglig hvor vidt Jillen-Njaarke, Røssåga/Toven, eller et hypotetisk Ildgruben/Røssåga/Toven har mest bruk for dette området.
- En annen modell kan være å inkludere Hestmannen/Strandtindene sammen med Ildgruben/Røssåga/Toven i et stort 'Nordre Helgelands-distrikt'. Det er mulig Ildgruben vil motsette seg dette. Man må her være bevist på problemene vi har observert i forbindelse med sammenslåingene i Jillen-Njaarke og Røssåga/Toven, og konklusjonene vi har trukket ut fra disse.

Kjensvatn-området

- Røssåga/Toven Øst ønsker å bruke kalvingsland som ligger i dagens Ildgruben. Ildgruben trenger vinterbeiter og ønsker primært å samarbeide i retning sørvest. Det er Toven-sijten som har hevd på vinterbeitene i Røssåga/Toven, dvs gale Syv Søstre og Toven distrikter. Toven-sijten trenger sommerbeiter, noe Røssåga/Toven Øst har i sine

tradisjonelle områder. Teoretisk synes det mulig for disse tre gruppene å gjøre et sirkelbytte, der Ildgruben får tilgang på tiltrengte vinterbeiter i Toven sitt tradisjonelle land, Tovensijten får bedre sommerbeiter i Røssåga/Toven Øst sitt tradisjonelle land, og Røssåga/Toven Øst får bedre tilgang på kalvingsland i Kjensvatn-området. Dette forutsetter at beiteressursene strekker til i regnestykket, noe som er utafor vår kompetanse å bedømme. Ut fra tradisjonell bruk er det heller ikke er noe i veien for at gruppene i nord kan bruke de nordre vinterbeitene i gamle Kvittfjell reinbeitedistrikt.

Mavas

- I Balvatn reinbeitedistrikt virker det å være noe uklarhet hos utøverne om hvorfor det har blitt vanskeligere for dem i praksis å bruke sine tradisjonelle områder i Sverige. De virker å forbinde dette med distriktsreguleringene av 1999. Vi oppfordrer forvaltninga til å kontakte utøverne for et oppklarende møte om denne saken.

Andre omstridte områder

- Saltfjellet reinbeitedistrikt ønsker å få tillagt land som tidligere lå i distriktene Dunderland og Glommen, men i 1999 ble tillagt Ildgruben og Hestmannen/Strandtindene. Det dreier seg her om Virvassdal-traktene og Burfjell-området (området mellom Svartisen-vassdraget og Glomdalen) i gamle Dunderland reinbeitedistrikt, og landet mellom Glomfjorden og Holandsfjorden i gamle Glommen reinbeitedistrikt. De oppgir å ha brukt alle disse områdene fra gammelt av, og er særlig klare på at de har hevd på den tapte delen av Glommen. Sistnevnte område ser ikke ut til å være tatt i bruk av Hestmannen/Strandtindene.
- Skjomen ønsker å få tilbakeført Virak, området vest av Skievvá som ble lagt til Frostisen. Her har vi ikke datamateriale nok i forhold til historisk bruk til å ha noen mening om hvem som har mer eller mindre hevd på å bruke området. Rent ressursmessig er vinterbeiteland fortsatt på et minimum for Frostisen.
- Vi anbefaler forvaltninga å gjennomføre en separat utredningsprosess for historisk bruk av de omstridte

områdene nevnt under Salten og Nordre Nordland – samt Virvassdal-området og Svartisen-vassdraget på Nordre Helgeland. Dette vil sikre at man også her får mer data tilgjengelig som kan oppklare det hevdmessige grunnlaget i konfliktene.

1 Oppdrag, mandat og metode

NIBR har gjennomført denne evalueringa på oppdrag fra Reindriftsforvaltninga, som har definert en todelt målsetting;

- evaluering av reindriftas distriktsinndeling i Nordland
- evaluering av områdegrensa mellom Nordland og Nord-Trøndelag.

Bakgrunnen for evalueringa er vedtaket om dagens distriktsinndeling i Nordland og områdegrensa mellom Nordland og Nord-Trøndelag. Nåværende distriktsinndeling i Nordland ble vedtatt i 1999 (Sak 27/00 “*Ny distriktsinndeling i Nordland*”). Vedtaket forutsatte ei evaluering av distriktsinndelinga seinest tre år i ettertid. Noen slik evaluering ble ikke gjennomført, men i 2009 ble mandatet for nærværende evaluering vedtatt i to separate saker: RS-sak 6/09 og RS-sak 20/0), som gjelder henholdsvis distriktsinndelinga i Nordland og av områdegrensa mellom Nordland og Nord-Trøndelag reinbeiteområder.

Evalueringsoppdraget som ble utlyst var omfattende, spesielt sett ut fra den økonomiske ramma som ble lagt og den tida som ble satt til rådighet for utredere. I samråd med oppdragsgiver la vi derfor opp til ei avgrensning av oppdraget for at det skulle være realistisk å gjennomføre det i praksis. Det er dette opplegget vi presenterer på de følgende sidene.

1.1 Undersøkelsesopplegget

Oppdraget omhandler både evaluering av distriktsgrensene i Nordland og områdegrensa mellom Nordland og Nord-Trøndelag. I tillegg er begge disse delene av evalueringa internt todelt: det fokuseres på både prosess og på måloppnåelse med hensyn til grensereguleringene. I henhold til det siste skal grensene vurderes

ut fra tradisjonell og nåtidig bruk av reindriftsland - vi skal vurdere om dagens grenser er trukket i strid med rettigheter etablert gjennom tradisjonell bruk. Vi har i den anledning blitt bedt om å ta for oss bruken de siste seksti årene, men også å se hen til 1890-tallet da de opprinnelige distriktsgrensene ble trukket.

1.1.1 Prosessen

I vår redegjørelse av prosessen legger vi vekt på medvirkning. Hvordan var mulighetene for medvirkning fra prosessene ble starta og fram til vedtak ble fatta? Hvordan blir denne medvirkninga oppfattet og bedømt av de ulike aktørene i dag? Hva kunne eventuelt ha blitt gjort annerledes?

Prosessene det er snakk om har omfatta mange ulike interesser fra ulike aktører i reindrifts-Norge: offentlig forvaltning, næringsaktører og interessenter utafør reindriftnæringa har alle kommet med synspunkter. I formuleringa av oppdraget har forvaltninga vektlagt at vi skal fokusere på ”reinbeitedistriktenes medvirkning fra prosessen startet, under hele prosessen og fram til vedtak ble fattet.” Det er altså reindriftnæringa som skal stå i fokus her. Vårt analyseobjekt er de enkelte reindriftsgrupper (sijter, siidaer), ikke reinbeitedistriktene. Det kan være flere sijter/siidaer i ett distrikt, eller flere distrikt kan være brukt av kun én. Dette har sammenheng med at grensene for de opprinnelige reinbeitedistriktene ikke ble trukket opp med det formål å sammenfalle med individuelle reindriftsgrupper sine tradisjonelle bruksområder.

I delen av evalueringa som går på prosessevaluering har vi kartlagt innspill og vedtak som fant sted rundt etableringa av nye distrikts- og områdegrenser, spora hva de ulike reindriftsgruppene foretok seg i prosessene, hvilken mulighet de fikk til å foreta seg noe, og hvordan de reagerte på vedtakene. Hvilke grupper som blir oppfatta å ha nytt godt eller blitt negativt ramma av grensereguleringene vil bli kommentert.

De aktuelle grensereguleringsprosessene kan grunnleggende sett sees som prosesser der avgjørelser av viktighet for reindriftnæringa ble tatt ovenfra, fra forvaltninga, og der næringa i stor grad etterpå ble overlatt ansvaret for å finne løsninger innenfor de arealene som forvaltninga bestemte at de skulle ha tilgang på. Det er dermed ekstra viktig at næringa har hatt reelle påvirkningsmuligheter underveis i prosessen fram til at forvaltninga gjorde

sine vedtak, sånn at utøverne ikke opplever seg som maktesløse ovenfor en byråkratisk prosess de i etterkant må leve med resultatene av.

Grensereguleringsprosessene var politiske prosesser der ulike interesser var representerte, og der makt og innflytelse var ujevnt fordelt – både hva angikk forholdet mellom forvaltning og næringsutøvere, og forholdet mellom ulike næringsutøvere. Måten prosessene ble organisert og gjennomført på har hatt innvirkning på hvilke muligheter de ulike aktørene hadde til å påvirke. Hvordan de ulike aktørene brukte sine gitte muligheter – for eksempel deres valg av strategi (argumentasjon ovenfor utreder og/eller forvaltningsinstanser; representasjon i forvaltningsinstanser; allianser med andre næringsutøvere, osv) - er også med på å forklare hvilke aktører og interesser som til slutt fikk gjennomslag. I arbeidet er vi altså både opptatt av hvordan prosessene har blitt organisert fra forvaltningas side, hvordan næringsutøverne har forholdt seg til den prosessramma som ble satt opp av forvaltninga, og hvordan utøverne vurderer den i ettertid.

Metode

Evalueringsoppdraget har vært omfattende, også på den måten at noen av prosessene som skal beskrives fant sted langt tilbake i tid. Dette stiller spesielle krav til datainnhenting og medfører utfordringer når det gjelder å rekonstruere hendelser. Sia det ikke er tilstrekkelig å bygge på skriftlige kilder for å kartlegge prosessene, måtte vi også basere oss på muntlige kilder. Hvordan enkeltpersoner forteller om prosesser vil alltid være prega av et element av subjektivitet, det vil si aktørenes egen tolkning av det som hendte og hvordan vedkommende oppfatta det. Resultatet av prosessene kan påvirke hvordan man oppfatter sin egen påvirkningsmulighet i ettertid – det vil si at om resultatet oppfates som positivt kan man tolke det som at man hadde gode påvirkningsmuligheter – og *vice versa*. Dette er ikke nødvendigvis ei korrekt slutning: et positivt resultat for en selv kan komme av andre årsaker enn ens egen påvirkning; og man kan få et negativt resultat sjøl om man hadde alle muligheter til å påvirke, det kan være andre aktører, med motstridende oppfatninger, som til slutt ble hørt). Et anna problem med bruk av muntlige kilder i rekonstruksjon av historiske begivenheter er at intervjuobjekter

ikke alltid husker begivenhetene i detalj. Dette problemet er spesielt aktuelt her, sia prosessene som skal beskrives har sine røtter helt tilbake på 1980-tallet, for over tredve år sia. Samtidig kan vi heller ikke se bort fra erindringene til folk i næringa: deres vurderinger av egne medvirkningsmuligheter har en sterk egenverdi, da de representerer synspunkter man ikke kan få tilgang til kun ved å lese forvaltninga sine egne dokumenter om prosessen.

En stor del av datamaterialet vårt er intervjuer med aktører som deltok i prosessen. For oss har det vært viktig å få fram ulike stemmer og ulike erfaringer, særlig fordi vårt utgangspunkt var at en slik prosess ville omfatte mange ulike meninger og tolkninger. Intervjuarbeidet vårt ble gjennomført ved å (a) sende ut spørreundersøkelser til alle reindriftsdistrikter fra Saltfjellet og nordover i Nordland i november 2011; (b) gjøre intervjuer med samtlige sjetter på Helgeland og i de tilgrensende områdene av Nord-Trøndelag i oktober 2011; (c) og supplere med telefonintervjuer vinteren 2011/2012. Vi har også intervjuet representanter for forvaltninga, men fokusert mindre på dette fordi evalueringsoppdraget vektla å undersøke reindriftsnæringa sine påvirkningsmuligheter i prosessen og ressursene satt av til dette evalueringsoppdraget har vært knappe. Vi har vurdert oppdragsteksten sånn at det var meninga vi skulle fokusere på næringsutøverne. For ei utfyllende liste over intervjuobjekter, se Vedlegg 4.

I arbeidet har vi i tillegg brukt et omfattende utvalg av skriftlige dokumenter som møteprotokoller, saksutgreiinger, tidligere utredninger, vedtaksdokumenter, oppsummeringer av møter med næringsutøvere og annet. Reindriftsforvaltninga sitt kontor på Fauske har vært særskilt behjelpelige med å skaffe til veie disse dokumentene. På denne måten mener vi å ha fått kartlagt prosessen godt nok til å kunne si noe om reelle påvirkningsmuligheter og utøvernes vurderinger av situasjonen i ettertid.

Vår metodetriangulering har likevel sine begrensinger, og disse er ikke minst knyttet til ressursrammene prosjektet er gjennomført under:

- På grunn av de begrensede tilgjengelige ressursene – både økonomiske midler og tid - har vi også måttet begrense datainnsamlinga. I praksis betyr dette at feltarbeidet vårt ble

avgrensa til Helgeland og de nordligste Trøndelagsdistriktene, der representanter for alle siltene ble intervjuet. Representanter for hver silt ble intervjuet separat, og i to tilfeller der det var interne motsetninger innad i silt ble representanter for ulike fraksjoner intervjuet separat. Alle som ble intervjuet har fått tilsendt referat fra intervjuet/møtet til godkjenning. Det er imidlertid ikke alle som har levert eksplisitt godkjenning av intervjuene, tross puring. Vi har ikke hatt anna valg enn å bruke disse intervjuene likevel, men i disse tilfellene har vi sitert med en viss forsiktighet.

Vi vil likevel poengtere at vår avgrensing av feltarbeidsområdet til Helgeland og områdegrensesiltene i Nord-Trønderlag er mer generøst enn hva vi foreslo i vårt opprinnelige tilbud, der vi foreslo å kun gå nært inn på siltene rundt områdegrensa. Ekspanderinga av undersøkelsesområdet er i stor grad gjort ved at utrederne har brukt tid og midler ut over hva vi har fått til rådighet av Reindrifftsforvaltninga.

- For resten av utredningsområdet har vi på grunn av rammene for prosjektet brukt spørreundersøkelse heller enn intervjuer på stedet eller pr telefon. Hvert distrikt fikk tilsendt et spørreskjema (se Vedlegg 5) som omhandla temaene vi også tok opp i intervjuene. Her var det også mulighet til å gi utfyllende kommentarer, og vi åpna for muligheten til å ta kontakt med oss for å utdype synspunkter på prosessene. Tross puring er det ikke alle i den nordlige delen av utredningsområdet som har sendt tilbake svarskjema. Utøverne i Skjomen leverte aldri svarskjema, men ga ei utfyllende framstilling av sine synspunkter da vi ringte for å purre, og vi har tatt disse med i utredninga. Saltfjellet reinbeitedistrikt sendte i stedet for skjema-besvarelse et brev hvor de presenterte sine grunnleggende synspunkter, og sendte seinere et svarskjema. Svaret kom såpass seint at vi ikke har fått fulgt opp dette reinbeitedistriktet så mye som vi ønska. Dette gjelder også i noen grad Stájggo-Hábmer reinbeitedistrikt, som også sendte svarskjemaet veldig seint. Vi er oppmerksomme på at reindrifftsgruppene det gjelder kan ha hatt svært gode grunner til å ikke sende svarskjema eller sende skjemaet seint – og vi veit at i tilfellet Stájggo-Hábmer er problemet forbundet med at en reindrifftsutøver i distriktet lå på

sykehus. Det resulterende tidsproblemet har vært det samme uavhengig av årsak.

- Ikke alle interessante intervjuobjekter har vært å få tak i. Noen har ikke ønska å bli intervjuet. Det er det lite vi som utredere kan gjøre med, sjøl om det er beklagelig. Det er likevel et etisk problem knytta til dette: mange utøvere har svært klare meninger om hvorfor folk fra forvaltninga kom med forslagene og avgjørelsene de gjorde. Her har vi måttet gå opp en grenseoppgang mellom å videreformidle kritikk (som er en del av vårt oppdrag), og å videreformidle personangrep (som ikke er en del av oppdraget). Det etiske problemet hadde vært der uansett, men forverres når folk som kritiseres ikke lar seg intervjuet. Vi står derfor i noen tilfeller igjen med ensidig informasjon – som ikke blir imøtegått. Når dette er sagt vil vi understreke at vi ser på personer fra forvaltninga som representanter for det offentlige systemet, her reindriftsforvaltninga. Vi søker altså å forklare og forstå kritikk som blir formulert som kritikk mot enkeltaktører, som en kritikk av forvaltningssystemet slik det til ulike tider har materialisert seg via enkeltpersoners handlinger og handlingsrom.

1.1.2 Måloppnåelse

Den andre hoveddelen av evalueringsarbeidet fokuserer på måloppnåelse. Prosessene med å etablere nye distrikts- og områdegrenser var forventa å føre til at ulike målsettinger ble oppfylte. I arbeidet skulle vi fokusere på fem ulike punkt:

1. Endra områdebruk, inkludert gevinst og/eller tap av beiteområder sett i forhold til tidligere bruk
2. Fordeling av beiter internt
3. Organisering, planlegging og økonomi
4. Samarbeidsrelasjoner internt
5. Virkninger på investeringer og drift av infrastrukturer som gjerder, slakteanlegg og gjeterhytter

Det som her blir omtalt som måloppnåelse kan også sees som effekter eller resultater av tiltak. Tiltakene er her grensendringer. Ulike aktører i samstyringsnettverket har gjerne ulike ønsker om resultat. De ulike involverte partene; reindriftsforvaltninga, styrene

og reiseierne kan ha hatt ulike forventninger og holdninger til endringer, så vel som at de vurderer oppnådde effekter ulikt. De fem typene måloppnåelse som oppragsteksten fokuserer på, handler alle om effekter for næringa.

Metode

At avgjørelsene ligger så langt tilbake i tid har også her utgjort ei utfordring når det gjelder å etablere forholdet mellom innsats (den politiske beslutninga om endring av grenser) og utfall (de fem områdene der vi skal se på måloppnåelse). Sjøl om man kan registrere relevante endringer etter iverksetting av de nye distriktsgrensene, er det ikke uproblematisk å si at alle endringene er forårsaket av vedtaket. Det kan tenkes at andre beslutninger eller tiltak – for den saks skyld omstendigheter som forvaltninga ikke kan påvirke - har forårsaka endringer i reindrifta i de aktuelle distriktene. Det er dette som kalles det kontrafaktiske problemet, og det kan her kort beskrives som at ingen vet helt hva som ville skjedd om nye distriktsgrenser ikke hadde blitt gjennomført. Dette problemet er nær sagt umulig å løse empirisk, men det finnes flere måter å nærme seg det på. I denne evalueringa har vi bedt utøverne sjøl vurdere hvorvidt endringer (til det bedre eller verre) er relatert til grensereguleringene, slik at vi vet hvilke endringer vi skal fokusere på. Dette fjerner ikke helt det kontrafaktiske problemet, men hjelper oss å kunne vurdere bedre hva som er reelle konsekvenser av endringene, og hva som ikke ser ut til å være det. Her har vi også gått til eldre dokumenter for å finne ut hvilke konflikter og problemstillinger som allerede var meldt inn fra reindrifta i utredningsområdet før grensereguleringene skjedde, og som derfor ikke oppstod som en følge av reguleringene vi ser på.

Budsjettet og tidsbegrensningene på dette oppdraget gjorde at vi måtte velge å fokusere på visse distrikter framfor andre, noe vi også klargjorde i vårt forslag. Vi meldte da at vi skulle ha særlig fokus på regionen ”Søndre Helgeland/Søndre områdegrense”, fordi dette er en region berørt både i 1991 og 1999. Vi endte likevel opp med å også se spesielt på regionen ”Nordre Helgeland”. Dette var delvis fordi vi merka oss at utøvere fra hele Helgeland har utvist en særlig misnøye med måten grensene ble på til slutt. Det utslagsgivende var likevel i stor grad praktiske hensyn: på vei fra arkivene i Fauske til Søndre Helgeland/Søndre

områdegrense var det mulig tidsmessig og geografisk å foreta besøksintervjuer med utøvere også på Nordre Helgeland.

For resten av utredningsområdet, - regionene vi her kaller ”Salten” og ”Nordre Nordland” har vi gjennomført spørreundersøkelser. For problematikk rundt intervjuer og spørreundersøkelser henviser vi til punktet om metode under forrige avsnitt.

Regionene vi her for enkelhets skyld har delt evalueringsområdet inn i kan finnes på kartene bak i utredninga (Vedlegg 6). Grovt sett mener vi med Søndre Helgeland/Søndre områdegrense traktene fra trøndelagsgrensa opp til Vefsnfjorden; Nordre Helgeland er resten av Helgeland (gamle Hattfjelldal rbd vil også bli redegjort for som en del av denne regionen, for enkelhets skyld); Salten strekker seg fra og med Saltfjellet rbd. til fjorden Sørfold i nord; Nordre Nordland strekker seg nordover fra og med det nåværende distriktet Stájggo-Hábmer.

1.1.3 Tradisjonell bruk

Oppdragsgiver legger vekt på at vi skal utrede faktisk bruk av reindriftsområder fra 1950-tallet og ut, men også se dette i forhold til distriktsgrensetrekkingene i 1898. Særlig i forbindelse med spørsmålet om ”endra områdebruk, inkludert gevinst og/eller tap av beiteområder (sett i forhold til tidligere bruk)” sier oppdragsgiver at dette er aktuelt, men også i forhold til punktet ”fordeling av beiter internt” sia dette også kan være et spørsmål om ”endra områdebruk” - sett fra sijtene/siidaene sitt ståsted.

Utlysninga kommenterer i forhold til dette at

En eventuell endring av et reinbeitedistrikts grenseinndeling vil som nevnt foran kunne innebære at enkelte utøvergrupper - siidaer - får sine rettigheter lokalisert innenfor grensene til et annet distrikt. En slik overflytting kan følgelig foranledige særskilte rettslige utfordringer. Juridisk sett er det slik at den enkelte siida har etablerte reindriftsrettigheter på et nærmere avgrenset område. Endrede distriktsinndelinger kan ikke rukke ved disse rettighetene. Det er dertil den gjeldende reindriftslovs klare utgangspunkt at RS plikter å ta hensyn til utøvergruppenes rettigheter ved slike endringsvedtak, og grensene skal i størst mulig

grad anlegges slik at inndelingen blir driftsmessig naturlig og hensiktsmessig.

Det er slik lagt opp til at vi skal utrede rettighetsgivende historisk bruk 60-110 år tilbake i tid, og avgi vurderinger om hvor vidt distriktsgrensene er trukket i strid med etablerte rettigheter. Det er et omfattende arbeid oppdragsgiver har bedt om, både fordi det er snakk om et enormt område, et langt tidsspenn og fordi bruken av reindriftsland har endra seg mange ganger i løpet av perioden. Vi har fulgt opp innsnevringemetoden som vi lanserte i vårt anbud, og fokuserer altså på Søndre Helgeland/Søndre områdegrense - men har i tillegg sett på Nordre Helgeland. Ytterligere begrensinger vi har måttet gjøre for å kunne utføre oppdraget er at vi kun har redegjort for tradisjonell bruk i tilfeller der

det er uenigheter mellom to eller flere driftsgrupper om den tradisjonelle bruken av et område

og

ei driftsgruppe oppgir å ha mista eller fått problematisert tilgangen til land pga. at distriktet deres ble sammenslått med et anna distrikt i 1999

eller

ei driftsgruppe oppgir å ha mista land til et anna distrikt i 1991 eller 1999

Med denne innsnevringa håper vi å fange opp og utrede tradisjonsmessig bruk av de områdene hvis bruk har blitt sterkest påvirket av distriktsgrenseendringene.

Metode

Et problem for arbeidet vårt har vært noe sparsom tilgang på dokumentasjon av ulike reindriftsgrupper sin bruk av konkrete områder. I gamle dokumenter kan man finne oversikter over hvilke utøvere som har brukt hvilke distrikter, men for denne evalueringa sin del er det snakk om bruk av mye mer spesifikke geografiske områder, som man ikke nødvendigvis finner reflektert i denne typen papirer. I forbindelse med saken om Kappfjellgruppa sin utnyttelse av Vestre Børgfjellet er det for eksempel snakk om et område som inntil nylig faktisk lå inne i Kappfjell reinbeitedistrikt. For andre deler av utredningsområdet

har denne typen dokumenter vært mer anvendelige, for eksempel når det gjaldt kartlegging av reindrifftsgrupper i gamle Brurskanken sin tidligere bruk av de nordvestre kystdistriktene. I dette tilfellet har gamle årsberetninger fra forvaltninga blitt brukt, og vi er her spesiell takk skyldig Elsa Lifjell for å ha lånt oss kopier. Våre viktigste kilder har likevel vært beskrivelsene av reindrifftsmønstre slik de foreligger hos spesielt Lappekommisjonene av 1889 og 1892 og Ørnulv Vorren sine verker om reindrifftshistoria på Helgeland 1900-1940. Vi ønsker å påpeke at beskrivelsene hos Lappekommisjonene og Vorren er 'øyeblikksbilder' av flyttemønstre som ikke har vært hundre prosent stabile opp gjennom tidene. I forhold til Lappekommisjonene må man også ta de oppgitte drifftsmønstrene med ei klype salt. Vi har sammenlikna dataene i Lappekommisjonene og Vorren med hverandre, muntlige kilder, og kilder som omtaler bruk før 1880-tallet og 1890-tallet – og på basis av dette skaffa oss et bilde av drifftshistorikken som sikkert ikke er helt fullstendig, men absolutt omfattende. Vi har også gjort flittig bruk av mange andre historisk orienterte verker om reindriffta i området, som f.eks. Bård A. Berg si bok om den helgelandske reindriffta si utvikling gjennom 1900-tallet, og Håkon Hermanstrand og Ansgar J. Kosmo si bok om samisk historie i Østre Namdal. For kilder til tradisjonelle samiske rettsoppfatninger og reinrifftsjuss har vi gjort særlig bruk av verkene til Kirsti Strøm Bull, Nils Oskal og Mikkel Nils Sara – deriblant boka *Reindrifften i Finnmark Retts historie 1852-1960* (2001) og deres bidrag til NOU 2001:32 *Samiske sedvaner og rettsoppfatninger*.

To fagpersoner har vært svært viktige for oss i arbeidet; Bård A. Berg, Universitetet i Tromsø og Kirsti Strøm Bull, Universitet i Oslo. Med sin fagkunnskap innenfor henholdsvis reindrifftshistorie og reinrifftsjuss har de medvirket som spesialkonsulenter og vært viktige rådgivere for oss i arbeidet med evalueringa.

I tillegg til dokument- og litteraturgjennomgang har vi intervjuva folk i reindriffta om deres 'slektshukommelse' hva angår bruksmønstre før 1950. Her har vi ingen informanter som snakker ut fra sjølvopplevd erfaring, men vi har likevel valgt å videreformidle deres oppfatninger. Der ulike reindrifftsutøvere oppgir gjensidig motstridende informasjon om den historiske bruken av et område, har vi valgt å gjengi begge standpunkter – og via dokumentgransking prøve å finne ut hvem sin oppfatning av situasjonen som synes å ligge nærmest historiske forhold.

For reindriftsgruppenes bruk av land etter 1950 har muntlige kilder vært enda viktigere, sia det finnes nålevende informanter. Her kan man også støte på problemer med at folk sine opplysninger kan motsi hverandre, og vi har da valgt å bruke samme framgangsmåte som nevnt ovenfor.

Intervjuene har blitt gjennomført både med enkeltindivider og grupper, ofte med så mange medlemmer av ei driftsgruppe som det var mulig å samle på den aktuelle datoen. Sijtene ble intervjuet separat for å lettere belyse eventuelle konflikter mellom grupper som deler distrikt. I to tilfeller hvor det var motsetninger internt i gruppene, foretok vi separate intervjuer med fraksjonene. Ett av disse fire fraksjonsintervjuene ble gjennomført via telefon og ikke på stedet, av den grunn at vi først etter at feltarbeidet var avslutta fikk beskjed om at ikke alle i sijten følte seg representert gjennom vedkommende som hadde blitt intervjuet. Budsjetten til prosjektet tillot oss ikke å reise tilbake til utredningsområdet for å foreta det siste feltintervjuet.

For distriktene nord for Helgeland har vi basert oss på en kombinasjon av spørreundersøkelser og oppfølgingstelefontalper. Vi har også gjort flere oppdateringsintervjuer via telefon med utøvere fra resten av utredningsområdet, i løpet av vinteren 2011/2012.

1.1.4 Kort om språk og stedsnavn

I Nordland og Nord-Trøndelag hører fire samiske språk hjemme: sørsamisk, pitesamisk, lulesamisk og nordsamisk. Svært få forstår pitesamisk, og sørsamisk er trolig i fare for å dø ut, mens nord- og lulesamisk ikke er trua i like stor grad. Samiske stedsnavn er en viktig del av den samiske språktradisjonen, en del av språktradisjonen som faktisk har potensial til å overleve selv om språket som kommunikasjonsmiddel i seg selv skulle forsvinne. Flere av våre informanter brukte samiske og norske stedsnavn om hverandre, selv om intervjusituasjonen foregikk på norsk. Om samiske stedsnavn skal overleve må de også brukes skriftlig. Vi bruker derfor samiske stedsnavn der vi vet om at slike finnes – for å bidra til å styrke samisk stedsnavntradisjon. I dette har vi latt oss inspirere av Håkon Hermannstrand og Ansgar J. Kosmo si bok om samisk historie i Østre Namdal fra 2009, som bruker samiske stedsnavn konsekvent.

Vår bruk av samiske stedsnavn kan være uvant for lesere som er vant til de norske stedsnavnene. Trolig gjelder dette særlig om man har liten kjennskap til samisk landskapsterminologi, og derfor ikke nødvendigvis forstår at for eksempel et ord som ender på ’-jaevrie’ er en innsjø eller at en ’-jåhká’ er ei elv. Vi vil derfor vise til vedlegg 1, som er ei alfabetisk liste over samiske stedsnavn med korresponderende norske navn, og noen merknader om hvor i utredningsområdet stedene ligger. For ytterlig informasjon her viser vi til nettressursen <http://kart.finn.no>, som har de aller fleste av de samiske stedsnavnene liggende inne som søkbare. Det vil også framgå i det vedlagte kartmaterialet hvor i terrenget de viktigste stedene befinner seg.

Ellers støter utredninga vår også på den utfordringa at reinbeitedistriktsnavn ofte er identiske med kommunenavn, bygdenavn, landskapsnavn osv. I de tilfeller hvor et reinbeitedistriktsnavn er identisk med et kommunenavn vil vi alltid oppgi ”kommune” bak navnet om dette refererer til kommunen og ikke distriktet. Et eksempel kan være ”Hattfjelldal” (da mener vi reinbeitedistriktet), versus ”Hattfjelldal kommune”. Reinbeitedistrikter og kommuner vil alltid bli oppgitt med sine formelle navn, samiske navn vil kun bli brukt her om de samiske navnene er offisielle navn på de aktuelle kommunene eller reinbeitedistriktene.

2 Reindriffta i Norge

2.1 Staten og reindriffta

Det er vanskelig å snakke om noe ”utgangspunkt” i reindriffta si historie, sia denne næringa har vokst gradvis fram heller enn å oppstå med ett slag på et bestemt tidspunkt. Både på kyst og innland har villreinjakt og begrensa reinsdyrhold vært utbredt blant samer, og den samiske samfunnsformen var lenge halvnomadisk, altså at man flytta sesongmessig mellom bestemte steder. En minoritet av de samiske flyttgruppene vektla etter hvert i økende grad flyttingsbasert tamreinhold, mens for andre samer ble reinen mindre viktig og bofasthet overtok for halvnomadisme. Det er vanskelig å tidfeste nøyaktig når disse to typene samisk samfunn skilte lag, og svaret vil uansett ikke være det samme i ulike deler av Sápmi² (Hansen og Olsen 2004: 97-103, 203-214; Kosmo 1998: 7; Skogvang 2009: 254).

Liksom samers næringsaktivitet generelt har tilpasset seg nye produksjonsforhold, har også den samiske tamreindriffta endret karakter ettersom lovgivinga har forandra seg. Et stabilt trekk er at mindre enheter (’hushold’) inngår i en *siite* eller *siida*³ – en institusjon for samarbeid om drift og forvaltning av tradisjonelle bruksområder (Berg 2000: 90-97). *Siida*-begrepet har også blitt brukt – og brukes ennå – i andre samiske sammenhenger for å benevne forvaltning av avgrensede ressurser i fellesskap (Hansen

² Det samiske bosetningsområdet. Dette er nordsamisk, på sørsamisk kalles området Saemie.

³ Dette er henholdsvis sør- og nordsamisk. Vi vil i resten av evalueringa operere med *siite* når vi snakker om Helgeland og Søndre områdegrense, *siida* for Nordland nord for dette. ’Reindrifftsgruppe’ eller ’gruppe’ vil også brukes som synonymmer i blant.

2004: 327-5).⁴ I forhold til *type* reindrift, skiller man mellom mer *intensiv* og mer *ekstensiv* drift; hvor den første idealtypen er karakterisert av nært oppsyn med dyrene, den andre av at man lar dyrene gå relativt fritt innafør et avgrensa område, og samler dem for flytting, slakting osv. Intensiv og ekstensiv reindrift er henholdsvis assosiert med *selvbergingsreindrift* og *markedsreindrift*. Fra 1800-tallet og utover så man en gradvis tendens mot stadig mer ekstensiv og markedsorientert reindrift (Berg 2000: 37-38). I løpet av andre halvdel av 1900-tallet har man i Norge videre gått i retning av det Berg (2000: 114-15) kaller *korporativ* reindrift, der man i tillegg produserer for statlige tilskudd, og det dessuten er et samrøre av myndighetsagenturer og næringsutøvere i beslutningsprosessene. Dette tilsvarer utviklinga i andre norske næringssektorer (Berg 2000: 37-8, 111-115).

Statlige aktører har helt sia 1700-tallet forsøkt å regulere reindriffta på ulike måter. Endringene i område- og distriktsgrenser på 1900-tallet skriver seg inn i ei lang historie av offentlige inngrep i reindriffta, hvor hvert inngrep har reflektert sin tids rådende tanker i samfunnet omkring reindriffta, og i ulik grad tatt inn over seg næringsutøvernes egne ønsker.

2.1.1 Grenseoverskridende reindrifftsregulering

Det første større statlige forsøket på å regulere samisk reindrift kom på 1700-tallet, da man foretok en storstilt grenseopptrekking i Skandinavia: Danmark-Norge og Sverige-Finland begynte for alvor å dele opp de omstridte indre delene av Sápmi. Jämtland hadde allerede blitt skilt fra Trøndelag, ei deling på tvers av både samiske og norske identitets- og kulturgrenser, og i 1751 ble man også enige om grensene i nord fram til fjellområdene sør for Varangerfjorden (Berg 1994: 16; Hansen & Olsen 2004: 261-73; Pedersen 2008: 17-20). Til grensetraktaten av 1751 ble det skrevet et tillegg som oftest kalles *Lappekodisillen*. Dette omhandlet den samiske befolkninga i det nylig oppdelte området, og især reindriftnæringa, som var den sentrale formen for samisk aktivitet i det området der grensene skulle gå.

⁴ Et eksempel på dette er Čáhput siida, organisasjonen som forvalter Svartskogen (Čáhput) i Gáivuotna/Kåfjord kommune i henhold til Svartskogdommen (Skogvang 2009: 67-71, 90-91, 111).

Lappekodisillen fastslo norske reindriftssamers rettigheter i Sverige, og svenske reindriftssamers rettigheter i Norge. Kodisillen er fortsatt gyldig, tross senere inngåtte reinbeitekonvensjoner mellom Norge og Sverige. Da Reinbeitekonvensjonen av 1972 mellom de to landene trådte ut av kraft i 2005, ble Lappekodisillen den eneste gyldige reguleringa av grenseoverskridende reindrift på den skandinaviske halvøya. En ny reinbeitekonvensjon ble undertegna i 2009,⁵ men den er ennå ikke ratifisert (Berg 1994: 16; Berg 2000: 13-15, 17; Hansen & Olsen 2004: 273-81; Kosmo 1998: 38-48; Skogvang 2009: 252-254; Pedersen 2008: 20-25).

Lappekodisillen var en kilde til norske reindriftssamers rettigheter på norsk side, og var nær på det eneste ut over generell norsk lov som regulerte reindriften i Nordland fram til 1898 (Berg 1994: 16; Berg 2000: 13-15, 17; Skogvang 2009: 254; 5).

2.1.2 Norsk reindriftsregulering

Lovgivingsprosessen var noe annerledes i Finnmark enn i resten av landet: I 1854 kom en egen norsk reindriftslov for dette området, i sammenheng med problematikken rundt stengninga av grensa Norge-Finland to år tidligere. Loven førte til en sterk økning i reintallet på kysten i sommermånedene, og i 1888 kom en ny reindriftslov for Finnmark, som regulerte spesielt kystbeitene (Berg 1994: 16-17; Berg 2000: 15-17; Skogvang 2009: 254-5). For områdene sør for Finnmark kom det en felles reindriftslov for Norge og Sverige i 1883. Et av hovedprinsippene i denne såkalte ”Felleslappeloven” var *distriktsinndeling*; at myndighetene kunne angi grenser for områder hvor loven skulle gjelde. Mens Troms fikk distrikter samme år, og Trøndelag samt Hedmark i 1894, drøyde det med Nordland: først i 1897 ble ”Tilleggslappeloven” vedtatt og året etter ble det etablert reinbeitedistrikter der. Med dette var reindriften i Nordland underlagt reindriftslovgivinga. Nesten hele Nordland ble delt inn i reinbeitedistrikter – unntakene var Lofoten og mesteparten av Vesterålen, samt at en del øyområder ble stående utafor distriktene og dermed lovens virkefelt (Berg 1994: 17-25; Berg 2000: 15-17; 49-54; Skogvang 2009: 255).

⁵ Regjeringen.no: *Reindrift: Ny konvensjon mellom Norge og Sverige undertegnet* (www.regjeringen.no/nb/dep/lmd/aktuelt/nyheter/2009/okt-09/reindrift-ny-konvensjon-mellom-norge-og-.html?id=578925 – sist lest 01.07.11).

I 1933 fikk man etter en lengre prosess en felles norsk reindriftslov for hele landet. I løpet av prosessen leverte også samiske organisasjonsfolk forslag og innspill. Samelandsmøtet i 1917 og lovkomiteen som ble oppnevnt der hadde mye å si. Særlig sørsamer satte preg på prosessen: denne gruppa samer, med nøkkelpersoner fra Nordland (Helgeland), leda an i den reindriftssamiske organiseringa, og hadde en sentral stilling i den tidlige samiske politiske organiseringa. Reindriffta fikk ikke gjennomslag for alle sine krav, men Berg (1994: 105) konkluderer likevel med at næringa kom ”overraskende bra” ut av prosessen (Berg 1994: 21-95; 99-105; Berg 2000: 154-58; Skogvang 2009: 255).

På slutten av 1970-tallet ble reindriffta (Berg 2000: 292, jfr. 294-5, 327) ”som den siste næring overhodet” inkludert i det ”korporative” norske samfunnets sterke grad av samstyring mellom myndigheter og næringsorganisasjoner. Norske Reindriftssamers Landsforbund (NRL) ble anerkjent som statens offisielle forhandlingspart i 1976. Disse hadde arbeidet lenge for at reindriffta skulle få mer statlig støtte, og bli behandla som ei meir ”normal” norsk primærnæring. I 1977 ble den første Hovedavtalen for reindriffta iverksatt, og i 1978 kom en ny Reindrifftslov. NRL hadde deltatt aktivt i prosessen rundt utforminga av myndighetenes nye tilnærming til næringa – det var NRL som hadde krevd en egen avtale for å kanalisere støtte, i stedet for at det hele skulle gå via Jordbruksavtalen. (Berg 2000: 292-3, 304, 311 – 334). Reindrifftsavtalen framforhandles av NRL og Landbruksdepartementet, og inneholder ulike støtteordninger til forskjellige ledd og instanser i næringen (Skogvang 2009: 253). Reformene på 1970-tallet signaliserte ei klart mer positiv holdning til reindriffta. Skogvang (2009: 255) fremholder likevel at Reindrifftsloven av 1978 i seg selv ikke styrka reindriftnæringa i konkurranse med andre næringer. 1978-loven forbød dessuten folk utafor etablerte reindriftsfamilier å ha *sytingsrein*⁶ i flokken til reindriftsutøvere, noe som med ett slag ulovliggjorde en lang samisk tradisjon hvor sjøsamer og andre fastboende hadde rein i fjellsamers flokker (Skogvang 2009: 272).

⁶ Rein som går i flokken til en reindriftsutøver og tas vare på av vedkommende, men som eies av noen som ikke er med i driftsgruppa.

Reindrifftsloven ble revidert i 1996, og det ble da knesatt et prinsipp om at alle utmarksarealer inne i reinbeitedistriktene er lovlig reindrifftsareal med mindre særlige rettsforhold kan demonstreres å være tilstede som peker mot det motsatte. I denne revideringa ble også siidaene inkludert i lovverket. Reinsdyr er personlig privat eie, mens beiteretten ligger i siidaen. I 2007 ble det vedtatt en ny Reindrifftslov, etter konsultasjoner med NRL og Sametinget. Utvalget som foreslo ny lov var blant anna bekymra for at 1978-loven i for stor grad lot myndighetene treffe avgjørelser alene, og at det var for stort rom for skjønnsutøvelse i avgjørelsen av konkrete spørsmål. Utvalget mente også at siidaen måtte få en langt mer framtreddende plass i lovgivinga (Bull et al 2000: 5-8, 31-33, 45, 74, 123-127, 129-143; Skogvang 2009: 255-6, 275-6).⁷

2.2 Dagens reindrifftsforvaltning

I det følgende vil vi kort presentere organiseringa av dagens reindrifftsforvaltning og noen sentrale termer for reindriffta sis organisering per 2012. Vi vil også presentere noen vesentlige begreper som ofte blir brukt ireindrifftssammenheng.

2.2.1 Sentrale forvaltnings- og organisasjonsledd

Landbruksdepartementet (LMD) har ansvaret for reindrifftsforvaltninga i Norge. Det sentrale kontoret for denne funksjonen av LMD er Reindrifftsforvaltninga, som ligger i Alta. Denne instansen fungerer som sekretariat for Reindrifftsstyret, som består av fire LMD-oppnevnte og tre Sametings-oppnevnte representanter. Sametinget ble sikra representasjon via en lovendring i 1996, som også garanterte næringa sjøl plass i styret. (Skogvang 2009: 278-9). Næringsorganisasjonene har forslagsrett til Reindrifftsstyret (Reindrifftsloven 2007: §71).

⁷ Regjeringen.no: *Reindrifft: Ny reindrifftslov* (se www.regjeringen.no/nb/dep/lmd/aktuelt/nyheter/2007/juni-07/reindrifft-ny-reindrifftslov-.html?id=46962 - sist lest 29.06.11); *Behandling av reindrifftsloven i Odelstinget 31. mai 2007. Innlegg fra Statsråd Terje Riis-Johansen* (se www.regjeringen.no/nb/dep/lmd/aktuelt/svar_stortinget/sporretime/2007/behandling-av-reindrifftsloven-i-odelstin.html?id=469594 – sist lest 29.06.11).

2.2.2 Det samiske reinbeiteområdet

Det samiske reinbeiteområdet, gyldighetsområdet for Reindriftsloven, er definert som ”de delene av fylkene Finnmark, Troms, Nordland, Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag og Hedmark hvor reindrifts-samene fra gammelt av har utøvd reindrift” (Skogvang 2009: 249). Innafor dette området er retten til å eie rein knytta til at man har rett til *reinmerke*, et unikt snittmønster som skjæres i øret på hvert enkelt dyr for å markere hvem som eier det. Rett til reinmerke er igjen knytta til at man er av samisk ætt og tilknytta en familie som allerede driver med reindrift. Skogvang (2009) tolker loven som at det er det siste som er det vesentlige, da ”av samisk ætt” ikke er videre definert i lovverket. Man kan i det øvrige heller ikke eie rein med mindre disse står i en sjetandel eller en sideordna rekrutteringsandel (se nedenfor). Reindriftsstyret kan gi dispensasjon fra disse kriteriene i særlige tilfeller (Reindriftsloven 2007: §9-17, §32; Skogvang 2009: 249, 270-1).

Det samiske reinbeiteområdet er delt inn i seks administrative enheter (*reinbeiteområder*), der Nordland er ett. Reindriftsområdenes grenser sammenfaller ikke nødvendigvis med fylkenes, noe som Nordland reinbeiteområde er et eksempel på. Fire av kommunene i Nord-Trøndelag ligger delvis innafor Nordland reinbeiteområde: Leka, Nærøy, Namsskogan og Røyrvik.

Hvert reinbeiteområde har et sitt eget *reindriftskontor* som ledes av en *reindriftsagronom*, og er sekretariat for *områdestyrene*. Sistnevnte består av 5-7 representanter valgt av Fylkestinget (3-4) og Sametinget (2-3). Det skal være et flertall av reineiere i områdestyrene (Reindriftsloven 2007: §5, §72; Skogvang 2009: 279).

2.2.3 Distriktene

Reinbeiteområdene er delt inn i *reinbeitedistrikter* av Reindriftsstyret. Basis for inndeling skal være sedvanemessig bruk, og grensene skal være driftsmessig naturlige og hensiktsmessige. Et distrikt skal fortrinnsvis omfatte alle årstidsbeiter for reindriftsutøverne tilknyttet distriktet, men dette er ikke noe krav. Det er ingen hindringer for å ha beite i flere distrikter så lenge dette følger av særskilt rettsgrunnlag (Reindriftsloven 2007: §6, 42; Skogvang 2009: 276-7).

Distriktsstyret består av en leder valgt av distriktsårsmøtet og øvrige medlemmer som er valgt av sommersijtens årsmøter (se under). På distriktsårsmøtet har hver reineier tale- og forslagsrett, mens stemmeretten ligger hos sijteandelene (Reindriftsloven 2007: §6, 43-50; Skogvang 2009: 276-7).

Distriktene ble opprinnelig i stor grad oppretta ovenfra, uten at det ble tatt mye hensyn til sijter og deres tradisjonelle bruk av områder. Distriktene må slik sett sees som i utgangspunktet et administrativt rutenett lagt over et landskap med andre og eldre grenser, og basert på driftsgruppene sine historiske brukstradisjoner

2.2.4 Sijte (siida)

Reindriftsloven av 2007 ga siidaene/sijtene en sentral rolle. En sijte består av reineiere som har reinen sin gående i en felles flokk i bestemte arealer, og samarbeider om praktisk drift – den samarbeider altså om utnyttelse av en definert ressursbase (land, vann og rein), i tråd med hva en sijte tradisjonelt sett har vært i det samiske samfunnet. Beiteretten er lagt til sijtene, og de har ansvar for å holde reintallet innenfor nivået fastsatt av distriktsstyret. Loven anerkjenner sommer- og vintersijter, men det kan i praksis også eksistere ytterligere sesongsijter. Sommer-sijten er den sijten som er vektlagt i lovgivinga. Denne skal ha et styre som velges av et årsmøte hvor alle som har rein i sijten har møte-, tale- og forslagsrett. Stemmerett fordeles blant medlemmer av sijteandelene, av deres respektive andelsledere (Reindriftsloven 2007 §51-56; Skogvang 2009: 256, 275-6).

Vi må her foreta et lite avvik fra vår ellers juridisk baserte gjennomgang av institusjoner i norsk reindrift, for å kommentere kort hvordan reindriftsutøverne sjøl snakker om sijter og siidaer. I utredningsområdet omtalte de fleste av informantene våre sijten/siidaen som identisk med sommersijten, mens 'distriktet' var sett på som et administrativt nivå over dette igjen – i tråd med lovgivinga. Noen av informantene omtalte *distriktet* som 'sijten', og kalte det man i lovverket vil anse kalle 'sijter' for 'grupper'. Dette reflekterer at 'sijte' i sin originale bruk er et mindre fastlåst begrep enn hva lovverket har gjort det til for reindrifta: i utgangspunktet er dette et ressursforvaltningsfellesskap som ved høve kan deles inn igjen mindre ressursfellesskap - helt ned til husholdsnivået.

I utredninga bruker vi 'sijte' eller 'siida' på den måten lovverket gjør, altså at det refererer til det man før kalte ei driftsgruppe. I områder hvor man har en sommersijte som igjen deler seg inn i flere vintergrupper, vil sijte-begrepet være forbeholdt sommersijten. – som er den minste analytiske enhet i denne evalueringa. Å ta for seg hver enkelt vintergruppe ville vært et umulig oppdrag i forhold til den tid og de ressurser vi har hatt til rådighet.

2.2.5 Sijteandel (siidaandel)

Innenfor hver sijte har man *sijteandeler* (tidl. kjent som *driftsenheter*) – familiegrupper eller enkeltindivider som driver reindrift. En forskjell mellom de gamle driftsenhetene og de nye sijteandelene er at reineierne innenfor sistnevnte ikke trenger å være beslekta. Lederne av sijteandelene (*andelslederne*) har rett til i fellesskap å opprette nye andeler av sijten, under ledelse av en person de utpeker. Andelsledere bestemmer selv hvem som får eie rein i andelen, og hvor mange – men man må alltid holde seg innenfor øvre lovlige reintall for sijten. Ansvar for å melde reintallet til Områdestyret ligger også hos andelsleder. Hver sijteandel har fem stemmer i sijtens årsmøte, hvorav lederen bestemmer hvem som skal ha fire av dem – den resterende stemmen ligger hos henne/ham selv. Andelsleder kan overføre sitt lederansvar til enhver person som oppfyller vilkårene for å eie rein i andelen (Reindriftsloven 2007 §10-12; Ressursregnskapet 2008/9: 38; Skogvang 2009: 271, 273-6).

2.2.6 Sideordna rekrutteringsandel

Reindriftsloven av 2007 opprettet også en mekanisme for presumptivt smidig generasjonsskifte innen en sijteandel. Andelsleder kan bestemme at det opprettes én *sideordnet rekrutteringsandel* til sijteandelen, for en periode på maksimum sju år. Det forutsettes da at det gjøres en avtale om eventuell overtakelse av sijte-andelen, og at ansvaret for rekrutteringsandelen gis til en myndig person av den yngre generasjonen, som har rett til å ha rein innen Det samiske reinbeiteområdet, og har jobbet i næringa sammen med andelsleder i minst tre år. *Rekrutteringsandelsleder* har samme rettigheter og plikter som en sijteandelsleder (Reindriftsloven 2007: §12).

2.2.7 Konvensjonsbeiter/konvensjonsdistrikter

I tillegg til norske reinbeitedistrikter finnes det som kalles *konvensjonsdistrikter* eller *konvensjonsbeiter* som overlapper med noen av de norske distriktene. Dette er norske områder hvor svenske reindriftssamer i henhold til norsk-svenske reinbeitekonvensjoner har rett til å la sin rein ferdes ved bestemte tider av året. Det er også norske konvensjonsbeiter på svensk side. For tida er det ingen fungerende reinbeitekonvensjon mellom Norge og Sverige, noe som skaper en høy grad av usikkerhet for flere grensenære reindriftsgrupper i begge land.

Vi har nå presentert aktørene i prosessen, og vil i noen grad gå videre til å se på prosessen. I det følgende vil vi først gjennomgå prosessen rundt de nye områdegrensene mellom Nordland og Nord-Trøndelag. Deretter ser vi på prosessen rundt den nye distriktsinndelinga i Nordland. I løpet av disse to kapitlene vil vi kommentere på hvilken måte næringsutøverne ble tatt med i prosessen. Deretter vil vi vie et kapittel til utøvernes nåtidige bedømmelse av deres medvirkningsmuligheter i prosessene; før vi redegjør for endringenes konsekvenser blant anna sett i forhold til reindriftsgruppene sin historiske bruk av områder.

3 Områdegrensa mellom Nordland og Nord-Trøndelag

3.1 Forhistorie

Nord-Trøndelags reinbeitedistrikter ble oppretta i 1894 ved kongelig resolusjon. Distriktene som ble stifta helt i nord av Nord-Trøndelag reinbeiteområde var Rørvik, Smalfjeld, Trones, Kolbotn og Vikna (Res 1909: 75-77). Vikna var i følge Lappekommisjonen av 1892 (Lappekommisjonen 1892: 65) tiltenkt å være en del av Kolbotn (Kosmo 1988: 8), men ble etablert som eget reinbeitedistrikt. Nordlands reinbeitedistrikter ble oppretta i 1898. Distriktene som da ble etablert på grensa mot Nord-Trøndelag reinbeiteområde var Bindal, Kappfjell og Susendal (Res 1898: 61-63).

Begge Lappekommisjoners utredninger opererte med at noen av grensene til reinbeiteområdene i områdeskillet var definert som at de fulgte amtsgrensene. Dette ble problematisk etter hvert. Da Lappekommisjonene avga sine innstillinger på 1890-tallet sluttførtes samtidig en serie med rettsaker mellom det såkalte Engelskbruket (North of Europe Land & Mining Company Ltd) som eier av Vefsns allmenninger og staten som eier av Namsen allmenning. I 1896 dømte Høyesterett til fordel for ”Engelskbruket”, blant anna basert på grenseoppgangen til reindriftssamen Nils Jonsen Vesterfjell (Njaarke-Næjla) i 1826 fra Jitnemensnuhkie til Bindalen (Kosmo 1988: 3-4) som han foretok sammen med bønder fra Nordland (men ingen representanter fra Trøndelag) i forbindelse med at han hadde fått et bygselbrev på lavlandet vest av Børgefjellet fram til Holmvassgårdene (Jacobsen 1987: 14-16). Denne oppgangen hadde konkludert med at Nordland si sydgrense gikk på ei linje fra Jitnemensnuhkie i Børgefjellet til Terråk i Bindal (Jacobsen 1987: 15-16;

Hermanstrand & Kosmo 2009: 19, 203). Amtsgrensa mellom Nordland og Nord-Trøndelag ble som en følge av dette flytta sydover. Det ble nå en viss uklarhet rundt hvilken grense skillet mellom reinbeiteområdene fulgte – den gamle amtsgrensa eller den nye fylkesgrensa.

Hermanstrand & Kosmo (2009: 204) oppgir at resolusjonene både i 1894 og 1898 la til grunn at Nils og Torkil Jonassons bygsel av 1824 skulle danne utgangspunkt for områdegrensa, og at dette bygselet si grense gikk ”mot nord av Kvigfjeld [Voenjelensjurhtjie]”. Vi har funnet i resolusjonen for Nordland reinbeiteområde at Susendal si sydgrense er definert som ”mot syd amtsgrensen fra Jadem røs til Kvigfjeld” (Res 1898) og at resolusjonen for Nord-Trøndelag reinbeiteområde definerer Rørvik si grense som på ett punkt gående langs på ei linje ”op til amtsgrensen mot Nordland over Kvigfjeld. Mot nord amtsgrensen fra Kvigfjeld til riksgrænsen ved grænsæræs nr. 204, Jadem røs” (Res 1909). Dette bekrefter så vidt vi kan se at områdegrensa eksplisitt ble lagt på en trasé nord for den nye fylkesgrensa.

Likevel var det etter 1890-tallet ikke enighet blant næringsutøverne hvorvidt Lappekommisjonenes distriktsinndelinger skulle tolkes til å gjelde den gamle amtsgrensa eller den nye fylkesgrensa – i praksis var det et overlappingsområde i Vestre Børgfjellet hvor både Bindal-Kappfjelldriften og Øster-Namdalsdriften har ansett et område som innafor deres reinbeitedistrikter. Iflg. Kosmo (1988: 5; Hermanstrand & Kosmo 2009: 204) ble grensedragninga i området også komplisert av at samme beiteområder hadde blitt bygsla bort til ulike reinieiere i sør og i nord akkurat ”mellom den gamle og den nye amtsgrense i den vestlige del av Børgfjellet”.

Det nordtrønderske distriktet Smalfjell, som utgjorde den søndre delen av dette omstridte området, var i utgangspunktet tiltenkt samslått med Rørvik da Jonas O. Stinnerbom sitt bygselbrev gikk ut (jfr. 6.1.4), og så skjedde i 1909. På 1920-tallet ble grensa mellom distriktene Susendal og Rørvik flytta sørover, men ikke helt ned til den nye fylkesgrensa. Trones ble senere delt i Frøyingsfjell og Steinfjell (Kosmo 1988: 8). I 1927 ble Rørvik delt i Østre Rørvik og Rørvik, grunna interne konflikter. Grensa mellom Rørvik og Kappfjell ble da regulert til den linja hvor den fortsatt stod på 1980-tallet (Kosmo 1988: 12).

3.2 Prosess og innspill

I møte mellom reindriftssjefen og de berørte reindriftsagronomene i 1987 ble det bestemt at det skulle lages en utredning om områdegrensa og grenser mellom de tilstøtende distriktene. Førstekonsulent Ansgar J. Kosmo, tidligere reindriftsagronom i Nord-Trøndelag, fikk i oppdrag av Reindriftsforvaltninga i Alta å gjøre denne utredninga. Når vi i rapporten viser til utreder og utredninger er det Kosmo og utredningene han gjennomførte vi viser til.

3.2.1 Aktører fra næringa

- Sijten som har drevet reindrift i Bindal/Kappfjell fra gammelt av, og fortsatt gjør det i dag, vil her omtales som 'Kappfjellgruppa'. Tillitsmannsutvalget i Bindal/Kappfjell ble hørt i spørsmål om Kolbotn og i spørsmål som angikk deler av Vestre Namdal som ble nytta til gjennomflytning mot Vikna (Kosmo 1998: 61, 62).
- Ekornen/Frøyningfjell var i følge Kosmo (1988: 44) allerede drevet som ett distrikt – 'Vestre Namdal' – selv om det da som nå var to grupper der: Jåma/Anti og Toven.⁸
- I distriktene Røyrvik, Østre Røyrvik, Steinfjell, Havdal, Sanddøla og Bogna var drifta på dette tidspunktet organisert i ei "uformell sammenslutning" – 'Østre Namdal' – bestående av tre driftsgrupper, hvorav to drev opp mot områdegrensa: Jåma/Dærga-gruppa og Steinfjellgruppa (Kosmo 1988: 31).
- I Susendal reinbeitedistrikt var det da som nå kun ei driftsgruppe.

⁸ Det finnes to 'Toven-grupper' i reindriffta: ei i Vestre Namdal og ei på Nordre Helgeland. Toven-fjellene, som navnet kommer fra, ligger i dagens Røssåga/Toven reinbeitedistrikt på Helgeland. Ei av gruppene der kalles fra gammelt av Toven-sijten eller Toven-gruppa. Aksel Toven (sønn av Nelle og Konrad Toven som var blant utøverne i Toven-sijten) kom til Vestre Namdal på tidlig 1960-tall og ble gift inn i det som da het Vesterfjellsijten (og før det igjen Flottesfjell-sijten). Sijten i Vestre Namdal og utøverne i den bærer nå Toven-navnet, mens dagens utøvere i den helgelandske Toven-sijten er av slektene Renfjell og Jåma (Kosmo 1988:53; Lars Toven; Bengt Renfjell).

3.2.2 Næringas rolle i prosessen

Grensendringene av 1991 assosieres av mange i næringa med utrederen, Ansgar J. Kosmo, som på oppdrag fra Reindrifftsforvaltninga i Alta skrev ei utredning om historisk og nåtidig bruk, og leverte ei innstilling til hvordan de nye områdegrensene burde trekkes. Reindrifftsutøvere som mener å ha kommet spesielt dårlig ut av områdegrensereguleringene, kanskje spesielt utøvere i Kappfjellgruppa, oppfatter det i noen grad slik at utreder har vært partisk til fordel for trønderske reindrifftsinteresser, noe som forklares med utreders bakgrunn som reindrifftsagronom i Nord-Trøndelag.

Vi presiserer at dette er på ingen måte en konklusjon vi som utredere nødvendigvis deler. Tvert i mot må man i rettferdighetens navn poengtere at utreder i sitt 1988-forslag gikk inn for å overføre store deler av det som da var Nord-Trøndelag reinbeiteområde (Kolbotn reinbeitedistrikt) til Kappfjellgruppa i Nordland – sjøl om han også foreslo at Kappfjellgruppa sine tilgjengelige territorier i øst, i Vestre Børgefjellet, skulle avkuttet.

Maange utøvere leser dagens områdegrense ut fra hvordan de oppfatter utrederen, mer enn at de ser grensene som resultat av en prosess hvor både næring og flere sider i forvaltninga var inne. Dette gir grensene mindre legitimitet i næringa enn de kunne ha hatt. Denne situasjonen kunne vært unngått ved at forvaltninga hadde sikra at flere var involvert i utredninga og i utarbeidelsen av forslaget. Da hadde man oppnådd at flere stemmer ble hørt, og kunne også muligens ha unngått at kritikk i sånn grad blir retta mot en enkeltperson i ettertid.

Utreder har avstått fra å la seg intervjuet til denne evalueringa. Det er en avgjørelse han er i sin fulle rett til å ta – selv om han både kunne gitt oss viktig informasjon om prosessen og viktige synspunkter på den. Vi velger å se kritikken mot utreder som en kritikk mot forvaltninga, og dens organisering av utredningsprosessen. Vi vil i utgangspunktet poengtere at utreder synes å ha gjort et grundig arbeid: utredninga fra 1988 er omfangsrik, informert og drøftende. Det synes i utgangspunktet som om alle reindrifftsgrupper rundt områdegrensa har blitt gitt anledning til å snakke. Man kan også merke seg at skjønt mange utøvere mener de ikke ble hørt, eller i alle fall ikke hørt *på*, så er det et ganske godt

overlapp mellom hva slags holdninger og ønsker som kommer fram i dokumentene utreder har 'bragt til bords' i løpet av utredningsperioden, og de holdninger og ønsker vi finner hos enkeltgrupper i næringa i dag. I en nullsumspillsituasjon som ressursfordeling ofte er, får ikke alle som kommer med sin mening gjennomslag. Et helt anna spørsmål blir igjen hvorvidt utreder sine forslag til grenseendringer og forvaltningas seinere vedtak var legitime, sett ut fra nåtidig rettsforståelse og dennes vektleggelse av hevd og tradisjonell bruk – men dette temaet tilhører et senere kapittel i utredninga.

3.2.3 Innspill fra næringa

Kosmo redegjør i sin utredning fra 1988 for følgende ønsker fra de berørte reinbeitedistriktene:

Susendal og Østre Namdal

Disse distriktene hadde tidligere på 1980-tallet krevd forskyvning av grensa i Børgefjellet vestover, mens Bindal/Kappfjell ønska status quo her. Den aktuelle grensa fulgte kommunegrensa mellom Hattfjelldal og Grane kommuner. Ei tidligere utredning av Hans Prestbakkmo hevda at sjøl om grensene mellom Susendal og Bindal/Kappfjell var 'unaturlike', hadde Kappfjellgruppa behov for sommerbeitene der, og man burde derfor ikke endre grensene. Kosmo var uenig i vurderinga til Prestbakkmo (Kosmo 1988: 22-23, 30).

Østre Namdal og Susendal mente at terrenget i Børgefjellet var av en slik karakter at de to reinbeitedistriktene måtte ha en samarbeidsavtale, det finnes ingen naturlige skiller i terrenget som kan være utgangspunkt for ei 'tett' grensedraging (Kosmo 1988: 32).

Susendal reinbeitedistrikt, hvis utøvere hadde flytta inn fra Kappfjell tidligere, mente å ikke ha gitt slipp på noen rettigheter i Kolbotn ved utflyttinga fra Kappfjell (Kosmo (1988: 72).

Bindal/Kappfjell

Kappfjellgruppa krevde endring av grensa mot Østre Namdal slik at deres distrikt gikk helt sør til Nååmesjenjaevrie. Gruppa stod på at gjeldende grense gikk langs fylkesgrensa, og ikke langs den gamle amtsgrensa lenger nord (Kosmo 1988: 32).

Det ble også gitt uttrykk for at Kolbotn - med Vikna - burde være en del av Nordland reinbeiteområde. Kappfjellgruppa la spesifikt inn krav om Kolbotn som vinterland for si driftsgruppe. De aksepterte da ei grense mellom Frøyningfjell og Kolbotn som lå lengre vest enn den på dét tidspunkt gjorde (1988: 72).

Vestre Namdal

Jåma/Anti ville ha rett til gjennomflytting gjennom Kolbotn sør for Kolvereid til og fra Vikna – men det primære ønsket deres var fradeling av områdene sør for linja Kolvereid-Sørsalten i Kolbotn, til Vikna reinbeitedistrikt. De ønska også adgang til sommerbeiting i hele området sør for Diedtjienjaevrie – sekundært forskyving av grensa mot Kolbotn til Aundalen (Kosmo 1988: 72).

Tovengruppa i Vestre Namdal ønska grense etter Grytbogdalen mellom Kolbotn og Frøyningfjell reinbeitedistrikter, eller sekundært ei grense lenger øst. De ville i alle fall ha beiterett sommer og høst i dalgangene mot Nonsfjellet (Kosmo (1988: 72).

3.3 Forslag og reaksjoner

Kosmos grensereguleringsforslag kom i 1988. Blant hans grunnleggende vurderinger var at de opprinnelige distriktsinndelingenes referanser til amtsgrensa gjaldt de gamle amtsgrensene, og ikke den nye fylkesgrensa.

3.3.1 Børgefjellet

Kosmo (1988: 79-84, 95-96) foreslo å flytte Kappfells østgrense vestover til Feelpehtvuemie, slik at den ble plassert på en akse Fiplingvatn⁹-Dåammajaevrie- Smeelehjaevrie. Susendals grense foreslo han flytta mot Østre Namdal, slik at den gikk fra sjøen Vuelie-Sipmehke og til det punktet hvor konvensjonsgrensa krysser fylkesgrensa. Videre vestover sa han grensa burde ”bygge på eksisterende grenser” - nord om Onnetjohkele¹⁰ til Bissiedurrienjohke, videre nordover langs vassdraget til Vuelie

⁹ Fijhpelogkoe (Nedre Fiplingvatn) og Eerhtsjævrie (Øvre Fiplingvatn) nord for Dåammajaevrie.

¹⁰ Det står bare ”Kjukkelfjellet” i utredningsforslaget, men vi anser det som betinga av geografien at det her menes Onnetjohkele, altså Litle Kjukkelen.

Bissiejaevrie og Bissiejaevrie (at dette utgjorde eksisterende områdegrense var ei vurdering Kappfjellgruppa ikke delte), og ut Sijdurrie til Fiplingdalsvannet (dvs. Eerhtsjaeuvrie og Fijhpelogkoe, skardet Sijdurrie kommer ut midt mellom disse vannene). Ved Maajehjaevrie foreslo Kosmo å forskyve grensa mellom Bindal/Kappfjell og Østre Namdal sånn at hele vannet kom innom Bindal/Kappfjell (1988: 85-86).

3.3.2 Freavna-området og Kalvvatnene

Kosmo (1988: 86-88, 96-97) foreslo at Bindal/Kappfjell skulle få tillagt Veelnjesjaevrie og Veelnjesvaartoe mellom Maajehjaevrie og Freavna, mens Vestre Namdal skulle få tillagt land mot Diedtjie. Det forutsatte en felles bruk av nordlige Frøyningsfjell ("Fraunan", i det følgende omtalt som 'Freavna-området') – sommerbeite for Toven (1.7-15.10) og høstbeite for Bindal/Kappfjell (15.10-31.12). Om dette området skulle tapes av Toven spådde Kosmo at samarbeidsproblemene i Vestre Namdal vil øke.

3.3.3 Kolbotn reinbeitedistrikt

Vestover foreslo Kosmo (1988: 88-92, 96) at selv om Bindal/Kappfjell ikke egentlig hadde "eksklusive" rettigheter til Kolbotn burde området overføres til dem – og dermed tas ut av Nord-Trøndelag reinbeiteområde. Grensa mente han burde gå Onneåare-Ientjemehkiejaevrie-ytre Nonselva og til Foldenfjorden. Han mente at Jåma/Anti sine krav om områder syd for Diedtjie burde avvises. Susendaldrifta sin bruk av Kolbotn mente han skulle fases ut.

3.3.4 Vikna

For Vikna oppsummerte Kosmo (1988: 90, 93. 96-97) at han mente det ikke var realistisk å tillate innflytting hit av andre enn Jåma/Anti, av kapasitetsmessige årsaker. Han mente også at Bindal/Kappfjell sin rett på området var svak, da han ikke kunne se at de hadde brukt Vikna sia 1922. Hans forslag var at grensa skulle gå ut Foldafjorden, følge kommunegrensa mellom Vikna og Nærøy gjennom Nærøysundet, og så følge grensa mellom Leka og Vikna, ut mot Norskehavet. Jåma/Anti sin eksklusive bruk av Vikna ville i følge Kosmo medføre rett til rask flytting gjennom

ytre Kolbotn (området 'Rotvikfjell') høst og vår, ei uke i april og tre uker i november-januar.

3.3.5 Sammenslåing

I det øvrige mente Kosmo (1988: 93-94) at visse distriktsgrenser burde oppheves for å skape reinbeitedistrikter basert på faktisk drift. Han foreslo å skape følgende nye distrikter: Åarjelh-Njaarke ('Vestre Namdal' - Ekornen/Frøyningfjell/Vikna); Voengelh-Njaarke (Bindal/Kappfjell/Kolbotn); og Luvlie-Nååmesje ('Østre Namdal' - Røyrvik/Steinfjell/Havdal/Sandøla/Bogna). Hartkjøl reinbeitedistrikt mente han skulle bestå, men underlegges samme tillitsmannsutvalg som Østre Namdal. Susendal mente han skulle bestå som eget distrikt, under navnet Byrkije eller Såvsoe.¹¹

3.3.6 Reaksjoner

Reinbeitedistriktene sine reaksjoner på utreder sine forslag kan oppsummeres med at Kappfjellgruppa var særdeles misfornøyde, Østre Namdal og Susendal var svært fornøyde, og brukerne i Vestre Namdal i det store og det hele var fornøyde – men Tovengruppa mer enn Jåma/Anti.

Det ble holdt et høringsmøte i 1988 om forslaget, men ingen fra Bindal/Kappfjell reinbeitedistrikt møtte opp. Utreder presenterte her sin utredning, der han fokuserte sterkt på at man i utgangspunktet måtte anse områdegrensene som allerede følgende den gamle amtsgrensa, og ikke fylkesgrensa. Østre Namdal og Susendal hadde ingen innvendinger. Vestre Namdals grupper var også positive, men poengterte at man i fellesområdet 'Fraunan' måtte ha klare, fastsatte beitetider for de ulike brukerne. Albert Jåma fra Jåma/Anti-gruppa mente at Kolbotn og Vikna burde ha vært et eget distrikt (Sara 1988), noe han framholder den dag i dag.

¹¹ De samiske navnene her betyr henholdsvis Søndre Njaarke, Midtre Njaarke, Østre Namsen, Børgefjellet og Susendal. 'Njaarke' refererer til et område bestående av halvøya mellom fjorden Duasa og Vefsnfjorden, samt fjellryggen derfra og ned langs vestsida av øvre Nååmesje. *Njaarke* betyr 'halvøy' eller 'stor utløper av fjellparti', men områdets navn knyttes lokalt til betydninga 'skrinne fjell' (*njaarka*) (Jernsletten 2009: 80). På norsk omtales Njaarke som 'Vesterfjellene'.

Bindal/Kappfjell engasjerte advokat Karl Wahl-Larsen til å tale sin sak. De oppga at forslaget medførte at de ble beskåret ”forsommer, sommer og høst”. De ønska å få overført landet rundt innsjøene Ohtjereetjke og Storrereetjke, og Mellingsmoen fra Vestre Namdal, men tilbød et makeskifte: å avstå et areal sør og øst for Diedtjje, og sør for Aundalen - mot at de mottok arealene mellom dalen Freavna, Nååmesje, Veelnjesjaevrie og Maajehsnjuhkie – med andre ord det foreslåtte fellesområdet ’Fraunan’. De var sterkt mot å beskjæres ved Kalvvatnene (innsjøene Gaeisienjaevrie, Gaelmiejaevrie, Gaelpienjaevrie og Skaaloevaajanjaevrie), som de framholdt var ”kjerneområdet” for hele deres reindrift, og ønska heller ikke at man fra Nord-Trøndelag skulle bruke områder ved disse vannene. Bindal/Kappfjell konkluderte med at Kosmos forslag innebar ”en urimelig favorisering av Trøndelagssamene på bekostning av Kappfjellgruppen” (Møtebok 1988 & 1989).

Kappfjellgruppa tok videre opp sitt slektskap til bygselsinnehavere i Børgefjellområdet på 1800-tallet, Nils Joensen Vesterfjell (Njaarke-Næjla) og John O. Stinnerbom, som rettighetsdannende for deres bruk av fjellet der. Reindriftssjefen mente derimot at slektskapsforholdet til disse bygsleierne var tilsvarende i Østre Namdal.

Kappfjellgruppa sin advokat erkjente i løpet av prosessen at områdegrensa ikke ble flytta sørover da de nye fylkesgrensene ble etablert, og godtok dermed et sentralt premiss for Kosmo sitt forslag (Møtebok 1989).

3.4 Vedtak

Landbruksdepartementet vedtok 27.04.91 å oppløse grensene for reinbeitedistriktene Bindal, Bogna, Ekornen, Frøyningfjell, Hartkjøl, Havdal, Kappfjell, Sandøla, Steinfjell, Susendal, Røyrvik, Vikna og Østre-Røyrvik. Til erstatning ble oppretta distriktene

- 10 Luvlie-Nåamesje (Østre Namdal)
- 11 Åarjel-Njaarke (Vestre Namdal m/ Vikna)
- 18 Voengelh-Njaarke (Bindal/Kappfjell/Kolbotn)
- 19 Byrkije (Susendal)

Østre Namdal vedtok i 2011 å omdøpe seg til *Tjåebkere*.¹² Vi bruker dette navnet når vi referer utsagn og handlinger fra dem f.o.m. 2011.

Det ble tatt spesialbestemmelser for området 'Fraunan' i Åarjel-Njaarke og 'Rotvikfjell' i Voengelh-Njaarke.

- I 'Fraunan' ble Voengelh-Njaarke gitt beite- og gjennomflyttingsrett 21. november til 31. desember, og Åarjel-Njaarke tilsvarende en beiterett i tidsrommet 1. juli til 20. november.
- I 'Rotvikfjell' ble Åarjel-Njaarke gitt gjennomflyttingsrett vår og høst, etter å ha varslet distriktsstyret, og begrenset til ei uke i april og tre uker i november/desember. Voengelh-Njaarke ble gitt rett til vinterbeite i området med inntil 300 rein i tida fra til 15. april.

Vedtaket 30.05.1991 om områdegrensener var i samsvar med Reindriftssjefens innstilling og Kosmo sitt forslag (Forskrift 1991).

¹² Dette er det samiske navnet på Storøya eller 'Gudfjelløya' i Dåtnejaevrie.

4 Reinbeitegrenser og endringer av disse i Nordland

4.1 Endringer og forslag til endringer før 1995

Da Nordland ble delt inn i reinbeitedistrikter i 1898 hadde Lappekommisjonen som kom med forslaget (Kosmo 1998: 11) lagt til grunn at reindriftnæringa skulle ”begrenses mest mulig av hensyn til et ekspanderende jordbruk”. Kommisjonen foreslo 32 distrikter (Kosmo 1998: 12, kartbilag 3) som alle ble vedtatt med noen endringer. Forslaget innebar å dele Nordland reinbeiteområde inn i mindre geografiske enheter enn hva en enkelt sijte faktisk brukte i løpet av et år. Mange steder ble ulike sijters beiteområder lagt inn i samme reinbeiteområde, og flere vinterbeiteområder på nordlandsøyene falt fullstendig ut (Kosmo 1998: 13-14). På sistnevnte punkt var vedtaket mer restriktivt enn forslaget, da Lappekommisjonen (1898: 8-9, 14-15) for eksempel primært foreslo Vega og Torghatten lagt inn i henholdsvis Syv Søstre og Brønnøy.

Sia de enkelte distriktene i utgangspunktet verken respekterte tradisjonelle bruksmønstre eller nødvendige beiteressurser, var det nærmest gitt at endringer kom til å presse seg på etter hvert som næringa sjøl – og folk som hadde kunnskap om den – fikk mer å si. På 1980-tallet kom det flere helhetlige forslag til endringer av de interne distriktsgrensene i Nordland reinbeiteområde.

I 1983 ble det avholdt et seminar på Måeffie om nye distriktsinndelinger i Nordland fylke. Blant deltakerne var representanter for ulike reinbeitedistrikter (av distriktene med egen reindrift var kun Brønnøy/Kvitfjell, Balvatn og Skjomen fraværende), Nordland Reindriftssamers Fylkeslag, reindriftsagronomen og medlemmer av et utvalg som hadde laga et ”diskusjonsgrunnlag”

(Protokoll 1983: 2) - Inga Vuolab Sara og Nils Westgård. I følge Nils Westgård var det reindriftsagronomen i Nordland som stod ansvarlig for arrangementet og hadde nedsatt utvalget

”Diskusjonsgrunnlaget” gikk ut på å slå sammen mindre distrikter til stor-distrikter, fra riksgrense til kyst. I følge protokollen (1983: 2) var målet å ”oppnå bedre sammensetning av tillitsmannsutvalgene”, regulere grensene slik at de ble ”naturlige” og gi utøvere i indre distrikter ”mulighet til å komme til vinterbeiter ved kysten” samt *vice versa*. Det ble skjønt presisert at distrikter som hadde beiteområder i Sverige inntil videre burde kunne råde over de svenske beitene de hadde hatt i utgangspunktet. Ønsket om å ha øst-vestgående distrikter er for øvrig en gjenganger når det gjelder forslag om distriktsgrenseendringene, sia kystvinterbeitene mange steder er skrinne og mange av de vestlige reindriftsgruppene føler seg avkutta fra muligheten til å variere ved å ta vinteroppholdene sine i Sverige en gang iblant.

1983-seminaret førte til at områdestyret for Nordland reinbeiteområde to år seinere fatta vedtak om at de ønska saken om distriktenes framtid utreda. Hans Prestbakkmo ble satt på jobben, og kom med et forslag påfølgende år (Kosmo 1998: 78). Dette var et mer konservativt forslag, som ikke baserte seg på øst-vestgående distrikter, men fortsatt inkluderte noen sammenslåinger og en del grenseendringer. Prestbakkmo foreslo ingen endringer i område-grensa mellom Nordland og Nord-Trøndelag (Møtebok 1987:5). I 1989 kom Reindriftskontoret med et anna helhetlig utkast, hvor man gikk inn for sammenslåinger til fire store øst-vestgående distrikter i Nordre Nordland og Salten, og på Helgeland fire distrikter – to østlige og to vestlige (Rundhaug 1989). Mer detaljerte redegjørelser for ulike forslag og innspille er å finne i Vedlegg 3. Se også kart i Vedlegg 6.

I 1995 ble det vedtatt å sette i gang ei utredning om reinbeitedistriktenes i Nordland (Sara 1995; Sagelvmo & Lenvik 1995). Ansgar J. Kosmo ble engasjert i halv stilling i to år for å utrede dette i samarbeid med reindriftsagronomen i Nordland. Kosmo skulle som ansatt i Reindriftsadministrasjonen gjøre dette som en oppgave innafør si ordinære tilsetting (Bye 1995). I det følgende kapittelet vil vi gjennomgå prosess, forslag og reaksjoner rundt dette forslaget.

4.2 Prosess og innspill

Det ble nedsatt ei rådgivingsgruppe bestående av Ing-Lill Pavall, Ole Martin Renberg og Johan Albert Kalstad. A. J. Kosmo skulle også delta på hvert møte. Det ble ellers satt som utgangspunkt at ”områdegrensene mellom Nordland/Nord-Trøndelag og Nordland/Troms er fastlagt og ikke gjenstand for vurderinger som del av dette arbeidet”. Styringsgruppa for revisjonen (Karstein Bye, Reindriftsadministrasjonen i Alta; Harald Rundhaug, Reindriftskontoret i Nordland; Sveinung Rundberg, Reindriftskontoret i Troms) bemerkte imidlertid at ”noen ønsker en ny vurdering” av grensa mellom Nord-Trøndelag reinbeiteområde og Nordland reinbeiteområde. Det ble sagt at Landbruksdepartementet eventuelt skulle ta stilling til hvorvidt en lik vurdering skulle gjennomføres (Bye 1995). Utredninga endte opp med å ikke ta for seg områdegrensa, men kun interne grenser i Nordland reinbeiteområde.

Styringsgruppa sa også at prosjektet skulle vurdere tre alternativer i forhold til Sverige:

1. Ingen utveksling av beiter (’stengt grense’).
2. Konvensjon som nå.
3. Alternativ konvensjon om beitebruk

I forhold til kartlegging av historisk bruk hadde man for Helgeland sin del Ørnulv Vorren sitt storverk om flytteruter 1900-1940 tilgjengelig, og iflg. Harald Rundberg kommisjonerte man i tillegg Johan A. Kalstad til å gjøre et lignende arbeid for områdene nord for Helgeland.¹³

Hva angår distriktene sin medvirkning var det i 1995 allerede avholdt orienteringsmøter med alle reinbeitedistriktene unntatt de tre nordligste, som skulle snakkes med i næreste framtid. På disse møtene skulle reindriftsagronomen og utreder delta – samt medlemmer av distriktsstyrene og andre interesserte (Bye 1995).

¹³ Vorren sitt arbeid har vært tilgjengelig for utredere, sia dette er publisert i bokform. Kalstad rakk aldri å utgi sitt arbeid som bok før han avgikk ved døden, men Kosmo hadde hans produserte materiale tilgjengelig. Vi har i anledning denne utredninga prøvd å få tilgang til Kalstad sine notater, men Universitetsmuseet i Tromsø har ikke imøtekommet dette ønsket..

Dokumentene viser at reindriftsagronom Harald Rundhaug også deltok på nesten samtlige intervjuer, samt at Ing-Lill Pavall fra reindriftsforvaltninga i Nordland også deltok på flere møter.

De ulike innspillene fra distriktene til Kosmos utredning dreide seg som oftest – liksom forut for områdegrenseendringene - om at man ønska bedre tilgang på beiteland av ulik type, og/eller om beiteområdekongflikter med andre utøver. En annen type innrapportert problem dreide seg om rein fra svensk side (evt. problemer på svensk side i de tilfeller hvor norske utøvere brukte beiter der). I tillegg ønska flere å utvide reinbeitedistriktene sine ved å inkludere områder utafor det etablerte reinbeiteområdet.

I følge Reindriftsstyret (Sak 27/99 – Ny distriktinndeling for Nordland) fikk distriktene uttale seg om saken distriktvis og på regionale møter; hadde anledning til å kommentere Kosmos referater og fikk den historiske delen av utredninga til uformell høring; og fikk uttale seg om forslaget før Områdestyrets møte om saken i 1998. Reindriftsstyret hadde også hatt et møte med noen av distriktene i 1999.

I tillegg til Kosmo sin egen utredning kom også flere av distriktene med sine egne forslag; Områdestyret kom også med ei helhetlig tilråding; Reindriftsagronomen likeledes, og Reindriftssjefen kom med merknader – før Reindriftsstyret gjorde sitt vedtak i 1999.

Vi vil i det følgende gjennomgå (4.2.1) hva utreder rapporterte at de ulike distriktene ønska og krevde; før vi (4.2.2) presenterer Kosmos forslag og reaksjonene på dette – deriblant motforslag fra distriktene; Områdestyrets tilråding (4.2.3.); og det endelige vedtaket til Reindriftsstyret (4.2.4). En sammenfattende oversikt finnes i en matrise i vedlegg 2.

4.2.1 Innspill fra distriktene i følge 1998-utredninga

Vi vil i denne rapporten operere med ei geografisk inndeling av utredningsområdet i fem underregioner: Nordre Nordland, Salten, Nordre Helgeland og Søndre Helgeland/Søndre områdegrense. Når man ser på tradisjonelle flyttemønstre vil det for Helgeland sin del være naturlig å holde analytisk adskilt nordre og søndre deler av de tidligere distriktene Kvittfjell, Brurskanken og Hattfjelldal. Vi vil likevel for enkelhets skyld presentere Kvittfjell og Brurskanken under Søndre Helgeland, og Hattfjelldal under Nordre Helgeland.

Søndre Helgeland

Voengelh-Njaarke

Kappfjellgruppa meldte i både 1995 og 1997 at det måtte en revisjon av distriktsgrensene til. På generell basis argumenterte de for at distriktene måtte endres for å sammenfalle med eldre rettighetsområder; at distriktene måtte være store nok til å kunne inkludere tilstrekkelig med folk; og at de burde deles inn fra kyst til riksgrense for å sikre balanse mellom årstidsbeiter (Kosmo 1998: 50-51).

Voengelh-Njaarke mente å ha blitt beskåret i beiteland for mye i 1991, og meldte at Åbjørareguleringa (regulering av elva Åbjøra, altså Diedtjje) hadde tatt viktige gressbeiter som de nå trengte erstatta. E6 og jernbane skapte også problemer. De mente løsinga på problemene var sammenslåing med Byrkije, som de sa hadde overskudd på grøntbeite. Sekundært ville de gå tilbake til pre-1991 Susendal-Kappfjell distriktsgrensene, altså å få tilbake delene av Vestre Børgefjellet som de mista den gangen (Kosmo 1998: 50-1).

Det ble også kommentert at det var driftsmessig vanskelig å ikke ha områdene opp til innsjøen Giengelvihke i Børgefjellet innafor grensa, fordi reinen trekker dit når den går i Voengelh-Njaarke sine østlige trakter. Voengelh-Njaarke mente seg for øvrig å ha historisk rett til beite i Børgefjellet; og fastslo at de ikke burde bli definert som kystdistrikt grunna nettopp gammel utnyttelse av Børgefjellet. De poengterte at det historiske grunnlaget for nyinndelinga som var foreslått kunne inneholde mangler – deriblant i forhold til deres rettigheter i Børgefjellet (Kosmo 1998: 50-1).

På generell basis var utøverne i Voengelh-Njaarke misfornøyde med områdegrensene fra 1991, og ønska ei revurdering av disse. Prosessen rundt distriktsgrensene i Nordland ble imidlertid ikke utvida til også å ta opp dette spørsmålet. Iflg. daværende reindriftsagronom Harald Rundhaug var det tiltenkt at problematikkk tilknytta områdegrensa skulle tas opp seinere, i en separat prosess. Dette har ikke skjedd.

Voengelh-Njaarke mente ellers at øya Øksninga rettmessig hørte inn under deres distrikt.

Byrkije

Byrkije distrikt hadde ved flere anledninger tatt opp med Landbruksnemnda at gjerdene mot svenske rein led av manglende

og sent vedlikehold. Byrkije meldte også at rein fra Vaapsten i Sverige ble sendt ”planmessig” til grensa mellom Byrkije og Hattfjelldal reinbeitedistrikter i stor skala. Ved spørsmål om en løsning som innebar grenseendring mot nord og samarbeidsløsning med Vaapsten avviste de dette. Byrkije meldte dessuten at et neddemt område i Sverige der man hadde konvensjonsbeite (Vilhelmina, Meselfors) hadde blitt kompensert med et utilfredsstillende erstatningsbeite i Lögdeå, Nordmaling (Kosmo 1998: 49-50).

Byrkije sine reinieiere ga i to møter (1995 og 1997) uttrykk for at nåværende grenser mot Voengelh-Njaarke var i samsvar med deres etablerte driftsforhold. Byrkije hevda at det ikke burde endres grenser mellom dem og Østre Namdal. Grensene var ikke naturlige, men man kunne løse dét med samarbeid. Landbruksdepartementet hadde sia 1991 avkrevd skriftlige avtaler om samarbeid, men slike hadde ikke blitt laga (Kosmo 1998: 49).

Brønnøy og Kvitfjell

Distriktet (dvs. Eira Fallås-gruppa) oppga å ha ligget i konflikt med utøvere fra Brurskanken siden 1970-tallet, noe de mente i seg selv utgjorde et problem for deres drift. Det ble også oppgitt at det foregikk reindrift fra utøvere som tidligere tilhørte Kappfjellgruppa i sørlige Brønnøy/Kvitfjell, uten at dette var avklart med Områdestyret. De aktuelle utøverne fra Voengelh-Njaarke, Kappfjell/Otervik-gruppa, mente sjøl at hovedproblemet var Områdestyrets restriktive utlysning av nye driftsenheter (i dagens juridiske begrepsverden: sijteandeler), og mente at når ett distrikt var overfylt burde man kunne starte opp i et anna distrikt. Reindrifststyret hadde på denne tida fatta vedtak om avvikling av Kappfjell/Otervik-gruppa si drift, men vedtaket hadde blitt påklaga. Reindrifstgruppa Eira Fallås hadde i utgangspunktet inngått en samarbeidsavtale med Kappfjell/Otervik, men seinere erklært avtalen ugyldig. De anså nå drifta som uønska (Kosmo 1998: 51-2, 79).

Brurskanken

Bruskanken oppga å ha rett på områder i Brønnøy. De henviste her til Ørnulf Vorrens beskrivelser av driftsforhold, og mente distriktsgrensene slik de forelå verken ivaretok sedvanerett eller driftsmessig fornuft.

Sijten i Brurskanken argumenterte for å danne ett stort distrikt bestående av Hattfjelldal, Brurskanken, Toven, Røssåga, Syv søstre og Brønnøy/Kvitfjell. Eventuelt kunne Brurskanken slås sammen med kun Brønnøy/Kvitfjell og Hattfjelldal. Disse løsningene ville gitt Brurskanken tilgang på både konvensjonsbeiter i Sverige og kystbeiter. De ønska ikke å se Hattfjelldal delt.

Distriktet ga ellers uttrykk for at Kappfjell/Oterviks drift i sydlige Kvitfjell var ønska fra deres side, da de mente den fanga opp rein som fra Brurskanken som kom på avveie (Kosmo 1998: 51-53, 108, 113, 168-9).

Nordre Helgeland

Hattfjelldal

Ingen selvstendig norsk reindrift registrert i denne perioden. Utøvere som hevda interesser her er redegjort for under andre overskrifter (jfr. Kosmo 1998: 93). Se Brurskanken, Ildgruben.

Toven

Toven-sijten mente det burde skje en sammenslåing med Røssåga og Syv Søstre grunna vanskelige driftsforhold. Dette ville gi tilgang på vinterbeiter både på kysten og i de svenske konvensjonsområdene, samt gode sommerbeiter øst av Bleikvassli opp mot Okstindene. Forslaget om å inkludere Hestmannen/Strandtindene og Ildgruben i et stor-distrikt ble ikke sett på som særlig ønskelig.

Det ble foreslått å overføre deler av Brurskankens alternative vinterbeite ved å trekke ei sørgrense fra Reevhtse til Herringselva og videre til Fustvatnet. Man mente i det øvrige at Brurskanken måtte kunne få alternativt vinterbeite innen deler av det nye Toven/Røssåga (Kosmo 1998: 53).

Syv Søstre

Syv Søstre bruktes som vinterbeite for flere driftsgrupper. Problematikk tilknyttet området beskrives under andre oppføringer (Kosmo 1998: 113).

Se især Brurskanken, Ildgruben, Toven

Røssåga

Røssågas fremste klage i følge utreder ser ut til å ha relatert seg til inntrenging av svensk rein i øst, og liten svensk vilje til å ta tak i problemet. Konvensjonsbeiter i Sverige hadde de ikke benytta på

flere tiår. Det ble gitt uttrykk for ønske om vinterbeite i Hestmannen/Strandtindene.

Ildgruben hadde allerede i 1986 krevd endring i grensene ved at de fikk tillagt nordøstre Røssåga (Lifjell 1986). Dette ble ikke ansett som ei naturlig grenseendring av Røssåga (Kosmo 1998: 53-54).

Ildgruben

Utøverne oppfatta seg her som tilhørende en sijte som gikk på tvers av distriktsinndelinga, jfr. deres krav på nordøstre Røssåga. De mente også å ha krav på Hemneshalvøya (Kosmo 1998: 126).

Det var ingen stemning for sammenslåing med Hestmannen/Strandtindene, man ønska heller samarbeid med utøvere sør for Ranfjorden (dvs. utøverne i Røssåga og Toven). Et sånt tiltenkt ”Ranadistrikt” mente de kunne gå fra Syv Søstre og inn i Hattfjelldal til riksgrensa. Hattfjelldalsbeitene mente de så kunne byttes mot svenske beiter hos Umbyen og Vaapsten. Eventuelle deler av Hattfjelldal som ikke falt inn under ”Ranadistriktet” mente de kunne tilfalle Byrkije.

Distriktet viste ellers til at Anton Lifjell fra deres distrikt var den som gjenopptok bruken av øya Dønna i Syv Søstre på 1960-tallet. Deres bruk av Dønna var omstridt (jfr. Brurskanken, Kosmo 1998: 113).

De ønska videre å utvide distriktet sitt inn på Dunderlands territorium i nord - til Virvasdalen i nordøst (Kosmo 1998: 54-6).

Ildgruben hadde i følge Kosmo (1998a: 127) et godt forhold til sine svenske naboer.

Hestmannen og Strandtindene

Utøverne her mente man måtte slå sammen deres distrikt med Ildgruben. Med konvensjonsbeiter i Sverige skulle dette gi nødvendig fleksibilitet for deres gruppe, og sørge for at de hadde alle årstidsbeiter tilgjengelig inne i distriktet. Som en del av dette forslaget inngikk å overføre Virvassdal-området fra Dunderland til det sammenslåtte Hestmannen/Ildgruben/Strandtindene. Utøverne ønska at det nye stordistriktet skulle ha to sijter basert på de eksisterende reindriftsgruppene i Ildgruben og Hestmann/Strandtindene, og seks enheter.

For Hattfjelldal reinbeitedistrikt mente Hestmannen/ Strandtindene at det svenske 'problemet' kunne gjerdes ute. De ønsket også løsning for å hindre svenskene i Svaipa/ Granbyen fra å trekke sørover, helst konvensjonsgjerde i Virvassdalen (Kosmo 1998: 55-6).

De mente ellers at distriktets grense i nord burde gå Storforshei-Guhkiesjaevrie -Røvassdalen over isen til Glomfjord og ut denne til og med Meløya.

Salten

Dunderland/Harodalen

Dunderland/Harodalen mente landskapet førte deres rein inn i Virvassdal-området, så det ville være problematisk å avstå det. Utøverne ønska at deres to distrikter skulle slås sammen – og bli tillagt Glommen. De aksepterte nåværende grenser i sørvest, men foreslo at Melfjorden kunne være ny grense mellom Glommen og Strandtindene. De insisterte på at sjølve Meløya skulle være del av "Saltfjellgruppens" territorium i alle tilfelle. Dette kravet overlappa altså med Hestmannen/Strandtindene sitt krav. Drifta i Dunderland/Harodalen ønska også tillagt Straumøya (utafor reinbeiteområdet), som Sjunkfjell/Storskog også uttrykte interesse for. Det ble ellers rapportert også herfra om problemer med svensk drift (jfr. Kosmo 1998: 134; Kosmo 1998: 56-7).

Glommen

Uten egen reindrift. Områdestyret anså distriktet som tomt, og at de som ville dit måtte søke. Dunderland/Harodalen hadde nytta det, samt Balvatn (Kosmo 1998: 128-131).

Balvatn

Svensk reindrift fra Øvre Kikkejaur var ei utfordring, og Balvatns svenske beiter i Älvsbyn ble betegna som dårlige. Nødløsninger trengtes hvert år i øst. Balvatn ønska et nytt konvensjonsområde bedre verna mot svensk beiting, for eksempel Sandøen (Bottenvika). Ellers oppga Balvatn å ha et godt forhold til Semisjaur-Njarg i Sverige (Kosmo 1998: 56-7, 139-40). En alternativ mulighet til beiter ville være å finne i vest. Balvatngruppa hadde forsøkt å få tatt i bruk Sandhornøya i Glommen, men mente at Saltfjellgruppa (Dunderland/Harodalen) hadde "tatt over" øya (Kosmo 1998: 139).

Sjunkfjell/Storskog

Distriktet si reindriftsgruppe ønska flytting av Storskogs grense nordover, inn i Mørkvatn, for økte vinterbeitemuligheter. Man mente de aktuelle områdene uansett ikke kunne brukes rasjonelt nordfra. I forhold til Balvatn påpekte man at grensa tegna inn på et tidligere distriktskart var unøyaktig, men faktisk mer funksjonell enn den gjeldende grensa. Reingjerdet mot Sverige var revet sia det ikke fylte sin hensikt uansett. Distriktet uttrykte at det var en mulighet å innordne samarbeid med Tuorpon i Sverige om beite. De uttrykte ellers interesse for Straumøya. Hjartøy og Prestmåsøya mente de også burde inkluderes i det samiske reinbeiteområdet, men sa at dette best kunne utnyttes fra Vinkfjell.

Utøverne i Sjunkfjell/Storskog ville ikke slås sammen med andre distrikter. 'Alle' hadde uansett samme problem iflg. dem - tilgang på vinterbeiter (Kosmo 1998: 57, 143).

Nordre Nordland*Skotstind/Vinkfjell*

Disse distriktene var ikke arealmessig sammenhengende, noe man anså som problematisk. Silldavuohppe/Murgosvuodna-området var en flaskehals. Utøverne mente imidlertid at Mørkvatn neppe ville gå med på å flytte grensa til E6. Angående sammenslåing med Hamarøy/Mørkvatn var Skotstind/Vinkfjell tidligere mot, og Hamarøy/Mørkvatn for. Skotsind/Vinkfjell hadde nå omvurdert. De hadde imidlertid en rekke betingelser.

Skotstind/Vinkfjell ønska ellers å inkludere Lundøya, Prestmåsøya og Hjartøya i sitt distrikt (Kosmo 1998: 58, 146).

Hamarøy/Mørkvatn

Utøverne opplyste Kosmo om at dagens grense mellom tvillingdistriktene hadde ingen betydning – Riksveien fra Ájluokta til E6 var derimot ei delelinje for beiter fastsatt av fylkesmannen. Kosmo ble ellers fortalt at man brukte den sørligste delen av Hellemo reinbeitedistrikt, og det er også var områder nord for Oarjjevuodna som kunne knyttes til drifta i Hamarøy/Mørkvatn. Utøverne mente i sum det ville vært praktisk å legge hele Hellemo til Hamarøy/Mørkvatn.

De mente også at det ikke egentlig var noen større gevinst i sammenslåing med Skotstind/Vinkfjell. De foreslo ei grense mot disse distriktene som gikk Hopvatn-Rota-Tømmernes, altså ville de

overta en del av Skotstind. Lengre sør kunne grensa mot Vinkfjell gå Korken-Tjoarvekkvarre eller eventuelt følge E6.

Det store problemet til Hamarøy/Mørkvatn var svensk rein: svenskene godkjente ikke konvensjonsområdene av 1972 her, men brukte trakter de hadde hatt mulighet til å bruke før 1972. Sirkas sameby nekta å sette opp gjerde. Kosmo betegna forholdet mellom Sirka sameby og Hamarøy/Mørkvatn som ”direkte dårlig”.

Brukerne ønska ellers ei avklaring om øya Ulli i Divtasvuodna lå i Hamarøy eller ikke - ei øy benevnt ”Ulvø” i distriktsinndelinga av 1898 kunne nemlig være denne (Kosmo 1998: 58-9, 150).¹⁴

Hellemo

Kosmo (1998a: 150-2) hevder at dette distriktet har sin opprinnelse i et ønske fra norsk side om selvstendig reindrift i dette tynne grenseområdet mot Sverige - som motvekt mot svensk drift. Konvensjonen av 1972 tilsa at kun et begrenset område skulle beites av svensk rein, men i praksis var området nord for Oarjjevuodna brukt av svenskene som de ønska. Da det ikke var registrert norsk drift i Hellemo, var drifta der heller ikke regulert. Se for øvrig Hamarøy/Mørkvatn og Frostisen.

Frostisen

Frostisen foreslo at deres sørgrense skulle være Oarjjevuodna, altså inkorporering av mesteparten av Hellemo distrikt. De sa også at Skjomen distrikt på et tidspunkt hadde gitt muntlig tillatelse til endring av grensa mellom de to, sånn at Virak – altså landet vest for fjorden Skievvá - tilfalt Frostisen. Utøverne i Frostisen hevda å ha brukt dette området sia 1970. Skjomen hadde seinere protestert, og saken hadde versert offentlig sia 1984. Noe av bakgrunnen for konflikten var at Frostisen hadde mangel på vinterbeiter andre steder. De kunne brukt beiteland sørvest for Áhtávuodna vinterstid, men frykta av erfaring parasittutbrudd der.

Svenske utøvere i nærheten aksepterte ikke konvensjonsgrensene av 1972, og praktiserte øyensynlig 1919/49-grensene (Kosmo 1998: 59, 156).

¹⁴ Resolusjonen av 1898 (68) definerer ”Hammerø distrikt” som ”halvøen vestenfor Tysfjorden med Finnø, Tenø, Ulvø og omliggende mindre øyer”, og ei grense på innlandet som mot Divtasvuodna (Tysfjord) ender med ”gaarden Strindnæs og derfra i ret linje til gaarden Musken [Måsske] ved Hellemobotten”.

Skjomen

Svensker brukte konvensjonsområdene utenom fastsatt tid, meldtes det herfra til Kosmo. Utøverne ønska ellers ingen grenseendring i vest, og hevda aktiv bruk av Virak sjøl. Deres eneste tilsvarende beiteland var ved Ruoppát, som var usikkert på grunn av jernbane. De viste til økt bruk av Virak fra deres side via den nye brua over Skievvá. Skjomen markerte seg mot sammenslåing med Frostisen i 1983. I følge utreder var reineierne ikke fremmed for tanken (Kosmo 1998: 60, 156).

4.2.2 Utredningsforslaget og reaksjoner fra næringa

Da utreder skulle komme med forslag til nye grenser, tok han som utgangspunkt at ønsker fra aktører utenfor reindriften om å innskrenke det samiske reinbeiteområdet ikke ble tatt hensyn til. Nordland reinbeiteområde ble i stedet foreslått utvida, sia næringa var pressa. Utreder søkte ellers å fasilitere fellesskapsfølelse innenfor distriktene ved å skille mellom sør- og lule/pite/nord-samiske distrikter (Kosmo 1998: 162).

Et viktig moment er at utreder ikke har tatt hensyn alle ønskene som kom inn om øst-vestgående distrikter, sia han mener det her er to ulike driftsformer som ikke bør operere innafør samme distrikt – *kystnær* og *østlig* reindrift; hvor førstnevnte er mer intensiv, sistnevnte mer ekstensiv (Kosmo 1998: 163). Han mente at ekstensiv drift med store flokker var en nødvendighet for å kunne stå i mot svensk press, og at den kystnære reindriften var dårlig egna til å drive opp mot Sverige. Kysten mente han krevde små flokker og intensiv drift, og slike flokker kunne raskt 'slukes' av de store, svenske reinflokkene om man tok dem østover, noe som ville medført "katastrofe" for kystreindriften. Derfor mente han at Helgeland måtte deles i øst og vest på ei linje Feelphehtvuemie-Reevhtse- Okstindan-Ranfjorden. De østlige reindriftsutøverne på Helgeland skulle gis mulighet for å foreta et "land for land" bytte med svenskene gjennom forhandlinger, gjensidig avhengighet skulle trygge deres tilgang (Kosmo 1998: 162-165).

For å minske det interne konfliktnivået fraråda utreder sammenslåing i store distrikter med mange utøvere. Han poengterte at dette gikk mot visse administrative hensyn (Kosmo 1998: 164).

Søndre Helgeland/Søndre områdegrense

Utredet sa seg enig med Voengelh-Njaarke i at de har for lite barmarksbeite, men mente at endring tilbake til pre-1991 grensa mot Susendal/ Byrkije vil være driftsmessig uforsvarlig. Han foreslo heller overføring av beiter fra Kvittfjell til Voengelh-Njaarke for å kompensere – mer spesifikt det sørøstre hjørnet av distriktet. Overføring av sørøstre Kvittfjell ville i følge utredet innebåret å overføre to driftsenheter (sijteandeler) fra Kvittfjell til Voengelh-Njaarke, noe som ville resultere i ni driftsenheter i sistnevnte distrikt. Utredet mente dette ville bli for mange, og foreslo derfor å flytte noen av driftsenhetene i Voengelh-Njaarke til andre reinbeitedistrikt'er (Kosmo 1998: 165-6).

I Byrkije foreslo utredet opptrapping til tre, senere fire driftsenheter, men sa videre at økninga måtte ses i sammenheng med at Voengelh-Njaarke hadde for mange enheter på inneværende tidspunkt (Kosmo 1998: 166-7).

Ellers foreslo utredet å legge søndre Hattfjelldal inn under Byrkije, nordre til Ildgruben – med grense langs vassdraget i dalen hvor Kruvhtegenjaevrie ligger. Byrkije var mot ei slik løsning grunna mulig økt press fra Vaapsten. Utredet mente dette kunne unngås av Byrkije ved å ikke la Hattfjelldal stå ”tom” for svensk ’invasjon’. Avtale med Vaapsten måtte også inngås. Utredet mente det vil være umulig å ha selvstendig norsk reindrift i Hattfjelldal, men at man eventuelt kunne tenke seg at det etableres én norsk driftsenhet i hver del av det tidligere distriktet, som driver i samdrift med henholdsvis Umbyen (nord) og Vaapsten (sør). Han skriver at norske reinieiere registrert i Hattfjelldal i utgangspunktet vil ha legal beiterett for 1000 rein i Sverige, men at Ildgruben og Byrkije i tillegg kunne bruke sine deler av Hattfjelldal til å forhandle fram ytterligere vinterbeiterettigheter på svensk side – mot Umbyen og Vaapsten (Kosmo 1998: 167-8).

Utredet foreslo videre å slå Brurskanken sammen med Brønnøy/ Kvittfjell til det nye distriktet *Noerbte-Njaarke* (Nordre Njaarke). Nordre Brurskanken skulle kuttet vekk ved at nordgrensa skulle trekkes opp Heerregenvuemie til Heerregenmehkie og derfra over Skaaloejaevrie til Tustervatn. Det sistnevnte forslaget må sees i sammenheng med utreders kommentar om at sjøl om Brurskanken reinbeitedistrikt i utgangspunktet har rett på beiter i både Brønnøy/Kvittfjell og Syv Søstre, er dette rettigheter knytta til to

ulike ”flyttesystemer”: et nordvendt som går mot Syv Søstre og et sydvendt som går mot Brønnøy/ Kvitfjell. Disse to driftstradisjonene (som vi her kaller Nord- og Sør-Brurskanken) kommer vi tilbake til under utredninga av tradisjonell bruk. Det nye reinbeitedistriktet *Noerthe-Njaarke* skulle ha 5-6 driftsenheter (Kosmo 1998: 168-70).

Av områder utafor Nordland reinbeitområde befarte Kosmo (1998: 159-61) Øksninga, og anbefalte å innlemme dette området samt Imøy i *Noerhte-Njaarke*. Han mente også vestre deler av Torget skulle innlemmes her, som eget beiteområde man bare kunne nytte etter avtale med områdestyret. Vega og Kvaløy ble foreslått ikke innlemma i noen reinbeitedistrikter, førstnevnte grunna omfattende dyrking og skogbepantning. Angående Ylvingen erklærte utreder seg som inhabil grunnet slektskapsmessig forbindelse til grunneiere på øya (Kosmo 1998: 159-61, 169).

- *Reaksjoner*
Byrkije meldte i fellesuttalelse med Ildgruben at forslaget var godtatt (Høringsuttalelse fra Ildgruben og Byrkije 8.6.1998).
- Voengelh-Njaarke hadde allerede før Kosmos forslag ble offentliggjort kommet med et skriftlig innspill hvor de ba om revisjon av grensene fra 1991 og at man innførte øst-vestgående reinbeitedistrikter (Distriktsinndelingen i Nordland Del 1, 7.7.1997). De reagerte på utreders forslag ved å levere et helhetlig motforslag sammen med fire andre distrikter – Brurskanken, Hestmannen/Strandtindene, Røssåga og Toven. ’Fempartsforslaget’ understreka at dette forslaget var underskrevet av en majoritet av reindriftsutøvere på Helgeland, og at disse utøverne anså at utreders forslag ”favoriserer to distrikter” og ”følger synspunktene til et mindretall som utgjør en særinteresse” (Fempartsforslaget 1998: 4). Et kart over Fempartsforslaget finnes i Vedlegg 6.

Forslagsstillerne reagerte på at man delte Hattfjelldal mellom Ildgruben og Byrkije, og mente i det øvrige at det var ugunstig for disse to distriktene å ikke ha tilgang på kystbeiter - i tilfelle de svenske beitene slo feil (Fempartsforslaget 1998: 91-2).

Man foreslo for Søndre Helgeland sin del at det etablertes to distrikter:

Byrkije/Voengelh-Njaarke. Voengelh-Njaarke argumenterte for sammenslåinga av disse reinbeitedistriktene ut i fra at Voengelh-Njaarke i 1991 opplevde å få deler av sine ”rettmessige beitearealer” overført til Byrkije. De ønska at i det nye distriktet skulle det etableres ei østlig driftsgruppe (sijte) på fem enheter (sijteandeler). Dette ville altså medføre ei overføring av aktører fra Voengelh-Njaarke til Byrkije. To av utøverne i Byrkije skulle få vinterbeite på vestkysten, og tre i Sverige (Fempartsforslaget 1998: 23-24).

Raaste Gæisien Båatsoe Orresib. Nordgrensa ble foreslått som i nord Vefsnfjorden til utløpet av Fusta, vassdraget østover og opp Aalmedaelie, derfra opp Gærhkoevaajja og ned til Tverrberget. Derfra til Tustervann, rett over Røstvatnet til Varntresk og så etter dalen hvor Faepmiejaevrie ligger til riksgrensa. Avvik fra utreders forslag her ble begrunna med at man ikke ønska å ta fra Brurskanken viktig vår- og kalvingsland. I praksis ville distriktet *Raaste Gæisien* vært Brurskanken med noen områder i nord avstått, sammenslått med Brønnøy/Kvitfjell og søndre Hattfjelldal. Brurskanken understreka at de så det som godt mulig å utnytte Hattfjelldal. Det var intern uenighet i Fempartsforslaget: Røssåga mente at *Raaste Gæisien* si nordgrense i gamle Hattfjelldal reinbeitedistrikt burde gå gjennom Krurvhtegenjaevrie mens Brurskanken mente grensa burde gå lengre nord – gjennom Faepmiejaevrie. De var uenige om hvem som skulle ha fjellet Krurvhtegenvaerie, mellom de to store vannene i Hattfjelldal reinbeitedistrikt (Fempartsforslaget 1998: 19-22).

- Brønnøy/Kvitfjell uttrykte uenighet med forslaget og kom med et unilateralt motforslag (se Vedlegg 6). Eira Fallås-gruppa var den eneste av de vestlige reindriftsgruppene som ikke støtta Fempartsforslaget. Eira Fallås-gruppa foreslo å beholde Brønnøy/Kvitfjell som ett distrikt – skjønt med Mindland og Rødøy avstått til Syv Søstre; og flere øyer vest for distriktet inkorporert (bl.a. vestlige Torgøyene, Kvaløya, Ylvingen, Øksninga og Imøya). De foreslo ellers at utøverne i Toven reinbeitedistrikt kunne få anledning til å flytte over til dette nye distriktet ved navn *Noerbte-Njaarke*. Ellers gikk forslaget deres for Helgelandsregionen ut på å sammenslå

Brurskanken, Røssåga, Toven og Syv Søstre til det nye distriktet *Tjitjje Áabpab*. De argumenterte spesielt ut fra relasjoner mellom utøvere, og forskjeller i driftsformer. For Byrkije og Voengelh-Njaarke hadde Brønnøy/Kvitfjell ingen forslag (Forslag til distriktsinndeling i Nordland fra Brønnøy/Kvitfjell 1.6.1998).

- Et innspill til prosessen kom dertil fra Áarjel-Njaarke, som ikke ønska å bli det eneste distriktet i nærområdet uten landområder fra riksgrense til kyst. De henviste da til historisk bruk av Børgefjellet fra driftsgrupper som også brukte land i dagens Áarjel-Njaarke. De omtalte det landet de hadde ved Maajehjaevrie fram til 1991 som ”en rest etter bruken av Børgefjell”, og beklaga at de ikke hadde blitt vurdert i forhold til Børgefjellet verken i 1991 eller i 1998. Både utøvere fra Jáma/Anti-gruppa og Toven-gruppa underskrev dette brevet (Áarjel-Njaarke 1999).

Nordre Helgeland

Kosmo (1998a: 111) var av den mening at Toven verken var et godt sommer- eller vinterdistrikt, og at Syv Søstre er deres ”naturlige” vinterbeite. Han foreslo at Syv Søstre, Toven og Røssåga ble slått sammen til ett distrikt, *Tjitjje Áabpab*, med fire driftsenheter. Det ble poengtert at dette ikke betød at Brurskanken eller Ildgruben sine utøvere nå ikke kunne bruke gamle Syv Søstre lenger, men at slik bruk forutsatte rikelig kapasitet på vinterbeitene der. Utreder foreslo at grensedragninga mellom *Noerhte-Njaarke* og *Tjitjje Áabpab* skulle gjøres på en trasé som kutta nordspissen av gamle Brurskanken. Han poengterte at den nye grensa måtte medføre avtaler om bruk av beite i hverandres distrikter (Kosmo 1998: 170-1).

Utreder refererte til at det hadde blitt tatt som utgangspunkt at grensa mellom Røssåga og Ildgruben var driftsmessig ”håpløs” (Kosmo 1998: 126). Grensa mot Ildgruben mente han burde gå i Leirskardalen – slik at Ildgruben fikk tilkjent nordøstre Røssåga. Hemneshalvøya mente han burde ligge i *Tjitjje Áabpab* (Kosmo 1998: 171), og foreslo ellers å legge nordre Hattfjelldal til Ildgruben. For å hindre negative konsekvenser for Røssåga foreslo han flytting av konvensjonsgjerdet, sånn at presset fra Umbyen ble redusert, og bygging av nye gjerder. Han mente også det måtte inngås en avtale med Umbyen (Kosmo 1998: 167-8).

Utredning i det øvrige at man burde ta tre øyer ved Nesna ut fra Hestmannen reinbeitedistrikt – Handnesøya, Hugla og Tomma - og gjøre dette til et mikrodistrikt ved navn *Tomma*. Hit skulle man kunne flytte kun med tillatelse fra Områdestyret. Distriktsstyret burde utgjøres av representanter fra reinbeitedistriktene *Tjitjie Aabpab* (Røssåga/Syv Søstre/Toven), *Hierkialma* (rest-Hestmannen/Strandtindene) og *Beetfuven-Vaerie* (Kosmo 1998: 174). Det sistnevnte er Kosmos forslag til navn på ”nye Ildgruben”, utvida i sør med nordre Hattfjelldal og i nord med Virvassdal-området (tidl. i Dunderland reinbeitedistrikt), overtatt beiterett i Ramsle (Sverige), og tilkjent nordøstre Røssåga. Kosmo sier at han ikke foreslår sammenslåing med andre ranfjords-distrikter, pga. at han ikke kan se driftsmessige eller ressursmessige fordeler ved ei slik sammenslåing. Men han sier at *Beetfuven-Vaerie* er antatt å bli den ”vesentlige bruker” av *Tomma*. (Kosmo 1998: 174-5).

Reaksjoner

- Ildgruben, i fellesuttalelse med Byrkjå av 8.6.1998, godtok forslaget fra utredning, men ”forbeholder seg retten til selv å komme med navn på det nye distriktet”.
- De øvrige distriktene i denne delen av Helgeland deltok i Fempartsforslaget, som så for seg at Nordre Helgeland kunne huse to stor-distrikter:

Røssåga reinbeitedistrikt gikk ut på å slå sammen nordre Hattfjelldal, Røssåga, Toven, Syv Søstre og de nordligste delene av Brurskanken. Delen av Brurskanken som ble overført skulle være et overlappingsområde hvor det måtte var avtale mellom *Raaste Gæisien* og nye *Røssåga* om når de ulike parter skulle bruke området. I nord skulle distriktsgrensa trekkes langs linja Graesiejaevrie - Kjennsvatn-Målvatn-Bjerkadalen, over Finneidet til Finneidfjord og så følgende den gamle grensa vestover. Utøverne mente at området sørvest av Bjerkadalen (nordøstre Røssåga) ikke var i bruk av Ildgruben før 1980-tallet, og at dette var verdifulle områder som innehadde alle beiter. Hva angår Hattfjelldal anså de at det her var vinterbeitemuligheter samt at området innebar muligheter til å utnytte Røssågas ”tradisjonelle vinterbeiter” i Sverige – noe reindriftsgruppa i Røssåga trengte sia kystområdene ble stadig mer ”fragmentert og innskrenket” (Fempartsforslaget 1998: 14-15).

Svartis reinbeitedistrikt. var i all hovedsak ment til å være ei sammenslåing av Hestmannen/Strandtindene og Ildgruben. Hestmannen/Strandtindene meldte at utredningsforslaget ikke løste deres vår- og sommerbeiteproblem. De foreslo at *Svartis* kunne ha en nordlig sije (dem sjøl) som brukte områder nord for Kalvatnet mot Virvassdalen sommertid, og en søndre som videreførte Ildgruben si eksisterende reindrift. De mente Ildgruben ved denne sammenslåinga også ville ha nytte av det EU-godkjente slakteriet som Hestmannen/Strandtindene allerede hadde bygd, samt at de ville få tilgang på vinterkystbeiter når de svenske beitene ble låst. Distriktsgrensa mente de burde gå litt lenger nord og øst enn den da gjorde (Fempartsforslaget 1998: 16-18).

Salten

Kosmo (1998: 134) refererer til at den norsk-svenske reinbeitekommissjonen av 1964 mente at grensa Ildgruben-Dunderland burde endres, med dalen Dunndaravuobme som grense. Utreder kom sjøl til samme konklusjon, og foreslo å gi *Beetufven-Vaerie* landområdene nord opp til Dunndaravuobme og Virvassdalen (Kosmo 1998: 174-5). Dette er hva vi ovenfor har referert til som 'Virvassdal-traktene'. Kosmo mente at Hestmannen/Strandtindene ikke ville kunne nyttiggjøre seg dette området, og at deres argumentasjon for å slå seg sammen med Ildgruben dermed ikke holdt. Han foreslo derimot å overføre Burfjell-området fra Dunderland/Harodalen til *Hierkialma* (Hestmannen/Strandtindene) som sommerbeite. Grensene til *Hierkialma* mente han burde skyves øst til Svartis-vassdraget, og nord til Glomfjord-Meløyfjord (Kosmo 1998: 173-4).

Dunderland/Harodalen foreslo utreder sammenslått under navnet *Salltoduoddar* (Saltfjellet). Han mente deres tillatelse til å bruke Sandhornøya i Glommen (som også Balvatn uttrykte interesse for) var uheldig av ressursmessige årsaker. Ellers mente han man burde ha sterk innskrenking av svenske rettigheter i området og god tilgang for norsk side i Sverige – men dette måtte løses i forhandlinger om ny konvensjon (Kosmo 1998: 131, 143, 176-7)

Av ”prinsipielle grunner” mente utreder at Balvatn si grense mot Storskog ikke bare kunne være en rett strek. Han viste også til at Den norsk-svenske reinbeitekommissjonen foreslo grensa flytta, og lanserte et forslag til justering. Balvatns øvrige grenser mente han var ”meget bra”. Utreder refererte til at områdestyret i 1987 foreslo

distriktet opprettholdt, og videreførte dette forslaget. Han foreslo distriktet omdøpt til *Bálbavrrre* (Balvatn) (Kosmo 1998: 139, 143, 177-79).

Utredningene mente det ikke fantes andre vinterbeitealternativer for Balvatn enn tilgang på Glommen, i de tilfeller hvor ”alt går galt i innlandet”. Glommen måtte derfor være et ”reservebeitedistrikt” for *Bálbavrrre*, på samme måte som *Tomma* lengre sør skulle være primært til bruk for Ildgruben. Utredningene foreslo *Globmá* som navn på fellesdistriktet. Etter *Tomma*-modellen mente han at distriktsstyret burde bestå av formennene fra *Salltoduottar*, *Bálbavrrre* og *Dávkkka*. Sistnevnte var utredningens foreslåtte navn på det sammenslåtte Sjunkfjell/Storskog (Kosmo 1998: 177-79)

Straumøya ble vurdert som ikke bedre land enn at det var et mulig krise-vinterbeite. Han foreslo at øya i ”nær framtid” ble innlemmet i *Globmá*, og ble tilgjengelig – sammen med andre deler av *Globmá* – for *Dávkkka* (Kosmo 1998: 161, 178).

Reaksjoner

- Saltfjellgruppa (Dunderland/Harodal) reagerte på forslag om å beskjære deres områder, og sa at sammenholdt med andre pressfaktorer ville de da ha kun 40 % av området som var til deres disposisjon 20 år tidligere. De oppga å bruke Burfjellområdet til vinterbeite og ønska det ikke avstått ”på nåværende tidspunkt”. Heller ikke ønska de å forandre grensene til Hestmannen/Strandtindene mot Glommen. De ønska å bli tillagt hele Glommen, da deres rein trakk naturlig dit – i motsetning til Balvatn og Sjunkfjell/Storskog sin rein. Straumøya ble foreslått holdt utafor distriktene, kun til bruk i nødsfall. Virvassdal-området ble ikke kommentert (Dunderland/Harodal 1998). I seinere korrespondanse sier Dunderland/Harodal at det er akseptabelt for dem å trekke grensa mot Ildgruben i Virvassdalen slik som Kosmo foreslår, da denne grensa tilsvarer ”reinsens naturlige trekk gjennom terrenget” (Dunderland/Harodal 1999).
- Balvatns utøvere uttrykker at de er ”i stort enig” med utredningens forslag, men var uenige i at navnet skulle endres til *Bálbavrrre* (Balvatn 1998).
- Sjunkfjell/Storskog leverte ikke noen høringsuttalelse.

Nordre Nordland

Utredet mente det ikke var realistisk at Skotsind/Vinkfjell fikk særlig gode flytteleier på land sjøl om grensene mot Mørkvatn ble endra. Han foreslo å slå sammen disse fire distriktene og gi dem 5-6 driftsenheter (siidaandeler). På basis av dårlige naturlige forhold i de sørlige områdene mente han samdrift var av interesse. Han var i tillegg av den mening at områdene i Hellemo reinbeitedistrikt sør for Oarijevuodna burde ligge i samme distrikt som dagens Skotsfjell/Vinkfjell-drift, sia dette er utøverne som trenger beitene der mest. Utredet så Skotsind/Vinkfjell sin modell om sammenslåing under visse forutsetninger som ”innlysende” god, og foreslo denne sjøl om han sa det var ”vanskelig” å foreslå det mot Hamarøy/Mørkvatn sin vilje. Han mente det nye distriktet *Hábmer* burde deles i to beiteområder - som ikke skulle følge gamle distriktsgrenser – hvor det sydlige beiteområdet burde få deler av nåværende Hamarøy som vinterbeite (Kosmo 1998: 179-80). Kosmo mente videre at *Dávka* skulle få deler av nåværende Mørkvatn, og så ikke for seg at Mørkvatn si reindriftdrift ville måtte endres på grunn av dette (Kosmo 1998: 178).

Utredet fikk ikke vurdert Prestmåsøy, Lundøy og Hjartøy, men sa at om de ble inkludert i Nordland reinbeiteområde, måtte de tilfalle Skotsind/Vinkfjell (Kosmo 1998: 161). Hva Ulli angår har ikke utredet kommentert videre hvorvidt denne er identisk med ”Ulvø”, skjønt på kartbilaget i forslaget ser vi at Ulli er tegna inn i det daværende Hamarøy reinbeitedistrikt. Utredet vurderte ikke øya ressursmessig og sa heller ikke noe om hvor den burde legges, men tok med i beskrivelsen av den foreslåtte nordgrensa til *Hábmer* at denne burde gå sør av Ulli. Reindriftsstyret (Sak 27/99) har tolka utredet som at han foreslo at Ulli ble lagt til Frostisen.

Nordre del av Hellemo så utredet for seg at skulle skilles ut som et eget mikrodistrikt med én driftsenhet som hadde avtalt vinterbeite i Sirka (Sverige). Han foreslo at dersom ei gruppe fra Måsske i Divtasvuodna søkte skulle de ha fortrinnsrett til å starte en driftsenhet der. Dette var altså et forslag fra utredet på å etablere norsk, lulesamisk reindrift i botn av Divtasvuodna. Han foreslo navnet *Naråldak ja Ájdevárri* på dette mikrodistriktet (Kosmo 1998: 182-4).

I forhold til de to nordligste reinbeitedistriktene så utredet forslagene om sammenslåing av ”administrative hensyn” som uten

”ressurs- eller driftsmessig gevinst”. Han mente ellers at spørsmålet om Virak overskygga det grunnleggende materielle problemet: lite vinterbeite. Frostisen, hevda han, hadde påviselige problemer selv om de oppga å ha brukt Virak i trede år – altså ville det egentlig ikke hjelpe å gi dem formell rett på det krevde området. Utreder mente at Skjomen sin påstand om å kunne nå området via den nye brua vel var riktig, men at de ikke hadde vært der likevel, i praksis. Han mente Frostisen hadde sterkere tradisjonell og praktisk tilknytning til stedet, og foreslo derfor å gi vestsida av Skievvá til Frostisen ”under en viss tvil”. Kosmo (1998a: 156) siterte også Reindriftsagronomen på at grensa Skjomen-Frostisen var unaturlig, og at Områdestyret i 1974 tilrådte at man skulle endre grensa heller enn sammenslå distriktene. Hva angår endring av Frostisens grense innover i gamle Hellemo distrikt mente han dette ville hjelpe Frostisen litt, men ikke mye – vinterbeitet sin dårlige kvalitet i dette området av Nordland var bare et faktum, mente han. Han foreslo å omdøpe distriktet Frostisen til *Báláke* – altså Balangen på samisk (Kosmo 1998: 183-4).

For Skjomen sin del foreslo utreder at distriktet skulle etablere to nye distriktsenheter med ”østlig” ekstensiv reindrift sammen med svenske aktører året rundt - for å avlaste distriktet. Han foreslo omdøping til *Loavdda- ja Áhkanjárga* (Kosmo 1998: 184-5).

Reaksjoner

- Skotstind/Vinkfjell poengterte at de bare kunne gå med på forslaget *Hábmer* om en rekke krav de hadde lagt fram for utreder ble tatt til følge. De var skeptiske til hvordan et samarbeid med Hamarøy/Mørkvann ville gå i praksis. De uttalte videre at nordre Hellemo også burde ligge innafor *Hábmer*. Måsske-basert samarbeid med Sirkas sameby mente de ville resultere i at de norske aktørene kom til å ”forsvinne”. De mente at man heller kunne avse en driftsenhet innafor *Hábmer* til folk fra Hellemo. De ønska videre å beholde den sydlige grensa mot Sjunkfjell/Storskog som den var, og foreslo at den nordlige grensa skulle gå sør av Ulli og inn fjorden Spállá mot Sverige (Skotstind/Vinkfjell 1998).
- Hamarøy/Mørkvann mente utredninga ikke i god nok grad hadde detaljer i forslaget på sammenslåing med Skotstind/

Vinkfjell. De oppgav at pga. opprettelse av nye driftsenheter mot deres vilje, var det nå for stort beitetrykk i deres reinbeitedistrikter. Kombinasjon av for mye egen rein og ulovlig drift fra svensk side gjorde det viktig for dem å komme tidlig vestover, noe som igjen medførte at vinterbeitet var overbrukt. De frykta kollaps om flere skulle dele på disse vinterbeitene. De var i sum mot sammenslåing, og poengterte at utøverne i Skotstind/Vinkfjell hadde samarbeid med Sirkas sameby som kunne gi dem andre vinterbeiter (Hamarøy/Mørkvatn 1998).

- Det kom protester fra en utøver i Hamarøy/Mørkvatn på at Ulli ble foreslått lagt til Frostisen, og en søker til driftsenhet i dette reinbeitedistriktet leverte også protest (Kalstad 1999; Vars 1999).
- En talsperson fra ”Hellemoprojektet” meldte angående utreders forslag om Måsske-basert reindrift i samarbeid med svenske aktører, at det fantes lokale interesserte som allerede hadde vært i møte med Sirkas sameby om saken. Det ble fremheva at det var slektskap mellom de bofaste lulesamene i Divtasvuodna og Sirkas sameby (Gælok 1998).
- Frostisen uttalte at de ønska at nordlige Hellemo skulle innlemmes i deres distrikt, og sa seg enig i overføring av Virak til deres reinbeitedistrikt (Frostisen 1999).
- Skjomen reinbeitedistrikt protesterte på at Virak (vestsida av Skievvá) skulle inngå i Frostisen. De omtalte dette som et godt vinterbeite med lite rovdyr, som de trengte å ha tilgjengelig. De mente også at sjølve Frostisbreen, Ruostajiekŋa, og vannet nordvest for denne, Ránujávri, var like gode naturlige grenser som Skievvá. De henviste til tidligere generasjoners bruk av Virak, og sa at når Skjomen ikke hadde brukt området på lenge var det fordi de avventa at Frostisen skulle legge om sin drift til å ta i bruk egne vinterbeiteområder ”som ikke er brukt på lange tider” i stedet for Virak (Skjomen 1998).

4.2.3 Områdestyret sitt helhetlige forslag; reindriftsagronomens og reindriftssjefens kommentarer.

Med ”bakgrunn i høringsforslaget, inkomne uttalelser og [egne] vurderinger” kom Områdestyret i Nordland reinbeiteområde med et eget forslag 04.11.08 (Områdestyresak 55/98; Reindriftsstyrets sak 27/99 – Ny distriktsinndeling for Nordland).

Reindriftsagronomens tilrådinger fulgte stort sett Områdestyret sine, men med noen avvik. Vi vil kort oppsummere reindriftssjefens merknader der de avviker vesentlig fra områdestyret sine tilrådinger.

Områdestyret mente videre distriktene burde være med i prosessen når navn skulle fastsettes; at man måtte ha en ”tiltaks pakke” for å tilpasse infrastrukturen etter endringene; og at en ny vurdering av øvre reintall og antall driftsenheter måtte skje umiddelbart.

Søndre Helgeland

- Oppretthold Byrkjæ med samme grenser som i dag.
- Legg søndre del av Kvittfjell til Voengelh-Njaarke. Reindriftsstyret ”antar” i sitt vedtak at ”søndre Kvittfjell” her refererer til et område sør for ei linje som går fra distriktsgrensa ved Trofors og videre Stavassdalen-Sirijord-Baelkiesdurrienjohke - Sapmedurrienjohke -sørover til Elgviddevann-Jordbruvann og ned til distriktsgrensa.
- Slå sammen Brurskanken med Brønnøy/Kvittfjell. I sør som dagens grense fra Reevhtse etter Vaapstenjeanoë til Trofors, videre som Kosmos forslag. I nord av Brurskanken avstås områder som etter Fempartsforslaget. Søndre Hattfjelldal tillegges dette distriktet.
- Reindriftsagronomen var her uenig i at Brurskanken/Brønnøy/Kvittfjell skulle få søndre Hattfjelldal.
- Reindriftssjefen mente at Voengelh-Njaarke ikke burde få deler av Kvittfjell, da de har sagt seg ikke interessert. Reindriftssjefen bemerker også at ”relasjonene mellom Brønnøy og Brurskanken ikke er de beste” og at vedtaket om sammenslåing ikke bør iverksettes før beitesoner og

beitetider for de to gruppene er vedtatt. For Hattfjelldal sin del mente Reindriftssjefen at søndre del skulle tilfalle Byrkije.

Nordre Helgeland

- Del Hattfjelldal reinbeitedistrikt mellom Røssåga og Brurskanken.
- Slå sammen Røssåga, Toven og Syv Søstre. I nord nåværende grense, men grenseendring til Leirskardalen mot Ildgruben. Sørgrense gjennom gamle Hattfjelldal reinbeitedistrikt langs veien Linnerud- Faepmiejaevrie-Varntresk. Videre Reevertse-Tustervatn-Tverberget-Aalmedalie-Herringvassdraget til Vefsnfjorden og så dagens grenser. Denne grensa mot Brurskanken følger Fempartsforslaget mer enn det følger utredninga.
- Hestmannen/Strandtindene slås sammen. Tillagt områder i nord (se Dunderland/Harodal og Glommen). Ny grense i øst fra Stormdalsheia videre ned Ruovadajåhkå og ut Ranfjorden.
- Oppretthold Ildgruben som eget distrikt, med endra grenser i nord og sør etter utredningsforslaget.
- Reindriftsagronomen ønska å beholde Hattfjelldal reinbeitedistrikt, og mente ennvidere at Hestmannen/Strandtindene burde få tilført mer beiteland fra Dunderland/Harodal (Svartisfjellet og Ørtfjellet).
- Reindriftssjefen mente Hattfjelldal reinbeitedistrikt burde deles mellom Ildgruben og Byrkije.

Salten

- Dunderland/Harodal foreslått sammenslått med Glommen. Nordgrensa etter eksisterende grenser. Sørgrensa etter Viresjåvrre, ned Virvassdalen til Ruovadajåhkå, etter denne til samløp med Stormdalsåga, etter denne til Lille Stormdalen, derfra til vannskille og i rett linje til Røvassåga, derfra ned i Røvassdalen til samløp med Svartisåga og til Svartisvatn. Nordvestover videre som etter utredningsforslaget.
- Balvatn som Kosmos forslag. Understreka at det måtte lages avtale mellom Balvatn distrikt og Dunderland/Harodal angående vinterbeite på kysten.

- Slå sammen Sjunkfjell/Storskog. I nord grenser etter Kosmos forslag, i sør gjennom Saltstraumen etter Saltenfjorden og videre østover etter forslaget.
- Reindriftssjefen kommenterte at reservevinterbeite i Glommen for Balvatn ”forutsettes gjennomført”; og mente at Dunderland/Harodal si grense skulle gå gjennom Stoarmmoloabme heller enn ned langs Ruovadajåhkå – altså at Hestmannen/Strandtindene skulle få mer land.

Nordre Nordland

- Områdestyret foreslo å sammenslå Hamarøy/Mørkvatn, Skotstind/Vinkfjell og Hellemo – med nordre Hellemo skilt ut. De foreslo en egen sommerbeitesone oppretta mellom fjordene Spællá og Oarjjevuodna. Sørgrensa i tråd med forslaget.
- Områdestyret ville opprettholde Frostisen og Skjomen som separate distrikter, med grenseendring etter Skievvá i tråd med Kosmos forslag. Grensa for Frostisen i sør mente de skulle gå fra riksgrensa til ”Cadnejávre” (vi tolker dette som identisk med Tjoaddnejávrrre), følge vassdraget til Storvatnet og ut Spællá. Områdestyret gikk ikke inn for et svenskendt ’mikrodistrikt’ i Hellemo, men deling mellom naboene i sør og nord. De foreslo at grensa mellom Frostisen og Hamarøy/Mørkvatn/Skotstind/Vinkfjell skulle gå nord for Ulli og ut Divtasvuodna.
- Reindriftssjefen kommenterte at egen reindrift i Divtasvuodna sammen med Sirkas sameby kunne realiseres sjøl om Hellemo ble delt; og at før sammenslåing kunne tre i kraft i Hamarøy/Mørkvatn/Skotstind/Vinkfjell måtte man vedta inndeling i beitesoner.

4.2.4 Vedtak

På basis av denne lange og omfattende prosessen kom Reindriftsstyret til en avgjørelse 16.06.99 (Reindriftsstyrets sak 27/99).

Søndre Helgeland

- I tråd med utreder sitt forslag ble Byrkjje ikke sammenslått med Voengelh-Njaarke, men med søndre Hattfjelldal.

Fortsatt 'sjølstendighet' for Byrkije var i tråd med utøverne der sine ønsker, men søndre Hattfjelldal var ikke noe de hadde uttrykt stor interesse for. Voengelh-Njaarke fikk dermed ikke sine tapte områder tilbake via sammenslåing, sånn som de ønska, og Brurskanken fikk ikke søndre Hattfjelldal.

- Voengelh-Njaarke reinbeitedistrikt: Status quo, mot Voengelh-Njaarke sine ønsker. De hadde ikke uttrykt noen interesse for søndre Kvitfjell, og fikk det da heller ikke. Utreder sitt forslag om overflytting av utøvere fra Voengelh-Njaarke til Byrkije var noe han i utgangspunktet lanserte fordi han mente deler av søndre Kvitfjell, med to driftsenheter, burde tillegges Voengelh-Njaarke. Når dette ikke ble noe av, ble det heller ikke overført utøvere fra Voengelh-Njaarke til Byrkije.
- Brurskanken og Brønnøy/Kvitfjell reinbeitedistrikter: Som områdestyrets forslag, men unntatt at Søndre Kvitfjell overføres til Voengelh-Njaarke. Sammenslåinga skjedde mot Brønnøy/Kvitfjells vilje, men det ble bestemt at vedtaket ikke skulle tre i kraft før det ble fastsatt beitetider og beitesoner. Distriktets navn ble senere bestemt til å være *Jillen-Njaarke* (Vestre Njaarke), noe dagens utøvere i Jillen-Njaarke sin østre sijte (gamle Brurskanken sine utøvere) uttrykker misnøye med. Det ble ikke gjort vedtak om Vega, Torget, Ylvingen, Øksninga eller Kvaløya. Reindriftsagronom Ing-Lill Pavall opplyser om at det heller ikke seinere har blitt gjort vedtak om inkorporering av disse øyene i reinbeiteområdet.¹⁵

Nordre Helgeland

- Røssåga, Toven og Syv Søstre reinbeitedistrikter: Vedtak likt Områdestyret sitt forslag, altså sammenslått til *Røssåga/Toven*. Iflg. vedtaket går grensa Tustervann-Tverberget-Aalmedaelie. Dette følger Fempartsforslaget mer enn det følger Kosmo sitt forslag. Røssåga mista altså land til Ildgruben, mot sin vilje.

¹⁵ Reindriftsforvaltninga bes merke seg at på de interaktive kartene som ligger på <http://kart.reindrift.no/reinkart> er Øksninga og Kvaløya tegna inn som en del av området.

- Hestmannen/Strandtindene reinbeitedistrikt: som områdestyret sitt forslag, med andre ord ble distriktet opprettholdt og utvida. Distriktet fikk ikke sammenslåing med Ildgruben, men vant fram på andre punkter.
- Ildgruben og nordre Hattfjelldal reinbeitedistrikter: som etter utreders forslag sammenslått.¹⁶

Salten

- Dunderland/Harodal og Glommen reinbeitedistrikter: slått sammen som etter Områdestyret sitt forslag, det vil si at noen sørvestlige deler av Glommen ble avstått til Hestmannen/Strandtindene, og at sisnevnte distrikt dessuten fikk store deler av Dunderland - grensa ble skjøvet fra vestbredden av Guhkiesjævrie til østbredden, og lagt nordover langs Svartisvassdraget heller enn Glomågavassdraget. Navnet til det nye distriktet lagd ut av Dunderland/Glommen/Harodal har blitt *Saltfjellet* reinbeitedistrikt.
- Balvatn reinbeitedistrikt: Som utreders og områdestyrets forslag - men ingen bestemmelser gjort om vinterbeite for Balvatngruppa i gamle Glommen. Balvatn reinbeitedistrikt mente sjøl at grenseendringa var god.
- Sjunkfjell/Storskog reinbeitedistrikt: Slå sammen, grense justert i nord. Distriktet avga ingen uttalelse. Skiftet seinere navn til *Duokta*. Ingen vedtak angående Straumøya. Iflg. reindriftsagronom Ing-Lill Pavall ligger øya fortsatt utafor reinbeiteområdet.¹⁷

Nordre Nordland

- Søndre Hellemo, Hamarøy/Mørkvann og Skotstind/Vinkfjell reinbeitedistrikter: slått sammen, og tillagt Hellemo

¹⁶ Reindriftsforvaltninga bes se på at i det digitale kartverket (se ovenfor) er det mellom Røssåga/Toven og det utvida Ildgruben tegna inn et område som ikke er med i noe distrikt: landet mellom dalen Bissiedurrie (ikke å forveksle med Bissiedurrie i Børgefjellet) og Steikvassdalen, videre rett strek fra botn av Bissiedurrie og Gryta over Steikvassdalen (øst), til strekene møtes på Vuaksantjahke. I følge vedtaket er grensa mellom Ildgruben og Røssåga/Toven definert kun som ”fra Okstindbreen til Røssvatn [Reevhtsel]”, noe som ikke er spesifikt nok til å avgjøre spørsmålet.

¹⁷ Reindriftsforvaltninga gjøres oppmerksom på at iflg. <http://kart.reindrift.no/reinkart> er Straumøya innafør Nordland reinbeiteområde.

sør for Spællá. Grensa mot Storskog justert etter Områdestyrets forslag. Sammenslåing var ei ordning Hamarøy/Mørkvann hadde uttrykt motvilje mot, og Skotstind/Vinkfjell hadde satt mange krav for å godta. Reindrifststyret bemerka at vedtaket om sammenslåing først trådte i kraft når det var fastsatt beitetider og beitesoner. Distriktet fikk seinere navnet *Stájggo-Hábmer* (Steigen og Hamarøy). Ingen vedtak om Prestmåsøy, Hjartøy og Lundøya. I følge Ing-Lill Pavall er disse øyene fortsatt utafor Nordland reinbeiteområde.¹⁸

- Frostisen reinbeitedistrikt: Grenseregulering mot Skjomen som Kosmos og Områdestyrets forslag, etter Frostisen sin vilje og mot Skjomen sine ønsker. I tillegg grense i sør trukket som etter Områdestyrets forslag. Spørsmålet om Ulli ble vedtatt behandla senere. Det er i dag ansett som en del av Stájggo-Hábmer.¹⁹
- Skjomen reinbeitedistrikt: se over.

Øvrige vedtak

Reindrifststyret vedtok vidare at Områdestyret skulle fastsette beitesoner og beitetider, og fastsette distriktsnavn. I forhold til Brurskanken/Brønnøy/Kvitfjell ville man at beiteordning skulle være på plass allerede fra vinteren 1999/2000.

Reindrifststyret la også til grunn bl.a. at infrastrukturen skulle tilpasses nyinndelinga, at man skulle undersøke mulighet for fellesstyrer for flere av de nye distriktene, og at nyordninga skulle gjennomgås etter tre år.

For det nye distriktet Stájggo-Hábmer (Hamarøy/Mørkvann/Skotstind/Vinkfjell) ble beitesoner og beitetider fastsatt i 2003 (Reindrifststyret Sak 10/03). Endelig vedtak i saken om beitetider og beitesoner for Jillen-Njaarke (Brurskanken/Brønnøy/Kvitfjell) ble gjort i 2003 (Reindrifststyret Sak 13/03), skjønt utøvere fra

¹⁸ Som ovenfor gjør vi oppmerksom på at de offentlige tilgjengelige, digitale kartene her ikke stemmer: iflg. disse kartene er Hjartøy og Lundøy utafor mens Prestmåsøy ligger innafør Stájggo-Hábmer.

¹⁹ Ulli, den eneste av de omdiskuterte øyene som i etterkant er ansett som liggende innafør reinbeiteområdet, oppgis iflg. <http://kart.reindrifst.no/reinkart> å *ikke* være en del av reinbeiteområdet.

Eira Fallås-gruppa klagde på avgjørelsen og mente den ikke ble gjort ”i samråd mellom siidaene” (Områdestyret Sak 23/03).

Angående øyene utafor reinbeiteområdet ble Ulli seinere lagt til Stájjgo-Hábmer reinbeitedistrikt (Reindrifststyret Sak 35/2001).

For en oppsummerende matrise over ønsker, forslag og vedtak, se Vedlegg 2.

5 Distriktenes medvirkning i prosessen med å etablere nye grenser mellom reinbeitedistriktene

Vi har ovenfor gått gjennom distriktenes muligheter for å gi innspill og noen av innspillene de kom med. I følge Reindrifststyret sin framstilling av saken (Sak 27/99) var distriktene involvert gjennom hele prosessen og fikk anledning til å komme med kommentarer ved flere korsveier: de fikk uttale seg om saken distriktvis og på regionale møter; hadde anledning til å kommentere Kosmos referater og fikk den historiske delen av utredninga til uformell høring; og fikk uttale seg om forslaget før områdestyrets møte om saken i 1998. Reindrifststyret hadde også hatt et møte med noen av distriktene i 1999.

Basert på Kosmos utredning og dokumenter vi har hatt tilgang på i utredningsprosessen må vi med at næringsutøverne ser ut til å ha hatt en relativt god mulighet til å få sagt sitt i løpet av prosessen fram mot 1999-grensereguleringene. Grupper av næringsutøvere har også hatt – og benytta seg av – anledning til å spille inn alternative grensereguleringsforslag, som har blitt tatt opp og vurdert av forvaltninga forut for at avgjørelse ble tatt.

Signaler fra næringa i nåtid avviker fra inntrykket vi får av å lese dokumentene: sjøl om noen distrikter uttrykker tilfredsstillelse, er det flere som mener at distriktene ble involvert for seint i prosessen. Noen oppgir at de hadde inntrykk av at høringene var noe tilnærma et 'pliktløp' som forvaltninga måtte gjøre før den iverksatte visse grenseendringer som forvaltninga uansett hadde tenkt å gjøre.

I dette kapitlet vil vi gjennomgå distrikt for distrikt hvordan utøverne i etterkant – i dag - vurderer prosessene de har vært med på. Vi kommer til å gjennomgå utøvernes vurderinger av prosessene fram mot 1991-reguleringene og 1999-reguleringene under ett.

5.1 Søndre Helgeland/Søndre områdegrense

5.1.1 Åarjel-Njaarke

Jåma/Anti-gruppa

Jåma/Anti-gruppa oppgir at man i utgangspunktet så veldig positivt på at det kanskje skulle bli ”ordna forhold” – dvs. ikke så mange grenseoverskridelser som det hadde vært med de tidligere områdegrensene. De oppgir likevel at i praksis fikk de ikke lagt fram alle sine ønsker så tydelig som de ønska. De mener interne uenigheter i distriktet førte til at Vestre Namdal ikke fikk kommunisert entydig at de mente å ha rett på å bruke Børgefjellet, og at mangel på samarbeid i distriktet også førte til at man ikke fikk lagt fram skikkelig at man følte grensa mot Bindal/Kappfjell burde gå i Brienedurrie ved Gaelmiejaevrie og fram til Maajehjaevrie, altså lengre nord inn enn den i dag gjør. De la fram dette kravet seinere under et møte i Mussere, men ideen fikk ikke gjennomslag. Referat fra dette møtet 29.07.88 (det ovennevnte møtet som Kappfjellgruppa ikke deltok på) refererer faktisk ikke dette synspunktet fra Jåma/Anti-gruppa, men videreformidler at Albert Jåma mente Kolbotn og Vikna skulle opprettholdes som distrikt. En representant fra Toven-gruppa repliserte iflg. referatet til Jåma/Anti-gruppa sitt utspill om Kolbotn at ”[Vestre Namdal-]distriktets formelle organer godtar forslaget” (Sara 1988). Ved neste korsvei, altså prosessen rundt distriktssinndelingene i Nordland, opplyste de to siktene i Åarjel-Njaarke i fellesskap om at de ønska tilgang på områder i øst, altså i Børgefjellet (Åarjel-Njaarke 1999). Dette ble ikke tatt videre i prosessen, sia man i denne omgang kun behandla distriktsgrenseendringer internt i Nordland reinbeiteområde.

Toven-gruppa

Ivar Toven uttrykker at ”det var dårlig at det ble ene og alene Kosmo” som utførte utredninga. Lars Toven bemerker også at det

var uheldig at, som han oppfatter situasjonen, bare én person ble ”sittende igjen” for å gjøre jobben. Lars Toven insisterte ellers på at evalueringa måtte videreformidle hans inntrykk av at utreder i sitt forslag hadde vært urettferdig mot Kappfjellgruppa, men presiserte at han mente grensene mellom Voengelh-Njaarke og Åarjel-Njaarke ikke burde forandres.

Ivar Toven mener ellers at prosessen var ”for så vidt grei” og at hans gruppe ble hørt på det de tok opp av tradisjonell bruk. Han ble ”positivt overraska” over forslaget sia han frykta at Kappfjellgruppa skulle få tillagt land sørover, for eksempel i Freavna-området.

5.1.2 Tjåehkere

Jåma/Dærga-gruppa

Algot Jåma oppgir at han deltok på møter sist på 1980-tallet i den tida da prosessen pågikk, og mener at gruppa ble hørt. Det var også folk fra distriktet på befaring i Børgefjellet, sammen med folk fra Voengelh-Njaarke, Landbruksdepartementet og reindrifts-agronomen. De erindrer at det som var mest diskutert på den tida var grensene mot Bindal/Kappfjell i nordvest. Der opplevde de å miste land til Voengelh-Njaarke ved Maajehjaevrie, men Algot Jåma sier sjøl at dette området var ”veldig lite brukt” fra deres side. Hva angår Børgefjellet ble det gitt uttrykk for at det viktige her er avtalene om grenser og områdebruk mellom de sijtene som er der oppe, ikke hvor de formelle grensene går mellom dem. Det anses imidlertid å være en fordel å ha et begrensa antall sijter som har tilgang til fjellet som sådan, for å minske kompleksiteten i samarbeidet.

Steinfjell-gruppa

Steinfjellgruppa uttrykker likeledes at de var fornøyde med prosessene som ble avgjort i 1991. En av utøverne der uttrykte skepsis til at denne evalueringa nå gjennomføres, og uttrykte ei holdning om at man i alle tilfelle ikke kunne begynne å ”rikke på grensene mellom Nordland og Nord-Trøndelag” som en følge av evalueringa..

5.1.3 Voengelh-Njaarke

Mads Kappfjell oppfatter det som at Bindal/Kappfjell i sin tid var ”en pådriver for å endre grensene”. Hans far, Harry Kappfjell, hadde imidlertid ønska å forhandle direkte med Susendal og Østre Namdal om reguleringene. Det at man i stedet ”trakk en administrativ grense” ovenfra er noe han ikke setter pris på.

Bindal/Kappfjell engasjerte advokat for å få sett på grense-reguleringssaken mellom Nordland og Nord-Trøndelag da det ble klart hvordan forslaget ble. Grensa ble trukket på en måte som beskar dem i Børgefjellet samt i området mellom Diedtjie og Freavna. De fikk likevel tillagt størsteparten av Kolbotn reinbeitedistrikt og utvida sine områder rundt innsjøene Maajehjaevrie og Veelnjesjaevrie.

Folk i Kappfjellgruppa uttrykker sterkt at de mener utreder ikke var rett person til arbeidet. De oppgir at allerede før 1991 mente de å ha et problematisk forhold til ham på grunn av en konflikt mellom Bindal/Kappfjell og en utøver i Kolbotn på 1970-tallet. Det ligger også ei holdning i gruppa om at utreder hadde en for tett assosiasjon med nordtrønderske reindriftsinteresser. De gir dessuten uttrykk for at de mener det var uryddig at samme mann ble satt til å gjøre 1999-utredninga, sia de mener han med dette skulle vurdere endringene han sjøl foreslo i 1988. Denne kritikken er delvis uberettigafordi områdegrensene ikke skulle vurderes ved denne korsveien. Imidlertid var grenseforskyvinga mellom Voengelh-Njaarke og Byrkije også noe som ble foreslått av utreder i 1988 – i dette tilfellet kan man godt innvende at utreder faktisk ble satt til å ’vurdere sin egen reform’.

Før 1999 håpte gruppa å få tilbake arealer i øst – eller få etablert øst-vestgående distrikter – på basis av sin historiske bruk av Børgefjellet. I ettertid mener de at alle deres innspill og merknader ble ”sett bort fra” (Per Johan Westerfjell). Flere i gruppa mener at de forestående konvensjonsforhandlingene fikk legge for ”sterke føringer” på distriktsinndelingene (Knut Kappfjell) og gjorde at to distrikter fikk hele det østlige innlandet på Helgeland.

Det var kun for at konvensjonsforhandlingene skulle komme i boks, det var ikke reindriftsfaglige hensyn som ble tatt i det hele tatt (Per Johan Westerfjell).

... de kjørte det gjennom fordi de måtte ha dette på plass før konvensjonsforhandlingene (Mads Kappfjell)

Distriktet var deretter med på Fempartsforslaget, men mener at dette forslaget ikke blitt tatt alvorlig, og at det ble argumentert mot forslaget med basis i en eneste uenighet internt - mellom Brurskanken og Røssåga om hvordan man skulle fordele Hattfjelldal.

Inntrykket man sitter igjen med etter å ha intervjuet folk fra Kappfjellgruppa er at de oppfatter seg som tapende part i 1999 så vel som i 1991, at deres innspill aldri har blitt tatt alvorlig, og at resultatet strider mot både deres hevd og deres driftsmessige behov.

Distriktet uttrykker også skuffelse over at evalueringa som de venta skulle komme etter tre år, først kommer nå. De mener at grensene burde ha blitt utreda for lenge sia, og at "alle har gått og venta på denne evalueringa" (Mads Kappfjell).

5.1.4 Byrkije

Driftsgruppa i Susendal reinbeitedistrikt klagde i sin tid på at de ikke var med på ei befaring i Børgefjellet på tampen av 1980-tallet, der iflg. dem "Reindriftsforvaltninga, Landbruksdepartementet, Kappfjell, Jåma og Steinfjell var med – men ikke vi" (Thomas Larsen). De oppgir at klagen førte til at de fikk legge fram sine synspunkter i etterkant. De deltok også på møtet i Mussere etter at forslaget var framsatt, og tolker Kappfjellgruppa sitt fravær der som en protesthandling.

For 1990-tallet sin del husker de det som en sentral del av den "lange prosessen" at "Voengelh-Njaarke var jo innstilt på at de ville slå seg i hop med oss, men vi var jo innstilt på at det måtte ikke skje" (Tor Enok Larsen). Prosessen beskrives ellers som at den gjorde skade på Helgeland sitt reindriftsmiljø:

Folk posisjonerte seg, prøvde å få sitt. Den prosessen ble jo lang – det ble mye intriger, så mye at det var vanskelig å komme ned på bakken og begynne å møtes igjen etterpå. Det ble uro og uenighet i næringa (Tor Enok Larsen).

Tor Enok Larsen er klar på at reindriften ikke kunne ha ”kommet med et forslag sjøl” fordi et sånt forslag ville vært på et flertall sine premisser –

... de små ville blitt helt overkjørt. Det ser du også inne i store distrikt når de holder på med bruksreglene. De kan utarme de som er i mindretall. Det ville skjedd i distriktsendringene også, om reindriften skulle gjøre det sjøl. Det blir konstallasjoner og man bruker kontakter, og så blir alt feil.

Tross at prosessen var lang og ”dro ut” mener Thomas Larsen at

...den måtte kanskje være såpass for at alt skulle bli belyst. Det tok lang tid og var en smertefull prosess, men jeg trur også den var gjennomarbeidd.

Angående evalueringa har de ikke distriktet etterspurt den, sia de ikke har ankepunkter på prosessen eller resultatet. De mener imidlertid det kanskje hadde vært bedre om den hadde kommet tidligere, sia det at den kommer nå har ført til at visse ”røster (...) mener at nå som det blir evaluering, da er det omkamp” (Tor Enok Larsen).

5.1.5 Jillen-Njaarke

Eira Fallås-gruppa

Silja Eira Fallås uttrykker at ”det virker som om det kom opp, dette med distriktssammenslåinga, fordi Brurskanken hadde et vinterbeitehov”. Deres distrikt mente at Brurskanken hadde Syv Søstre som vinterbeiteland, og ikke hadde rett til å bruke Brønnøy. Silja Eira Fallås erindrer at det ble drøfta mange alternativer og at det var mange møter, og at gruppa til slutt ga et planforslag. De opplevde det likevel som at ”vi ikke nådde gjennom med noe av det vi gikk inn for”.

I ettertid har Eira Fallås-gruppa oppfatta situasjonen som at Brønnøy/Kvitfjell kun var ”administrativt sammenslått” med Brurskanken, og at den ene part overhodet ikke hadde rettigheter på den andres land (Silja Eira Fallås). Eira Fallås-gruppa gir også uttrykk for at de har oppfatta Jillen-Njaarke Øst som vanskelig å lage felles planer med. Eira-Fallås gruppa lagde en egen distrikts-

plan i 1999/2000, og oppgir å ha levert separate distriktsplaner sia da (Silja Eira Fallås).

Silja Eira Fallås sier ellers at det at man brukte så lang tid på å sette i gang evalueringa ”sliter på folk. Det hadde vært mye bedre om man hadde fått faste rammer om hvem som skal være hvor”.

Jillen-Njaarke Øst

Den østre gruppa i Jillen-Njaarke, det som var Brurskankens driftsgruppe før 1999, oppfatter det likeledes som at en ”del av grunnen [til at man kjørte en distriktsreguleringsprosess] lå i Brurskanken sitt manglende vinterbeite” (Torstein Appfjell) De mener det også var viktig at reinbeitekonvensjonen var i ferd med å gå ut og måtte reforhandles, noe som førte til at det

... lå visse føringer under arbeidet med distriktsinndelinga. Blant anna dette begrepet østvendt reindrift som ble nå presentert (Torstein Appfjell).

Jillen-Njaarke mener at det på grunn av hensynet til de forestående konvensjonsforhandlingene, så var det de grensenære distriktene Byrkije og Ildgruben som ble mest hørt. Skillet mellom østvendt reindrift og kystreindrift er noe mange reindriftsutøvere i de vestlige distriktene på Helgeland (dvs. vest for dagens Byrkije og Ildgruben) mener er fremmed for dem.

Brurskanken deltok i Fempartsforslaget, som ble ført i penna av Hans Tømmervik fra Trofors på grensa mellom gamle Brurskanken og Kappfjell reinbeitedistrikter. Han ble valgt pga. kjennskap til lokal reindrift, og nær tilknytning til de aktuelle områdene. Ole Henrik Kappfjell mener det var ”påfallende” at Fempartsforslaget ikke ble tatt hensyn til, og Torstein Appfjell mener deres forslag

var bygd ut fra en gammel samisk tankegang, hvor det viktigste var at man fikk tilgang og kunne utnytte beiteressursene som var tilgjengelige. Det kunne være at vi herifra fikk tilgang til Krutfjellet om det var en gunstig vinter, at vi fikk beiteforhold og kunne utnytte det. Det innebærer og at Børgfjell for eksempel fikk utnytte områder lenger vest. At de måtte kunne søke vinterbeite der om det var påkrevd. Det her er jo i tråd med historia vi forteller, om forståelsen blant

reineierne om viktigheten av å ha tilgang på beite på tvers av distriktsgrensene.

Samorganiseringa som skulle komme i stand med Eira Fallås-gruppa, sier Jillan-Njaarke Øst at har blitt vanskeliggjort på grunn av samarbeidsklimaet. De har, som Eira Fallås-gruppa om dem, hatt et inntrykk av motparten som vanskelig å samarbeide med.

5.2 Nordre Helgeland

5.2.1 Røssåga/Toven

Toven-sijten

Toven-sijten erindrer at man har diskutert distriktsgrenseendringer lenge, i alle fall sia tidlig 1980-tall, men at det først ble ”alvor” når Kosmo begynte å reise rundt for å samle data. Laura Jåma Renfjell mener (som Thomas Larsen i Byrkije) at prosessen rundt distriktsinndelingene på 1990-tallet i noen grad var problematisk i seg sjøl fordi den hadde som konsekvens at det ble splid mellom aktører i ulike distrikter.

Bengt Renfjell mener utredninga av 1998 ikke tok hensyn til ”landet som var tapt gjennom alle utbyggingene og vassdragsprosjektene” samt ”historiske rettigheter, de gamle rettighetene som utøvere hadde til land”. Prinsippet om østlig og vestlig reindrift ble også avvist av utøverne i Toven-sijten som en tanke det ikke var forståelig at man vektla så sterkt. De mener øst-vestgående distrikter er bruksmessig mer rasjonelle.

Toven-sijten mener i sum at de som hadde mest fordel av distriktsinndelinga var Byrkije og Ildgruben især, pga. at de fikk tillagt store områder - med sikte på konvensjonsforhandlingene.

Spesielt vektlagt av denne gruppa var at evalueringa av de nye grensene ikke kom etter tre år, som vedtatt. De har prøvd å etterspørre den ovenfor Reindrifststyret, men opplevde det som om at henvendelsen ble avvist. De opplevde ellers (jfr. Eira Fallås-gruppa) det at man var lovd ei evaluering som at avgjørelsen ikke var endelig – at man var i en prøveperiode og at ting enda kunne endres. Når evalueringa så lot vente på seg, uttrykker de at de har opplevd dette som frustrerende og belastende:

Det skjer ingenting med prosessen, det blir bare hengende, man får ingen avklaring. Man får ikke sagt det man mener (Leisa Renfjell 19.10.11)

Hva slags arbeidsplass er det hvor man skal gå og ha det sånn i ti år? Uten å vite hvor man skal drive, hvordan man skal drive. (Leif Aksel Renfjell 19.10.11).

Røssåga/Toven Øst

Den gjenværende sjetteandelsinnehaveren i Røssåga/Toven Øst (etter at Ole Martin Renberg slutta), Sten Renberg, mener at Røssåga reinbeitedistrikt ikke ble hørt i prosessen – han mener de ble overkjørt i forhold til tilgangen på nordre Hattfjelldal, Sverige og Kjensvatn-området som ble overført til Ildgruben. Mer enn at noen distrikter fikk særskilt gjennomslag, er Renberg av den oppfatning at utfallet med henhold til de svenske beitene og Hattfjelldal var avgjort på forhand – ovenfra. Han mener det ville vært bedre om distriktsreguleringene hadde skjedd etter at konvensjonsforhandlingene var gjennomført. Renberg stiller seg også sterkt kritisk til at evalueringa ikke har blitt gjennomført før nå, og melder at han har etterlyst den flere ganger. Han mener i sum at prosessen med å endre grensene var for rask, mens evalueringa kom for treigt i gang.

5.2.2 Ildgruben

Tom og Stig Lifjell sier at det var tre stykker i deres distrikt som var aktive opp mot grenseendingsprosessen – dem sjøl og den nå avdøde Einar Lifjell. De oppgir at drifta sjøl ville ha endringer, og pressa på for å få i gang en prosesses for å få slutt på situasjonen hvor grensene fulgte kommunegrenser og vannskiller – reindriftsfaglig urimelige grenser. Det var imidlertid først ”på 1990-tallet at man fikk beskjed om at nå skulle det endres” (Tom Lifjell). De oppgir å ha blitt intervjuet, vært med på befaringer, og deltatt på større møter. I sum mener de at de ble ”hørt nok” (Tom Lifjell). Det var deres forslag at Virvass-området og Kjensvatn-området skulle inn i Ildgruben. De er overraska over at de ikke fikk noe vinterbeite på kysten, at ”alt skulle basere seg på at vi skulle overleve i forhold til konvensjonen” (T. Lifjell).

5.2.3 Hestmannen/Strandtindene

Jon Petter Gaup, tidligere distriktsleder i Hestmannen/Strandtindene, forbinder begynnelsen på prosessen med at Harry Kappfjell kom inn i Områdestyret – ”da ble det alvor” av det man hadde snakka mye om, men som for så vidt mange også hadde ytt motstand mot i følge Gaup. Han oppgir at distriktene ble snakka med en etter en, og så innkalt til møte etter at Kosmo si utredning var ferdig. Jon Petter Gaup stiller seg kritisk til at han ikke fikk bli med på ei helikopterbefaring som ble gjort i området over Saltfjellet – ”om vi hadde fått bli med, så ville de ha sett at nesten alt vi fikk var is”, mener han. Kurt Jørgen Gaup er av den formening at hele prosessen skjedde litt for fort sett fra deres synspunkt. De mener ikke å ha fått noe særlig gjennomslag i prosessen, i alle fall ikke i forhold til sine ideer om beiteutveksling eller sammenslåing med Ildgruben. Jon Petter Gaup mener Einar Lifjell i Ildgruben var den mest ”protestmektige” av næringsutøverne som deltok i prosessen.

I forhold til denne evalueringa har de etterspurt den, og lurer på hvorfor det har tatt så lang tid å få den igangsatt.

5.3 Salten

5.3.1 Saltfjellet

Saltfjellet reinbeitedistrikt besvarte spørreundersøkelsen med et brev, hvor de skriver at deres distrikt ”fikk liten informasjon i prosessen om grenseendringene og følte det var enveiskjøring fra områdestyret”. I seinere tilsendt besvarelse av spørreskjemaet melder de at synspunktene deres ikke ble tatt hensyn til, men de skriver også at når de protesterte på Kosmo sitt forslag vant de i noen grad fram. Saltfjellgruppa mener generelt at reinbeitedistriktene burde ha kommet tidligere inn i prosessen, og at det var for lite åpenhet rundt den. De oppgir også at de trodde evalueringa skulle komme tidligere, og at de har avventa den.

5.3.2 Balvatn

Per Isak Blind i Balvatn reinbeitedistrikt oppgir at han deltok i prosessen rundt distriktsgrenseendringene, etter invitasjon fra

Reindrifftsforvaltninga. Han mener at både hans egen gruppe, reindrifftsaktører fra andre distrikter og forvaltninga hadde innflytelse på prosessen.

Når prosessen skal vurderes oppgis det i skjemaet fra Balvatn at ”våre synspunkter ble ikke tatt særlig hensyn til”; ”det ble for lite åpenhet om prosessen”, ”våre interesser ble ikke tatt til følge” og ”vi opplevde at andre ble hørt mer enn oss”. Dette står i motsetning til hva vi tidligere har hørt Balvatn si om prosessen – samt det faktum at resultatet må sies å ha gått i deres favør. Vi skal gå nærmere inn på årsakene til dette seinere. Balvatngruppa melder at etter forslaget kom prøvde de ikke å forandre ytterligere på det.

Ellers oppgir distriktet at de har venta på evalueringa og trudde den skulle komme tidligere.

5.3.3 Duokta

Annfinn Pavall i Duokta oppgir at han deltok i prosessen etter invitasjon fra forvaltninga. Han oppgir at de han anser at hadde innflytelse på prosessen var hans egen gruppe, reindrifftsaktører fra andre distrikter og forvaltninga.

I Duokta følte man at deres ønsker ble ”oppfatta og tatt hensyn til”, og at forslaget fra utreder tok vare på deres interesser. De sier videre at de likevel forsøkte å få til et noe anna resultat enn Kosmo sitt forslag, og at de delvis lyktes i dette.

5.4 Nordre Nordland

5.4.1 Stájggo-Hábmer

Eira-siidaen

I flg. besvarelsen på spørreskjemaet deltok Anders Eira i prosessen ved å gi innspill, og det framgår dertil av dokumentene at Anders og Sigrid Elise Eira leverte innspill til utreder. Det har dessverre ikke vært mulig for oss å få direkte kontakt med talspersoner fra Eira-siidaen, men vi har fått oppgitt at svarskjemaet fra distriktet er basert på opplysninger fra folk i begge siidaer.

Labba-siidaen

Per I. Labba melder at hans gruppe ikke deltok i prosessen. Det må her bemerkes at iflg. dokumentene har utreder innhenta opplysninger fra Per og Tomas Labba, og Birgit Labba har seinere levert kommentarer i høringsrunden. Tilbakemeldinga fra Labba-siidaen reflekterer nok heller at de mener deres muligheter til deltagelse i prosessen ikke var *tilstrekkelige*. Labba-siidaen mener mer spesifikt at distriktene burde ha kommet tidligere inn i prosessen, og de oppgir på svarskjemaet at de anser forvaltninga – men ikke næringa - som å ha hatt innflytelse på utkommet av prosessen. De oppgir dessuten at de mener deres gruppe sine synspunkter ikke ble tatt hensyn til.

Per Isak Labba oppgir i intervju at Eira-gruppa og Labba-gruppa til slutt hadde blitt enige om å slå sammen de fire distriktene til ett – og de to gruppene til én sommersiida. Han er imidlertid fornøyd med dagens situasjon, som han beskriver som at at distriktet er sammenslått - men ikke siidaene, som han sier at driver på samme måte som før distriktssammenslåinga.

5.4.2 Frostisen

Per O. Sara i Frostisen oppgir at han og andre i hans familie deltok i prosessene på vegne av si gruppe, etter invitasjon fra Reindrifts-administrasjonen i Nordland. Han oppgir at hans gruppe hadde innflytelse og ble hørt, men at de likevel ikke vant fram med sitt syn. Forslaget var ”som venta” og de forsøkte ikke å forandre på det.

5.4.3 Skjomen

Per Niia i Skjomen oppgir at han deltok i et møte med utreder på Arran-senteret i Divtasvuodna, og at han der meldte fra om at distriktet ikke ønska å miste Virak.

6 Erfaringer med dagens distriktsinndeling og områdegrenseinndeling

6.1 Måloppnåelse

Vår evaluering av reinbeitegrensene - distriktsgrensene i Nordland og områdegrensa mellom Nordland og Nord-Trøndelag – skulle svare på fem spørsmål angående måloppnåelse. Disse var definert som

- endra områdebruk, inkludert gevinst og/eller tap av beiteområder (sett i forhold til tidligere bruk)
- fordeling av beiter internt
- organisering, planlegging og økonomi
- samarbeidsrelasjoner internt
- virkninger på investeringer og drift av infrastrukturer som gjerder, slakteanlegg og gjeterhytter.

Vi skal i det følgende redegjøre for disse emnene, men har av praktiske årsaker omgruppert de på følgende måte

- Samarbeidsrelasjoner internt, organisering, planlegging og økonomi (6.2)
- Virkninger på investering og drift av infrastruktur som gjerder, slakteanlegg og gjeterhytter (6.3)
- Fordeling av beiter internt, inkludert gevinst og/eller tap av beiteområder sett i forhold til tidligere bruk (6.4)

- Endra områdebruk, inkludert gevinst og/eller tap av beiteområder sett i forhold til tidligere bruk (6.5)

Hva angår omstridte landområder, som er aktuelle tema under 6.4. og 6.5, vil ta for oss noen av disse områdevis med fokus på deres brukshistorie. Dette har sammenheng med at vi har fått i oppdrag å se på hvorvidt grensene er trukket i strid med ”etablerte rettigheter”.²⁰ Vi har på grunn av økonomiske og tidsmessige begrensinger ikke hatt mulighet til å utrede samtlige omstridte geografiske områdene. Som avtalt med oppdragsgiver har vi derfor fokusert på Helgeland og Søndre områdegrense. Beklageligvis har det heller ikke her vært midler til å gå nøye gjennom den historiske bruken av alle aktuelle konfliktområder her, så vi har vært nødt til å begrenser oss til å kartlegge tradisjonell bruk i tilfeller hvor

det er uenigheter mellom to eller flere driftsgrupper om den tradisjonelle bruken av et område

og

ei driftsgruppe oppgir å ha mista eller fått problematisert tilgangen til land pga. at distriktet deres ble sammenslått med et anna distrikt i 1999

eller

ei driftsgruppe oppgir å ha mista land til et anna distrikt i 1991 eller 1999

6.1.1 Hvem har rettigheter hvor?

Sijtene sin rett til tradisjonelt brukte landområder

I sitt forslag til nye områdegrenser fra 1988 oppgir Kosmo (77-94) at han har basert seg på ”behov for beiter, hva som har vært gammel bruk, og ikke minst er det lagt vekt på (...) grenser som driftsmessig er naturlig og hensiktsmessige”. Han har også tatt ”sosiale og kulturelle” hensyn.²¹ Vi ser her at ”gammel bruk” kun

²⁰ Reindriftsforvaltningen 2011: *Konkurranses grunnlag – evaluering av reinbeitedistriktsgrenser og områdegrensen mellom Nordland og Nord-Trøndelag*, s. 3

²¹ ”Sosial- og kulturelle hensyn” er grunnen han oppgir til å ikke foreslå ei overføring av Bindal/Kappfjell til Nord-Trøndelag reinbeiteområde av forvaltningshensyn - han mente kontoret i Nordland var overbelasta i forhold til

er behandla som ett av mange hensyn. For eksempel var det primært basert på ”behovsanalyse” at Kosmo foreslo å flytte østgrensene til Kappfjell reinbeitedistrikt vestover ut av Børgefjellet, og å inkludere Kolbotn reinbeitedistrikt i Voengelh-Njaarke reinbeitedistrikt. I 1998-forslaget er Kosmo mer entydig på at hans forutsetning for distriktsinndelinga var at løsinga måtte være best for ”reindriften i Nordland sett under ett” og at han ” har da måttet legge til side en del særinteresser”. Forslaget sier ettertrykkelig at ”det er ikke lagt vekt på krav om hevd fra enkelte familier”, men Kosmo har likevel lagt ”betydelig vekt på tradisjonelle forhold” fordi disse ofte er gode ordninger i forhold til landskapsutnyttelse (Kosmo 1998: 162-165)

I Reindriftsforvaltninga sin fastsettelse av utgangspunkt for arbeidet vårt ble det derimot sagt klart at det forholder seg slik at

... den enkelte siida har etablerte reindriftsrettigheter på et nærmere avgrenset område. Endrede distriktsinndelinger kan ikke rokke ved disse rettighetene. Det er dertil den gjeldende reindriftslovs klare utgangspunkt at RS plikter å ta hensyn til utøvergruppens rettigheter ved slike endringsvedtak, og grensene skal i størst mulig grad anlegges slik at inndelingen blir driftsmessig naturlig og hensiktsmessig.

Sijtens rett til tilgang på tradisjonelle beiteområder er reflektert i Reindriftsloven, deriblant §42 som innebærer at distrikters grenser skal ta ”utgangspunkt i sedvanemessig bruk” i tillegg til ”naturlige og hensiktsmessige” skiller. I §22 vektlegges det at utøvere skal ha adgang til å flytte langs ”tradisjonelle flytteleier”; og §59 understreker at beitebruksregler skal baseres på ”samiske tradisjoner og sedvaner... den tradisjonelle utøvelse av reindrift på arealene” i tillegg til driftsmessig rasjonalitet og nødvendig tilgang, og presiser at ”reglene om beitebruk må ikke være i strid med en siidas rettigheter etablert på særskilt rettsgrunnlag”.

det nordtrønderske kontoret. Han mente dette ikke var mulig fordi Kappfjellgruppa var sosialt orientert nordover og av sterk betydning for sørsamekulturen på Helgeland. Den hypotetiske muligheten for å slå sammen hele Helgeland med Nord-Trøndelag og eventuelt Sør-Trøndelag til et ’Sørsameområde’ har han ikke vurdert.

Kirsti Strøm Bull er i *Studier i Reindrifftsrett* (1997, sitert i NOU 2001:35: 100-105) også klar på at

Så sant en siida-gruppes bruk av et område er fast over år, vil det utvikle seg en bruksrett til området som ikke uten videre kan settes til side av myndighetene. Denne bruksretten innebærer ikke nødvendigvis en enerett, men kan gå ut på at man har en første rett til området i et bestemt tidsrom (...)

Der siida-grupper gjennom lang tid har hatt en fast bruk av arealet kan de, som allerede nevnt flere ganger tidligere, ha etablert en privatrettslig bruksrett til området. Myndighetene vil da ikke stå fritt til å regulere bruken av arealet, ved for eksempel å utestenge grupper fra deres tidligere områder (sitat fra Bull, Kirsti Strøm: *Studier i reindrifftsrett*, 1997)

Dette betyr ikke nødvendigvis at enhver sijte må ha alle sine tradisjonelle beiteområder innafor sitt distrikt; dette er ikke alltid mulig, sia det samme reinbeitelandet kan være tradisjonelt brukt av sijter som ikke har base i samme distrikt overhodet. Det betyr imidlertid at om ikke en sijte har alt sitt tradisjonelle land innafor "sine" distrikter, må det i alle fall gjøres grep for å sikre at sjeten har det tilgjengelig i den perioden de tradisjonelt har brukt det. Disse lovbestemmelsene innebærer også at når det er flere sijter innafor samme distrikt, har ikke den ene av disse rett til å nyttiggjøre seg reindrifftsland som er tradisjonelt brukt av den andre sjeten, på en måte som forhindrer den andre sjeten i å fortsette sin tradisjonelle bruk av området. Dette er et prinsipp brukt f.eks. i Seilanddommen (Norsk Retstidende 2000 s.1578).

Flyttemønstre, sijter og forandring

Det faktum at sijter har rettigheter innafor sine tradisjonelle flyttemønstre kompliseres noe av at sijter og flyttemønstre ikke er helt stabile fenomener.

Vi har blitt bedt om å se tilbake på historisk bruk fra 1950-tallet, men også blitt bedt om å se helt tilbake til 1890-tallets distriktsinndelinger. Vi vil poengtere at heller ikke 1890-tallet representerer noen 'urtilstand' i reindriffta. Reindriffta har alltid vært dynamisk, sjeters flyttemønstre har endra seg grunna ytre påvirkning – for eksempel endringer i naturgrunnlag, trykk fra storsamfunnet og

trykk fra andre reindriftsgrupper; samt indre endringer: nye familiebånd, sammenslåing, mekanisering og annet kan åpne for bruk av nye områder, jfr. nedenfor.

I 1890-tallet er vi allerede inne i en situasjon hvor reindrift fra andre sida av Kjølén presser tungt på Helgeland og Nord-Trøndelag, og har drevet utøvere vestover i noen grad (jfr. Berg 2000: 39). Svensk reindriftspress hadde økt etter at bygselsordninga delvis falt bort etter 1870 – dette gav de norske samene færre kort på hånda til å holde reindriftssamer østfra ute (Berg 2000: 44). Tilstanda var lignende lengre nord i Nordland. I perioden 1855-1891 hadde det dessuten skjedd ei sterk økning av folketallet i Nordland - på Helgeland hadde denne vært på 42% (Berg 2000: 35) – mye grunna tilflytting. Dette la sterkt press på ei arealkrevende næring. Alt dette har vært med på å påvirke flyttemønstre, slik at det bildet vi får i 1898 nok er et anna enn det som var før svensk press og tilflytting av fastboende økte. For å belyse dette har vi iblant gått enda lengre tilbake enn 1890-tallet.

Videre utover 1900-tallet ser vi også at reindriften må reagere på ulike utfordringer, især midten av 1900-tallet var ei utfordring for reindriften på Helgeland: bussulykka i Dunndaravuobme på vei fra NRL-landsmøtet i Tromsø i 1948 frarøva det sørsamiske reindriftsmiljøet mange markante utøvere og organisasjonsmennesker. Fra 1955 og utover var det også en del uår som kombinert med personellmangel gjorde driften vanskelig (Berg 2000: 274-278). Som resultat ble sijtene sine flyttemønstre avkorta eller vridd i nye retninger, mange havna i midlertidig samdrift, og noen sijter forsvant rett og slett. Da den trangeste perioden var overstått og man begynte å finne igjen de tradisjonelle flyttemønstrene, var mye forandra. Det går likevel generelt an å isolere noen tradisjonelle flyttemønstre og beitebruksmønstre som vi ser ligger mer eller mindre faste, tilknytt visse sijter når vi tar et lengre, historisk overblikk.

Sijtene sine rettigheter ovenfor hverandre

Når det er spørsmål om reindriften sine rettigheter til land er utgangspunktet ofte uenighet mellom reindriftsutøvere og andre næringer. I problematikken vi her kommer inn på er det imidlertid noe mer komplekst – her er det reindriftsutøvere som ligger i konflikt med hverandre. Det framgår ovenfor at rettigheter til

tradisjonelt reindriftsland ikke bare ligger hos reindriften som sådan, men også hos de individuelle flyttegruppene.

Det er et aktuelt spørsmål her hvor eksklusive en sijte sine rettigheter i forhold til andre sijter har blitt oppfatta å være. Noen av våre informanter har hevdet ettertrykkelig at sijter sin rett til tradisjonelt reindriftsland aldri var noen eksklusiv eiendomsrett – at det i noen grad har vært godtatt at man iblant drifter inn i andres områder av nødvendighet. Thomas Renberg d.y. beskriver dette i intervju med B. A. Berg (1997):

[før 1933] var det ikke noen straffebestemmelser – da var det slik at de måtte bli enige om det sjøl – seg i mellom. (...) f.eks. når man var nødt til å flytte til et nabolag på grunn av beiteforholdene. Men man måtte selvsagt ta visse hensyn.

Arne Appfjell sier videre i intervju med Vorren (1988: 47) at det var kommunikasjon mellom ulike grupper i samme nabolag for å planlegge hvert enkelt år sin bruk av bestemte områder

De som f.eks. kom først til et vinterbeiteområde, de visste at noen kom etter dem. De for som regel for å undersøke, for å få greie på de som var på flytning – hvor de var, de som var foran. De fór som regel og oppsøkte dem hvis de hadde mulighet for det, og de pratet sammen. De sa at de hadde tenkt å drive litt og i hvilket område de hadde tenkt å prøve å være.

Her omtales det altså en viss fleksibilitet og forhandlingsmentalitet omkring beiten, men det skinner også gjennom at alle visste omtrent hvilke områder de forskjellige utøverne kom til å være i.

Dette rimer også med Erik Solems beskrivelse av rettsoppfatninger i gamle dagers Finnmark (1933, gjengitt i Berg 2000: 91): det er ”temmelig avgjort” hvem som skal være hvor på vinterbeite, og skjønt det ikke er snakk om noen ”eiendomsrett” sees det på som ”simpel” adferd å trenge seg inn i ”en annen siidas gamle beitetrakt uten streng nødvendighet”. I Solems sitt utsagn er det både interessant at man snakker om at siidaer har egne beitetrakter, og at streng nødvendighet kan medføre at man bruker områder man tradisjonelt ikke har vært i.

Bull, Oskal & Sara (2001: 331-334) redegjør for at ulike siidaer er 'på hjemmebane' i ulike områder, at "enhver siida skal kunne lokaliseres året rundt innenfor et fordelt system av faste beiteplasser". De spør seg hvordan Solem sine informanter egentlig uttrykte seg på originalspråket om at de 'ikke har eiendomsrett' til sine beiteplasser – men går skjønt god for at

... rangeringen av handlefriheter og begrensninger mellom siidaer kan være ulik den rangeringen som foretas i tilknytning til eiendomsinstitusjonen.

De har illustrert dette med et eksempel på en tvist hvor "siida A" har brukt opp sitt vinterbeite uten påvisbar faglig svikt i forvaltninga av nevnte beiteområder, og ført reinen inn i ytterkantene av det tradisjonelle vinterbeitet til "siida B", områder som siida B uansett ikke trenger seinere denne vinteren. De mener at i dette tilfellet vil siida B ikke ha rett til å holde siida A ute.

Seilanddommen (Norsk Rettstidende 2000 s.1578) demonstrerer imidlertid sentraliteten av at konkrete beitelandsområder ligger i den enkelte siida (reindrifftsgruppe, sijte) og ikke i distriktet som sådan – enhver gruppe har områder som står til sin primære disposisjon, og det finnes områder i deres geografiske nærhet som *ikke* står til deres primære disposisjon, fordi de tilligger ei anna reindrifftsgruppe.

Det synes som at det alltid har vært en viss fleksibilitet, og at 'nød' har blitt ansett som et gyldig argument for å søke å bruke områder utafør sitt tradisjonelle beiteland – men det er åpenbart at det bærende prinsipp er at sijtene sine tradisjonelle beiteland skal respekteres. Hvis det kan påvises at en sijte har tradisjonell bruk av et område har de altså en klar førsterett der ovenfor andre sijter som ikke har det.

Slekt og land

I forhold til sijter og rettighetsopparbeidelse er det nødvendig å kommentere forholdet mellom familie og rettighetsopparbeidelse. Familiebånd har helt klart som oftest hatt noe å si for forskjellige reindrifftsutøvere driver – eller i det minste hvor de *ønsker* å drive, og vi finner flere eksempler på at utøvere i det sørsamiske området bruker forfedre og formødre sin reindrift som argument for hvor de også burde få lov til å drive – iblant uavhengig av hvorvidt disse forfedrene egentlig var i samme sijte som de sjølv driver i per i dag.

Det vises i mange tilfeller til at en eller flere av ens forfedre har innehatt *bygsel* på de aktuelle områdene. Dette var ei ordning hvor reindriftssamer betalte norske myndigheter eller storfolk i området som hadde fått papirer på at reindriftsland var 'deres' for å få papirer på at deres sijte eide en del av landet de brukte (Hermanstrand & Kosmo 2009: 27). Det kan synes som en sørsamisk særegenhet at minnet om hvor ens aner hadde bygslerser ut til å ha gitt en del sørsamiske reindriftsutøvere en arvebasert 'rettferdighetsoppfatning' om hvor de skal kunne drive. I tillegg til bygsel tar Hermanstrand & Kosmo (2009: 62) opp *saajvb* – religiøst betydningsfulle landområder som kunne arves, selges og kjøpes. De mener *saajvb* i tillegg til den religiøse funksjonen representerte "et fleksibelt rettighetssystem utfafor [ens] vanlige bruksområde, sin sijte". Her har vi altså to private, arvbare eiendomsformer i det sørsamiske området. Ween (2005: 23) oppgir likeledes at "tilknytning til *sijtb* og arvefjell er fremdeles sentralt i forhold til landskap og reindrift (...) Dette er et tema som vekker sterke følelser".

Solem (jfr. Berg 2000: 91) poengterer for Finnmark sin del at beiteplasser går i arv hos familier, men knytter dette opp til at "det oftest er slik at barna fortsetter i den siida som foreldrene har hørt til". Bull, Oskal & Sara (2001: 304-05) beskriver at både menn og kvinner kunne arve siidaområder, men at man da måtte gjøre et "valg av lokalitet" ved inngåelse av ekteskap om paret ikke allerede var fra samme siida, at både folk og rein måtte flyttes over. Her ser vi altså at beiteområder er sterkt knytta til siidaer. Her også har man et arvebasert moment: *siidavuođđu*, systemet med at en siida har sine faste plasser, oppfattes som bundet til "de medlemmene av siidaen, som har lengst historisk kontinuitet i hevdelsen av siidaens årstidsbestemte arealer". Disse er "bærere av siidaens grunnlag (*vuođđu*). Beiteområdene vil på denne måten gå i arv i slektsledd". Det er verdt å merke seg at vi her ser at land kan være knytta til slekter og individer, men at prinsippene Bull, Oskal & Sara redegjør for i sin bok, samt i NOU 2001:34, ikke rettferdiggjør å hevde rett på områder ens aner har brukt *når disse var i en anna siida*.

Dagens lovverk slår fast at selv om rein er privat eiendom, ligger "beiteretten og andre tilliggende rettigheter" i sijten, igjen definert som ei "gruppe av reineiere som utøver reindrift i fellesskap på bestemte arealer". Slektskap internt er ikke påkrevd (Skogvang

2009: 275-6). NOU 2001:35 (100-105) kommer også delvis inn på forholdet mellom slektskap og rettigheter:

når det gjelder retten til å benytte et område til reindrift, er det ikke fritt fram for alle og enhver som måtte ha en næringsrett (...) Man må tilhøre en gruppe som har rett til å drive i det aktuelle området. Vil man skifte fra et område til et annet, må man skifte gruppetilhørighet. (...)

For å drive i dette området må man få innpass i gruppen. For så vidt kan man si at medlemmene i gruppen har en felles – eller gjerne – kollektiv rett til å drive reindrift i området. (...)

Her ser vi altså at retten til reindriftsland klart er lagt til flyttegruppa (evt. distrikter i noen tilfeller, jfr. NOU 2001:35: 100) og ikke private aktører i sijten som nedstammer fra folk som i sin tid hadde bygsel, saajvh eller på andre måter drev jevnlig bruk av landet.

Man kan også spørre om det er slik at sørsamisk tradisjon har mer vekt på arv av områder enn nordsamisk tradisjon, og at gjeldende rett er basert på nordsamisk tradisjon? Så enkelt er det heller ikke. Ween (2005) poengterer at det svært vanlig å referere til sine forfedres og formødres reindrift som rettighetsdannende, men vi har også snakka med flere sørsamiske reindriftsutøvere som uttrykker skepsis til å basere seg fullstendig på et rent 'arverettslig' prinsipp, slik disse anonymiserte intervjuobjektene gjør:

De har det der gamle kravet sitt om alders tids bruk, og da tenker de på [sine aner] som var i [vår siida]. Men så skal de ha med seg land ut av [vår siida] på grunn av dette. Og det kan jo ikke vi akseptere, at de skal slakte vår siida på grunn av [sine aner].

Ja, alders tids bruk går jo på generasjoner. Du kan ikke bare plukke bort noen som er der og har brukt landet. Men jeg kan jo heller ikke bare fare til nabodistriktet og si at mine besteforeldre var her, så flytt på deg. Men er du i slekta som har vært der, og bruker arealet, så er det klart du har rettigheter på landet.

Her er det altså også fra sørsamiske reineiere si side lagt vekt på at det holder ikke å bare ha aner som har brukt et bestemt landområde før i tida, du må også sjøl drive i sijten som fra gammelt av 'har' det aktuelle landet.

Sijter er heller ikke alltid prega av slektsmessig kontinuitet. Hvis vi går til den delen av utredningsområdet hvor vi har gjort historiske dypdykk (den sørsamiske delen), finner vi flere sijter som preges av at det er et sterkt innslag av individer som ikke har slektsmessig tilhørighet til sijten de driver i – noen har sine aner i andre sørsamiske sijter, andre igjen har sine røtter i det nordsamiske området. I disse tilfellene har de nye slektene kommet inn ved at de har blitt tatt opp i drifta av de eldre familiene, eller at det har foregått ei frivillig overføring av reindrifsvirksomheten i sijten.²²

Hvilke slekter som driver en sijte kan variere, men sjølve flyttemønstrene er fortsatt ofte gjenkjennelige. Dette har sammenheng både med hvordan man har blitt lært opp til å drive i sijten av de opprinnelige utøverne der, og at det ligger en viss næringsmessig fornuft i de gamle flyttemønstrene hva angår topografi, beiteressurser o.l. Driftsmønstrene er altså et mer stabilt element i sijtene enn sjølve slektskonstellasjonene.

Det kan likevel ikke underkjennes at det er en viss grad av gjensidig påvirkning mellom sijtene sine slektskonstellasjoner og driftsmønstre: vi ser eksempler i våre historiske gjennomganger på at slektsmessige forhold faktisk kan vri en sijte sine flyttemønstre – noen som har gjort bruk av et gitt område kommer inn i en sijte, nevnte sijte får en ambisjon å bruke dét området sjøl om det egentlig ikke fra gammelt av ligger i deres vante trakter, og de setter så i gang med å prøve å oppfylle den ambisjonen. Om forholdene ligger til rette for det, så lykkes de med dét.

Vårt utgangspunkt videre er at det er sijtene sine tradisjonelle driftsmønstre som er rettighetsdannende, ikke hvem sine forfedre som har drevet reindrift hvor. Det er dette prinsippet som er mest i samsvar med eksisterende lovverk, og det passer med sørsamisk sedvane. Sjøl om familiær tilknytning til områder anses som viktig av mange, er det ikke av den grunn ansett som legitimt for noen reindrifsutøvere å 'ta' landområder som tradisjonelt hører mer inn

²² Unntaket her er Eira Fallås-gruppa i Jillen-Njaarke, som kom inn på et tidspunkt da distriktet stod uten registrerte utøvere.

under en annen sijte. Driftsmønster-prinsippet er dessuten mer anvendelig enn det arvebaserte prinsippet i det aktuelle utredningsområdet: både fordi nye slekter har kommet til i gamle driftsmønstre, og fordi det i svært mange uenigheter om land vil være utøvere på begge sider av konflikten som nedstammer fra folk som på et eller anna tidspunkt har brukt det omstridte området til reindrift.

Vi vil likevel komme inn på 'slektshistorisk bruk' i de historiske utredningene, sia det er nødvendig for å fortelle om reindrifas historie og flyttgruppenes utvikling i de aktuelle områdene vi skal utrede, og fordi det bidrar til å forklare hvorfor visse grupper kan ha et sterkt ønske om å drive i områder som kanskje tradisjonelt sett er mest assosiert med andre flyttgrupper.

Hevdholdelse av land

Et siste spørsmål når det gjelder utredninga av tradisjonelle bruksområder, er spørsmålet om hvor lenge man kan være borte fra et område før man mister hevd på det. Her er det ikke etablert noen klare juridiske 'tidsfrister' for når hevd 'går ut', men i reindrifas sitt tilfelle er det akseptert med fravær i relativt lang tid fordi utøverne kan la landområder ligge ubrukt i lang tid med den hensikt å spare dem til seinere. Man må også se på hvorfor en sijte har unnlatt å bruke et bestemt område – har det vært frivillig, eller skyldes det manglende mulighet, for eksempel på grunn av konflikter med fastboende eller administrative hindringer? Om fraværet skyldes press skal det lengre tid før man mister hevden. Som eksempel kan nevnes Selbusaken, hvor reinbeitedistriktene Essand og Riast/Hylling fikk sin beiterett i bestemte områder anerkjent tross en lengre periode med fravær (Norsk Rettstidende 2001 s.769).

I alle tilfelle ser vi det som viktig å understreke at denne utredninga ikke har noen domstolsautoritet. Det vi gjør er å gjennomgå ulike sijter sin bruk av reindrifasland, og kategorisere deres hevd som svak eller sterk i forhold til vårt skjønn.

6.2 Samarbeidsrelasjoner internt; organisering, planlegging og økonomi

6.2.1 Søndre Helgeland/Søndre områdegrense

Åarjel-Njaarke

Det er to driftsgrupper i distriktet, Toven og Jåma/Anti. I tillegg er hver av disse siltene i seg sjøl også *de facto* delt i to grupper som i stor grad driver hver for seg.

Mellom Jåma/Anti og Toven har det vært uenigheter om rettigheter til beiteland. Dette har delvis sammenheng med at flere av utøverne i Jåma/Anti tilhører ei nordamisk slekt som flytta inn på 1970-tallet. Folk i Toven-gruppa hevder at den nordsamiske formen for reindrift har skapt problemer i forholdet, og reagerer på at de ikke fikk noe å si i spørsmålet om hvorvidt Anti-familien skulle få flytte inn i Vestre Namdal. Jåma/Anti-gruppa på si side mener det sentrale elementet i konflikten er at Toven-gruppa har og hadde ønske om å ta i bruk landområder som tradisjonelt har blitt brukt av Meidal-siltene (tidligere navn på Jåma/Anti-gruppa), og at når Meidal-siltene ble styrka ved at Anti-familien flytta inn så ble det vanskeligere for Toven-gruppa å gjøre dette. Distrikts- og områdegrensereguleringene sin mulige effekt på denne eldre konflikten skal ses på under 6.1.4.

Jåma/Anti hevder at de gjorde bruk av Børgefjellet i tidligere tider, og understreker at deres nåværende helårsdriftsområde opprinnelig kun var siltens vinterland, men at de ble pressa ut fra sitt tradisjonelle sommerland av svensk rein.

Da etablerte de seg her, min slekt, de ble igjen på vinterlandet. Som en overlevelsestrategi. Men så utnytta noen svensker dette, og etablerte seg i de forlatte områdene... (Jåma/Anti-gruppa)²³

Jåma/Anti ville i sin tid som nevnt tidligere legge inn krav i Børgefjellet, men intern uenighet i Vestre Namdal hindra dem i å gjøre dette.

²³ Jåma/Anti-gruppa opplyste i intervjuet at de ville bli sitert som gruppe, ikke som privatpersoner.

Distriktsstyret består i dag av to fra hver sijte. Ivar Toven mener dette er et effektivt konfliktdempende system, og uttrykte tilfredsstillelse med samarbeidsklimaet - uenigheter til tross. Jåma/Anti mente imidlertid at distriktsstyret per i dag ikke fungerer godt nok på grunn av samarbeidsproblemer. De trakk blant annet fram at man taper muligheter til å få tilskudd på grunn av dårlig samorganisering.

Tjåhkere

Tjåhkere har tre driftsgrupper. Vi hadde møter med de to som bruker områder opp mot områdegrensene: Steinfjellgruppa og Jåma/Dærga-gruppa. Den tredje gruppa driver lenger sør, i samdrift med svenske utøvere. Samarbeidsklimaet mellom Jåma/Stenfjell og Jåma/Dærga ble oppfatta som godt, og ikke negativt påvirket av grensereguleringene.

Byrkije

Byrkije har kun ei driftsgruppe.

Voengelh-Njaarke

Sia 1999 har det oppstått alvorlige uenigheter innad i Voengelh-Njaarke si reindriftsgruppe – mellom en majoritet på fire og en minoritet på to.

Konflikten har blant annet å gjøre med at minoriteten har et høyere reintall enn majoriteten, og majoriteten ønsker å utjevne reintallet utøverne mellom. Minoriteten opplever seg som utestengt fra avgjørelser både i distriktsstyret og på årsmøter, pga. at de har en konstant majoritet mot seg. De reagerer også på at distriktets midler ikke blir brukt på ting som er til fordel for deres del av drifta. Begge parter mener at myndighetene burde ta mer grep om konflikten.

Problemer innad i Voengelh-Njaarke oppgis av utøverne å være sterkt påvirket av grensereguleringene. Vi skal komme tilbake til dette under 6.4.1.

Jillen-Njaarke

De mest ekstreme samarbeidsproblemer i etterkant av distriktsgrenseendringene finner vi i Jillen-Njaarke, mellom aktørene i gamle Brønnøy/Kvitfjell og gamle Brurskanken. For å

forstå denne konflikten må vi gå litt tilbake i den helgelandske reindrifta si historie.

Lappekommisjonen (1892: 8-9) beskriver ei egen reindrift i Brønnøy/Kvitfjell reinbeitedistrikt som hovedsakelig brukte vinterbeite i Brønnøy og øyene vest av Kvitfjell, samt i mindre grad også Kolbotn. Deres sommerbeite var i Kvitfjell og traktene rundt Vaapstenjeanoe og Svenningdalselva - i mindre grad også Kappfjell reinbeitedistrikt. Ei av flyttgruppene brukte land også i Raajnevielic (Brurskanken reinbeitedistrikt), og drifta herfra ut på øyene i nordre Kvitfjell (Vorren (2002: 10-11).²⁴ For perioden 1900-1940 hevder Vorren (1986a: 79-89) at Kvitfjells egne reindrift i all hovedsak ikke benytta seg av Brønnøy. To separate informanter sier at det før andre verdenskrig var fire familier som drev i Kvitfjell (Torstein Appfjell; Elsa Lifjell).

Brønnøy/Kvitfjell sine egne reindriftsgrupper kollapsa på 1950-tallet. Iflg. Bjørn Fallås i Jillen-Njaarke ble det gjort forsøk fra Ella Holm Bull (født Jáma) på å etablere seg her, men uten suksess. En Johan Vars kom dit seinere, men måtte også gi opp. Etter dette flytta Eira Fallås-gruppa inn, en familie delvis fra Lakkonjárga reinbeitedistrikt i Finnmark og delvis av ikke-samisk ætt fra Finnskogene. Disse tok i bruk et mønster som generelt drev sommerstid i Kvitfjell og vinterstid i Brønnøy (Silja Eira Fallås). Eira Fallås-gruppa og reindrifta i Brurskanken havna i konflikt. En sentral begivenhet var når Brurskanken gjenopptok vintertidsbruk av Brønnøy. Eira Fallås anmeldte dem da for ulovlig innflytting, men Brurskanken vant fram. Det har også vært sammenblanding-problematikk. Aktører fra Eira Fallås-gruppa som har blitt intervjuva mener seg å ha blitt systematisk motarbeidd av flere aktører i næringa fordi de er av nordsamisk og delvis ikke-samisk opprinnelse.

Da Brønnøy/Kvitfjell og Brurskanken ble slått sammen mot Eira Fallås-gruppa sin vilje, tolka de sistnevnte situasjonen som om at dette kun var en administrativ sammenslåing, og at de som drev i gamle Brurskanken ikke hadde rett til å bruke beiteland i gamle Brønnøy/Kvitfjell. Østre sijte i Jillen-Njaarke (tidl. Brurskanken sine utøvere) delte ikke denne oppfatninga.

²⁴ Dette flyttmønsteret var assosiert med familien til Ole Thomassen, hvis dattersønn var Thomas Renberg d.e. som seinere var sentral i Brurskankens nordlige reindriftsmønster (Nord-Brurskanken).

Gruppenes historie med skarp konflikt gjorde det vanskelig å få i gang et funksjonelt distrikt. Kommunikasjonen mellom partene forble dårlig, med stadige problemer i forhold til for eksempel gjennomføring av skilling. Det oppstod også problemer med å få i gang et fungerende distriktsstyre. Østre sijte mener at Eira Fallås har opptrådt lite samarbeidsvillig, mens Eira Fallås mener møtene har vært ufruktbare fordi Øst aldri har kommet dem i møte. 'Spikeren i kista' kan sies å ha vært da Østre sijte endte opp med en sijteandel mer enn Eira Fallås-gruppa. Andelsubalansen førte til at Eira Fallås-gruppa fra nå av mente det var meningsløst å delta i distriktsarbeidet, de ble bare "overkjørt" (Silja Eira Fallås). Selv om saken er veldig annerledes fra den i Voengelh-Njaarke, kan vi merke oss at man også her har en minoritet som beskriver seg som rettighetsløse og maktesløse innafor et distrikt. Saken er nok likevel mer graverende her: i Jillen-Njaarke dreide det seg ikke om en intern minoritet i en sijte, men om en mindre sijte som opplevde seg som prisgitt en større sijte inne i et "tvangssammenslått" distrikt.

Den vanskelige samarbeidssituasjonen er en av grunnene til at Eira Fallås-gruppa nå avviker sin drift. De er klare på at distriktssammenslåinga må anses som en utslagsgivende årsak. De ønsker at forvaltninga skal se aktivt på hvordan gamle Brønnøy/Kvitfjell reinbeitedistrikt skal brukes, da de mener det ikke skal ligge noen automatikk i at Østre sijte overtar alle beiter i distriktet. Vi kommer tilbake til eksterne aktørers historiske bruk av Jillen-Njaarke under 6.5.1.

6.2.2 Nordre Helgeland

Røssåga/Toven

Det sammenslåtte Røssåga og Toven har også hatt samarbeidsproblemer, men ikke så intense som i Jillen-Njaarke. At det er problemer her er mer overraskende, sia aktørene sjøl har gått inn for sammenslåing. Konflikten er relatert til intern beitelandsfordeling, og vil derfor bli behandla under 6.4.2.

Ildgruben

Ildgruben har kun ei driftsgruppe.

Hestmannen/Strandtindene

Hestmannen/Strandtindene har kun ei driftsgruppe.

6.2.3 Salten

Saltfjellet

Saltfjellet har kun ei driftsgruppe.

Balvatn

Balvatn har kun ei driftsgruppe.

Duokta

Duokta har kun ei driftsgruppe.

6.2.4 Nordre Nordland

Stájggo-Hábmer

Det er to driftsgrupper i Stájggo-Hábmer, Eira-gruppa som utgår fra gamle Skotstind/Vinkfjell og Labba-gruppa som utgår fra Hamarøy/Mørkvatn. Iflg. Per I. Labba var det lagt opp til at de to gruppene skulle slå seg sammen, men dette har ikke skjedd – de to driver i dag separat både sommer og vinter. Labba-siidaen er fornøyd med denne situasjonen. Det har ikke lyktes oss å få direktekontakt med representanter fra Eira-siidaen. Dette har sammenheng med at vi avventa å ringe dem opp til vi fikk en felles spørreskjemabesvarelse fra distriktet (for å kunne stille bedre oppfølgingsspørsmål), men denne besvarelsen kom veldig seint – noe som igjen skyldes at en nøkkelperson i distriktet lå på sykehus. Etter at skjemaet var mottatt prøvde vi å få tak i Eira-siidaen, men har helt enkelt ikke fått svar på telefonen.

Frostisen

Det er to driftsgrupper i Frostisen, som driver separat. Distriktleder melder på svarskjema et det ikke er konflikter innad i distriktet.

Skjomen

Skjomen har kun ei driftsgruppe.

6.3 Virkninger på investering og drift av infrastruktur som gjerder, slakteanlegg og gjeterhytter

6.3.1 Søndre områdegrense/Søndre Helgeland

Åarjel-Njaarke

Det ble ikke rapportert om infrastrukturelle problemer som var relatert til grenseendringene.

Tjæhkere

Det ble ikke rapportert om infrastrukturelle problemer som var relatert til grenseendringene.

Byrkije

Det ble ikke rapportert om infrastrukturelle problemer som var relatert til grenseendringene.

Voengelh-Njaarke

Infrastrukturproblemer ble ikke tatt opp her i særlig omfang, da andre problemer ble oppfatta som mer akutte - manko på beiteland, ujevnt fordelt reintall. Begge parter i den interne konflikten sier imidlertid at konflikten lammer distriktet i den grad at det er vanskelig å bedrive oppgradering og vedlikehold. Majoriteten melder i tillegg at det er problematisk å ikke kunne sette opp hytte på et bestemt sted i Freavna-området, fordi dette nå ligger i Åarjel-Njaarke.

Jillen-Njaarke

Begge sijter melder at man har gått årevis uten offentlig støtte fordi det ikke har kommet på plass distriktsplan og bruksregler, og at dette igjen er et resultat av at de to sammenslåtte gruppene ikke klarte å samarbeide. Østre sijte beskriver resultatet som at infrastrukturen generelt er ”nede for telling” i distriktet.

6.3.2 Nordre Helgeland

Røssåga/Toven

Toven-sijten mener at distriktssammenslåingsprosessen i praksis har satt hele distriktet ”på stedet hvil” infrastrukturmessig (Laura Jåma Renfjell). De beskriver en situasjon hvor det hele tida er usikkert hvilke områder man får ha tilgang på i framtida og derfor blir investeringer vanskelige å planlegge: først venta man på 1990-tallets grensereguleringer, deretter førte det dårlige samarbeidet inne i det nye distriktet til nye vanskeligheter med å få satt opp nødvendig infrastruktur - og å få tilskudd, med det resultat at man må bruke av egen lomme til å finansiere vedlikehold o.l.

Røssåga/Toven Øst oppga ikke å ha noen spesielle utfordringer når det gjelder infrastruktur.

Ildgruben

Ildgrubendrifta har ikke fått behov for noen infrastrukturendringer som følge av distriktsreguleringene. Det at man la opp til at Sverige skulle være deres vinterbeiter, og at konvensjonen ikke er i orden, har ført til at reinbeitedistriktet må tilleggsføre på vinteren. De får støtte til dette, men de melder også at ”det er en betydelig del egenkapital” som går inn i det (Tom Lifjell).

Hestmannen/Strandtindene

I dette distriktet mente man at noen gode sjanser var gått tapt i om. at det ikke ble sammenslåing med Ildgruben. Utøverne sier at man kunne hatt et felles EU-godkjent slakteri for hele reinbeitedistriktet, som ville mottatt mer støtte til vedlikehold og oppgradering enn de gjør hver for seg i dag. Som situasjonen er, bruker man nå Arctic Rein og Vilt, samt et slakteri på Utskarpen som eies av avgått andelseier og tidligere distriktsleder Jon Petter Gaup.

6.3.3 Salten

Saltfjellet.

Saltfjellgruppa oppgav at av nyinvesteringer trengs det spesielt gjerdeanlegg etter distriktsgrenseendringene.

Balvatn

Fra dette distriktet meldes det at det trengs nye investeringer hva angår både hytter, gjerder og slakteanlegg – og at situasjonen har endra seg til det verre etter 1999.

Duokta

Duokta besvarte ikke dette punktet på spørreskjemaet.

6.3.4 Nordre Nordland

Stájggo-Hábmer

Det ble ikke rapportert om infrastrukturelle problemer som var relatert til grenseendringene.

Frostisen

Det ble ikke rapportert om infrastrukturelle problemer som var relatert til grenseendringene.

Skjomen

Skjomen besvarte ikke spørreskjemaet, og tok ikke opp dette punktet under telefonsamtalen.

6.4 Fordeling av beiter internt, inkludert gevinst og/eller tap av beiteområder sett i forhold til tidligere bruk

6.4.1 Søndre Helgeland/Søndre områdegrense

Åarjel-Njaarke

Innad i Åarjel-Njaarke er det en konflikt om beitearealer mellom driftsgruppene som for så vidt ikke oppstod pga. grense-reguleringene, men må anses som noe forverra grunna dem. Toven-sjiten bestrider at alle utøvere i et gitt distrikt skal ha like rettigheter til alle områder, og har lenge ønska ei formell deling av beitetraktene basert på det de mener er den historiske bruk. Lars Toven mener at

Grensereguleringene har gjort det enda verre. ... vi er lagt i press mellom Jåma/Anti og Kappfjell/Bindal.

Jåma/Anti skulle få land lenger nord, og når Kappfjell/Bindal sperres ute fra Børgfjellet kommer de ned i vårt område. Så må vi holde oss unna, og da presses vi tettere inntil Jåma/Anti – også blir det enda verre konflikter.

Jåma/Anti-gruppa mener på sin side at om Toven-gruppa får redusert området deres så mye som de ønsker, kommer det kun til å være plass til én driftsenhet hos dem – med mindre de får ta sin rein til Børgfjellet eller nordover. Konflikten mellom utøverne medfører videre at det er vanskeligheter med å få i stand beitebruksplan.

Både utøvere fra Toven-gruppa og Jåma/Anti-gruppa uttrykker at konflikten dem i mellom blir gjort verre av at Voengelh-Njaarke trekker mye ned i Freavna-området og traktene sørvest for dette igjen. Det hevdes at dette igjen har sammenheng med at Voengelh-Njaarke har vanskeligheter med å drive i østre del av sitt distrikt pga. at de er sperra ute fra Vestre Børgfjellet. Situasjonen beskrives som en 'dominoeffekt' som begynner i Børgfjellet og ender i Åarjel-Njaarke.

Utøvere fra Voengelh-Njaarke beskriver situasjonen på samme måte:

Når vi nå ikke lenger kan slippe reinen innover i Børgfjellet, så blir det et vanvittig trykk. Vi vet at om vi må slippe reinen innover E6en så bærer det innover i Toven, helt ned mot Brekkvasselv (Per Johan Westerfjell).

Reinen må jo være et sted. Så vi er nede her og skiller ut rein, til stort merarbeid for Toven-gruppa. Vi havner langt inni deres reinbeitedistrikt. Det er jo ikke noe de er veldig glade for, men de forstår det jo. De ser jo det, de ser hva vi har opplevd i øst... Det kan jo ikke fortsette sånn (Mads Kappfjell).

Voengelh-Njaarke

Det understrekes fra begge parter at landmangel som følge av grenseendringene i øst (Vestre Børgfjellet) er noe av det som gjør den interne konflikta såpass hard som den i dag er:

Det er klart, når krybba er tom så bites hestene. Det var en naturlig følge at det skulle bli mer konflikter, når de beskar oss i beiteland. (Knut Kappfjell)

[Vi] bites innad fordi vi ble beskåret for sommer- og høstland (...) hadde vi hatt bedre tilgang til land så hadde det straks vært mye lettere. (Mads Kappfjell).

Representanter fra både minoritet og majoritet trekker også fram at maks reintall ble satt opp like etter at området ble beskåret, noe som dermed økte det interne presset. Begge sider understreker nødvendigheten for å få tilgang på mer land, skjønt deres løsningsmodeller avviker noe fra hverandres. Vi kommer tilbake til dette seinere, men en grunnleggende forskjell er at minoriteten ønsker å dele Voengelh-Njaarke i to sijter. De ønsker da ikke nødvendigvis noen geografisk fordeling av området, men de vil ”holde flokken adskilt” og ha ei så separat organisering og drift som mulig. Fra majoritetens side uttrykkes det sterk skepsis til en sann løsningsmodell.

Jillen-Njaarke

Som nevnt ovenfor er har Eira Fallås-gruppa avvikla sin drift i Kvitfjell/Brønnøy, etter lang tids konflikt spesielt med utøverne i Brurskanken (som i dag utgjør Jillen-Njaarke Øst). Vi vil her se nærmere på den tradisjonelle bruken av dette området fra Brurskanken si side.

Tradisjonell bruk av Brønnøy/ Kvitfjell fra Østre sijte

Drifta i Brurskanken reinbeitedistrikt. har fra gammelt av basert seg på vinterbeite i Brønnøy med gjennomflytting i søndre Kvitfjell. Lappekommisjonen (1892: 8-13) beskrev at rein som ble sommerbeita rundt Brurskanken-fjellet førtes vinterstid til et område som strakk seg fra fra Brønnøy til Vikna. De ønska imidlertid å ”henvise” reinen herfra til Syv Søstre reinbeitedistrikt. I sin beskrivelse av tradisjonelle flyttemønstre fra århundreskiftet til andre verdenskrig omtaler Vorren (1986a: 35,38-40, 58-78) Brurskanken som delt i to separate flyttemønstre. Vi vil her kalle disse ’Sør-Brurskanken’ og ’Nord-Brurskanken’. Sør benytta seg av vinterbeiter i Brønnøy reinbeitedistrikt. samt Vikna og flytta vår/høst gjennom sørøstre deler av Kvitfjell. Nord-Brurskanken skal vi ta for oss senere. Drifta i Sør-Brurskanken var knytta til Appfjell- og Granefjell-familiene, som drev mye i lag og tidvis ble

betegna under fellesnavnet Aahpien sijte (Berg 2000: 168-170; jfr. Lifjell 1996: 4-5). Arne Appfjell, som drev i Sør-Brurskanken, var far til én av utøverne i dagens østre Jillen-Njaarke sijte (Torstein Appfjell) og bestefar til den andre (Ole Henrik Kappfjell).²⁵

Under kriseperioden midt på 1900-tallet deltok Sør-Brurskanken i ei midlertidig samdrift som også involverte Nord-Brurskanken og Gustav Renberg i Røssåga reinbeitedistrikt (Berg 200: 350). På denne tida var kapasiteten til lengre flyttinger liten. I intervju med dagens utøvere i Jillen Njaarke Øst forteller de at man da drev mer mot Syv Søstre enn mot Brønnøy (Ole Henrik Kappfjell 20.10.11). På 1970-tallet tok imidlertid reindriften på Helgeland seg opp igjen. Vorren beskriver i 1986 (a: 35) at de siste tiårene har ”driftsmønsteret igjen nærmet seg det tradisjonelle”. Selv om det må presiseres at det ikke var noen blåkopi av det gamle sijtelandskapet som nå vokste fram, så la det seg i noen grad etter de gamle tradisjonene – for eksempel fikk man gjenopptatt mønstret med ei egen gruppe som flytter mellom Brurskanken og Brønnøy (Berg 2000: 351) - den gruppa som nå utgjør Jillen-Njaarke Øst videreførte Sør-Brurskanken sitt tradisjonelle flyttemønster. Torstein Appfjell (08.01.12) sier at de har brukt Brønnøy til vinterbeite ”kontinuerlig” sia 1984. Dagens bruk beskrives som at man bruker gamle Brønnøy reinbeitedistrikt vinterstid, flytter med bil ut dit og gjennom søndre del av gamle Kvitfjell tilbake. Gruppa har også tidvis høstbeiter i søndre del av tidl. Kvitfjell reinbeitedistrikt - ved Elgvidda, Raandurrie og Ohtje Raandurrie. De to sistnevnte skardene er på østsida av fjellene mellom Sarvejällanjaevrie og Stavassdalen (Ole Henrik Kappfjell, Torstein Appfjell 20.10.11).

Byrkije

Byrkije har kun ei driftsgruppe.

6.4.2 Nordre Helgeland

Røssåga/Toven

Som en del av problemene innad i det nye Røssåga/Toven-distriktet ble det rapportert om at Østre sijte og Toven ikke klarer

²⁵ Den tredje andelsinnehaveren, Ole Henrik Kappfjell sin bror Sven-Are Kappfjell, omkom tragisk i ei helikopterulykke under reinsanking i januar 2012.

å koordinere sin bruk av gamle Syv Søstre. Toven-sjitten uttrykker at det generelt er vanskelig å få lagd en felles plan for bruken av distriktet. De oppfatter situasjonen ihht. Syv Søstre som at de andre ikke tar hensyn til hvem som har brukt områdene tradisjonelt.

I det hele tatt har vi tapt vinterbeite på grunn av det her. De bryr seg ikke om hvordan vi har brukt det før. De bare tar seg til rette. Så må vi forholde oss til deres bruk på vårt område (Leisa Renfjell).

Toven-gruppa mener at hvem som får de beste vinterbeite-områdene nå beror på ”hvem som kommer seg først ut” på kysten. Dette går i mot deres ønske om å spare på kystbeitene, og gjør at de ender opp med dårligere beiteland. Østre sijte melder at også de anser det som nødvendig å spare på vinterlandet i vest når man kan, og at de blir igjen på innlandet når det er mulighet for det – Sten Renberg sier at dette årtusenet har de bare vært to ganger ute i Syv Søstre. Ellers uttrykker han motvilje på prinsipiell basis mot å ha en fastlagt plan for bruken av både Syv Søstre og andre deler av Røssåga/Toven:

Det er skummelt å ha en beiteplan, for du kan... låse deg fast sånn. Så beitetider for her og der i distriktet, det skal det ikke være i en driftsplan! Man må se hva som trengs... Vi kan ikke sette på papir hvor reinen skal være. Vær og føre bestemmer det. Det kan bli krisesituasjoner, som du må ta på sparket (Sten Renberg).

Det virker som det er to ganske ulike tilnærminger til reindrift her, som har ført til at man som et resultat av sammenslåinga opplever konflikt om beiteland.

Toven-gruppa bemerka også at Østre sijte sin rein hadde blitt sluppet på deres tradisjonelle vårland i fjellområdet Sør-Toven, noe de fikk beskjed om av tredjepart og ikke den andre reindriftsgruppa. Det bekreftes fra Østre sijte at de har brukt Sør-Toven som vinterland, men de hevder å ha rett til å gjøre dette ut fra et prinsipp om at distriktets land er alles land. Østre sijte mener mener ellers at det å kunne alternere mellom bruk av Syv Søstre og Sverige vinterstid er tradisjonelt for Røssågadrifta.

Tradisjonell bruk av Syv Søstre og Tovenfjellene

Lappekommisjonen (1892: 12-15) beskriver Toven reinbeitedistrikt som sommerbeiteland for utøvere med vinterbeite i Syv Søstre. De legger opp til at det også i det videre er Tovens rein som skal beite vinterstid i Syv Søstre. De foreslo også at rein fra Brurskanken skulle flyttes hit, og at ei av driftsgruppene i Toven skulle flyttes ut.

Det siste gjaldt Kristen Nilsen (aka K. N. Krutfjell el. K. N. Fagervolden) og hans sønner. Kommisjonen mente hans høye reintall var for hardt for dette området. Nilsen hadde etter en ulveplage på 1870-tallet flytta til vestkysten, etter opprinnelig å ha drevet mellom Sverige vinterstid og Hattfjelldal sommerstid (Vorren 1964: 305). Hans utflytting fra Hattfjelldal reinbeitedistrikt må også ses i sammenheng med økt press fra svensk side. Lappekommisjonen (1892: 80) registrerte Nilsen som bosatt i Hestmannen/Strandtindene reinbeitedistrikt, og hans sønner flytta til samme distrikt i kjølvannet av kommisjonens forslag. Iflg. Vorren (1964: 309) slutta familien helt å bruke Syv Søstre reinbeitedistrikt etter at de flytta ut fra Toven reinbeitedistrikt (Vorren 1964: 309).

De andre utøverne i Toven reinbeitedistrikt, Nils Jonsen m. familie, ble igjen og fortsatte i det tradisjonelle driftsmønstret med vinter i Syv Søstre og sommer i Toven samt de vestligste trakter av Røssåga reinbeitedistrikt – det siste området er Smedsengfjellet øst av Fustvatnet og Mjåvatnet, sydover til Almdalsvannet, jfr. Vorren 1986a: 106 & Berg 2000: 171-172). Drifta blir også beskrevet som innafor disse geografiske rammene av Vorren (1986a: 90-115), og Sverre Fjellheim (1979: 54) sier likeledes at Toven-sijtens grunnleggende karakter er et ”sommerdistrikt med vinterbeite i Sju Søstre”.

Toven-gruppa havna som så mange andre i krise på midten av 1900-tallet. Nejlå Toven (barnebarn av Nils Johnsen) stod ei stund alene igjen, og sijtens bruk av Syv Søstre minka etter hvert som de menneskelige ressursene ikke strakk til (Bengt Renfjell). I følge Fjellheim (1979: 54) begynte perioden hvor Syv Søstre ikke var i bruk i 1954. Etter hvert fikk Nejlå Toven hjelp fra sin tremenning Gustav Steinfjell fra Hestmannen/Strandtindene.²⁶ Sijten begynte

²⁶ Barnebarn av Konrad og Nelle Toven, som drev i Toven-sijten tidligere (Bengt Renfjell).

da å benytte Syv Søstre igjen – fra 1968 (Berg 2000: 353). Neila Toven og Gustav Steinfjell tok inn Bengt Renfjell til dreng i 1978. Han og hans kone Laura Jåma Renfjell fra Østre Namdal tok over drifta i Toven-sijten, og har sia da drevet i det gamle driftsmønsteret. På 1980-tallet ble deler av Syv Søstre midlertidig freda. Toven-sijten har imidlertid fortsatt å bruke disse områdene vinterstid, og har brukt det jevnt sia.

Det er imidlertid flere enn Toven-sijten som har gjort bruk av Syv Søstre. Vorren (1998: 47) beskriver områdets karakter som nettopp prega av ”allsidig bruk av vinterbeitene som det alterneres mellom, ikke bare for en enkelt gruppes bruk, men for mange grupper...”. Vi skal i det følgende se litt på bruk av området fra Røssåga/Toven Øst.

Sten Renberg oppsummerer si driftsgruppes vintermønster som at ”vinter i Sverige eller ute mot kysten – det er dét som er den historiske bruken her”. Om vi kun tolker dagens Røssåga/Toven Øst utelukkende som en direkte videreføring av driftstradisjonene sentrert rundt gamle Røssåga reinbeitedistrikt er det vanskelig å være enig. Lappekommisjonen (1892: 12-13) beskriver nemlig vintermønsteret her som at man blir i distriktet eller drar til Sverige. Vorren (1986a: 137-143) sin framstilling av reindrifta i Røssåga er problematisk å forholde seg til, fordi han beskriver to helt separate - og man får vel si mikroskopiske - flyttemønstre. Det ene av disse (nordøst) strekker seg fra Hemneshalvøya til Bleikvatnet, mens det andre (sørvest) strekker seg fra Sørfjorden til omtrent Aalmedaelie. Hvorvidt det egentlig er økonomisk mulig å drive levedyktig reindrift innafor så små områder i dag, kan man stille spørsmål ved. I alle tilfelle hadde disse flyttemønstrene i følge Vorren ingen forbindelse vestover. På 1920-tallet økte imidlertid reintallet til de som drev sørvest i Røssåga såpass at dyrene søkte inn i ferdselsområdene til Sør-Brurskanken, og dessuten vestover inn i områder brukt av Toven og Nord-Brurskanken, med konflikter som følge (Vorren 1986: 143-155). Denne omstridte bruken begrensa seg i følge Vorren til de vestligere sijtenes *sommerbeiter*, og berørte altså ikke Syv Søstre.

Imidlertid ville det ikke vært helt rettferdig å se Røssåga/Toven Øst som en helt enkel videreføring av de Røssåga-sentrerte driftsmønstrene. Vi skal i den anledning se litt nærmere på Brurskanken-reindrifta sin bruk av Syv Søstre.

Lappekommisjonen oppga ikke at man fra Brurskanken brukte Syv Søstre til vinterbeite forut for at de sjøl foreslo det. Det er likevel sannsynlig at også utøvere fra det som f.o.m. 1898 var Brurskanken reinbeitedistrikt også hadde vært ute på øyene i vest når det var nødvendighet og anledning, f.eks. siterer Lifjell (2011) folketellingslister fra 1845 på at reindriftssamer i det indre av Helgeland som ellers drifta mot Sverige vinterstid ”dog flytte også, især i de senere år... til havet ligefra Nærøen til Dønnes sogn i Næsne”.

Iflg. Lifjell (1996: 4) opererte familien Granefjell, seinere assosiert mest med Brurskanken reinbeitedistrikt, tidlig på 1900-tallet i et flyttemønster som innebar bruk av Syv Søstre. Vi ser også i folketellinga fra 1865 at Granefjell-familien er registrert på gården Rørenget ved Drevvatnet, altså i det blivende Toven reinbeitedistrikt (Folketelling 1865 Heimnes) I Norske Lapper i Brurskanken 1910 & 1912 ser vi at ei Brurskanken-gruppe tidvis hadde kystvinterbeiter i nordvest, mens resten av Brurskanken drev mot Brønnøy. I 1910 inkluderte den nordvestvendte gruppa Per Andersen Granefjell og ei ikke navngitt enke etter John Pedersen Renfjell, mens den i 1912 inkluderte Per A. Granefjell si enke Anna Persdatter m. familie. Denne delen av Granefjell-familien er anene til Renfjell-familien i dagens Toven-sijte. Sijten det her er snakk om kalles ofte Herringbotn-gruppa etter den sydøstligste trakta i deres reindrift – Herringbotn eller Heerregenmehkie (Berg 2000: 169; Folketelling 1900 Vefsen; Folketelling 1910 Vefsn). Sammen med Renberg-sijten utgjorde Herringbotn-sijten Brurskankens nordlige flyttemønster, som vi her kaller ’Nord-Brurskanken’.

Renberg-sijten (Raidevihjen sijte, jfr. Berg 2000: 168-79, evt. Rainvielle-sijt jfr. Vorren 2002: 10) ble danna av Thomas Pedersen Renberg og hans kone, organisasjonspioneren Elsa Laula Renberg, da de etablerte seg i Brurskanken reinbeitedistrikt rundt 1912-15. Thomas P. Renberg hadde før dette drevet i Toven-sijten som hans farsslekt var fra, sammen med sitt søskenbarn Nils Jonsen og en Anders Olsen som virker å være hans onkel på morssida, oppr. fra Kvitfjell (Berg på SNL.no; Norske Lapper i Toven 1910; Folketelling 1875 Herøy; Folketelling 1900 Næsna). Vorren (1986a: 84-115; 2002: 11) beskriver Renberg-gruppa sitt sommerland som liggende i sydøst ved fjellet Raajnevielie, og deres vinterland i både Syv Søstre og øyene i nordvestre Kvifjell. Denne nyetablerte sijten

sin bruk av Syv Søstre var forankra i familietradisjonene som Thomas P. Renberg tok med seg fra Toven-gruppa. Sommerlandet og det alternative vinterlandet i nordre Kvittfjell var noe han 'arva' av sin morfar Ole Thomassen som drev mellom Raajnevielie i Brurskanken og nordre Kvittfjell.

Fra 1920-tallet var Herringbotn-sijten og Renberg-sijten mer eller mindre sammenslått (Berg 2000: 169).

I Røssåga drev Mathis Jonsen Vesterfjeld med familie sin reindrift i sørvest, og Kristian Jonsen Lifjell sin familie i nordøst samt over mot Ildgruben. Mathis J. Vesterfjeld si datter Anna ble gift med Thomas P. Renberg sin sønn Gustav Renberg, og sistnevnte flytta da inn i Røssåga. Disse to er foreldre til Sten Renberg i dagens Røssåga/Toven Øst. Under krisetida på midten av 1900-tallet gikk Renberg-familien i Røssåga sammen med de andre Renberg'ene, i Nord-Brurskanken. Denne samdriftsijten søkte da vinterbeiter i Syv Søstre (Berg 2000: 267). I følge Fjellheim hadde de ingen flytting til det distriktet 1946 - 1949, ei heller 1951-1968 (Fjellheim 1979: 51). På 1960-tallet var det bare to utøverfamilier igjen i hele Brurskanken reinbeitedistrikt totalt: Arne Appfjell sin familie (Sør) og Thomas Renberg d.y sin familie (Nord). Det oppstod nå en større samdriftssijte som vi her vil kalle Brurskanken/Røssåga. Denne gruppa kom seg ut til Syv søstre i 1969 og holdt fram med vinterbeiting her til 1972 (Berg 2000: 350-1).

I 1973 ble samdrifta avslutta. Brurskanken-utøvere fortsatte å søke nordvestover, og var i Syv Søstre 1973, 1975 og 1977-79 (Fjellheim 1979: 51). Røssåga fortsatte å gjøre bruk av Syv Søstre – vinteren 1973/74 og 1976/66-77/78 (Fjellheim 1979: 46). Sentrale deler av Syv Søstre ble freda i en periode på 1980-tallet, men iflg. Sten Renberg holdt Røssåagagruppa da fram med å flytte til Syv Søstre - til Herøy, altså helt sør i Syv Søstre reinbeitedistrikt. På 1990-tallet opplevde Røssåagagruppa i følge Renberg en del gode innlandsvintre, noe som førte til at de "sparte på landet der ute". De var imidlertid på Herøy og Dønna igjen mot slutten av 1990-tallet. Sia 2001 har Røssåga/Toven Øst i følge Sten Renberg vært to vintre på Syv Søstre – på Herøy, med flytting over Dønna hvor de har et oppsamlingsgjerde på Bjørnsfjellet.

Vi ser altså at det etter samdriftstida ikke har gjenoppstått noen egen sijte med Nord-Brurskanken sitt driftsmønster, men Røssåga/Toven Øst har i noen grad videreført Brurskanken/

Røssåga sine vinterflyttinger til Syv Søstre, et flyttemønster denne samdriftssijten igjen overtok fra Nord-Brurskanken (Herringbotn- og Renberg-sijtene). Røssåga/Toven Øst ser imidlertid ut til å bruke kun et begrensa område av Syv Søstre.

Den gjenværende sijten i Brurskanken har i følge Torstein Appfjell ikke vært i gamle Syv Søstre reinbeitedistrikt sia 1984. I stedet har de kontinuerlig drevet mot Brønnøy. Dette må sies å være i tråd med Kosmos intensjon for distriktsinndelinga: han anså Brurskanken reinbeitedistrikt. som en ”kunstig konstruksjon der to flyttesystemer møtes” (1998: 168-9) – altså det vi her kaller Nord-Brurskanken og Sør-Brurskanken – og fradelte Brurskankens nordligste områder til Røssåga/Toven mens resten av distriktet ble slått sammen med Brønnøy/Kvitfjell. Den gjenværende sijten i Brurskanken, som nå er Jillen-Njaarke Øst, må altså sees på som en arvtager til Sør-Brurskanken og ikke Nord-Brurskanken.

Ildgruben

Ildgruben har kun ei driftsgruppe. Utøverne utnytter aktivt de områdene de har fått tillagt i nord, mot Virvassdalen.

Hestmannen/Strandtindene

Hestmannen/Strandtindene har kun ei driftsgruppe. De oppgir at sia distriktsgrenseendringene har de begynt å gjøre aktiv bruk av Burfjell-området og kysten nordvest for dette (mellom Melfjordbotn og Nordfjord)

6.4.3 Salten

Saltfjellet

Saltfjellet har kun ei driftsgruppe. De oppgir å ha fått forbedra tilgang på vinterbeiter og øyer som følge av distriktsgrenseendringene. Det har imidlertid også blitt mer konflikter med andre reineiere i Norge, svenske reineiere, og andre primærnæringer sia 1999 – noe de mener er delvis som følge av distriktsgrenseendringene.

Balvatn

Balvatn har kun ei driftsgruppe.

Duokta

Duokta har kun ei driftsgruppe.

6.4.4 Nordre Nordland

Stájggo-Hábmer

Labba-siidaen anser å være fornøyde med dagens situasjon. Vi har ikke lyktes å få kontakt med Eira-siidaen.

Frostisen

Som en følge av at Ulli ble formelt anerkjent som underlagt Stájggo-Hábmer måtte én reineier der flytte ut fra dette distriktet, og etablerte seg i Frostisen reinbeitedistrikt. Denne utøveren, Isak Vars, driver helt separat reindrifft på området sørvest av Áhtávuodna, iflg. distriktsleder Per Olav Sara. Sara oppgir at denne ordninga fungerer godt for dem, da de ikke bruker dette landet uansett.

Skjomen

Skjomen har kun ei driftsgruppe.

6.5 Endra områdebruk, inkludert gevinst og/eller tap av beiteområder sett i forhold til tidligere bruk

I dette avsnittet skal vi avvike fra vårt mønster med å gå gjennom utredningsområdet distrikt for distrikt. I stedet vil vi gå gjennom mindre geografiske områder hvor utøvere fra forskjellige distrikter ligger i konflikt.

6.5.1 Søndre Helgeland/Søndre områdegrense

Vestre Børgefjellet

Voengelh-Njaarke mista et større område i Vestre Børgefjellet ved distriktsgrenseendringene i 1991. Området det her er snakk om er avgrensa i vest av Feelphtvuemie-vassdraget, i sør av dalen Smeelehmehkie syd for Guvsehke, i øst av ei linje fra Voenjelensnjurhtjie langs vestbredden av Sijdurrienjaevrie og langs fjellryggen nordover. Kappfjellgruppa har tidligere også krevd

sørligere områder i Vestre Børgfjellet, blant anna områder ved Giengelvihke. De har dessuten tidligere foreslått grensdraging helt nede ved nordbredden av Nååmesjenjaevrie. Disse områdene omtales også her.

Dagens brukere i Voengelh-Njaarke opplever at deres manglende tilgang på Vestre Børgfjellet sia grensreguleringene utgjør et reelt beitetap. De melder at man må nå bruke vårland også til sommerland, med det resultat at flokken er mer utsatt for sykdom (Knut Kappfjell). Utøvere fra distriktet har i noen perioder søkt seg inn i Jillen-Njaarke (gamle Kvitfjell) for å avlaste sitt eget distrikt, men har nå ikke fått lov til dette på lenge. I følge Per Johan Westerfjell må man også dra tidligere ut på vinterbeitet som en følge av å ha mista Vestre Børgfjellet:

Vi kommer dit en måned for tidlig. Før var vi mer innom i Børgfjell på høsten, i august – vi var også der på sommeren, men senere mest høsten. Men nå kommer vi tidligere ut til kysten om vinteren fordi trykket er så stort. Vi mister kontrollen om vi venter. Men derfor får vi altså ikke muligheten til å gjennomføre slakting før jul.

Voengelh-Njaarke opplever det også som vanskelig å bruke vestsida av Feelphtvuemie, pga. at reinen trekker naturlig opp på Børgfjellet herfra. Det sier det er fysisk vanskelig å snu reinen når den trekker oppover fordi området den da passerer gjennom har tre reservater og utøverne frykter anmeldelse om de bruker barmarkskjøretøy for å snu flokken der (Knut Kappfjell).

Problemene i øst slår igjen ut på Åarjel-Njaarke, en situasjonsbeskrivelse som understøttes av intervjuobjekter fra Toven-gruppa. Jåma/Anti-gruppa på sin side beskriver at presset mot Toven-gruppa fra Voengelh-Njaarke igjen fører til at det blir mer problemer mellom de to hovedgruppene i Åarjel-Njaarke.

De to gruppene i Voengelh-Njaarke sin interne konflikt har noe ulike forslag til hvordan problemene burde løses. Majoriteten står sterkt på at man må endre grensene tilbake til 1991-situasjonen eller sammenslå Byrkije og Voengelh-Njaarke. Minoriteten uttrykker forståelse for at sammenslåing kan bli vanskelig, i og med at store distrikter kan medføre problemer - ei stor intern gruppe kan gå inn for å ”knekke” ei lita - men de mener at problemet

eventuelt kan løses via fastsatt beitetid for Voengelh-Njaarke i Vestre Børgfjellet. I følge Mads Kappfjell er særlig perioden like etter brunst aktuell.

Når brunsten slipper må vi kunne komme inn i Smalfjellområdet og ha beitetid der. Det mener jeg er rett, skal vi klare å holde reinen unna jernbanen. Sånn som det er nå så må vi iblant fjerne oss fordi de står og sier at vi må ut – og så må vi styre reinen vestover. Så går det ei uke også er den inne i Tovengruppa sitt område. Og midt inni der har vi påkjørsler, mens reinen er på trekk.

Minoriteten mener også at om man deler Voengelh-Njaarke i to sijter så kan man gjøre presset på Børgfjellet fra Voengelh-Njaarke mindre ved å gi én av sijtene anledning til å drive i øst, mens den andre er sommerstid i Kvitsfjell.

Byrkije og Tjåhkere er på si side fornøyd med status quo, og ønsker ikke at man skal legge til enda en part i den allerede komplekse situasjonen Børgfjellet. De framhever som et grunnleggende problem at det ikke finnes naturlige grenser i Børgfjellet, et problem som forverres av nasjonalparken der, og man av derfor vanskelig kan bruke gjerder og motoriserte kjøretøy. Slik er sammenblanding umulig å unngå, og de som driver der må samarbeide om mye. Thomas Larsen i Byrkije uttrykker ellers at Feelpehtvuemie-vassdraget er ei naturlig østgrense for Voengelh-Njaarke drift. I tillegg mener også noen av utøverne som er i Børgfjellet at Bindal-Kappfjell-gruppa ikke egentlig har noen særlige driftstradisjoner i Vestre Børgfjellet – mens de som driver i Voengelh-Njaarke hevder at Bindal-Kappfjelldriften absolutt har tradisjoner der oppe.

Tradisjonell bruk av Vestre Børgfjellet fra Kappfjellgruppa

De vestlige trakter av Børgfjellet og landet ned til Feelpehtvuemie-vassdraget i vest er den mest intenst omstridte delen av hele utredningsområdet; det har versert reindriftskonflikter her i snart hundre år. Susendalsdriften (i dagens Byrkije) og Øster-Namdalsdriften (de to sijtene nord i dagens Tjåhkere) sin tradisjonelle bruk av Børgfjellet har ikke blitt bestridt, så vi vil derfor fokusere på å kartlegge bruken fra Kappfjellgruppa (Bindal-Kappfjelldriften) si side. Vi vil begynne med å si noen ord om

Stinnerbom-familien sin reindrift i Vestre Børgefjellet, sia folk i Kappfjellgruppa blant anna hevder rett på å drive i området ut fra sitt slektskap med disse.

Lappekommisjonen av 1889 (64, 70) foreslo opprettelsen av Smalfjeld reinbeitedistrikt, som inkluderte de sydlige trakter av det vi her kaller Vestre Børgefjellet. Distriktet var basert på 'Smalfjell-bygselet', bygsellandet til Jonas O. Stinnerbom, og var avgrensa som følger:

mod Øst... Kvigfjeld til Sør-Namsenvand... mod Vest efter Mellingselven, Smalvaselven og Smalvandet til Sandskarbækkens Udløb i Vandet. Derfra i ret Linie over Bjørntjærnet til Majavandets sydøstligste Bugt og videre efter Vandets østlige Bred til Amtsgrændsen... Mod Nord Amtsgrændsen²⁷

Dét at man i stedet for konkrete geografiske punkter kun brukte "Amtsgrændsen" som grenseangivelse – og at Kappfjell reinbeitedistrikt er oppgitt med sydgrensa "Fogderigrændsen mot Namdalen" (1898: 9 har vært et problematisk element i seinere tid.

Iflg. Hermanstrand & Kosmo (2009: 103) var Smalfjell-bygselet før Jonas O. Stinnerbom i eiet til en hattfjelldaling ved navn John Nilsen Stinnerbom (aka John Nilsen Stinner eller 'Kjøpmann-Jo') fra tidlig 1800-tall. Eli Kappfjell sier dette er bestefaren til Jonas O. Stinnerbom, som drev sin rein mot Sverige men også brukte områder langt vest i det senere Kappfjell reinbeitedistrikt – han hadde bygsel i Holmvassdal. Jacobsen 1995 (497-499), forteller at Kjøpmann-Jo hadde bygselet i Børgefjellet fra 1803. Han sier videre at Kjøpmann-Jo født i Dåres i Vilhelmina, men at han og familien hans "kom over til våre trakter i siste halvdel av 1790-åra".²⁸ Bygselet i Holmvassdal var Oppigarden, som en periode var

²⁷ De norske navnene her refererer til Voenjelesnjurhtije (Kvigfjellet), Åarjeljaevrie (Sør-Namsvannet), Smeelehjaevrie (Smalvatnet) og Maajehjaevrie (Majavatn).

²⁸ Hans bygsel fra 1803 ble beskrevet (i Jacobsen 1995) som "Landstrækning Smalaasen med Bleike og Isse Fieldet). Iflg. Jacobsen ble 'Smalaasen' brukt om hverandre om både Rånhtjoevaartoe og Smaalavartoe på 1800-tallet, og vi vet ikke hva Issefjell referer til – muligens fjellet Jijse vest av Nåamesjenjaevrie. Bleikefjell er nok identisk med Tjoelmentjahke (dagens norsk: Bleikarfjellet) mellom Nåamesjenmælhkie og Urrehketjahke .

hans hovedbosted. Han flytta imidlertid etter hvert til Eerhtsjævrie (Jacobsen 1995: 395, 497).

Kosmo (1988: 27) nevner at fjellene mellom Feelpehtvuemie og 'Kjukkelen' (Tjåhkele eller Onnetjåhkele) på et tidspunkt var bygsla av Lars Johnsen Stinnerbom, sønn av Kjøpmann-Jo. Jacobsen (1996: 497) sier at bygset så passerte til L. J. Stinnerbom sin bror Ola J. Stinnerbom som i følge Eli Kappfjell drev i samme flyttemønster som sin far – mot Sverige. Dette var far til Jonas O. Stinnerbom. Hermanstrand (2009: 30, 104-5, 116) oppgir at en østernamdalssame ved navn Jonas Johnsen – en forfar av familien Børgefjell som i dag assosieres med Susendalsdrifta - også hadde fått bygsel i 1801 på et område som Hermanstrand & Kosmo tolker til å ha sørgrense ved Nååmesjenjævrie, vestgrense på Veelnesjævrie og østgrense ved Viermejævrie, altså et delvis overlappende bygsel. Jonas O. Stinnerbom fikk tak i også dette bygselet via familieforbindelser - hans tante var gift med en sønnesønn av Jonas Johnsen (Hermanstrand & Kosmo 2009: 139).

Lappekommisjonen (1889: 70) mente at Jonas O. Stinnerbom var født i Åsele og måtte anses som svensksame, og at han således ikke hadde anna hevd på området enn hva bygselet gav ham. De satte derfor som forutsetning at når bygselet opphørte skulle Smalfjell reinbeitedistrikt slås sammen med distriktet Rørvik (som er en del av Tjåhkere i dag). Så skjedde i 1909. I hvilken stat Stinnerbom egentlig ble født er bestridt (jfr. Kosmo 1988: 37) men i denne sammenheng helt uviktig – det som teller er hvordan hans driftsmønster var.

Lappekommisjonene beskriver Stinnerbom si reindrifft som basert på - foruten Smalfjell - Rørvik, Trones og Sandøla distrikter (Lappekommisjonen 1889: 70). Iflg. Lappekommisjonen 1898 2 (9, 12) brukte han også "trolig" deler av sydlige Kappfjell reinbeitedistrikt²⁹ samt Sverige. Kommisjonen foreslår dertil at Jonas O. Stinnerbom kan bruke områder i Hattfjelldal reinbeitedistrikt, noe som nok indikerer at han allerede brukte dette området. Hermanstrand & Kosmo (2009: 139) beskriver likeledes Stinnerbom si reindrifft som at han sommerstid var i traktene nord for Nååmesjenjævrie, vinterstid trekkende sørvestover mot kysten

²⁹ Hans etterkommer Mads Kappfjell oppgir at Jonas O. Stinnerbom hadde gamle i Holmvassdal (sørvestre Kappfjell reinbeitedistrikt).

eller inn i Sverige. Stinnerbom sin driftsform var ikke helt ukontroversiell: den ble oppfatta av noen som del av ei østlig innrykking vestover, og hans store flokk og ekstensive driftsform ble oppgitt som grunn til at flere flytta fra Røyrvik distrikt på slutten av 1800-tallet, både bønder og reinieiere (Herbjørnstrand & Kosmo 2009: 139). Imidlertid virker det som om skjønt han hadde en noe utradisjonell områdebruk, så var hans generelle flyttemønster som det her beskrives mest lik Øster-Namdalsreindriften.

Hermanstrand & Kosmo oppgir til sammenligning at rundt århundreskiftet 1700/1800 drifta den Øster-Namdalsbaserte bygselinnehavern i Vestre Børgefjellet Jonas Johnsen og hans bror Anders (som hadde bygsel rett sør for det aktuelle området, i Steinfjellet) i et driftsmønster svært likt det som beskrives for Jonas O. Stinnerbom seinere. Et halvt århundre seinere, i 1865, ble det aktuelle området i Børgefjellet iflg. Hermanstrand & Kosmo (2009: 110, 124, 197) brukt av en sijte hvor Jonas Johnsens etterkommere flytta vinterstid mot kysten langs elva Näämesje og tidvis til Åsele³⁰ – altså igjen et flyttmønster som er likt Jonas O. Stinnerbom sitt. Vi kan også her ta med oss at Severinsen (2007: 89) nevner at en Jonas Mortensen Børrefjell fortalte Lappekommisjonen at hans familie ”så langt han kunne minnes” hadde flytta mellom Børgefjellet eller Däämmajaevrie til Fosnes og derfra ut på øyene.

Det ser altså ut til å være sånn at selv om Jonas O. Stinnerbom har etterkommere i Kappfjellgruppa og hadde drift langt opp i det senere Kappfjell reinbeitedistrikt - så var hans reindriften ikke i Bindal-Kappfjellmønsteret, men baserte seg mer på et tradisjonelt Øster-Namdalsk driftsmønster som han tok til seg ved flytting sørover. Hans bygselinnehavende forfedre ser igjen ut til å ha drevet mot Sverige, i et mønster som minner mer om Susendalsdriften (Byrkije) sitt flyttmønster. Hvorvidt disse tidligere Stinnerbom-ene også drifta mot Bindalen er ikke kjent – det er fullt mulig, spesielt når man tenker på hvor ekspansiv Jonas O. Stinnerbom si drift var, og at det i tidligere tider fantes etablerte flyttemønstre som strakk seg fra Bindal og inn i Sverige. Det virker likevel som om Stinnerbom’ene si drift i Vestre Børgefjellet ikke

³⁰ Jonassønnene flytta også sporadisk til Bindal og Kolbotn. På samme måte vites det at Nils Joensen Vesterfjell (Njaarke-Næjla) fra Bindal/Kappfjell tidvis var ganske langt nede i Näämesjevuemie.

kan tas til inntekt for at Kappfjellgruppa skal ha hevd der, hvis vi tenker oss at rettighetene til områder ligger i flyttemønstrene heller enn i arv fra personer. Det at personene i Kappfjellgruppa nedstammer fra Stinnerbom'ene er vesentlig for å forklare hvorfor de føler at de har rett på området, og vi skal her heller ikke på noen måte underkjenne at forfedres bruk er anvendt som argument for tilgang på områder hos mange reindriftsutøvere. Det må skjønt reindriftsmessig anses som mer vesentlig hva slags tradisjonelle flyttemønstre området er tilknyttet, enn at det har nære bånd til en bestemt familie. I tillegg må vi poengtere at i andre grupper som hevder rett i Vestre Børgfjellet, er det også folk som nedstammer fra den nevnte familien Stinnerbom.

Hva er så de tradisjonelle koblingene mellom Vestre Børgfjellet og Bindal-Kappfjelldrifta? Lappekommisjonen (1898: 8-9) beskriver Kappfjell – hvis østgrense gikk oppe i Børgfjellet - som generelt lite brukt, og henviser reineiere fra Bindalen dit. Dette er en situasjonsbeskrivelse undertegnede tillater seg å tvile sterkt på. Lappekommisjonen sier sjøl at reineiere i Bindalen hadde rein tilhørende bønder i Svætnoevuemie i flokken sin, noe som sterkt indikerer eksisterende bindinger mellom de blivende distriktene Bindal og Kappfjell. Om vi går lengre tilbake enn Kommisjonene finner vi at Nils Jonson Vesterfjell (Njaarke-Næjla, 1795-1869) drev i et mønster som strakk seg fra sydsida av Velfjorden (Brønnøy, Bindal, Kolbotn reinbeitedistrikter) og inn i Sverige (Åsele) via bl.a. Holmvassdal, Skearoesjaevrie, Feelphtvuemie og Hattfjelldalen (Jacobsen 1987: 10,11, 14).³¹ Han drev også tidvis et stykke nedover i Nååmesjevuemie. Jacobsen (1987: 12-13) mener tross dette at det kan virke som om store deler av gamle Smalfjell reinbeitedistrikt – helt konkret nevner han området omkring Guvsehke, Dåammajaevrie og Smaalanjuenie - var utafor Njaarke-Næjla sine driftsområder. Hva angår Vestre Børgfjellet nord for dette området siterer Jacobsen (1987: 14) ei historie hvor Njaarke-Næjla lå i konflikt inne i dette området med svenske samer, som

³¹ Enda lengre tilbake beskriver Severinsen (2009:135) at det i 1607 var en avdeling av den svenske Ume Lappmark som ble kalt "Bindal" og strakk seg inn til "Örnäs fieldh" i Jemtland. Seks "Bindals lapper" (sijter) skatta da til Sverige - iflg. Kosmo (1998: 8) var tre av dem fra ei gruppe som brukte områder så langt øst som til Feelphtvuemie, og tre hørte til ei anna gruppe som man regna med sokna til "Ornesfjell". I hvilken grad Bindal-Kappfjelldrifta i fordums tider har brukt Børgfjellet på sin vei til og fra Sverige er ikke kjent for oss.

hadde ”kommet inn på hans områder”. Den aktuelle delen av Vestre Børgefjellet er da Slaateretjahke øst av Eehrtsjaevrie.

På bakgrunn av Lappekommissjonen (1892: 8) sin henvisning av reindriftsutøvere fra Bindal reinbeitedistrikt. til Kappfjell omregistrerte Njaarke-Næjlas barnebarn Nils Johan Nilsen Vesterfjell fra Bindal seg til Kappfjell reinbeitedistrikt i 1910, og skifta etternavn til Kappfjell. Det registrerte reintallet i Kappfjell steg brått etter dette, skjønt Berg (2000: 165) poengterer at dette kan ha med å gjøre at en Lappefogd fra Hattfjelldalen overtok for én bosatt på Stokmarknes – og at den nye fogden hadde bedre oversikt over reindriften på Søndre Helgeland. Nils Johan N. Vesterfjell stifta Kappfjell-familien sammen med Anna Kristina Olofsdatter Marsfjell fra Smaalánjuenie. Hun var datter av Olof Andersson Marsfjell som drev Øster-Namdalsreindrift med nordpunkt i Dåammajaevrie- Smeelehjaevrie-Guvsehketraktene, og datterdatter av Jonas O. Stinnerbom (Berg 2000: 165-66; Hermanstrand & Kosmo 2009: 136, 140-1). Kappfjellfamilien har altså sterke slektsmessige bånd til søndre deler av Vestre Børgefjellet. Informanter fra Kappfjell-familien vektlegger sterkt sin nedstamning fra Jonas O. Stinnerbom som rettighetsgivende i Vestre Børgefjellet, og Eli Kappfjell oppgir dertil at når to av Jonas O. Stinnerbom sine barn i Østre Namdal flytta sin reindrift sørover i 1913, ble Nils Johan N. Kappfjell lovd ”mer plass” som følge – altså at han skulle få drive i Smalfjell. Om denne familiehistoria stemmer, så er det to ting man kan slutte til Kappfjellgruppa sin fordel: Nils Johan N. Kappfjell hadde i god tro et inntrykk av at når han etablerte sin reindrift skulle han kunne bruke dette området; og de som brukte Smalfjellområdet i begynnelsen av 1900-tallet ønska å la Nils Johan N. Kappfjell få det når de sjøl flytta sørover. På den andre sida framgår det også av denne historia at før 1913 var Smalfjellområdet i bruk sydfra, fra ei gruppe i Østre Namdal.

Berg (2000: 166, 176) beskriver den nystifta Kappfjellfamilien sitt driftsmønster som havende vinterbeite i vest til og med Vikna, med sommerbeiter ”ganske langt øst i Børgefjell” uten nærmere beskrivelse av yttergrensene. Han beskriver drifta si nordøstgrense som beliggende ved Østre Vaapstenjeano. Det begynte imidlertid nå en etter hvert intens konflikt mellom Bindal-Kappfjelldrifta og Øster-Namdalsdrifta, hvor Nils Johan N. Kappfjell og Peder Jakobsen Dærga ble sentrale personer i hver sin leir. Sistnevnte var

søskenbarn av Anna Kappfjell og likeledes en direkte etterkommer av Jonas O. Stinnerbom (Kosmo 1988: 39).

Konflikta mellom Dærga-familien og Kappfjell-familien hadde også røtter i ei intern konflikt i Nordre Trondheims Amts Lappeforening som er utførlig beskrevet av Berg (2000: 174). I etterkant av denne konflikten søkte Kappfjell-familien ut av Nordre Trondhjems Lappeforening, og danna sammen med folk fra Sør-Brurskanken (Aahpien sijte) 'Helgeland Lappeforening'. Den nordlige drifta i Brurskanken var for øvrig organisert sammen med Toven og Røssåga i "Brurskanken Lappeforening". En av grunnene til at Kappfjellgruppa ikke organiserte seg sammen med de på Nordre Helgeland (her inkl. Nord-Brurskanken) var iflg. Berg (2000: 174-75) at Nils Johan N. Kappfjell i stor grad hadde tatt til seg Jonas O. Stinnerbom sin form for reindrift – ekstensiv drift med salg av både rein og andre varer til utenforstående – mens man på Nordre Helgeland drev ei mer tradisjonell, intensiv reindrift (Berg 2000 174-175). Peder J. Dærga drev imidlertid også med Jonas O. Stinnerbom sin type ekstensiv - og ekspansiv - reindrift (Hermanstrand & Kosmo 2009: 208-210). Det var ambisiøse reineiere som barka sammen her.

En sentral begivenhet var da Nils Johan N. Kappfjell i 1917 ble utsatt for et attentat på hytta si ved Giengelvihe i søndre del av Vestre Børgfjellet: ei ladning dynamitt hadde blitt gjemt i ovnen og Peder J. Dærga, som hadde uttalt til Lappefogden at han ville "ryddiggjøre fieldet for andre Lapper", ble dømt for mordforsøk i 1920 (Berg 2000: 181-183; Hermanstrand & Kosmo 2009: 208). I konflikten mellom Dærga og Kappfjell er det en viss uenighet blant noen av dagens utøvere om realitetene, noe som igjen har noe å si for hvordan man skal tolke Kappfjellgruppa sin grad av tilstedeværelse i Børgfjellet. Tor Enok Larsen i Byrkije er av den formening at Nils Johan Kappfjell ikke egentlig hadde noen reindrift i Børgfjellet, men drev fiske på Giengelvihe ut fra rettigheter i et bygsel han hadde fått av Nils Bergli i Hattfjelldalen. Larsen hevder det var denne virksomheten Peder J. Dærga ikke ønska å ha på Børgfjellet.

Fra Kappfjellgruppa si side er man imidlertid helt klare på at Nils Johan N. Kappfjell drev en aktiv bruk av Børgfjellet til reindrift. Dette er understøtta av Hermanstrand & Kosmo (2009: 208) som siterer Lappefogden på at Kappfjell flere ganger hadde flytta inn i

Røyrvik ”uanmeldt” men i ”god tro” ut fra overbevisninga om at distriktsgrensa mot Røyrvik fulgte den nye fylkesgrensa. Basert på dette virker det altså som det var en faktisk ekspansjon av Bindal-Kappfjelldrifta sørover i Vestre Børgefjellet som var foranledninga for angrepet fra Peder J. Dærga. Det finnes også kilder fra 1930-tallet som bekrefter at Kappfjellgruppa drev rein i Børgefjellet: Berg (2000: 183) refererer til at Nils Johan N. Kappfjell i 1931 klagde til myndighetene om at det var hyppige sammenblandinger med Øster-Namdalsdrifta i Børgefjellet. I 1939 måtte Kappfjellgruppa ’flykte’ vestover fra Børgefjellet på grunn av akutt sammenblandingssfare med to grupper fra Østre Namdal (Berg 2000: 263, Knut Kappfjell). De sendte da reinen til Gaelmiejaevrie, hvor de havna i sammenblanding med rein fra Vestre Namdal si Toven-gruppe. Det oppstod sykdom med rask spredning i den sammenblanda flokken, og drifta fikk seg midlertidig en knekk.

Vorren (1986a: 45-58) oppsummerer Kappfjellgruppa sitt generelle flyttemønster ca. 1900-1940 som i øst avgrensa av Feelpehtvuemie-vassdraget³² og Østre Vaapstenjeano. Mer konkret avgrenser han sommerbeiteområdet i øst med Urrehketjahke og Rørskardaksla; i nord av Sijdurrienjohke, Eehrtsjaevrie, Fijhpelogkjoe og Østre Vaapstenjeano; i sør av Smeelehjaevrie (49). Vorren opplyser også at gruppa ”for et par generasjoner tilbake” hadde kåter og stabbur ved Smeelehjaevrie sin sørøstre ende, og øst for Dåammajaevrie. I forhold til dette siste må man imidlertid ta forbehold om at det ikke sies noe om *hvem* av Kappfjell-familien sine forfedre som hadde disse anleggene ved Dåammajaevrie, og at det godt kan være snakk om Stinnerbom si ”køte og bur” på sørøstsida av Dåammajaevrie nevnt av Jacobsen (1996: 497). Likevel er det sånn at Vorren si avgrensing av Kappfjellgruppa sine sommerbeiter i øst (skjønt ”avgrensinga” i øst er fjellrygger som ikke utgjør noen naturlig grense) helt klart innebefatter noen områder som ble tatt fra Bindal-Kappfjelldrifta i 1991 - både nord for gamle Smalfjell reinbeitedistrikt og inne i det.

Når personellmangelen midt på 1900-tallet inntraff var det i en periode vanskelig å flytte vestover til Kolbotn, og konflikter med Østre Namdal blomstra da opp igjen. I løpet av 1950-tallet

³² Altså dalføret Feelpehtvuemie, hvor innsjøene Eehrtsjaevrie og Fijhpelogkoe (Øvre og Nedre Fiplingvatn) ligger.

stabiliserte drifta seg imidlertid, og flyttinger vestover ble gjenopptatt (Berg 2000: 263). Driftsutøverne flokka seg likevel bostedsmessig i øst: utøverne i Bindalen flytta på 1960-tallet sine hushold til Namdalen. Det ble etter hvert reindriftsmessig trangt om plassen i Bindal/Kappfjell, og i 1967 søkte Thomas Larsen (av den bindalske Vesterfjell-ætten) og Harry Kappfjell (sønnesønn av Nils Johan N. Kappfjell) om å flytte inn i Susendal reinbeitedistrikt. Berg (2000: 263) sier at Harry Kappfjell allerede da hadde ei gjeterhytte ved Susendalen, sia gruppa i denne perioden var såpass langt øst i Børgefjellet på sommerbeite. Iflg. Eli Kappfjell dreier dette seg om ei hytte ved Moevsdurrie, helt øst i det daværende Kappfjell reinbeitedistrikt. De to fikk tillatelse, men flytta ikke over – de avventa hvordan situasjonen i henhold til svensk reindrift ville bli med den nye reindriftskonvensjonen.

Mads Kappfjell sier at helt tilbake til Nils Johan N. Kappfjell si tid var det ei stor utfordring på Børgefjellet at store, svenske reinflokker gjorde det vanskelig å være der oppe - ”man kunne bli svelgt opp om man dro opp dit”. I 1923 skriver reindriftsinspektør Kristian Nissen at svenske lapper lå helt inne i Kappfjell distrikt, noe som iflg. Berg (2000: 134-35, 262) reduserte Kappfjellgruppa sin tilgang på Børgefjellbeitene. Knut Kappfjell oppgir at for å ikke få flokkene sine slukt opp i de svenske flokkene, har deres gruppe prøvd – og greid

å holde oss i ytterkantene av det der. Så har vi nå blitt møtt med at vi har ikke vært der [i Børgefjellet], så derfor skal vi ikke ha rett på det. Men like mye som vi ikke kunne bruke det, så har ikke de kunnet bruke det. (...) den store hopen der oppe var det svenskene som stod for. Det var de som henta ut mest av den reinskokken.

Knut Kappfjell sin kommentar her om at Susendal og Østre Namdal også ikke hadde ”kunnet bruke” Børgefjellet ordentlig henspiller på de problemene drifta her opplevde pga. den svenske dominansen (Kosmo 1988: 28-29). I motsetning til Kappfjellgruppa hadde ikke disse gruppene like lett for å ’holde seg i ytterkantene’, sia Børgefjellet er såpass sentralt for deres drift.

På slutten av 1970-tallet ble det imidlertid mindre svensk rein i fjellet, og i 1981 flytta Thomas Larsen inn i Susendal fra Kappfjell (Berg 2000: 355) – men det ble ikke dermed etablert noen

fellesdrift med Bindal-Kappfjelldrifta: Larsen, hvis mor var Gunhild Olsdatter Børgfjell fra Susendalsdrifta, fortsatte i stedet å drive i Susendalens egen driftstradisjon, hvor utøverne hadde brukt Børgfjellet sjøl under den svenske dominansperioden (Tor Enok Larsen).

I alle tilfelle var det fortsatt rein fra Kappfjellgruppa i fjellet også i andre halvdel av 1900-tallet: Eli Kappfjell, basert på opplysninger nedskrevet av sin avdøde ektemann Harry, sier at reinen i Feelpehtvuemie alltid trekker naturlig over eidet mellom Eehrtsjaevrie og Fijhpelogkoe opp mot Rørskardaksla, Bissiedurrie og Urrehketjahke. Den kan også trekke nordover på østsida av Eehrtsjaevrie, og opp i fjellet den veien. På seinhøsten trekker den enten sørover inn i det omstridte området, enten mot Smaalavartoe ('Smalfjell') eller opp skaret mellom Urrehketjahke og Guvsehke. Mads Kappfjell oppgir at allerede første gang han var med på samling, samla de rein ved Däämmajaevrie og i Guvsehke-området. Han sier at også etter 1991 gikk Bindal-Kappfjellrein innafor delen av Børgfjellet som da var blitt en del av Byrkije og Tjåhkere reinbeitedistrikter. Det er i det hele tatt et vesentlig element i Kappfjellgruppa sin beskrivelse av sin moderne reindrift i Vestre Børgfjellet at de sanker rein som har trukket østover og opp i fjellet.

Etter en begivenhet i 2000 oppgir Voengel-Njaarke imidlertid at de har søkt å holde reinen så godt som mulig ute av Børgfjellet: rein som hadde blanda seg med flokkene til Tjåhkere og Byrkije utafor Voengel-Njaarke distriktsgrenser ble da med i transporten østover til Harvassdal nær svenskegrensa, og Voengel-Njaarke måtte organisere kjøring av reinen tilbake til sitt distrikt. Voengel-Njaarke sine utøvere sier at de nå gjør sitt ytterste for å holde dyrene ute av Børgfjellet, men som vi har vært inne på tidligere oppgir de at dette er svært vanskelig fordi reinen trekker naturlig opp dit, og når man driver dem annensteds støter man først på jernbanen og havner dernest langt inne i Åarjel-Njaarke.

Freavna-området og Kalvvatnene

Området vi her diskuterer er avgrensa i sør av dalen Freavna, men med en utløper vestover som gjør at det inkluderer Gaejsienjaevrie. Nordover er det avgrensa av skardet Briennedurrie øst for Gaelmiejaevrie. Grensene ble i dette området ved 1991-revisjonen dratt slik at Gaejsienjaevrie og området mellom dalen Freavna og

Veelnjesjaevrie havna i Åarjel-Njaarke, Gaelmiejaevrie i Voengelh-Njaarke, og Gaelpienjaevrie-Skaaloevaajjanjaevrie ble grensevassdrag. Det ble iverksatt spesialbestemmelser for det felles bruksområdet 'Fraunan, avgrensa i sør med ei linje fra Trongen nedfor Gaelpienjaevrie, til Soevesgaejsie, derfra til Skijlevaajjantjahke, til anleggsveien i Freavna og videre ned til Näämesje. Mot øst avgrenses området av Åarjel-Njaarke østgrense, i nord av områdegrensa. Voengelh-Njaarke ble gitt beite- og gjennomflyttingsrett 21. november til 31. desember, og Åarjel-Njaarke tilsvarende en beiterett i tidsrommet 1. juli til 20. november.

Voengelh-Njaarke bruker også Freavna-området om sommeren, noe de oppgir er en nødvendighet sia de har vanskeligheter med å drive i traktene Feelphtvuemie-Vestre Børgefjellet (se over). Kappfjellgruppa hevder videre at de har tradisjon på å bruke 'Fraunan' utafør den fastsatte beitetida om våren. Mads Kappfjell utdyper at beitetida

stemmer overhodet ikke med dagens bruk (...) Vi kommer inn i slutten av april, kalver der og tilskuddsfører ei lita stund. Så trekker reinen av naturlige årsaker nordover. Om høsten så kommer de dit igjen, og det har også mye å gjøre med at vi ble avskåret i øst – i oktober kommer vi inn og beiter til etter jul. Vi kan ikke kjøre Kappfjellet³³ fullt av rein, og vi kan ikke bevege oss inn i Smalfjellet. Dette er høstproblematikken.

Mads Kappfjell mener at Voengelh-Njaarke grense burde gå etter Kalvvannsveien (Åbjøraveien) gjennom dalen Freavna oppover til høyeste punkt, så i rett linje over til Gaelpienjaevrie. Dette ville gitt Voengelh-Njaarke mesteparten av fellesbeiteområdet 'Fraunan'.

Voengelh-Njaarke anerkjenner det som et problem at reinen deres trekker nedover i Freavna-området i så sterk grad, og at den dessuten trekker langt videre sørover inn i områder de ikke sjøl mener å ha noen hevd på. Skillinger foregår nå helt nede i Nesan, og dét er ikke praktisk for noen parter. Som nevnt fører presset nordfra også til økte gnisninger internt i Åarjel-Njaarke. Voengelh-Njaarke forventer ennvidere at når reintallet i Toven-gruppa øker

³³ Her menes ikke distriktet, men selve fjellet Gaebpie.

så kommer situasjonen til å bli enda verre, for da vil sistnevnte i mye større grad trenge Freavna-området.

Åarjel-Njaarke ønsker ikke å miste 'Fraunan', som man har hevd på. Toven-gruppa, som er den sijten i Åarjel-Njaarke med tradisjonell bruk av området, er fornøyde med grensene sånn som de ser ut etter 1991 og ønsker ingen endring. Lars Toven mener løsinga på pressproblemet i Freavna-området og videre nedover i Åarjel-Njaarke sommerstid er å gi Kappfjell adgang til Vestre Børgefjellet. Jåma/Anti-gruppa mener at problemet best kan løses ved å sette opp gjerde mot Voengelh-Njaarke.

Jåma/Anti-gruppa mener også at Flottfjellsijten (Toven-gruppa) har rettigheter lengre opp langs Gaelmiejaevrie – de beskriver at det har vært en vedvarende konflikt mellom Åarjel-Njaarke og Kappfjelldrifta i det her området fra gammelt av. Jåma/Anti-gruppa sier at de prøvde å få tydeliggjort før endringene i 1991 at man hadde tradisjon sørfra på å bruke områder helt nord til Briennedurrie – lengre nord på Gaelmiejaevrie si østside, men at mangelen på intern samstemthet i Vestre Namdal forhindra distriktet i å legge inn et helhetlig krav om området mellom Briennedurrie og Maajehjaevrie. De sier at Kappfjellgruppa har dominert området rundt Gaelmiejaevrie sia 1950-tallet, men beklager at med grensereguleringa så ”ble det legitimt” at Voengelh-Njaarke har det området. Toven-gruppa sjøl har ikke lagt inn noe krav, eller på anna måte tatt opp grenseområdet mellom dagens Åarjel-Njaarke og Briennedurrie, de har sagt klart at de ønsker å opprettholde dagens grense. Derfor vil vi ikke utrede tradisjonell bruk av området mellom Briennedurrie og dagens nordgrense for Åarjel-Njarkee. Imidlertid vil vi se nærmere på Bindal-Kappfjelldrifta sin bruk av Freavna-området til forskjellige årstider, sia det her hevdes at beitetidene ikke passer til den tradisjonelle bruken.

Tradisjonell bruk av Freavna-området fra Kappfjellgruppa

Store deler av det omstridte området ble lagt til Trones reinbeitedistrikt i 1892, men ikke hele. Grensa gikk slik at både Gaelmiejaevrie og Gaejsienjaevrie var innafor Bindal reinbeitedistrikt, samt Gaelpienjaevrie og Skaaloevaajjanjaevrie. Lappekommisjonen (1892: 8) oppgir ikke at det flyttes fra Bindal/Kappfjell inn i Trones overhodet, sjøl om de har registrert at folk herfra driver i Kolbotn og Vikna. Derimot står det at Kalvvatnene

er et område som særlig nyttes som sommerbeite for rein fra Bindal og Svætnoevuemie (sistnevnte i gamle Kappfjell distrikt).

Vorren (1986: 48-53) gir oss flere detaljer for perioden 1900-1940. Han beskriver at Bindal-Kappfjelldrifta hadde ei flytterute som om våren passerte ”Frøyingsdalens kildebekken” – hans kartbilag (Vorren 1986b: 13) viser en trasé som går øst av Gaejsienjaevrie og ned i dalen mellom Gaelpienguevtele og Gåaltoengaejsie, og så gikk opp Njøolve på vei mot kalvingsområder i Dävnes. Han beskriver også et anna vårtrekk som førte reinen sør om Gaelpienjaevrie og til nordenden av Skaaloevaajjanjaevrie, hvor reinen kalva. Veien videre kunne gå enten oppover langs østsida av Gaemiejaevrie og så opp Brienedurrie østover, eller opp Njøolve. Vorren gir altså Kappfjellgruppa rett i at de tradisjonelt har vært innom deler av ’Fraunan’ på vei østover om våren. Han beskriver også at et sommerbeiteområde nordøst i Freavna-området var i bruk av ei mindre, intern gruppe i Bindal-Kappfjelldrifta. Denne delen av Kappfjellgruppa hadde også ei gamle stående i sjølve Freavna-dalen.

For andre halvdel av 1900-tallet siterer Eli Kappfjell Harry Kappfjell på at følgende mønster stort sett gjaldt i den perioden:

Flyttinga vinter gikk enten sør eller nord for Smalvatnet, mot Freavna og sør for Gåsvatnene ... flokken kunne da trekke helt ned til sørlige del av Frøyingsfjell, under flytting. Som regel gikk det videre nord om Kalvfjell, over Kalvkruvatn, nordover opp Oksdalen og vestover. (...) når de kommer flyttende om våren så kommer de om Freavna og så til Dunfjellet³⁴

Hun mener derimot at Freavna-området i seg selv ikke er noe ”utprega sommerbeiteområde”.

Ivar Toven fra Åarjel-Njaarke har i intervju også anerkjent at Kappfjellgruppa har tradisjonell bruk av ’Fraunan’ om våren

³⁴ De norske navnene her refererer til Smeelehjaevrie (Smalvatnet), Ohtjereetjke og Storrereetjke (Gåsvatnene), Freavnantjahke (Frøyingsfjell), Gaelpienguevtele (Kalvfjellet), Gaelpienjaevrie (Kalvkruvatn) og Dävnes (Dunfjellet).

De har brukt det området både vår og høst. De kommer dit ei stund om våren, landet styrer reinen dit. (...) Så kommer de inn igjen etter brunsten. Sånn er det fra gammelt av. Men det betinger jo at man har kontakt hele tida sånn at den ene ikke overkjører den andre på noe anna vis.

Den dag i dag sier Kappfjellgruppa at reinflokkene deres kalver i øvre deler av dalen Freavna om våren. Det er først sia 1999 at de har lagt seg til å være i 'Fraunan' sommerstid og tidlig høst, og da av nød – på grunn av problemene i øst (Per Johan Westerfjell; Mads Kappfjell).

Gamle Kolbotn reinbeitedistrikt

I følge Knut Kappfjell har Kappfjellgruppa bygd en vei gjennom Diedtjenvuemie som gjør flyttinga til vinterbeitene lettere. Denne sier de går på sørsida av Diedtjie og dermed ligger i Åarjel-Njaarke. De mener at denne bruken må komme fram i Åarjel-Njaarkes bruksregler, og reagerer også på det de sier er en tendens fra Jåma/Anti-gruppa si side til å trekke nord for Diedtjie. Jåma/Anti-gruppa oppgir på sin side ikke at de har vært nord for Diedtjie, men kun nordover i retning Diedtjienjaevrie – noe som er innafør deres nye distriktsgrenser.

Fra Jåma/Anti-gruppa uttrykkes det ellers at man ikke hadde hatt noe i mot om Kolbotn hadde forblitt et eget distrikt under Nord-Trøndelag reinbeiteområde. De mener området fortsatt kunne hatt plass til egen reindrif. Om ikke det hadde forblitt et eget distrikt mener de at man i alle fall kunne ha skilt ut området sørvest av ei linje Kolvereid-Sørsalten, altså området 'Rotvikfjell' som de flytter gjennom til og fra Vikna, til Åarjel-Njaarke. Jåma/Anti sier imidlertid at de ikke har noen særskilt hevd på Kolbotn reinbeitedistrikt. – i praksis, oppgir de, har den tradisjonelle driftsgrensa mellom dem og de gamle Kolbotn-sijtene som ble avvikla før 1960-tallet, gått i Aundalen.

Vikna

Vikna ble en del av Åarjel-Njaarke i 1991. Voengelh-Njaarke mener at deres rett på å bruke dette området "ikke burde være omtvistet" og at det er et nødvendig vinterbeite (Per Johan Westerfjell) samt et "udyrrå-sted" (Nils Johan Kappfjell d.y), et sted man tar flokkene til når det er mye rovdyr. Utøverne reagerer

på at Jåma/Anti skal ha ”eneretten” på Vikna (Nils Johan Kappfjell d.y).

Tradisjonell bruk av Vikna fra Kappfjellgruppa

Lappekommisjonen av 1889 (71) omtaler bruken av Vikna under Kolbotn, da de hadde sett for seg ”Vigten” som en del av dette distriktet. Utøverne oppført som drivende her, driver alle om sommeren i Bindal, Vefsn, Velfjord og Hattfjelldal.

Lappekommisjonen av 1892 (8-9) ønsker at rein fra Bindal kan ”henvises” til Vikna, men ut fra forutgående informasjon fra 1889 er åpenbart at dette allerede er et etablert mønster. Dette føyer seg inn i et mønster for Lappekommisjonen av 1892, hvor man ikke redegjør for eksisterende flyttemønstre men heller foreslår å ’opprette’ flyttemønstre som allerede eksisterer. Lappekommisjonen 1892 melder ellers at noen utøvere i Kvitfjell tar reinen sin til 14nde distrikt vinterstid, men oppgir ikke om det da er 14A Kolbotn eller 14B Vikna. De beskriver imidlertid at Sør-Brurskanken bruker Vikna, i det de sier at rein som sommerbeites i Brurskanken vinterbeites fra Brønnøy til Vikna (13).

Kosmo (1988: 67-69) har kartlagt at noen tiår etter distriksinndelinga var en stor del av reindriften på Vikna basert på flytting nordøstfra. I følge Berg (2000: 166, 168-170) hadde Kappfjell-driften, samt folk av familien Granefjell i Brurskanken, vinterbeite på Vikna rundt 1910. Innflytting foregikk selvfølgelig også fra Kolbotn sine egne driftsgrupper og fra Meidalssjiten – blant anna er Peder Jonsen Jaamafjeld oppgitt 1906 (Kosmo 1988: 75). Bruken av Vikna fra sørøst har ikke blitt bestridt av noen parter.

I 1909 skriver Lappefogd Brede i Nord-Trøndelag at det er for sterkt press på beitet, og henstiller ”til Lappefogden i Nordlands Amt at virke for en frivillig Indskrænking af Indlytningen fra Nordlands Amt” (Jünge 2004: 149). Kosmo (1988: 69-71) oppgir også at man registrerer en tendens over tid hos reindriftsforvaltninga i Nord-Trøndelag mot at Bindal-Kappfjell-driften skal holdes ute fra Kolbotn, noe han med forbehold om at han ikke ”kjenner alle detaljer i saken” mener ”minner sterkt om maktovergrep”. Vi har ikke noen data på om det ble gjort aktive forsøk fra forvaltninga på å sperre Kappfjellgruppa ute fra Vikna.

I et brev fra Lappefogden i Nordland på 1930-tallet utgår det at skjønt det fra 1898 til 1921 har vært flytting til Kolbotn og Vikna

fra Bindal/Kappfjell, så har dette dabba av etter hvert som reintallet gikk ned. I 1933 oppgis det at selv om Kappfjellgruppa har rein i Kolbotn, så har Vikna overhodet ikke blitt nytta dét året. Vorren (1986a: 45) beskriver for perioden 1900-1940 at Vikna ble regna som ”godt beiteland” vinterstid for Kappfjellgruppa, men også han oppgir at både Vikna og Leka var ”alternative områder” til bruk når ”vær- og beiteforhold gjorde det aktuelt”. Sia han begrenser seg til Helgeland, beskriver han ikke Kolbotn-reindrifta eller Meidalssijten sin bruk av Vikna.

Det er ei kjensgjerning at etter hvert som de trange tidene på midten av 1900-tallet nærma seg, ble Kappfjellgruppa sin bruk av beiteene på vestkysten mer sporadisk. Berg (2000: 262) sier at Kappfjellgruppa i stor grad unnlot å bruke både Kolbotn og Vikna 1935-1960. Kosmo (1988: 69, 76) mener at Vikna rett og slett ikke ble benytta overhodet fra 1922 til 1976 – verken fra Bindal/Kappfjell eller Vestre Namdal. Kolbotn sin egne reindrift gikk det nedennom med i samme periode.

Eli Kappfjell oppgir at hun ikke kjenner til noen bruk av Vikna fra andre halvdel av 1900-tallet, og har ingen formening om når Kappfjellgruppa brukte dette området sist. Hennes erindringer peker likevel i den retning at reindrifta har brukt Vikna litt nærmere i tid enn hva Kosmo oppgir – iflg. henne skal Per Johan Westerfjell sin bestefar Peder Jonsen Westerfjeld ha vært der i 1925, og hennes far Johan Steinfjell (i Kolbotn sin egne drift) skal ha vært der i 1927.

Berg (2000: 349) oppgir informasjon som i alle fall viser en intensjon fra Kappfjellgruppa si side om å ta øyene i bruk igjen: han opplyser om at Gustav Kappfjell og Lappfogden i Nordland i 1964 gikk til fots fra Maajehjaevrie til Foldereid med den hensikt å kartlegge mulighetene for å gjenoppta flyttinger utover til bl.a. Vikna. I 1966 flytta man så med bil ut mot Nærøy og Vikna. Resten av perioden Berg beskriver her (1960-78) var man stort sett ikke lenger ute enn Kolbotn vinterstid. Dette kan også sees i sammenheng med Åbjørareguleringa som starta i 1976 - ødeleggelsen av høstbeiter som dette medførte gjorde det veldig mye vanskeligere å gjennomføre flytting (Berg 2000: 347-348).

I følge Jåma/Anti-gruppa tok deres gruppe opp igjen viknabeitene på 1970-tallet da Anti-familien kom fra Finnmark og gav sijten ny giv. Kosmo (1988: 73) vektlegger at Vikna før 1920-tallet ble brukt

både fra Meidalssijten og Bindal-Kappfjelldriften, og at fra 1970-tallet er det kun Jåma/Anti som har brukt området. Jåma/Anti-gruppa oppgir at sia de tok Vikna i bruk igjen for rundt trediver år sia har de brukt landet der fast og jevnt.

Gamle Kvittfjell reinbeitedistrikt

Dette området blir sett særskilt på fordi utøvere i Voengelh-Njaarke ønsker å benytte seg av deler av dette distriktet som ble lagt til Jillan-Njaarke reinbeitedistrikt i 1999. Fra minoriteten si side er det en sentral del av deres foreslåtte løsningsplan på "tranghetsproblemet" innad i Voengelh-Njaarke å gi distriktet mulighet på sommerbeite i søndre Kvittfjell.

Vi kan overleve, Voengelh-Njaarke, om vi får søndre Kvittfjell (...) Brurskanken ble jo ihopslådd med Brønnøy/Kvittfjell for å få tilgang til vinterbeite. De har fått det som de ville. Det griper ikke vi inn i da - vi konkurrerer ikke med dem på det - vi er primært avhengige av sommer og høstbeite (Mads Kappfjell).

Minoriteten poengterer at Jillan-Njaarke "selvfølgelig" beholder sin gjennomflyttingsrett. Til minoritetens forslag hører at Voengelh-Njaarke deles i to sifter, hvor den ene bruker sommerland i søndre Kvittfjell og den andre får adgang til Vestre Børgfjellet. Majoriteten motsetter seg deling.

Majoriteten tok også opp at de mener de har *rett* på beite i søndre Kvittfjell ut fra historisk bruk, men understreka at man etter deres mening for å "drive på skikkelig vis" i Voengelh-Njaarke uansett måtte ha tilgang på fjellene i øst (Egon Roger Kappfjell). De mener at Søndre Kvittfjell ikke hadde "kompensert på noe vis" for Børgfjellet (Per Johan Westerfjell).

Tradisjonell bruk av Kvittfjell, utøvere fra utenfor Jillan-Njaarke

Lappekommisjonen (1898: 8-9) fastslår at en del av samene fra Kvittfjell reinbeitedistrikt også tidvis brukte Kappfjell reinbeitedistrikt, uten å spesifisere nærmere hvem eller når. Dette virker å dreie seg om et eget flyttemønster, og ikke noe som er spesielt tilknyttet Bindal-Kappfjelldriften. Samme Lappekommisjon oppgir at noe rein fra Bindalen vinterbeites i nabo-distriktet Brønnøy, men sier ingenting om at bindalingene bruker land i Kvittfjell. Vorren (1986a: 49) beskriver likeledes at "flyttemønster

P' (Bindal-Kappfjelldrifta) brukte områder rundt Sarvejellanjohke til kalvingsland, noe som bringer oss inn i sørøstre Kvitsfjell. Ut over dette beskriver ikke Vorren noen som helst tradisjonell bruk av Kvitsfjell fra Voengelh-Njaarke. I intervju har Knut Kappfjell poengtert at begge hans bestefedre, Isak A. Granefjell og Nils J. N. Kappfjell hadde sin rein i Søndre Kvitsfjell. Isak A. Granefjell si drift er i denne sammenheng litt irrelevant, sia han må anses som tilknytta Sør-Brurskanken heller enn Kappfjellgruppa. Nils Johan N. Kappfjell var imidlertid den ledende skikkelse i nettopp Kappfjellgruppa.

Iflg. Eli Kappfjell gjorde Harry Kappfjell og hans gruppe bruk av Kvitsfjell fra Kappfjell-sida, og henviser bl.a. til at en av utøverne i gruppa (Nikolai Larsen, far til Thomas Larsen i Byrkije) døde ved Buejtiesdurrie over Stavassdalen i 1956. Videre forteller hun at i 1959 kjøpte Harry Kappfjell reinen til Marie Kvitsfjell da hun avvikla sin drift i Brønnøy/Kvitsfjell reinbeitedistrikt og tvillingdistriktet dermed stod tomt. Når Kosmo (1988: 54) oppgir at Bindal/Kappfjell reiste krav om beiterett i deler av Kvitsfjell før 1970-tallet har nok dét sammenheng nettopp med Harry Kappfjell si reindrift. Harry Kappfjell brukte områder i Kvitsfjell sommerstid mellom 1959 og 1970-tallet. Da forvaltninga lot Johan Vars flytte inn i Brønnøy/Kvitsfjell ble Harry Kappfjell "dirigert bort" (Eli Kappfjell). Fra og med dette "prøvde han å unngå" at reinen dro dit, men det var fortsatt på 1980-tallet tendenser til at noen rein "rak inn" av gammel vane nå og da.

På 1990-tallet var det igjen en avlegger fra Kappfjellgruppa som drev i Kvitsfjell. Kappfjell/Otervik-gruppa si drift her var ikke godkjent av områdestyret, men Eira Fallås-gruppa i Brønnøy/Kvitsfjell hadde først godtatt drifta og skrevet under samarbeidsavtale med dem. Eira Fallås-gruppa erklærte imidlertid seinere avtalen for ugyldig. Brurskanken reinbeitedistrikt var positiv til at denne driftsgruppa var aktiv i søndre Kvitsfjell, da de mente den fanga opp brurskankenrein på avveie (Kosmo 1998: 51-52). Uttalelsen må selvfølgelig også sees på bakgrunn av konflikten mellom Brurskanken og Eira Fallås-gruppa, samt slektskapet mellom Brurskanken sine utøvere og Kappfjellgruppa. I følge Eli Kappfjell hadde Kappfjell/Otervik-gruppa reinen sin stort sett gående inne i Kvitsfjell, det var en relativt liten flokk som man forsøkte å drive melkebruk med. Knut Kappfjell oppgir at det på 1990-tallet også var ett år at en utøver tilhørende Voengelh-

Njaarke (Lars-Gjoran Kappfjell) fikk tillatelse til å flytte inn i Kvitfjell. Egon Kappfjell hadde også i en periode midlertidig dispensasjon til å drive i Brønnøy/Kvitfjell (Områdestyret Sak 23/03).

Basert på driftsmessige hensyn foreslo Kosmo i 1998 (165-66) å skille ut søndre Kvifjell til Voengelh-Njaarke til erstatning for områdene tapt i Børgfjellet. Det er det sørøstre hjørnet av Kvifjell som foreslås avstått, altså grovt sett traktene fra rundt Sarvejællanjaevrie til et stykke nord for Veelkesvaerie (Kvitfjellet som har gitt navn til distriktet). Kappfjellgruppa godtok ikke tilbudet. I ettertid har de revurdert.

I løpet av prosessen med å utrede Voengelh-Njaarke sin bruk av Kvifjell fant vi ut at også andre grupper har gjort bruk av området.

Først kan vi merke oss at øya Vega utafor Kvifjell, som i dag ikke regnes som del av det samiske reinbeiteområdet, i følge Lappekommisjonen (1892: 14-15) var i bruk nordfra – av Kristen Nilsen si gruppe som på det tidspunkt drev vidt rundt på Helgelandskysten. Begge hans to sønner ble gift med fastboende fra Vega. Lappekommisjonen sitt primære forslag var at Vega skulle være en del av Syv Søstre reinbeitedistrikt, men det ble ikke god tatt. I sin utredning vurderte Kosmo (1998: 161) denne øya, men fant at dyrking og leplanting var såpass utbredt at øya ikke burde inkluderes. Han vektla også at sterke konflikter med jorbruket var svært sannsynlige.

I tillegg søkte på 1920-tallet Toven-gruppa (den helgelandske) til Mindlandet i nordvestre Kvifjell (Berg 2000: 172), og Vorren (1986: 91) har likeledes registrert Mindland som et område man brukte fra Toven eller Nord-Brurskanken heller en sørfra. Brønnøy/Kvitfjell tilbød i 1998 Mindland, Rødøy og Trolandet til Røssåga/Toven som del av sin foreslåtte pakkeløsning for reorganisering av helgelandsdistriktene. Det var med andre ord anerkjent fra deres side at man ville kunne nyttiggjøre seg øyene nordfra. Toven-sijten oppgir at deres gruppe ikke har brukt nordre Kvifjell.

Nord-Brurskanken hadde derimot en mye mer utprega bruk av nordre Kvifjell. Thomas P. Renberg var dattersønn av Ole Thomassen, som i forrige århundreskifte drev mellom øyene utafor nordre Kvifjell og Raajnevielie i nordre Brurskanken

(Vorren 2002: 10-11). Thomas P. Renberg og Elsa Laula Renberg benytta seg også av Thomassens kvitfjeldske driftstradisjoner når de etablerte sin egen sijte. Vorren (1986a: 84-115; 2002: 11) beskriver Fjellskardet, Hunddålavatnet og Husvikfjell som sentrale plasser på denne gruppa sin vei gjennom Kvitfjell. Etter samdriftstida har ikke Røssåga/Toven Øst gjort bruk av disse områdene (Sten Renberg), mens Jillen-Njaarke Øst (Torstein Appfjell) oppgir at de brukte området litt umiddelbart etter samdriftstida – de hadde da vinterbeiter i Hunddåla- og Husvikområdene, og det var dessuten ei flyttelei mellom Brurskanken og Syv Søstre som gikk langs traséen Husvika-Trolandet-Tjøtta. Det forholder seg likevel sånn at Jillen-Njaarke Øst ikke fortsatte å bruke disse delene av Kvitfjell etter det tidlige 1980-tallet, og i stedet fokuserte på de gamle vinterbeitene i sør. Torstein Appfjell anser tross dette nordre Kvitfjell som en del av Jillen-Njaarke vinterbeitepotensial.

6.5.2 Nordre Helgeland

Hattfjelldal og Sverige

Jillen-Njaarke Øst og Røssåga/Toven Øst er begge kritiske til at Hattfjelldal ble delt mellom Byrkije og Ildgruben, og at deres distrikt dermed har mista anledning til å beite i Sverige. Det kan her bemerkes at samtlige grupper i vest med unntak av Eira Fallås-gruppa stiller seg undrende til at man fordelte Hattfjelldal mellom disse Byrkije og Ildgruben. Disse to distriktene melder sjøl at de ikke hadde noe uttrykt ønske om å overta Hattfjelldal – det anses av de fleste utøvere som at distriktet ble delt mellom dem for å gi dem forhandlingskort i forhold til vinterbeiter i Sverige.

Tradisjonell bruk av Hattfjelldal og svenske beiter fra Brurskanken, Ildgruben, Røssåga og Susendal

Om vi først tar for oss Hattfjelldal som sådan, sier Lappekommissjonen (1892: 11-12) at det tidligere har vært norskbasert reindrift her, men at utøverne har flytta vestover på grunn av svensk press (jfr. Kristen Nilsen Krutfjell som flytta til Nordvest-Helgeland). Kommisjonen 'foreslår' at reinen som sommerbeites i Hattfjelldal reinbeitedistrikt, skal vinterbeites i Sverige eller innafor distriktet. De mener også at den ekspansive utøveren Jonas O. Stinnerbom fra Namsskogan kunne tillates sommerbeiter der, noe som kan indikere at han allerede drev der.

Vorren (1986a: 149-159) omtaler for perioden 1900-1940 to flyttemønstre i Hattfjelldal reinbeitedistrikt – et nordlig med vestpunkt på Tustervannet, Kongsfjellet og Oksfjellet (altså hovedsakelig innafor dagens Ildgruben og Røssåga/Toven); og et sydlig fra Krurvhtegenvaerie (Krutfjellet) i nord og Skarmodal i sør (hovedsakelig innafor dagens Byrkije). Det nordlige mønsteret Vorren beskriver tilhører en norsk utøver som var i området på 1920- og 1930-tallet. Han drev sørøstover til Krurvhtegenvaerie og inn i Sverige vinterstid, med sommerbeiter i nordvest, inne i gamle Røssåga reinbeitedistrikt. Vorren sier at i søndre Hattfjelldal reinbeitedistrikt var det også et sydlig mønster som ble gjenopptatt på 1920-tallet, men det flyttemønsteret han beskriver i boka fra 1986 er fra 1970-tallet. Tidligere sier han at svenske beiter var i mer utstrakt bruk av norske utøvere basert i Hattfjelldal reinbeitedistrikt.

Angående Brurskanken sier Lappekommisjonen (1892: 13) ingenting om at utøverne her driver i Hattfjelldal eller Sverige. Vorren (1986) beskriver heller ikke verken det nordre eller søndre flyttemønsteret tilknytta Brurskanken som at de benytter seg av land i Hattfjelldal eller Sverige. Torstein Appfjell sier at svenske beiter ikke har blitt brukt fra Brurskanken sia 1920- eller 1930-tallet. Han erindrer at hans far Arne Appfjell ved en anledning var på vei mot Sverige for vinterbeite, men at gruppa da likevel ble på Krurvhtegenvaerie i Hattfjelldal reinbeitedistrikt pga. gode forhold. Sten Renberg i Røssåga/Toven Øst mener også at Brurskanken i gamle dager gjorde noen bruk av fjellet Vækie sør for Krurvhtegenvaerie. Sten Renberg er av den formening at Hattfjelldal burde deles mellom Jillen-Njaarke og Røssåga/Toven, med Krurvhtegenvaerie som skille.

For Byrkije (Susendalsdrifta) sin del beskriver Lappekommisjonen (1892: 9-11) dette som et område med tradisjonelt vinterbeite i Sverige, men presset østfra hadde gjort at den stedlige reindriften der var i svært dårlig forfatning på det tidspunktet. Vorren (1986a: 160-167) betegner Susendalsdrifta 1900-1940 som at de benytter områder fra Feelphtvuemie-vassdraget³⁵ i vest til ”langt inne i Sverige”. Driftsmønsteret bruktes av både svenske og norske statsborgere. I nord var drifta avgrensa av innsjøene

³⁵ Dalføret hvor Eehrtsjaevrie og Fijhpelogkoe (Øvre og Nedre Fiplingvatn) ligger.

Åanghkejaevrie og ”Elgsvatn” (muligens Aalesjaevrie, som på norsk heter Elsvatn), og elva Vaapstenjeano. Her har Vorren oppgitt mer eller mindre den gamle nordgrensa til Susendal distrikt som driftas nordgrense – Susendalsdrifta bevegde seg kun et lite stykke inn i gamle Hattfjelldal reinbeitedistrikt. Til Kosmos utredning (1988: 49) fastslår Byrkije at grensene deres er i samsvar med etablerte driftsforhold på norsk side – de har altså ikke brukt Hattfjelldal reinbeitedistrikt ut over området rundt Aalesjaevrie. Sverige har vært i jevnlig bruk, og i 1972-konvensjonen ble Susendal reinbeitedistrikt. anerkjent vinterbeite for 1.500 rein i Meselfors (Vilhelmina). Det var noen avbrudd i bruken på 1970-tallet pga. vannkraftutbygging i Meselfors. På 1980-tallet var Torbjørn Børgfjell i Susendalsdrifta også litt med sin fetter Ole Martin Renberg fra Brurskanken inne i Syv Søstre reinbeitedistrikt. Thomas Larsen nytta dessuten Kolbotn like etter at han tok overflytting fra Kappfjell reinbeitedistrikt. I andre halvdel av 1980-tallet fikk Susendal nye svenske vinterbeiter i Lögdeå (Nordmaling), og har brukt disse jevnt sia (Tor Enok Larsen) – skjønt dette beitet ikke har nok kapasitet (Kosmo 1998: 49) og det nå i tillegg kommer problemer med vindkraftutbygging (Reindriftnytt 1/2012). Byrkije sender ikke sin rein inn i gamle Hattfjelldal reinbeitedistrikt.

...men reinen kan jo havne der i blant. Det er mye svensk bruk. Det er jo et enhetlig område til Vaapsten, ett beiteområde - sia sperregjerdet ikke fungerer. Det er ikke vedlikeholdt. (Tor Enok Larsen).

For gamle Røssåga distrikt sier Lappekommisjonen (1892: 12-13) at tre familier som bor her har vinterbeiter i Sverige, mens én overvintrer - Ole Andersen Ligfjeld som hadde bygsel på Lijkievaerie (Lifjellet) mellom Tustervann og Røssvasbukta (Berg 2000: 42). En av Røssåga-reindriftnettene som vinterbeita i Sverige het Klemet Olsen Braakefjeld, et navn som nok henspiller på Braahkoevaartoe (Brakfjellet) i nordre del av gamle Hattfjelldal reinbeitedistrikt. Han er identisk med Klemet Olsen, ”den siste Byksellap” i Hattfjelldal, som bygsla øst for Reevhtse men ga etter for svensk press og flytta ut av Nord-Hattfjelldal til Røssåga noen år før Lappekommisjonen skrev sin rapport (Lappekommisjonen 1982: 12). Klemet Olsen bygsla seinere sjøl Lijkievaerie, og ble svigerfar til Kristian Jonsen Lifjell som på 1930-tallet omregistrerte

seg fra Hattfjelldal til Røssåga og begynte å drive mellom nordøstre Røssåga og Ildgruben (Kosmo 1998: Bilag 2).

Vorren (1986a: 133-142) beskriver de to flyttemønstrene i Røssåga som uten kontakt verken vestover eller østover, men vi må se dette på bakgrunn av svensk reindrift sin overtagelse av Hattfjelldal reinbeitedistrikt: den nordlige delen av Hattfjelldal reinbeitedistrikt var korridoren som man brukte for å komme seg mellom Røssåga og Sverige. Flyttemønstrene som Vorren oppgir i Røssåga bærer preg av at Røssågadrifta var i ferd med å presses bort fra sine østlige beiter. Det er også verdt å merke seg at det i følge Vorren på begynnelsen av 1900-tallet var tolv svenske samer som drifta mellom Røssåga reinbeitedistrikt og Sverige. Her må vi begynne å stille spørsmål ved Vorren si fremstilling. Var det virkelig slik at norske statsborgere i Røssågadrifta oppfatta situasjonen som at de svenske statsborgerne som drev i det gamle Røssågamønsteret var 'noen andre', eller anså de det som at de alle var i en sijte med norske og svenske statsborgere, som for det meste var svenskvendt? Dette spørsmålet må stå ubesvart, men visse ting tyder på en nær forbindelse mellom norske og svenske statsborgere i Røssåga si reindrift: Vorren (1986a: 143) oppgir at folk i den sørvestlige Røssåga-gruppa på 1920-tallet tidvis også søkte vinterbeiter i Sverige (noe som er vanskelig å forestille seg skjedde på anna måte enn i samarbeid med de svenske statsborgerne); og en av de svenske reieneierne, Mathis Jonsen Vesterfjell, ble norsk statsborger i 1913 (Aarsberetning 1924). Dette er for øvrig morfar til Sten Renberg i dagens Røssåga/Toven Øst, og når sistnevnte omtaler at hans sijte har tradisjon på vinterbeite i Sverige er dette basert på Mathis Jonsen Vesterfjell si reindrift. Sia Mathis J. Vesterfjell si tid har Røssågadrifta sine utøvere imidlertid ikke vært i Sverige – men Sten Renberg poengterer at Sverige sine vinterbeiter ligger nærmere områdene der hans sijte ellers driver, og at det slik sett ville vært greiere for dem å drive østover. Han mener at sijten hans også har et såpass godt forhold til utøverne i Umbyen i Sverige (hvor han er i slekt med noen av utøverne via Mathis J. Vesterfjell) at det skal gå fint an å få tilgang uten problemer.

Røssåga/Toven Øst tar også opp at de mener det ikke var rettmessig å frata dem adgang til konvensjonsbaserte rettigheter i Sverige. Røssåga reinbeitedistrikt hadde sammen med Ildgruben reinbeitedistrikt adgang til vinterbeiter for 1000 rein i Ramsle i

Sverige etter 1972-konvensjonen (Kosmo 1988: 46), men Reindriftsagronomen vurderte allerede i 1987 situasjonen slik at Lifjell-familien i Ildgruben brukte Ramsele-beitene fullt ut (Møtebok 1987: 17-18). Lifjellgruppa var tidligere registrert i Røssåga, der de drev mellom nordøstlige Røssåga reinbeitedistrikt og Ildgruben reinbeitedistrikt (Ildgruben/Røssåga) men hadde i 1987 allerede for lenge sia omregistrert seg til Ildgruben. Tom Lifjell oppgir at deres gruppe brukte svenske beiter på 1950-tallet, og skjønt det under ”katastrofeårene” på midten av 1900-tallet ble en stopp i denne bruken, tok de fra tidlig 1980-tall av opp bruken av Ramsele igjen. På grunn av konvensjonsproblemene har de ikke fått brukt Sverige noe særlig sia 2005 – de benytter seg nå kun av et område som strekker seg til et gjerde inne på svensk side. Den manglende tilgangen på Sverige medfører at de må fore reinen vinterstid, og er således et stort problem. Sjølve gamle Hattfjelldal reinbeitedistrikt. bruker de overhodet ikke, de sier det allerede er to svenske grupper som ”kolliderer” der – Umbyen og Vaapsten – og de ønsker ikke å bidra til ytterligere problemer (Tom Lifjell). Verken Lappekommisjonen eller Vorren oppgir noen tradisjon på å bruke Hattfjelldal fra verken Ildgruben eller det nordøstlige driftsmønsteret i Røssåga, skjønt Lifjellgruppas forfar Kristian Jonsen Lifjell brukte Kruvhtegenvaerie før han flytta inn i Røssåga. Hva angår bruk av Sverige beskriver allerede Lappekodusillen Ildgruben som et ’svenskvendt’ distrikt, hvor nesten bare svenske statsborgere drev (Lappekommisjonen 1898: 81). Østvendt drift er altså svært tradisjonelt for reindrifta tilknyttta Ildgruben reinbeitedistrikt.

Stijjentjahke-området

Området som strekker seg mellom Røssåga/Toven og Jillen-Njaarke si grense i Aalmedaelie og nordover langs fjellet øst av Fustvatn og Mjåvatn, er i bruk av både Røssåga/Toven Øst og Jillen-Njaarke Øst. Østgruppa i Røssåga/Toven sier at dette medfører sammenblanding og overbruk, så de ber om å få ei beitegransking av området – Røssåga/Toven Øst ivrer i det hele tatt for ei større beitegransking av distriktets reindrifftsarealer. De understreker at Jillen-Njaarkes østre gruppe også har hevd på dette området, i tillegg til dem sjøl.

Sia det ikke er konflikt om hevd her, skulle vi i utgangspunktet ikke gjøre noen gjennomgang av dokumenterte og påståtte bruks-

tradisjoner. Det forholder seg likevel sånn at vi uansett har fått oversikt over tradisjonell bruk her i løpet av utredningsprosessen rundt andre områder, og vi gir derfor ei kort oppsummering: (a) Vorren (1986a: 143) oppgir at området er en del av det absolutte kjernelandet til det gamle sørvestlige flyttemønsteret i Røssåga (”fra Sørfjorden i nord til og med Almdalsfjellet og Tverrberget i nord”); (b) en del av Toven-gruppa hadde sommerbeite tidvis helt øst til Smedsengfjellet, og ei torvgamme øst av Mjåvatnet (Berg: 2000: 172); (c) området ligger innafør de nordlige Brurskanken-flyttemønstrene, men Jillen-Njaarke Øst (som ellers i hovedak følger Brurskankens sørlige flyttemønster) oppgir å ha brukt det sia samdriftstida:

her er jo ikke noen naturlige grenser (...) Der har det vært mer eller mindre kontinuerlig bruk, ikke bare sia 1970-tallet men også før det. Vi benytta Herringbotnet som vår og kalvingsland, og da er det jo naturlig at oksereinen trekker dit. Den blir i området til man henter den (Torstein Appfjell).

Tradisjonen på å bruke området er svært gammel fra Røssåga/Toven Øst, den må sies å være relativt veletablert for Jillen-Njaarke Øst men uten eldre historiske røtter, og Toven-gruppa har også historisk sett nyttegjort seg området.

Helgelandsøyene - Rana

I utgangspunktet var det tiltenkt fra Kosmo si side at Ildgruben skulle få vinterbeitemuligheter både i Sverige og at man skulle etablere et mikrodistrikt på kysten (Tomma reinbeitedistrikt) hvor Ildgruben skulle være ”den vesentlige bruker” (Kosmo 1998: 175). Dette fellesdistriktet kom aldri av tegnebrettet, og forhandlingene med Sverige er uløste. Ildgruben står dermed uten vinterland, og må fore reinen vinterstid.

Hestmannen/Strandtindene mener fortsatt at problemene til Ildgruben kan løses ved sammenslåing med dem – noe som da samtidig kan løse deres problemer med tilgang på sommerland ved at de kan bruke Jånghkerveaerie i Virvassdal-traktene. Ildgrubens næringsutøvere ønsker ikke å bli sammenslått med Hestmannen/Strandtindene. De oppgir som grunn at nordsamisk og sørsamisk reindrift er for ulik, og at det dessuten er uklokt sia reinflokkene deres per i dag er helt adskilte – det er ingen sammenblandingfare,

og de ønsker ikke å skape noen. Ildgruben uttrykker at de hadde foretrukket å ha vært en del av et øst-vest gående reinbeitedistrikt, heller enn å være ”prisgitt reinbeitekonvensjonen”, men da vil orientere seg sørvestover – altså mot Røssåga/Toven.

Det er bare to distrikt i Nordland som er delt som vi er, ellers er det fra grense til kyst. Bare Byrkjæ og vi. Men vi ville helst vært tilknyttet kysten. Sånn som det er nå, så er vi jo prisgitt den reinbeitekonvensjonen.

De mener likevel at ei ’trepartssammenheng’ med sijtene i Røssåga og Toven kanskje vil gi for lite vinterbeite.

I anledning dette tok Ildgruben opp at deres distrikt også tidligere har vært ute på øyene vinterstid. Vi skal derfor her se litt nærmere på hvorvidt sommerbeiter i Indre Ranfjorden er forbundet med vinterbeiter ute ved kysten, tradisjonelt sett.

Tradisjonelle koblinger mellom bruk av Indre Rana og bruk av Helgelandsoyene.

På Lappekommisjonens tid finner man at Ildgruben er sommerbeiteland for svenske reineiere med norsk bygsel, samt noen norske reineiere som hadde sitt vinterbeite i Sverige (Lappekommisjonen 1892: 81). Flyttemønsteret var fullstendig østvendt. Hvordan drifta tilknyttet indre Ranfjorden så ut før svensk drift ekspanderte vestover blir et annet spørsmål, men i 1892 var ikke vinterbeitene i vest ansett som tilknyttet Ildgruben. Vorren (1986a: 133) beskriver også flyttemønsteret fra Ildgruben som uten forbindelse vestover.

Lappekommisjonen (1892: 15-21) bringer likevel informasjon som kan tyde på at det tidligere på 1800-tallet hadde foregått flytting mellom Ildgruben og vestligere områder: en Maria Andersdatter er oppgitt å drive reindriften både i Strandtindene og i Dunderland, samt ha et ”Bygsel i Mo” (Lappekommisjonen 1898: 16). Maria Andersdatter var enke etter Anders Alenius, som godt kan være den samme ”Alenius” som iflg. Vorren (1986a: 16-18) hadde bygsel i dagens Ildgruben – nærmere bestemt ”Rostadfjell, Gæsfjell, s.f. Akersvatn [muligens Gresfjellet sør for Storakersvatnet], omkr. Grundvatn v.f. Kjensvassfjellene”. Dette bygselet tilsvarer i stor grad det under omtalte ’Kjensvatn-området’, som delvis lå i Røssåga før 1999. Det ser altså ut til å ha vært ei driftsmessig kobling mellom bruk av landområder nordvest

i Ranfjorden og sommerbeiter i innlandet øst for den – men dette driftsmønsteret falt bort for over hundreogti år sia. Maria Andersdatter hadde på Lappekommisjonen si tid dyrene sine i flokken til Kristen Nilsen, som vi tidligere har omtalt ble flytta ut av Syv Søstre/Toven til Hestmannen/Strandtindene. Iflg. Vorren (1964: 305) fant hans familie sin østligste sommerdrift sted ved Guhkiesjaevrie og Østre Svartisen – vest i Dunderland reinbeitedistrikt, og overhodet ikke i Ildgruben.³⁶ For hele perioden 1900-1940 beskriver Vorren (1986a: 121) sommerbeitet til Hestmannen/Strandtindene som østover til Guhkiesjaevrie og nordre Glomåga.

Da Bjerka/Plura-reguleringa fikk klarsignal i 1962 begynte Lifjell-familien i Ildgruben å bruke et vestvendt driftsmønster. Anton Lifjell var gift med Ebba Lifjell, datter av Thomas P. Renberg, og de to søkte ut til Nord-Brurskankens gamle vinterland f.o.m. 1965. Iflg. Sten Renberg i Røssåga/Toven Øst ble dette gjort i samarbeid med Nejla Toven i Toven-sijten. Ildgrubens bruk av Syv Søstre begynte etter hvert å sette seg som et mønster, til Lappefogdens misnøye. Trafikken ut til øyene ble på 1970-tallet stor: Toven-sijten gjennoptok si reindrift der, samdriftssijten Brurskanken/Røssåga begynte å dra dit (følgende Nord-Brurskanken sine tradisjoner) og det kom sågar rein fra Susendalen til Syv Søstre - Torbjørn Børgefjell førte sine dyr dit i samarbeid med sin fetter Ole Martin Renberg i Brurskanken (Berg 2000: 355). I 1973 meldte Lappefogden at Syv Søstre var overbelasta og at Ildgruben måtte vike for de distrikter med ”lengst tradisjoner” til å bruke området. Ildgruben fortsatte imidlertid å vinterbeite der til 1978. I 1980 ble det iverksatt tre års fredning i deler av distriktet pga. overbeite (Berg 2000: 356-7). Ildgruben oppgir å sia dette kun ha vært ”sporadisk” på beite ved ”Nesnaøyene - Tomma, Hugla, Handnesøya...”. Ved distriktsreguleringa på 1990-tallet uttrykte de ønske om å få til ei løsning som gav dem mulighet for bruk av Syv Søstre, mens Kosmo foreslo at de skulle få bruke Tomma og øyene rundt. De endte uten tilgang på vinterbeiter i vest overhodet. Hestmannen/Strandtindene ønska å gi Ildgruben tilgang på beiter i vest mot at de fikk tilgang på sommerbeiter i

³⁶ På 1940/50-tallet drev også reineiere av Toven- og Steinfjellslektene i Hestmannen/Strandtindene. Etter krisetida stor bare Trygve Kristensen, barnebarn av Kristen Nilsen, igjen. Han solgte i 1977 ut til familien Gaup fra Finnmark, og i 2000 kom Nils Mathis Anti fra Åarjel-Njaarke inn (Reindriftnytt 1/2008: 18; Jon Petter Gaup & Nils Mattis Anti).

Indre Rana. Ildgruben ønska ikke dette, og har sia da i praksis vært uten vinterland. Hestmannen/Strandtinden på si side, oppgir å ha ikke kritiske, men reelle problemer med sommerland.

Kjensvatn-området

Det dreier seg her om fjellstrekninga mellom Leirskardalen og kommunegrensa Hemnes/Rana – et område som i stor grad overlapper med bygselet til 'Alenius' nevnt i avsnittet om Helgelandsoyene og Rana. Anton og Svein Lifjell bygsla dette området 1947-1953 (Kosmo 1988: 25). Ildgruben fikk tillagt området i 1999, noe de hevder reflekterer Ildgruben/Røssågasijten sine driftstradisjoner. Sten Renberg i Røssåga/Toven Øst hevder heller ikke at deres gruppe har brukt området tradisjonelt, men de mener det ville latt seg gjøre å bruke det til kalvingsland fra deres side av fjellet – og de ønsker å benytte det. Om de ikke får tilgang ønsker de i alle fall kompensasjon for tapet av et stort landområde fra sitt distrikt.

Virvassdal-området

Saltfjellet reinbeitedistrikt melder i brev form om at de i praksis mista mye beiteland etter distriktsreguleringa til helgelandiske reindriftsutøvere. De reagerer på å ha tapt området sørvest for Virvassdalen, sør om E6 til Ildgruben – tross at de under prosessen i brev form gikk med på at dette reindriftslandet kunne overføres til Ildgruben. Dette landet oppgir de å ha brukt til vinterbeite, og Svaipa-Gran brukte det til sommerbeite.

Ildgruben oppgir at de bruker Virvassdal-området.

Det kan ellers bemerkes at Jånghkerveaerie i Virvassdals-området ønskes benytta av Hestmannen/Strandtindene til sommerland, via beitebytte med Ildgruben. Virvassdal-området ligger innafor den delen av Nordland reinbeiteområde som vi skulle utrede historisk bruk av, men vi fikk svar fra Saltfjellet reinbeitedistrikt så seint at det ikke var mulig for oss å sette i gang noen grundig historisk gjennomgang av bruken her.

6.5.3 Salten.

Burfjell-området

Saltfjellet reinbeitedistrikt er misfornøyde med at Hestmannen/Strandtindene har fått tillagt vestlige deler av gamle Dunderland

reinbeitedistrikt. De sier at dette området, altså landet mellom Svartisdalen-Røvassdalen i øst og Glomdalen i vest, var en buffersone mot Hestmannen/Strandtindene, og dessuten vinterbeite for rein som ble ”låst” sørvest for Stoarmmoloabme.

Hestmannen/Strandtinden oppgir i intervju at de har aktivt brukt dette området sia distriktsreguleringene. Burfjell-området ligger innafor det området som vi skal utrede historisk bruk av i tilfelle konflikt, men Saltfjellet reinbeitedistrikt sendte sine krav til oss så seint at det ikke har vært tid til å gjøre noen slik gjennomgang.

Gamle Glommen reinbeitedistrikt

Saltfjellet reinbeitedistrikt oppgir at de har hatt rein i det tidligere Glommen reinbeitedistrikt ”hele tiden lovlig eller ulovlig” fordi det ”finnes ikke noe naturlig grense mellom Saltfjellet og Glommen”. De mener å ha hevd på hele tidligere Glommen reinbeitedistrikt, og at den gamle sørgrensa til Glommen dertil var ei naturlig grense mot Hestmannen/Strandtindene. De mener at grensa heller enn sånn som den ble trukket i 1999, burde ha gått ”fra Svartisen etter isen helt til havet i Holandsfjorden, og ut etter fjorden” – altså følgende de gamle grensene til Glommen reinbeitedistrikt.

Hestmannen/Strandtindene har ikke meldt i intervjuet at de har gjort noen bruk av dette området som Saltfjellet mener å ha hevd på. Glommen ligger utafor det geografiske området hvor vi utreder hevdbaserte krav i denne rapporten.

Mavas

Balvatn melder at de som følge av distriktsgrenseendringene har fått vanskeliggjort tilgangen til Mavas-området, som ”i all tid har vært en del av Balvatn reinbeitedistrikt”, pga. økt svensk press. Utøverne ser altså ut til å anse Mavas-området, som er i Sverige, som formelt en del av Balvatn reinbeitedistrikt i Nordland, og føler at 1999-prosessen endte med å gjøre deres tilgang på Mavas vanskeligere. Det har ikke vært mulig for utredere i samtale med utøvere å få klarlagt hva de antar er årsakssammenhengen mellom distriktsreguleringsprosessen og den forverrede tilgangen på Mavas. Balvatn oppgir også at de som en følge av grense-reguleringene har de fått mer problemer med rovdyr, turisme og industri.

6.5.4 Nordre Nordland

Virak

Skjomen reinbeitedistrikt har ikke levert besvarelse, men under ei oppringing hvor vi etterspurte besvarelsen uttrykte de sterk misnøye med at de mista vestsida av Skievvá under distrikts-grensereguleringene. De mener dette er et verdifult reservebeite vinterstid. De oppgir å ikke ha brukt Virak sia slutten av 1960-tallet, men presiserer at de hadde tenkt å bruke det på slutten av 1990-tallet om de ikke hadde blitt forhindra av uvær. De mener ellers at Ránujávri er den naturlige grensa mellom dem og Frostisen reinbeitedistrikt, ikke Skievvá.

Frostisen oppgir på svarskjemaet at vinterbeitet fortsatt er et kritisk problem for dem, tross at de fikk tilført Virak ved forrige korsvei. Dette har å gjøre med at de har brukt Virak sia 1970-tallet, så dét å få tillagt området formelt gav dem ikke som sådan noen særskilt gevinst. Frostisen fikk også tillagt deler av gamle Hellemo, men dette er et område som er i bruk fra svensk side og som de sier at de sjøl ikke kan bruke pga. terrengmessige forhold.

7 Oppsummering

I dette kapitlet oppsummerer vi arbeidet vårt ved å fokusere på de to hovedspørsmålene for evalueringa; medvirkning i prosessene og måloppnåelse i forhold til områdebruk, fordeling av beiter internt, organisering og planlegging, interne samarbeidsrelasjoner og virkning på investeringer og drift.

7.1 Medvirkning

Vår beskrivelse av grensereguleringsprosessene fokuserer på medvirkning, da i betydninga medvirkning fra reindriftnæringa. Vi har vært opptatt av i hvilken grad utøverne ble inviterte til medvirkning, hvordan forvaltninga la opp til dette og hvordan prosessene ble gjennomført.

7.1.1 Enkeltdistrikter sine vurderinger

- Utøverne i Byrkjje, Tjåhkere og Ildgruben oppgir å være fornøyde med prosessen – de mener at den var ryddig, at de hadde muligheter til å gi innspill, og at de ble hørt på sentrale punkter. Disse utøverne opplevde også at både utreder sitt forslag og det endelige resultatet gikk i den retning de ønska.
- Kappfjellgruppa (tidl. Bindal/Kappfjell, nå Voengel-Njaarke) og Eira Fallås-gruppa (tidl. Brønnøy/Kvitfjell, nå i Jillen-Njaarke) er de som viser sterkest og klarest misnøye med prosessene. Mange i disse gruppene opplevde ikke sine medvirkningsmuligheter som reelle. Disse gruppene har til felles at deres ønsker i 1999 ikke ble innfridd – Kappfjellgruppa ønska visse trekk ved 1991-reguleringene omgjort, mens Eira Fallås-gruppa ikke ønska å inngå i stor-distrikt sammen med utøverne i Brurskanken reinbeitedistrikt. I 1991 mener Kappfjellgruppa også at de ikke ble tatt hensyn til, skjønt det da må poengteres at de

ikke bare fikk begrensa sine landområder i øst, men også fikk tillagt til sitt distrikt store områder fra Nord-Trøndelag reinbeiteområde.

- Andre utøvere, især på Helgeland, er også misfornøyde med i hvilken grad næringa fikk påvirkningskraft i prosessen. Flere opplever det som frustrerende at de lagde egne forslag, men at disse ikke ble tatt til følge. Det er her spesielt snakk om 'Fempartsforslaget' underskrevet av de daværende distriktene Brurskanken, Hestmannen/Strandtindene, Røssåga, Toven og Voengelh-Njaarke. Forslaget innebar en inndeling av Helgeland i øst-vestgående distrikter. Fempartsforslaget har i følge dokumentene blitt diskutert og tatt stilling til, men det var ikke mange punkter fra det (hvor det avvek fra Kosmo si innstilling) som ble reflektert i vedtaket. Forslaget ble med andre ord diskutert, men ikke tatt til følge.
- Duokta uttrykker at de hadde god mulighet til deltagelse og følte at de hadde innflytelse. De oppfatter videre at også andre reindriftsutøvere hadde innvirkning på resultatet.
- Saltfjellet og Stájggo-Habmer si Labba-gruppe er de utøverne i Salten og Nordre Nordland som uttrykker sterkest misnøye med prosessen. Saltfjellgruppa mener at det var for lite informasjon til utøverne om prosessen, og at Områdestyret hadde for mye makt. Stájggo-Hábmer mener å ikke ha fått deltatt så mye som de ønska, og sier næringa kom for seint inn i prosessen. Det har ikke lyktes oss å komme i direkte kontakt med representanter fra Eira-siidaen, men skjemaet skal være utfyllt i samstemthet mellom de to siidaene.
- Balvatn og Frostisen er mindre misfornøyde med sin rolle i prosessen enn Saltfjellgruppa og Labba-gruppa. Balvatn uttrykker misnøye med resultatet, men oppgir å ha deltatt og å ha hatt innflytelse. De oppgir også at de anser reindriftsaktører fra andre distrikt som å ha hatt innflytelse i prosessen, i tillegg til forvaltninga. Balvatn mener imidlertid at prosessen var prega av for lite åpenhet. Vi tolker denne merknaden som å reflektere den generelle følelsen blant mange utøvere av at deres rolle har vært å sende informasjon og meninger 'oppover i systemet' (via intervjuer og dokumentutveksling) for så å avvente en avgjørelse – i

motsetning til en mer genuint toveis prosess. Frostisen oppgir å både ha deltatt og ha blitt hørt – men ikke vunnet fram likevel.

- Skjomen leverte ikke svar på spørreundersøkelsen, men det framgikk av telefonsamtale at de har hatt et møte med A. J. Kosmo og Harald Rundhaug hvor de har fått uttrykt sitt sentrale synspunkt om at de ikke ville miste Virak (noe de gjorde likevel). Det framgår av dokumentene at de har levert innspill til høringa.

7.1.2 Hvem ble hørt – og hva er det å bli hørt?

Det er mange utøvere som oppgir at de ikke ble 'hørt' i prosessen. Til dette er vi nødt til å kommentere at ikke alle utøvere *kunne* bli 'hørt' – hvis man med 'å bli hørt' mener at deres innspill skulle gjøres til basis for vedtak. En del av innspillene fra utøverne stod nemlig klart i motsetning til hverandre: det som ei utøvergruppe ønska kunne være rakt det motsatte av hva ei anna gruppe ønska. I mange tilfeller ville den eneste måten begge parter kunne ha få sine ønsker oppfylt på, vært at partene sjøl kom sammen og ble enige om ei løsning som gjorde begge parter i noen grad til lags - at de nådde et kompromiss. Noen næringsutøvere har spilt inn at man i stedet for den prosessen som var - hvor forvaltninga tok en avgjørelse og næringa bare kunne kanalisere sin aktivitet mot å gi innspill 'oppover' til myndighetene – kunne man ha forhandla utøver mot utøver. I en slik prosess kan man se for seg at forvaltninga kunne ha agert som tilrettelegger for næringa; organisert forhandlingsmøter og inntatt rollen som megler.

Spillet som oppstod rundt grensereguleringene var ikke prega av konstruktive forhandlinger mellom de partene som stod lengst fra hverandre. I stedet virker det på oss som utredere som om utøverne i de leirene som var mest uenige har oppfatta situasjonen som at man nå var i et 'nullsumspill' der noen til slutt skulle 'vinne' og andre 'tape' - ved at avgjørelser ble tatt av forvaltninga. Prosessen kan sies å ha lagt opp til dette, med fokus på at avgjørelsen til slutt skulle tas ovenfra, og ved å vektlegge at en forvaltningsutsendt utreder samla inn informasjon og brakte den videre oppover. Et alternativ ville vært å organisere meglingsmøter mellom de som lå i konflikt, der folk skulle få komme til enighet. Det lå da i kortene at noen kom til å ende opp med å ikke føle seg

'hørt'. Resultatet har altså mer å gjøre med hva slags prosess man valgte å kjøre, enn hvordan prosessen ble kjørt.

Vi må imidlertid presisere at i alle fall en av reindriftsgruppene i utredningsområdet signaliserte sterkt at næringa sjøl ikke kan overlates til å ta denne typen avgjørelser, da det kan føre til at 'de små' aktørene blir overkjørt.

7.1.3 Påvirkningsmuligheter

Hva angår måten prosessen ble kjørt på har vi i løpet av denne evalueringa forsøkt å kartlegge hvorvidt alle utøverne hadde reelle påvirkningsmuligheter, og muligheter til å legge fram sine syn. Dokumentgjennomgangen vår viser at forvaltninga har lagt ned omfattende arbeid med å innhente opplysninger fra reindriftsutøverne, og det foreligger solide redegjørelser for utøverne sine holdninger og argumentasjoner både i 1988 og 1998. Disse redegjørelsene stemmer stort sett overens med hva utøverne sier i dag. Deres interesser har altså blitt kommunisert oppover via utredningene. Flere utøvere leverte dertil egne distriktsreguleringsforslag, som i følge dokumentene ble debattert og tatt aktivt stilling til av avgjørende myndigheter.

Det er likevel påfallende stor forskjell mellom det bildet man får av å lese dokumentene og det inntrykket man får når man spør utøverne selv i hvilken grad de har hatt reelle påvirkningsmuligheter. Flere gir inntrykk av at de fikk komme inn i prosessen alt for seint, på et tidspunkt hvor mye allerede var bestemt, og mange opplever det ikke som at deres innspill i prosessen ble tatt alvorlig. Det er unektelig et tankekors at det ikke er mange utøvere som sitter igjen med en følelse av å ha hatt virkelig innflytelse. Forvaltninga og utreder har altså i sum gjort en grundig jobb når det kommer til å samle inn synspunkter fra grupper i næringa, men en mindre god jobb når det kommer til å sikre at utøverne følte de var viktige deltagere i utforminga av grensereguleringene. Flere utøvere omtaler prosessene på en måte som kommuniserer at de hadde en følelse av å komme inn 'halvveis inn i filmen', og at andre interesser i stor grad avgjorde resultatet.

En måte forvaltninga kanskje kunne ha unngått dette på var om man hadde fokusert mer på å organisere meglingsmøter mellom utøvere som lå i konflikt, søkt å hjelpe dem til å finne kompromisser. Hvis målet er å sikre at utøverne føler de hadde

makt over egen næring – og ikke avmakt – bør 'arbitreringer' ovenfra kun tas i tilfeller der det er etablert via utprøving at partene ikke selv klarer å nå et kompromiss eller ei samarbeidsordning.³⁷

7.1.4 Næringa sine interesser og andre sine interesser

Et omkved fra mange utøvere, faktisk også noen av de som opplevde å vinne fram, er at de oppfatter begge grensereguleringsprosesser som i sterk grad farga av én person – utreder Ansgar J. Kosmo. Det er også en sterk tendens blant noen utøvere til å forklare dagens distriktsgrenser ut fra sine oppfatninger om private holdninger hos utrederen. Flere av utøverene oppfatter det også som problematisk at det var samme person som stod ansvarlig for forslaget i 1991 og 1999, og at dette forhindra ei revurdering av endringene fra 1991 med 'blanke ark'. Vi ønsker ikke å kommentere diverse anklager retta mot Kosmo som privatperson. Han vil heller ikke bli intervjuet i anledning denne utredninga, og avstår slik fra muligheten til å imøtegå kritikken.

Vi må i alle tilfelle presisere at Kosmo ser ut til å ha hatt et reflektert forhold til sin egen habilitet i ulike spørsmål. Vi er kjent med at han ved flere anledninger har tatt opp hvorvidt han kunne anses som inhabil. I det ene tilfellet (Ylvingen) falt valget på at han ikke skulle utrede denne øya. I det andre tilfellet (områdegrensa, forholdet mellom Voengelh-Njaarke og Tjæhkere) ble hans eventuelle inhabilitet ansett som uvedkommende, da områdegrensa ikke skulle revurderes. Her virker det imidlertid som om det har vært kommunisert særdeles dårlig til reindrifutøverne i Nordland at det ikke var 'på menyen' å endre områdegrensa i 1999 – flere utøvere har endt opp med det inntrykket at det var Kosmo sitt involvement som gjorde at dette ikke ble gjort, mens det for oss som utredere heller virker som om det fra forvaltninga si side rett og slett ikke var lagt opp til at noen revurdering av 1991-grensene skulle skje på tampen av 1990-tallet. Det er et faktum at Kosmo faktisk var den som foreslo grenseendringa mellom Byrkije og Voengelh-Njaarke i 1991, og at det derfor kan anses som uryddig

³⁷ Her må man såklart gjøre et unntak for tilfeller der noen av utøverne hevder tradisjonell bruk. Om det blir dokumentert at utøverne har brukt et område tradisjonelt, har de juridisk sett rett til å ikke bli avstengt fra det, og forvaltninga må da selvfølgelig gjøre vedtak som samsvarer med denne retten.

at han (alene) ble satt til å vurdere også denne grensa fram mot distriktsgrenseendringene i 1999.

A. J. Kosmo har gjort et solid arbeid med å samle inn informasjon og kartlegge næringsutøverne sine interesser. Hans to forslagsdokumenter er omfattende arbeidsstykker som drøfter materialet grundig og vurderer flere løpsninger. Vi oppfatter det som at han argumenterer godt for sine forslag – men at han sett med nåtidens øyne og den rettsoppfatning vi har nå, har tatt for lite hensyn til tradisjonell bruk av reindriftsland.

Viktigere i forhold til prosessen er at Ansgar J. Kosmo rent faktisk ikke ser ut til å ha hatt den grad av makt i prosessen som noen utøvere tilskriver ham – dokumentene viser at andre personer og instanser i forvaltninga også har vært involvert – især i prosessen fram mot endringene i 1999. Reindriftsagronom Harald Rundhaug deltok for eksempel aktivt i informasjonsinnsamlinga, og var med på de fleste intervjuer. Rundhaug oppgir i intervju at når han og Reindriftsforvaltninga i Nordland ikke var aktivt med på å utforme forslaget til ny distriktsinndeling, så var dette for å unngå at de skulle bli inhabile når det gjaldt å skrive innstillinga seinere i prosessen. Reindriftsforvaltninga i Nordland var altså aktiv i informasjonsinnhentingfasen og etter at forslaget ble ferdigstilt, men av habilitetstgrunner har de vurdert det sånn at de ikke kunne delta i å utforme selve forslaget. Ennvidere ser vi også at i slutfasen av prosessen har alternative grensereguleringsforslag fra bl.a. Områdestyret og grupper blant næringsutøverne selv blitt vurdert av Reindriftsstyret før avgjørelse ble tatt.

Inntrykket noen i næringa sitter med, at grensereguleringene ved begge korsveier i stor grad var 'Kosmo sitt prosjekt', er altså så vidt vi kan se ganske feilaktig. Det framstår likevel som helt klart at hvis ett individ skal sies å ha hatt en spesielt sentral posisjon i begge prosessene, så var det Ansgar J. Kosmo: utredningene som han førte i penna - med den informasjon som ble viderebragt der, de vurderinger han gjorde, de forslag han fremma – la grunnlaget for den videre prosessen. For oss framstår det som uheldig at utredningene og i etterkant vedtakene har blitt så sterkt knytta til én person sine vurderinger. Dette skal ikke oppfattes som en kritikk av Kosmo fra vår side, men av forvaltninga som - tross alt – faktisk har latt en person fått for mye å si. Vi forstår at det var vanskelig å finne noen med samme kompetansenivå som Kosmo,

men det har likevel svekka grensene sin legitimitet i næringa når prosessene (og dermed i ettertid resultatene) ble assosiert med én person i forvaltninga i en slik grad. Forvaltninga kunne unngått dette ved å involvere andre personer mer i utredningsprosessen, kommunisere bedre ut til utøverne hvordan prosessen foregikk - og ikke minst involvere utøverne selv tettere og mer systematisk i prosessen, sånn at næringa fikk se prosessen fra 'innsida' og fikk en følelse av reell innflytelse.

Det må også nok en gang understrekes at det tydeligvis ikke har blitt klarlagt godt nok fra forvaltninga si side hva som egentlig skulle utredes i 1999 – noen er overbeviste om at det ved denne korsveien var mulig å få endra grensene fra 1991, noe vi ikke kan se at det reelt sett var.

I tillegg oppgir flere utøvere å ha hatt inntrykk av at det i noen grad var 'avgjort på forhånd' hvordan grensene skulle bli – da spesielt i forhold til grensetraktene mot Sverige på Helgeland, og framtidig tilgang på svenske vinterbeitemulighetene. Slik disse utøverene ser det, var de nært forestående forhandlingene om reinbeitekonvensjon med Sverige utslagsgivende for at Hattfjelldal reinbeitedistrikt – og de svenske beitemulighetene øst av Helgeland - ble delt mellom to distrikter. At situasjonen oppfattes som at næringa sin involvering i prosessen var 'sandpåstrøing' i forhold til grunnleggende avgjørelser tatt på et tidligere stadium og i andre fora, er med på å ytterligere svekke utøverne sin følelse av medvirkning, og grensene sin legitimitet i næringa.

Vi sitter ikke inne med svarene på hvordan man kunne ha involvert utøvergruppene mer i utforming og avgjørelse av grensene for deres egen reindrift. Dette er ingen enkel oppgave, spesielt sia ulike grupper av næringsutøvere ofte vil ligge i konflikt om slike spørsmål - men det står for oss som åpenbart at det i de aktuelle prosessene ikke ble gjort i tilstrekkelig grad.

7.1.5 Prosess og intern konflikt

Flere utøvere har gitt uttrykk for at de opplevde prosessen som opprivende, fordi utøvere i ulike grupper gikk inn i 'kamp' mot hverandre om å overbevise forvaltninga om sitt syn. Særlig gjelder dette Helgeland, der noen mener at opplevelsen har prega reindriftsmiljøet negativt. Det er ulikt syn på tidsaspektet i det hele: mange mener prosessen tok altfor lang tid, mens andre mener at

prosessen kanskje likevel måtte være så langtrukken som den var for å bli rettferdig.

I forhold til dette er det vanskelig å tenke seg at at man kunne kjørt noen som helst form for prosess rundt distriktsreguleringer som ikke medførte at konflikter manifesterte seg. Det er mulig at det hadde gjort den politiske kampen mindre hard om man på forhånd hadde forsøkt 'meglingsløsninger i de mest kritiske konfliktene, heller enn å gå rett til å samle inn informasjon med sikte på å ta en avgjørelse ovenfra. Ikke alle utøvere mener den siste typen prosess nødvendigvis ville vært en god modell, men de fleste i dag etterlyser at det burde vært mer, og ikke minst tidligere, involvering av næringa i prosessen.

7.1.6 Evalueringa som uteble

Til slutt vil vi bemerke at mange utøvere uttrykte sterk misnøye med at evalueringa som var vedtatt skulle komme etter tre år, først kommer mer enn et tiår seinere. Noen utøvere har oppfatta situasjonen etter grensereguleringene som uavklart fordi ei evaluering var 'like om hjørnet', og at de derfor har levd i en uklar situasjon som har gjort langsiktige vurderinger og investeringer vanskelig. At evalueringa uteble har også blitt oppfatta av noen som en manglende mulighet til å gi innspill til forvaltninga om problemer i kjølvannet av grensereguleringene, og gitt en følelse av maktesløshet. Et mindretall har gitt uttrykk for at de ikke har avventa evalueringa, og noen er dertil bekymra over at evalueringa nå kommer, da de mener det fører til mer uro i næringa sia andre kan føle at evalueringa varsler 'omkamp' om grenser og beitemuligheter.

I resten av dette kapitlet vil vi oppsummere konsekvenser av grensereguleringene, og måloppnåelse sett i forhold til visse forhåndsdefinerte kriterier.

7.2 Sammenslåtte distrikter og deres funksjonsevne

I denne seksjonen vil vi se på på problemer i distrikter som ble sammenslått i 1991 eller 1999 på en slik måte at flere sifter/südaer ble nødt til å dele distrikt. Åarjel-Njaarke og Tjåehkere er her ikke

tatt med, siden disse 'fler-sijtedistriktene' i realiteten allerede fungerte som administrativt enhetlige distrikter før sammenslåinga.

7.2.1 Søndre Helgeland/Søndre områdegrense

Jillen-Njaarke

De største samarbeidsproblemene i hele utredningsområdet har vært å finne i Jillen-Njaarke. Her var situasjonen at den ene parten (Eira Fallås-gruppa) ikke hadde noe ønske om å bli sammenslått, mens den andre (utøverne i Brurskanken) hadde det. Forholdet mellom disse utøvergruppene var i utgangspunktet svært anstrengt.

Det ble bestemt at før Brurskanken/Brønnøy/Kvitfjell kunne sammenslås skulle det etableres beitesoner med faste beitetider. Dette ble gjort, men på en måte som Eira Fallås-gruppa ikke var fornøyd med. I det videre var forholdene innad i distriktet prega av manglende koordinering.

Da Jillen-Njaarke Øst endte opp med én driftsenhet mer enn Eira Fallås-gruppa havna deres sijte nå i konstant minoritet ovenfor Jillen-Njaarke Øst. Dette fjerna insentiver de måtte ha hatt til å delta på fellesmøter og styrevirksomhet.

Konsekvensen av det Eira Fallås-gruppa refererer til som "tvangssammenslåinga" er at de nå avslutter sin reindrift i Jillen-Njaarke. Det foreligger også andre årsaker, men dette regnes som en utslagsgivende grunn.

Eira Fallås-gruppa mener forvaltningsmyndighetene nå må gå aktivt inn og bestemme hva som skal skje med landområdene i tidligere Brønnøy/Kvitfjell. Utrederne bemerker at vi i denne evalueringa har foretatt en gjennomgang av hvilke eksisterende reindriftsgrupper som kan sees på som hevdingnehavere i Kvitfjell, delvis også i Brønnøy.

7.2.2 Nordre Helgeland

Røssåga/Toven

Samarbeidet mellom sijtene i Røssåga/Toven har også gått dårlig, noe som er mer overraskende enn i tilfellet over sia begge gruppene i utgangspunktet ønska sammenslåing.

Et hovedelement i konflikten ser ut til å være at den ene parten (Toven-sijten) ønsker bindende planlegging av utnyttelsen av beiteland, mens den andre mener dette vil redusere nødvendig fleksibilitet i deres reindrift (Røssåga/Toven Øst). Toven-sijten oppfatter dagens situasjon som problematisk, da mangel på samkjøring skaper negative konsekvenser for utnyttelse av beitearealene. De etterlyser ei mer aktiv holdning fra myndighetene til saken.

7.2.3 Nordre Nordland

Stájggo-Hábmer

Iflg. skjemaesvarelse fra distriktet og telefonsamtaler med representant for Labba-gruppa er situasjonen siidaene i mellom grei. Vi har imidlertid ikke hatt direkte kontakt med representanter fra Eira-gruppa.

Frostisen

Iflg. hovedgruppa i Frostisen er det ingen problemer mellom dem og den sørvestlige utøveren i distriktet som kom til dem pga. avgjørelsen om Ulli – de driver helt separat. Vi har ikke fått tak i distriktet sin sørvestlige utøver.

7.3 Økonomi og infrastruktur

Vi har spurt utøverne om, og i så tilfelle hvordan, grensereguleringene har påvirket økonomi og infrastruktur for næringa i deres gruppe. Vi har fått få svar, med lavt detaljnivå - utøverne har ofte ansett andre saker som mer presserende å få adressert når grensetrekkinga skulle evalueres. Følgende distrikter nevner særskilte problemer med økonomisk situasjon og infrastruktur som de mener utgår fra grensereguleringene i 1991 og/eller 1999.

7.3.1 Voengelh-Njaarke

Grensereguleringene har medvirka til å skape en intern konflikt som delvis lammer distriktet i forhold til oppgradering og vedlikehold. Distriktet mener også å ha behov for å sette opp hytte i et område ved Kalvvatnene som nå ligger i Åarjel-Njaarke.

7.3.2 Jillen-Njaarke

Distriktssammenslåinga satte to grupper i samme distrikt som ikke makta å samarbeide, med det resultat at distriktsplan og bruksregler var vanskelige å få lagd, noe som igjen førte til at offentlig støtte uteble. Det står dårlig til med infrastrukturen i Jillen-Njaarke nå.

7.3.3 Røssåga/Toven

Toven-sijten oppgir at det har vært vanskelig å investere langsiktig fordi man først har levd i en usikkerhetssituasjon grunna reguleringsprosessen, og deretter har støtt på samarbeidsvansker med den andre sijten i distriktet. Samarbeidsproblemene har også her ført at man ikke har fått distriktsplan, og dermed fått vanskeligheter med å få tilskudd.

7.3.4 Ildgruben

Utreder sitt originalforslag ga Ildgruben en 'krisemulighet' til vinterbeite på kysten av Helgeland, men distriktsgrense-reguleringene satsa på at Ildgruben skulle basere seg på svenske vinterbeiter. Reinbeitekonvensjonen har imidlertid ikke kommet i orden, og Ildgruben må derfor tilleggsfore. De får støtte til dette, men må også bruke egenkapital.

7.3.5 Hestmannen/Strandtindene

Utøverne poengterer at man kunne hatt et felles EU-godkjent distriktsslakteri om man hadde blitt sammenslått med Ildgruben. De beklager at så ikke skjedde.

7.3.6 Balvatn

Det trengs nye investeringer hva angår både hytter, gjerder og slakteanlegg. Situasjonen har blitt verre etter 1999. Distriktet har ikke oppgitt hvorvidt dette har å gjøre med grenseendringene i 1999, men for Balvatn sin del var disse endringene så minimale at det virker usannsynlig.

7.4 Uenigheter om reindriftsland

I dette avsnittet tar vi for oss uenigheter om reindriftsland mellom grupper som er basert i ulike distrikter. En grundig gjennomgang av brukshistoria i hvert av konfliktområdene er å finne tidligere i denne evalueringa.

7.4.1 Søndre Helgeland/Søndre områdegrense

Voengelh-Njaarke sin bruk av Vestlige Børgfjellet

Voengelh-Njaarke (Kappfjellgruppa, Bindal-Kappfjelldrifta) mener å ha mista tilgang på et område vi her har kalt Vestre Børgfjellet via reguleringene i 1991.

Bindal-Kappfjelldrifta har et historisk kjerneland som strekker seg ut til Vikna og Kolbotn i vest, og som i øst går til Feelpehtvuemie-området. I tidligere tider har man også brukt områder langt inne i Sverige vinterstid. Man kjenner også til ei beretning fra første halvdel av 1800-tallet hvor det hevdes at Bindals-Kappfjelldrifta utnytta nordlige deler av Vestre Børgfjellet. Hva angår Vestre Børgfjellet sør for Slaateretjahke har vi ikke funnet noen beretninger om at folk som drev i Bindal-Kappfjellmønsteret gjorde bruk av disse traktene før 1910. De begynte like etter 1910 å gjøre bruk av dette området, i god tro.

Kappfjellfamilien nedstammer fra Stinnerbom-familien, og mange i Kappfjellgruppa uttrykker derfor at denne familien sine reindriftsmønstre har gitt dem rettigheter i Vestre Børgfjellet. Det er på det rene at folk i Stinnerbom-familien har benytta seg av Vestre Børgfjellet. Det virker imidlertid som om de eldre Stinnerbom'ene drev ei østvendt reindrift med vinterbeiter i Sverige, som liker mer på dagens Susendalsdrift (reindriften som er 'hjemmehørende' i Byrkije reinbeitedistrikt) enn den likner Bindal-Kappfjelldrifta. Bindal-Kappfjelldrifta dro i eldre tider også med rein inn i Sverige på vinterbeiter tidvis, men det vites ikke i hvilken grad de brukte Børgfjell på sin ferd. Det finnes for så vidt beretninger om at denne reindriftsgruppa på Njaarke-Neila si tid lå i konflikt med svenske utøvere i Slaateretjahke-området nord i Vestre Børgfjellet.

Hva angår reindriften til Jonas O. Stinnerbom var denne så ekspansiv at det er vanskelig å kategorisere den som helt og

holdent tilhørende noe tradisjonelt driftsmønster. Vi kan likevel konkludere med at dette i all hovedsak ser ut til å dreie seg om et Øster-Namdalsk driftsmønster, altså at det involverte bruk av Østre Namdal m/ Børgefjellet sommerstid, og alternering mellom Sverige og vestligere trakter i Nord-Trøndelag vinterstid. I tillegg hadde Jonas O. Stinnerbom bruk av områder langt vestover i det seinere Kappfjell reinbeitedistrikt, og sannsynligvis noen bruk av det seinere Hattfjelldal reinbeitedistrikt – noe som ikke inngår i Øster-Namdalsdrifta sine tradisjoner. I alle tilfelle virker Stinnerbom-familien si reindrift ikke å være tilknyttet det Bindalsk-Kappfjellske driftsmønsteret, og det er derfor vanskelig å konkludere med at Stinnerbom-familien sin driftshistorikk gir Kappfjellgruppa rettigheter i Børgefjellet. Deres slektskap til Stinnerbom'ene forklarer følelsene deres av å ha hevd i dette området, og det er også i familiens muntlige tradisjon at Nils Johan Nilsen Kappfjell tidlig på 1900-tallet ble lovd bruk av det gamle 'Smalfjell-bygslet' fra folk i Stinnerbom-familien som slutta å bruke det da de flytta fra Østre Namdal. I alle tilfelle er det slektskap med de gamle Stinnerbom'ene også i dagens Øster-Namdalsgrupper. Begge grupper har altså familietradisjonsmessige årsaker til å ønske å bruke Vestre Børgefjellet. Susendalsdrifta har også tradisjonelt brukt Vestre Børgefjellet. Vi presiserer at verken Byrkjje eller Tjåehkere sine tradisjoner i Børgefjellet har blitt trukket i tvil av noen.

Kappfjellgruppa har imidlertid ei historie på bruk av Vestre Børgefjellet som skriver seg fra Nils Johan Nilsen Kappfjell sin inntreden i området på begynnelsen av 1900-tallet. I følge Vorren har de delene av Børgefjellet som ligger nærmest Kappfjell reinbeitedistrikt mellom Sijdurrie og Smeelehjaevrie vært brukt til sommerbeite av Kappfjellgruppa i perioden 1900-1940. Det er litt uenighet om i hvilken grad Nils Johan N. Kappfjell gjorde aktiv bruk av Vestre Børgefjellet, men det er dokumentert at han faktisk hadde rein der oppe i første halvdel av 1900-tallet - men at denne bruken ikke var særlig godt likt av andre utøvere på fjellet. Problemer med svensk reindrift gjorde at Kappfjellgruppa i noen grad holdt seg mer ute av fjellet enn de egentlig ønska, men etter at svenskreinen ble sperra bedre ute fra 1970-tallet av har de hatt en ambisjon om å bruke området mer aktivt enn de tidligere følte å ha hatt anledning til.

Den 'vestre utkanten' av Børgefjellet har vært utnytta fram til nær tid av Kappfjellgruppa, ifølge brukerne helt fram til 2000 tross at grensene ble endra i 1991. Dette har sammenheng med at reinen i følge dem trekker naturlig opp i vestlige deler av Børgefjellet fra Feelphtvuemie. Det oppgis som svært problematisk å ikke ha aksept for at reinen trekker på denne måten, fordi det da lar seg vanskelig gjøre å bruke Feelphtvuemie. For ordens skyld bemerker vi at området vest av Feelphtvuemie-vassdraget er det ikke noen som helst tvil om at Bindal-Kappfjelldrifta har hevdsmessig rett til å bruke.

Man kan oppsummere med at Kappfjellgruppa etablerte sin drift i Vestre Børgefjellet i første halvdel av 1900-tallet, men den har stort sett foregått i den vestlige utkanten og alltid vært omstridt. Det ble i første halvdel av 1900-tallet drevet aktivt der oppe fra Kappfjellgruppa si side, men seinere har det vært variasjoner i hvilken grad man har prøvd å gjøre aktiv bruk av fjellet, eller hvorvidt reinen kun har trukket opp dit fra Feelphtvuemie. I sum synes det basert på deres bruk av de vestligste delene av Børgefjellet på 1900-tallet ikke å være helt legitimt å fullstendig nekte Voengelh-Njaarke sine utøvere adgang til Børgefjellet – noe man gjorde ved distriktsgrensereguleringene i 1991.

Kappfjellgruppa må anses som å ha etablert en tradisjon på i alle fall å ha rein gående i 'utkanten' av Vestre Børgefjellet i visse perioder. Om det dessuten virkelig er umulig for dem å bruke det tradisjonelle området vest for Feelphtvuemie-vassdraget uten at reinen trekker over i Vestre Børgefjellet, styrker det også deres sak - men i det siste spørsmålet trengs det en mer reindriftsfaglig vurdering.

Kappfjellgruppa sine rettigheter i Børgefjellet må veies opp mot at Byrkije (Susendalsdrifta) og Tjæhkere-sijtene (Øster-Namdalsdrifta) også har klare rettigheter i mye større deler av Børgefjellet. Det ville vært illegitimt å realisere Voengelh-Njaarke sine rettigheter på måter som gjør det umulig for Tjæhkere og Byrkije sine sijter å utnytte sine hevdvundne områder i fjellet. Grenseflytting virker altså som en noe radikal måte å prøve løse Voengelh-Njaarke sine krav om tilgang på Vestre Børgefjellet – enhver grenseforskyving østover vil medføre at reinen kan trekke enda lengre inn i Børgefjellet, og i langt større antall, med negative konsekvenser for de andre sijtene. Slik vi har forstått det medfører mangelen på naturlige grenser i Børgefjellet at om man har rett til å

sende sin rein inn der på sommerbeite, må man i praksis inngå i et djuptgående samarbeid i retning av sesongmessig samdrift, fordi flokkene blander seg. Det er allerede tre sijter på Børgfjellet, og situasjonen er altså ganske komplisert allerede.

Minoriteten i Voengelh-Njaarke sin interne konflikt har foreslått en anna måte å realisere Kappfjellgruppa sine rettigheter i øst på, enn å flytte tilbake grensene: tidsbestemt tilgang i Vestlige Børgfjellet om høsten for Voengelh-Njaarke – altså i praksis at man etablerer ei beitesone i Vestre Børgfjellet, og beitetider som tillater Voengelh-Njaarke å utnytte området i en bestemt periode. Dette, samt å 'omdirigere' av noe av kappfjellreinen til andre sommerbeiter, mener minoriteten ville være en mer skånsom måte å lette trykket fra Voengelh-Njaarke på.

Freavna-området og Kalvvatnene

Vorren slår fast at Kappfjellgruppa tradisjonelt har brukt det nordvestre området av Freavna-traktene ikke bare på høsten, men også på vårflytting og til kalving - samt at nordøstre del av 'Fraunan' har vært brukt til sommerland av ei mindre gruppe i Bindal-Kappfjelldrifta. Vårflytting gjennom området har foregått uavbrutt gjennom 1900-tallet, og gruppa oppgir at øvre deler av selve dalen Freavna også i dag er kalvingsområde. Det oppgis ingen tradisjon på sommerbruk av området i andre halvdel av 1900-tallet, og dagens bruk av Freavna-traktene sommerstid oppfattes som ei utvikling av nødvendighet - på grunn av vanskeligheter med å ha rein øst i Voengelh-Njaarke (se over) - heller ei utvikling basert på eget ønske. Voengelh-Njaarke har altså historisk hevd på både høstlig og vårlig tilstedeværelse i deler av området 'Fraunan', noe beitetidene som ble innført i 1991 ikke tar hensyn til i tilstrekkelig grad.

Åarjel-Njaarke sin rett til drift i Freavna-traktene er ikke bestridt av noen parter, og er veldokumentert. For Tovengruppa (tidligere Vesterfjellgruppa) si reindriften rundt midten av 1900-tallet er Freavna-dalen og området rundt Gaelpientjonneh³⁸ beskrevet som "et kjerneområde" for deres reindriften (Kosmo 1988: 53). Utredninga må altså ikke misoppfattes som at Voengelh-Njaarke har *større* rett på dette området enn Toven-gruppa. Ei grenseflytting

³⁸ Mellom Frøyningdal og Øvre Kalvvatn, på norsk kalt 'Nilsinetjern' etter Nilsine Vesterfjell i Tovengruppa.

virker dermed å være ei litt radikal løsning på problemet, men basert på historisk rett er det vanskelig å nekte Kappfjellgruppa endrede beitetider.

Jåma/Anti-gruppa melder ellers at Toven-gruppa har hevd på området fra Gaelmiejaevrie sitt sørpunkt til Briennedurrie. Toven-sjiten uttrykker ikke noe ønske om å få dette området overført, deres hovedinnspill er at grensene mot Voengelh-Njaarke må være som de er i dag.

Jåma/Anti-gruppa har også vist til at man i si tid fikk tilbudt grensegjerde ved 'Fraunan' for å hindre uregelmessig drift nordfra. De ønsker dette gjort nå, sia Kappfjellgruppa sin uregelmessige drift sommerstid – ikke bare i Freavna-traktene, men langt ned mot Nesan - forverrer forholdet mellom dem og Tovengruppa i en slags 'dominoeffekt' som begynner i Børgefjellet og slutter i Åarjel-Njaarke.

Gamle Kolbotn reinbeitedistrikt

Kappfjellgruppa mener at Åarjel-Njaarke sine bruksregler må reflektere at deres gruppe må innom sørsida av Diedtjie på vei vestover mot vinterbeitene.

Voengelh-Njaarke klager videre på at Jåma/Anti-gruppa sin rein trekker nord for Diedtjie. Jåma/Anti-gruppa sjøl sier at deres rein bare går nord i retning Diedtjienjaevrie og dermed ikke ut av distriktet.

Jåma/Anti-gruppa mener at gamle Kolbotn reinbeitedistrikt i 1991 heller burde ha forblitt et eget distrikt med egen reindrift, knytta til Vestre Namdal. Subsidiært mener de at man kunne skille ut området sørvest av Kolvereid-Sørsalten til Jåma/Anti, altså 'Rotvikfjellet' - det området de flytter gjennom mot Vikna.

Vikna

Det er ubestridbart at Bindal-Kappfjelldrifta sine tradisjoner på bruk av Vikna går svært langt tilbake i tid, men sia 1970-tallet har Jåma/Anti-gruppa vært alene om å bruke øygruppa og man kan ikke se at Kappfjellgruppa har brukt Vikna sia 1920-tallet. Ingen oppgir å kunne erindre flyttinger fra Kappfjellgruppa til Vikna på i allefall åtti år. Det har kanskje ikke stått på viljen fra Kappfjellgruppa si side – det har vært forhindringer i form av nedgangstider, administrativ motvilje fra Nord-Trøndelag

reinbeiteområde, samt at Åbjørautbygginga har medført vanskeligheter med å flytte vestover. Realiteten i det hele er likevel at Voengelh-Njaarke hevd på Vikna er alvorlig svekka, og Jåma/Anti sin hevd tilsvarende styrka.

Gamle Kvitfjell reinbeitedistrikt

For å begynne i nord så synes det som om tradisjonene fra Toven-sijten på å bruke øyene utafor Kvitfjell ligger så langt tilbake i tid at man må anse det som et dårlig grunnlag for hevd. Utrederne ønsker å presisere at utøverne i Toven-sijten heller ikke sjøl har uttrykt noe ønske om tilgang på dette området, eller oppgitt at de har hevd på det.

Nord-Brurskanken ser ut til å ha etablert en god tradisjon på bruk av traktene i Kvitfjell som ligger langs Vefsnfjorden sin sørvestre kyst, men etter samdriftstida på midten av 1900-tallet har ikke Nord-Brurskanken-sijten gjenoppstått.

Røssåga/Toven Øst har ikke utnytta dette flyttemønsteret etter samdriftstida. De kan ikke sies å ha noen hevd på områder i Kvitfjell.

Jillen-Njaarke Øst, som i all hovedsak er en kontinuasjon av Sør-Brurskanken, brukte de nordlige delene av Kvitfjell noen få år like etter samdriftstida - men har verken gjort det før eller sia. Det er tvilsomt at de skal ha noen hevd på denne delen av Kvitfjell. De har imidlertid en klar tradisjon på å bruke Brønnøy om vinteren, og å flytte gjennom sørøstre Kvitfjell til og fra dette vinterbeitet. Det ville vært klart illegitimt å ta fra Jillen-Njaarke Øst tilgangen på disse områdene i sør. I om. at Eira Fallås-gruppa nå dessverre avvikler sin reindrift, kan man imidlertid argumentere for å tenke på nytt når det gjelder det reindriftslandet i gamle Kvitfjell som Jillen-Njaarke Øst ikke har hevd på.

Voengelh-Njaarke har en tradisjon på noe bruk av søndre Kvitfjell, som stammer fra 1950-tallet. Harry Kappfjell overtok da flokken til Marie Kvitfjell, en av de opprinnelige utøverne i Brønnøy/Kvitfjell – men gruppa hadde tydeligvis også gjort noe bruk av disse traktene forut for overtagelsen. På 1970-tallet ble Harry Kappfjell sin bruk av Kvitfjell avslutta sia myndighetene bestemte at en annen bruker, som kom nordfra, skulle overta distriktet. Sjøl om lovligheten er på plass, så kan man spørre seg om det sett med dagens øyne egentlig var helt legitimt å flytte ut en bruker som

hadde fått flokk og land fra de som opprinnelig brukte området. Søndre Kvitfjell har imidlertid aldri vært noe kjerneland for Kappfjellgruppa, og etter Harry Kappfjell sine 15-20 års bruk av Kvifjell har det ikke vært noen fast bruk av området fra deres side. Utøvere tilknytt Kappfjell-familien har søkt å bruke det til egen reindrift via midlertidig driftstillatelse – og i ett tilfelle via ureglementert etablering (Kappfjell/Otervik-gruppa). Alt i alt kan man ikke si at Kappfjellgruppa har noen sterk tradisjon overhodet på å bruke Kvifjell, men de har tidvis brukt sydøstlige deler av området.

7.4.2 Nordre Helgeland

Bruken av Syv søstre og Tovenfjellene

Toven-sijten har gamle Toven og Syv Søstre som sitt ubestridte tradisjonelle kjerneland. Mer enn noen andre grupper har denne reindriftsgruppa her vært avhengig av disse traktene, og har førsterett på dem.

Nord-Brurskanken (en fellesbenevnelse for Renberg-sijten og Herringbotn-sijten) var vinterstid i Syv Søstre i alle fall fra tidlig 1900-tall - skjønt bruken av disse kystområdene fra det nordlige Brurskanken ser ut til å være eldre enn dette. Nord-Brurskanken benytta seg også nødvendigvis da av Toven som gjennomflyttningsland. Under samdriftstida hvor Brurskanken/Røssåga utgjorde en felles, midlertidig sijte, ser flyttmønsteret ut til å ha basert seg på Nord-Brurskanken sitt i stor grad. Etter samdriftstida ble ikke Nord-Brurskanken gjenopprettat som en egen sijte, og denne reindriftsgruppa kan altså ikke sies å ha eksistert sia 1970-tallet. Kosmo søkte å legge Brurskanken sitt nordlige flyttmønster inn under Røssåga/Toven, men store områder tradisjonelt brukt av Nord-Brurskanken-sijten ble likevel holdt innafor Jillen-Njaarke og brukes i dag av Jillen-Njaarke Øst - ei gruppe som i store trekk er ei videreføring av Sør-Brurskanken (Aahpien sijte).

Røssåga/Toven Øst, når ansett som en kontinuasjon av den Røssåga-baserte reindriften, har ingen egen tradisjon på bruk av Toven eller Syv Søstre reinbeitedistrikter. Utøvere herfra begynte imidlertid å bruke Syv Søstre vinterstid under samdriftstida og var de eneste fra samdriftssijten Brurskanken/Røssåga som fortsatte å bruke deler av dette kystbeiteområdet da samdriften tok slutt. De har sia da, tidvis og i minkende grad, brukt de søndre delene av

gamle Syv Søstre, dvs. Herøy med gjennomflytting over Dønna. De kan slik sett hevde å ha tatt over noen av Nord-Brurskanken sine driftstradisjoner. I det hele tatt er slijten vi her kaller Røssåga/Toven Øst et 'lappeteppe' av biter fra ulike driftsmønstre hvis vi skal se på hvordan bruken er beskrevet i historiske kilder: driftsmønsteret baserer seg på områder i det Vorren beskriver som Røssåga reinbeitedistrikt sine to separate flyttmønstre, samt nordvestlige deler av det han beskriver som Hattfjelldal reinbeitedistrikt sitt nordlige flyttmønster - pluss altså noen vintertradisjoner overtatt fra Nord-Brurskanken. Røssåga/Toven Øst anser seg også å ha arva Røssåga sine svenskvendte vintertradisjoner, og uttrykker at det av geografiske årsaker er mer praktisk for dem å drive østover om vinteren enn vestover. De har også brukt kysten mindre og mindre sia 1980-tallet, og virker dermed å være mindre avhengig av gamle Syv Søstre enn hva Toven-gruppa er.

Man må her konkludere med at Toven-slijten har klar førsterett på hele Syv Søstre reinbeitedistrikt, men at Røssåga/Toven Øst også har en etablert tradisjon på å bruke de søndre delene av dette vinterbeitelandet – i praksis Herøy, med gjennomflytting gjennom Dønna. Toven-fjellene er det likeledes Toven-slijten som har førsterett på, men historisk sett har andre som skulle mot Syv Søstre brukt deler av Toven i gjennomflyttingsperioden. Jillen-Njaarke Øst synes ikke å ha noen særlige rettigheter i gamle Syv Søstre reinbeitedistrikt, denne slijten sitt grunnleggende driftsmønster gjør at man må anse dem som ei videreføring av Sør-Brurskanken, som altså er orientert mot Brønnøy og ikke Syv Søstre.

Hattfjelldal og Sverige

Byrkije reinbeitedistrikt er fundamentalt basert på bruk av svenske beiter og har alltid vært det. Lifjellgruppa har overtatt de tradisjonelle driftstradisjonene i Ildgruben, med den svenskvendte reindrifta dette medfører. Til dette har de brukt Ildgruben og Røssåga sine konvensjonsbeiter. De har brukt svenske beiter jevnlig, med et opphold på 1960- og 1970-tallet. Sia konvensjonsproblemene tok fatt i 2005 har de heller ikke hatt anledning til å bruke mer av de svenske beitenene enn fram til et gjerde nær norskegrensa. Ildgruben og Byrkije (Lifjellgruppa og Susendalsgruppa) ser ut til å ha mer hevd på bruk av Sverige enn

noen andre grupper på Helgeland, og det vil være vanskelig ut fra hevdbasert tankegang å gjøre grep som vil ta fra disse gruppene muligheten til tilgang på svenske beiter. Slik sett er ikke grensereguleringene av 1999 klanderverdige, da de nettopp søkte å sikre de sijtene med sterkest tradisjon på reindrift i Sverige, denne tilgangen. Grensereguleringene gjorde ikke en like tilfredstillende jobb når det gjalt å sikre disse sijtene alternativt vinterbeite i det tilfelle at konvensjonen ikke gikk i orden.

Verken Byrkije eller Ildgruben virker å ha noen tradisjon på bruk av Hattfjelldal reinbeitedistrikt overhodet, med unntak for Byrkije sin bruk av områder rundt Aalesjaevrie. Den eneste grunnen til at man ut fra hevd kan si at Ildgruben og Byrkije burde ha hele gamle Hattfjelldal reinbeitedistrikt, er fordi det kan hjelpe dem til å sikre sine tradisjonelle beiter i Sverige under konvensjonsforhandlinger. Tross at Hattfjelldal reinbeitedistrikt ble delt mellom de to, er det likevel bare Byrkije som har beholdt sine vinterbeiter i Sverige.

Jillen-Njaarke Øst sine tradisjoner på bruk av Sverige synes svært svake. Det omtales noen sporadisk bruk av Hattfjelldal tidligere, men også dette ligger langt tilbake.

Røssåga/Toven Øst ser ut til å ha en mye sterkere tradisjon på bruk av både Sverige og Hattfjelldal enn Jillen-Njaarke Øst har, og en sterkere tradisjon på bruk av Hattfjelldal enn også Ildgruben og Byrkije har. Det må likevel bemerkes at de ikke har brukt disse områdene på særdeles lenge, så deres hevd er alvorlig svekka.

Stijjentjahnke-området

Røssåga/Toven Øst har bedt om at det iverksettes beitegransking av fjellområdet fra deres grense mot Jillen-Njaarke ved Aalmedaelieopp mot Lukttinden – dette grunna at både Jillen-Njaarke Øst og Røssåga/Toven Øst beiter der. Vi skulle ikke i utgangspunktet kartlegge tradisjonell bruk her sida ingen bestred hverandres hevd i området, men har via utredning av andre flyttemråder likevel funnet ut av den historiske situasjonen. Kort fortalt har Røssåga/Toven Øst en klar historisk førsterett her; Jillen-Njaarke Øst, når ansett som en fortsettelse av Sør-Brurskanken, begynte først å bruke disse fjellområdene etter samdriftstida men har brukt dem jevnlig sia da; mens Toven-sijten brukte de vestlige deler av fjellene i alle fall mellom 1900 og 1940. Det er altså mange aktører som kan sies å ha hevd i dette

fjellpartiet, men man kan nok anse det som at Røssåga/Toven Øst har førsteretten.

Helgelandsøyene og Rana

Ildgrubendrifta kan ikke sies å ha noe tradisjonell hevd på bruk av Syv Søstre vinterstid, dette var kun ei kriseløsning i anledning Bjerka/Plura-reguleringene. De har heller ingen gammel tradisjon på å bruke øyene som i dag ligger i Hestmannen/Strandtindene. De har kun av nødvendighet søkt vestover når vinterbeitetilstanda på innlandet har vært svært problematisk.

Det vi derimot har funnet er indikasjoner på at man på 1800-tallet hadde et driftsmønster som ser ut til å ha kobla sammen beiter nordvest for Ranfjorden og langt østover i Rana, kanskje også inn i Sverige.³⁹ Imidlertid har landområdene i øst blitt driftsmessig isolert fra reindrifta lengre vest for over hundre år sida, slik at allerede i perioden Ørnulv Vorren beskriver (1900-1940) er Ildgruben-drifta separat fra drifta i Hestmannen/Strandtindene. Med de nåværende distriktsgrensene mellom Hestmanen/Strandtindene og Ildgruben er det i praksis lagt opp til at driftsmønstrene skal være omtrent som Vorren beskrev dem for perioden 1900-1940. Hvorvidt disse driftsmønstrene er funksjonelle i dagens situasjon blir et anna spørsmål.

Om Hestmannen/Strandtindene og Ildgruben blir enige om å strekke sin drift henholdsvis lengre øst og lengre vest (gjennom sammenslåing, periodebasert beitelandsbruk eller 'beitebytter'), ser de altså ut til å ha noen forankringer i området sine reindriftstradisjoner for å gjøre dette. Men man kan ikke si at den ene gruppa har rettigheter i den andres land – i realiteten refererer den ovennevnte sammenknytninga mellom Indre Rana og nordvestre Rana som vi mener å ha funnet, til et flyttemønster som ikke har eksistert på lenge, og som verken Lifjell-gruppa eller Gaup/Anti-gruppa i Hestmannen/Strandtindene kan sies å utgå fra.

Kjennsvatn-området

Røssåga/Toven Øst ønsker å få tilbake området mellom deres nåværende nordøstgrense og kommunegrensa Hemnes/Rana, som de mista i 1999 – eventuelt ønsker de å få bruke området til

³⁹ Alenius-bygselen lå nært svenskegrensa, og Anders Alenius' enke var født i Sverige.

kalvingsland. De oppgir ikke at deres gruppe har noen hevd på området, men mener det er driftsmessig fornuftig at de får bruke det.

Virvassdal-området

Tross at de i løpet av prosessen ga klarsignal for å overføre dette landområdet til Ildgruben, uttrykker Saltfjellgruppa i dag at de har bruk for det som vinterbeiter – og tradisjonelt har brukt det til vinterbeiter. Hestmannen/Strandtindene opprettholder sitt ønske om en avtale med Ildgruben om beitelandsbytte, hvor de kan bruke fjellområdet Jåengkere om sommeren mot at Ildgruben kan komme seg ut til deres kystland vinterstid.

Virvassdal-området ligger innafor det området vi skulle utrede historisk bruk av, men Saltfjellet varsla såpass seint at de la inn krav på området basert på egne brukstradisjoner (deres brev til oss er datert 22. januar 2012) at vi ikke fikk tid til å foreta noen slik utredning.

Burfjell-området

Saltfjellgruppa oppgir at landet i sørvest som de tapte til Hestmannen/Strandtindene er noe de har brukt til vinterbeite for rein som blir 'låst' sørvest av Stoarmmoloabme, samt at det har vært nyttig som buffer mot Hestmannen/Strandtindene. De ønsker derfor å få det tilbake.

Vi anser Burfjell-området å ligge innafor det området vi ønska å beskrive historisk bruk av i tilfelle konflikt mellom brukere, men som nevnt over sendte Saltfjellgruppa inn sin besvarelse for seint til at vi rakk å se på dette.

7.4.3 Salten

Gamle Glommen reinbeitedistrikt

Saltfjellgruppa mener å ha hevd på hele gamle Glommen reinbeitedistrikt, og krever derfor landområdet mellom Glomfjorden og Holandsfjorden som ble lagt til Hestmannen/Strandtindene i 1999. Sistnevnte distrikt oppgir ikke å ha brukt dette området.

Det tidligere Glommen reinbeitedistrikt anser vi å ligge utafor det historiske utredningsområdet.

Mavas

Balvatn reinbeitedistrikt oppfatter det som at distriktsgrense-reguleringene av 1999 har gjort det mer problematisk for dem å bruke Mavas-området, på svensk side. Hvordan utøverne mener at minska tilgang på et område i Sverige har oppstått som følge av distriktgrensereguleringene i Nordland reinbeiteområde, har vi ikke klart å få klarhet i. I alle tilfelle viderebringer vi herved til forvaltninga at utøverne i Balvatn anser den begrensa tilgangen på Mavas-området som et stort problem.

7.4.4 Nordre Nordland

Virak

Skjomen oppgir at Virak-området vest av Skievvá er reindriftsland som de har brukt fra gammelt av, og mener at den naturlige grensa mellom dem og Frostisen reinbeitedistrikt går langs Ránujávri. Frostisen har knapt andre vinterbeiter og oppgir at de fortsatt i dag har en kritisk situasjon når det gjelder tilgangen på slikt beiteland.

Virak ligger utafor det historiske utredningsområdet for denne rapporten.

7.5 Organisering, medvirkning og måloppfyllelse

I denne siste delen av rapporten vil vi kort vurdere i hvilken grad og hvordan organiseringa av grensereguleringsprosessen åpna for medvirkningsmuligheter fra næringsutøverne si side, og hvilke konsekvenser grensereguleringene har ført til for utøverne.

Valg av organisasjonsmodell er ikke en nøytral beslutning, men en beslutning som er med på å bestemme hvilke interesser, holdninger og konflikter som blir integrert i prosessen, og til en stor grad hvilke stemmer som kan komme til uttrykk i arbeidet. Å bestemme organisasjonsmodell kan slik ses som en måte å utøve makt på (Morgan 1988). Vi ser altså grensereguleringsprosessen som en politisk prosess der myndighetene valgte en spesiell organisasjonsmodell, og dermed valgte noen grunnleggende verdier for hvordan reguleringsarbeidet skulle gjennomføres. Det gjaldt blant anna i forhold til hvordan rettigheter ble oppfattet, og hvilke prinsipper man tok som utgangspunkt for arbeidet. Vårt

hovedanliggende er ikke i første rekke å si hva som er rett eller galt, men vi vil framheve at valg man tar i en slik prosess som dette vil ha konsekvenser på hvilke resultater man oppnår. Når vi kommer med forslag om andre modeller for hvordan man eventuelt kan løse utfordringer assosiert med grensereguleringene er det ment som et som drøftingsgrunnlag fra vår side.

Oppsummert så framstår grensereguleringsprosessen som organisert på en måte som var suksessfull i det at man fikk nye grenser - men mindre vellykka i det at noen av de resulterende nye distriktene fikk store funksjonsproblemer, at ikke alle sine rettigheter til tradisjonelt beiteland ble ivaretatt, og at mange mener å ha hatt lite påvirkningskraft i en prosess som var av stor betydning for dem.

Reindriftsmyndighetens organisasjonsmodell for grenserguleringsarbeidet ble i stor grad en "enmannsmodell", der én person hadde overoppsyn med å oppgaven om å samle inn informasjon og fikk komme med det grunnleggende forslaget til nye grenser. Dette ble oppfatta av mange i næringa som en lukka prosess hvor utreder hadde for mye kontroll. Det er kanskje spesielt kritikkverdige at samme utreder fikk samme sentrale rolle i både 1991 og 1999. Med en slik organisasjonsmodell har forvaltninga stilt seg lagelig til for hogg, fordi en enkeltaktør lett kan kritiseres for å representere begrensa interesser. I tillegg ble kritikken mot utrederen forsterka fordi deler av næringa tilla han spesielle interesser og holdninger, basert på hans bakgrunn. Vi kan ikke ta stilling til dette, men fastslår at forvaltninga sitt valg av utredningsmodell åpna for kritikk fra næringa, mer eller mindre rettmessig, men trolig likevel vanskelig å verne seg mot. Dette medførte til dels stor misnøye, og har trolig svekka prosessen sin legitimitet. En organisering der flere i praksis medvirka i arbeidet – ikke minst fra næringa sjøl - ville kunnet motvirke dette.

I stedet har man endt opp med en situasjon der næringsutøverne, når man spør dem i dag, ofte vil uttrykke ei oppfatning av avmakt ovenfor prosessen. Dette gjelder især, men ikke utelukkende, de som opplever å ikke ha vunnet fram. En minoritet av utøvere oppfatter prosessen som ryddig og grei. Sistnevnte er i stor grad de som opplevde at vedtakene var til deres fordel.

Måten man velger å organisere en prosess på kan være tydelig eller utydelig, alt etter hvilke rammer man velger, hvilke avgrensinger

man gjør og hvordan man tilkjennegir valgene som er tatt. Disse valgene er også med på å bestemme hvordan prosessen blir oppfattet og vurdert, og hvilken legitimitet den får. Grensereguleringsprosessene preges til dels av at rammene har vært utydelige, flere av utøverne har levd i uvisshet om resultatet og usikkerhet på grensereguleringenes grad av 'endelighet', og skriftlig vedtak om evaluering har ikke blitt fulgt opp i tide – det er graverende at evalueringa ikke ble iverksatt innen den vedtatte fristen. Dette har igjen medvirka til å skape unødvendig og uheldig usikkerhet blant utøvere. Her foreligger det klare vedtak om for eksempel evaluering av grensereguleringene etter tre år, men vedtakene har ikke blitt fulgt opp. Forsinkelsen har hatt negative konsekvenser for praktisk drift og næringsutøverne sin følelse av medvirkning. Utsettelsen har også gitt rom for at konflikter som oppstod mer eller mindre på grunn av grensereguleringene har fått utspille seg unødvendig lenge.

Til sist, men slett ikke minst, må vi bemerke at det var noen grunnleggende problematiske trekk med grunnprinsippene for måten grensene ble regulert på.

Man har i begge prosesser vektlagt hensiktsmessighet og naturlige grenser, og om man så på tradisjonelt beiteland har dette – især i 1999 – kun vært ett av mange hensyn å ta. Reindriftsretten har blitt sett på som en kollektiv rett for alle reineiere, mens det har blitt via mindre oppmerksomhet til hvilke grupper som har tradisjon på å drive hvor. Dagens lovverk er krystallklar på at man har ikke rett til å nekte sijter å drive reindrift på områder de tradisjonelt har brukt. Det at man ikke satte tradisjonell bruk som et utgangspunkt når grensene skulle trekkes på nytt var også åpenbart i konflikt med utøverne sin vektlegging av hevdvunne rettigheter og tradisjonell bruk av beiteland.

Et anna element som forslagene vektla for lite var lokale samarbeidsforhold. Det har i noen tilfeller skjedd sammenslåing av grupper i ett felles distrikt, uten at begge parter ønska dette, og det har i flere tilfeller ikke blitt gjort aktive grep fra forvaltninga retta mot å hjelpe grupper i sammenslåtte distrikter til å sameksistere. Dette er en form for ansvarsfraskrivelse som man ikke kan se på som ønskelig fra forvaltninga si side.

Avslutningsvis vil vi nå peke på konkrete problemer som har oppstått på grunn av reinbeitereguleringene, kommentere der

grensereguleringer synes å ha blitt gjort i strid med etablerte rettigheter, og antyde forslag til hvordan disse problemene kanskje kan løses.

7.5.1 Sammenslåing av distrikter

Medvirkning i reguleringsprosessen førte ikke alltid til innflytelse på resultatene – noen utøvere endte opp med at det scenariet de absolutt ville unngå, ble realisert. Det mest uheldige eksempelet her er Jillen-Njaarke, hvor den ene reindriftsgruppa nå har bestemt seg for å legge ned drifta. De to andre sammenslåtte distriktene som deles av flere enn ei reindriftsgruppe er Røssåga/Toven og Ståjggo-Hábmer. Av disse har førstnevnte problemer med det interne samarbeidet, mens det i sistnevnte rett og slett ikke ser ut til å ha blitt gjort noen særlige endringer i driftsformen tross at man egentlig hadde planlagt dette. Frostisen har også i praksis fått ei separat reindriftsgruppe sørvest i distriktet som følge av avgjørelsen om Ulli, men her oppgis det ingen problemer i forholdet.

Vi mener at ut fra det vi har sett kan vi trekke følgende lærdommer:

- Næringa ønsker at forvaltningsmyndighetene er mer aktivt 'til stede', da særlig når det gjelder interne konflikter i distriktene. Næringa anerkjenner myndighetenes mulighet til å regulere og bidra til å løse slike konflikter, det er opp til forvaltninga å vise tilstedeværelse. Vi vil oppfordre forvaltninga til å vie mer tid til å organisere meglingsmøter mellom utøvere som ligger i konflikt, og søke å hjelpe dem til å finne kompromisser.
- Det er uheldig å slå sammen ulike sijter i ett distrikt når det i utgangspunktet er dårlig samarbeidsklima mellom de aktuelle sijtene, og én eller begge av dem derfor ikke ønsker å bli sammenslått i utgangspunktet. Sammenslåing mot én part sin vilje kan ikke anbefales.
- Når ei sammenslåing har ført til forverrede konflikter, eller nye konflikter, må myndighetene gå aktivt inn i og megle. Ei passiv holdning fra forvaltninga sin side ovenfor konflikter i sammenslåtte distrikter må sees på som ansvarsfraskrivelse.

- Områder som skal sammenslås til ett distrikt burde på forhånd deles inn i beitesoner med faste beitetider for hvert distrikt. Disse inndelingene i soner og tider må, for å være i tråd med loven, basere seg på tradisjonell bruk. Vi anser det som en fordel å ha delt inn distriktet i slike soner selv om begge sijter i utgangspunktet ønsker sammenslåing. Dette er fordi samarbeidsklimaet mellom sijtene kan endre seg i framtida, og da trenger man å ha ordnede former. Det må reageres fra myndighetene si side på overtredelse av beitesonebestemmelser.
- Det må gjøres grep som forhindrer at en større sijte innad i et distrikt overkjører den andre. I følge eksisterende lovverk består distriktsstyret av én representant for hver sommer-sijte, samt en leder valgt av årsmøtet – og på årsmøtet har sijteandelene likt antall stemmer uavhengig av sijteilhørighet (Reindriftsloven §43, §49). I et distrikt med én større og én mindre sijte, hvor folk stemmer etter sijteilhørighet, vil dette medføre at den større sijten alltid får flertall i distriktsstyret. Man kan ikke risikere at sammenslåing av to distrikter i praksis betyr at man underlegger én sijte en annen sijte sin autoritet. Myndighetene må være klar over lokale maktforhold og ta hensyn til dette i sin regulering.
- Det meldes fra flere distrikter at manglende samarbeid har ført til at visse påkrevde planer ikke har kommet i stand, og at man derfor igjen ikke har fått sårt tiltrengt offentlig støtte. Det heter seg at man trenger to parter for å være uenige, men man kan tenke seg at én part er mindre konstruktiv i prosessen enn den andre. Det virker søkt at begge parter i et distrikt skal lide om én av partene beviselig gjør mindre for å få laga de påkrevde planene. Det er vanskelig å lage regelverk som unngår å straffe en uskyldig part i en slik situasjon, men vi oppfordrer myndighetene til å søke å finne en måte å unngå det på.

7.5.2 Uenigheter om beiteland

I grensereguleringsarbeidet la myndighetene, representert ved utrederen, til grunn visse prinsipper for inndeling av distrikter og områder. *Hensiktsmessighet* var avgjørende for inndelingen, og i flere tilfeller har dette vist seg å komme i konflikt med næringas eget utgangspunkt, som vektlegger rettigheter og hevd til disse. For

næringa er det viktig at det blir gjort klart hva som gjelder i dagens situasjon, og at myndighetene bidrar til at samarbeid skal kunne foregå på en best mulig måte.

Vestre Børgfjellet

Eksemplene våre i det følgende handler om rettigheter og hvordan myndighetene kan bidra til ei smidig handheving av disse.

- Voengelh-Njaarke har visse rettigheter i Vestre Børgfjellet, men det vil ikke være legitimt å realisere dem på en måte som vanskeliggjør Byrkije og Tjåehkere sine utvilsomme og sterke rettigheter på utnyttelse av områder i samme fjell.
- Det bør undersøkes hvorvidt det er mulig å gi Voengelh-Njaarke ei fastsatt tid hvor reinen kan gå i vestlige deler av Børgfjellet, det vil si trekke 'lovlig' opp fra Feelpehtvuemie-vassdraget. Hensikten med dette vil være å realisere det som virker å være opparbeidede rettigheter fra Kappfjellgruppa si side på å ha sin rein i deler av Vestre Børgfjellet; gjøre det enklere for dem å ha rein i Feelpehtvuemie; og å lette presset på Åarjel-Njaarke.
- For å vurdere om det overhodet er mulig å ha ei 'tett' grense langs Feelpehtvuemie-vassdraget trengs det reindriftsfaglig kompetanse.
- Om tiltak kan gjøres for å generelt lette presset sommertid og høst i Voengelh-Njaarke vil dette også være positivt. I den anledning er det ikke nødvendigvis noen dårlig idé å se til sommerbeitene i søndre deler av gamle Kvitfjell distrikt.

Freavna-området og Kalvvatnene

- Ut fra tradisjonell bruk synes det åpenbart at Voengelh-Njaarke burde få endra sine beitetider i 'Fraunan' til også å inkludere deler av våren. Å endre grensene virker derimot noe radikalt i og med at Åarjel-Njaarke også har svært sterke rettigheter her oppe. I en prosess med å innføre endrede beitetider må den gruppa i Åarjel-Njaarke som også tradisjonelt bruker området, være med i dialogen.
- For å lette presset mot Åarjel-Njaarke kan det være en god å sette opp gjerdestrukturer som kan hindre at Kappfjellgruppa sin rein trekker ut av denne sijten sine hevdvundne områder. Man bør se på hvordan man best kan sette opp

gjerder for å hindre at rein nordfra trekker ned i Åarjel-Njaarke utenom tid og utenom tradisjonelle områder.

Gamle Kolbotn reinbeitedistrikt

- Om det er slik at Kappfjellgruppa ikke har noen anna mulighet for å nå sine tradisjonelle vinterbeiter i vest enn å dra raskt gjennom et område sør for områdegrensa (veien sør for Diedtjie) burde dette være reflektert gjennom soneregulering eller bruksplan.
- Vi kan ikke se at det foreligger hevdmessige grunner til å flytte områdegrensa lenger nord, som Jåma/Anti-gruppa ønsker.
- Vi vil presisere at hva angår halvøya sørvest for linja Kolbotn-Sørsalten (Rotvikfjellet) har vi ikke utreda historisk bruk, fordi uenigheter om historisk bruk ikke var et moment som ble tatt opp her. Om er slik at Voengelh-Njaarke har en like svekka tradisjon på å bruke dette området som de har for Vikna (se under), så kan det tale for å overføre 'Rotvikfjell' til Åarjel-Njaarke i tråd med Jåma/Anti-gruppa sine ønsker – i og med at sistnevnte gruppe nytter 'Rotvikfjell' til å dra mot Vikna.

Vikna

- Basert på hva vi har kartlagt av historisk bruk fra Kappfjellgruppa sia 1898 kan vi ikke se at man basert på hevd burde ha innlemma Vikna i Voengelh-Njaarke eller gitt Kappfjellgruppa beitetid på Vikna. Jåma/Anti-gruppa har så vidt vi kan se vært aleine om å bruke området de siste førti år, og de tredve-førti årene før der igjen var øyene ute av bruk fra reindrifta si side.

Gamle Kvitfjell reinbeitedistrikt

- Nordre Kvitfjell med øyene utafør er historisk knytta til sijtene i Nord-Brurskanken og Toven som vinterbeiter, men sistnevnte sijte ser ikke ut til å ha brukt beitene sia 1920-tallet og førstnevnte gjenoppstod ikke etter samdriftstida. Det er altså vanskelig å argumentere ut fra historisk bruk når det gjelder hvor man burde ha gjort av nordre Kvitfjell. Dette åpner for at om man skulle trukket grensene på nytt nå, kunne man heller ha sett på hvilke av de tre aktuelle sijtene i nærområdet som trenger vinterbeitene der mest –

Toven, Røssåga/Toven Øst eller Jillen-Njaarke Øst. Dette er en reindriftsfaglig avgjørelse som vi oppfordrer forvaltninga til å ta. Om man bestemmer seg for å legge vinterbeiter i nordre Kvitsfjell til et anna distrikt enn Jillen-Njaarke, oppfordrer vi til å sette opp gjerder som hindrer sammenblanding med driftsgrupper lengre sør.

- Vi har ikke funnet at reindriftsgruppa i Voengelh-Njaarke har noen særlig sterk tradisjon på bruk av søndre Kvitsfjell. Vi vil likevel poengtere at manglende eller svak tradisjon på bruk av et område ikke *utelukker* at en sijte kan få gjøre bruk av landet der - om området står åpent og/eller de andre som bruker området ønsker den andre driftsgruppa velkommen. Forholdet mellom Jillen-Njaarke Øst og Kappfjellgruppa har historisk vært så tett at det kan være grunnlag for å dele distrikt om begge grupper ønsker det. Å overføre den aktuelle delen av Jillen-Njaarke til Voengelh-Njaarke ville være noe radikalt, så vidt vi kan se, da Jillen-Njaarke Øst (i egenskap av 'arvtaker' til sijten i Sør-Brurskanken) har hevd på å flytte reinen sin gjennom søndre Kvitsfjell på vei mot vinterbeitene i Brønnøy. Ei eventuell anna løsnung kunne vært at Voengelh-Njaarke fikk beitetid i søndre Kvitsfjell, i perioden hvor Jillen-Njaarke Øst ikke bruker området. En tredje mulighet kan være å rett og slett slå sammen Jillen-Njaarke og Voengelh-Njaarke distrikter: Jillen-Njaarke Øst ga nemlig uttrykk for at de mente større reinbeitedistrikter kunne være en fordel. Som Torstein Appfjell uttrykker det:

Du har jo forskjellige siidaer i reinbeitedistrikter, med ulike driftsmønstre – men ei sammenslåung av distrikter behøver ikke røkke ved dét. Det er siidaen som har det privatrettslige hos den enkelte utøver. Administrativt ser jeg for meg kanskje enda større distrikter... Da kunne man ha bygd opp et servicetorg, noe til å ivareta næringa sine interesser, bl.a. i arealsaker.

Om brukerne ønsker det er det altså også en mulighet å slå sammen Jillen-Njaarke og Voengelh-Njaarke til ett stor-distrikt, forutsatt at man da deler landet inn i beitesoner med faste brukstider, basert på tradisjonell bruk (se også pkt. 7.5.1.)

Syv Søstre og Tovenfellene

- Toven-sijten har en soleklar førsterett på områdene i gamle Toven reinbeitedistrikt, med unntak for at det er tradisjonelt for andre sijter som skal bruke Syv Søstre å flytte gjennom dette området på veien. Toven-sijten har også en helt klar førsterett på vinterbeitene i og gamle Syv Søstre reinbeitedistrikt. Da de ser ut til å oppleve problemer med at dette respekteres, anbefales det at man etablerer beitesoner som beskytter deres hevdvundne reindriftsland. Det må her presiseres at Røssåga/Toven Øst ikke kan sies å fullstendig mangle rett på vinterbeiter i gamle Syv søstre - vi finner det rimelig å anse at sia de etter samdriftstida har holdt i hevd flyttmønsteret ut til øyene som opprinnelig lå i Nord-Brurskanken, så har de i Syv Søstre opparbeida seg en forrang framfor andre sijter enn Toven-sijten i deler av øyområdet - vi tenker da på Herøy, med gjennomflytting over Dønna.
- Ressurstilgangen sett ut fra hevd gir Toven-sijten mer vinterland og Røssåga/Toven Øst mer sommerland. Det virker derfor rasjonelt å ha en form for utveksling av beiter eller anna form for samarbeid – evt. at sijtene rett og slett slår seg sammen, men dette ser ikke ut til å være realistisk ut fra dagens samarbeidsklima i Røssåga/Toven. Noen utveksling av beiter ser imidlertid ikke ut til å fungere i Røssåga/Toven på inneværende tidspunkt. Én måte å løse problemet på kan være å, som nevnt over, definere beitesoner og beitesoner til hver av partene, som reflekterer deres hevdbaserte landtilgang – men gir rom for at de kan gjøre avtaler om å bruke hverandres reindriftsland utenom de fastsatte tidene. Dette ut fra en tankegang om at hvis partene har reell mulighet til å nekte hverandre bruk av hverandres beiteområder, blir det nødvendig for dem å gjøre avtaler som begge parter nyter godt av, og dermed kan man få ordnede forhold mellom sijtene i distriktet.

Hattfjelldal og Sverige

- Den sentrale konklusjonen her er at basert på prinsippet om at tradisjonell bruk ikke skal hindres, vil det være illegitimt å gjøre grep som hindrer de som driver i Ildgrubendrifta og Susendalsdrifta å bruke svenske vinterbeiter. Vi klarer ikke å

finne at Jillen-Njaarke Øst har noen sterk tradisjon på svensk vinterbeite. For Røssåga/Toven Øst sin del ser drifta i Røssåga ut til historisk sett å ha vært helt østvendt, men det er nå så lenge sia de har brukt områdene i øst at hevden deres virker å være svært svekka.

- Beitene i Hattfjelldal er ikke historisk tilknytta Byrkije og Ildgruben overhodet, med unntak for at Byrkije ser ut til å ha brukt områdene rundt Aalesjæevrie. I Hattfjelldal reinbeitedistrikt har det tradisjonelt vært egen, svenskvendt drift. Jillen-Njaarke Øst (dvs. Sør-Brurskanken) har historisk sett brukt områder sør i Hattfjelldal noen ganger, mens områder nord i Hattfjelldalen virker tradisjonelt tettere tilknytta Røssåga-traktene driftsmessig.
- Det har tidligere blitt foreslått å slå Byrkije og Ildgruben sammen med distrikter i vest som ønsker tilgang i Sverige samt sommerbeiter i Hattfjelldal. Det må her understrekes at ut fra tankegangen om at rettigheter ligger i sijten og ikke distriktet, vil ikke noen slik sammenslåing i seg sjøl gi de vestlige naboene til Byrkije-sijten og Ildgruben-sijten noen automatisk rett til å drive i Sverige. Om noen slik sammenslåing skulle finne sted anbefaler vi at de sijtene som har hevd på beiter i Sverige (Ildgrubendrifta og Susendaldrifta) får anerkjent eksplisitt at disse vinterbeitene tilligger deres flyttemønstre og ikke deres nye distriktsnaboer.

Stijjentjahke-området

- Sijteandelsinnehaver i Røssåga/Toven Øst ønska å få iverksatt beitegransking av området, som han mener er overbrukt. Med forbehold om at vi ikke kjenner til hvor lenge det er sia dette ble gjort sist, kunne det vært et bra tiltak å utføre gransking av beitekvaliteten i hele Røssåga/Toven. Dette kunne for eksempel gjøres i forbindelse med inndeling av distriktet i beitesoner (se 7.5.1). Røssåga/Toven Øst virker for øvrig å ha sterkest hevd på dette fjellpartiet.

Helgelandsøyene og Rana

- Ildgruben sine vinterbeiteproblemer er prekære, mens Hestmannen/Strandtindene har alvorlige men ikke kritiske sommerproblemer. Det virker ut fra dette rasjonelt at de to skal løse problemene sine via samarbeid. Ildgruben motsetter seg imidlertid ei sammenslåingsløsning med Hestmannen/

Strandtindene. Se for øvrig det vi tidligere har bemerka om sammenslåingsproblematikk.

- Ildgruben ønsker heller å søke sørvestover for å løse problemet, men er skeptiske til hvorvidt det vil være vinterbeiter nok til alle tre sijter i et sammenslått Ildgruben/Røssåga/Toven-distrikt. I den anledning kan det være interessant å se til vinterbeitene i nordre Kvittfjell, hvor det ikke virker som noen av de eksisterende sijtene i nærområdet har spesielt klar hevd. Her kan man tenke seg ei utskilling fra Jillen-Njaarke, eller beitetider om vinteren for grupper i nord. Det må vurderes reindriftsfaglig hvorvidt Jillen-Njaarke, Røssåga/Toven, eller et hypotetisk Ildgruben/Røssåga/Toven har mest bruk for dette området.
- En anna modell kan være å inkludere Hestmannen/Strandtindene sammen med Ildgruben/Røssåga/Toven i et stort 'Nordre Helgelands-distrikt', men det er mulig Ildgruben vil motsette seg det. I alle tilfelle gjentar vi at man før eventuell sammenslåing må vurdere de problemer vi har observert i forbindelse med sammenslåingene i Jillen-Njaarke og Røssåga/Toven, og de konklusjoner vi har trukket ut fra disse.

Kjensvatn-området

- Røssåga/Toven Øst ønsker å bruke kalvingsland som ligger i dagens Ildgruben. Ildgruben trenger vinterbeiter og ønsker primært å samarbeide i retning sørvest. Det er imidlertid Toven-sijten som har sterkest hevd på vinterbeitene i Røssåga/Toven. Toven-sijten trenger sommerbeiter, noe Røssåga/Toven Øst har i sine tradisjonelle områder. Det virker altså å være teoretisk mulig for disse tre gruppene å gjøre et 'sirkelbytte' hvor Ildgruben får tilgang på sårt tiltrengte vinterbeiter, Toven-sijten får bedre sommerbeiter, og Røssåga/Toven Øst får bedre tilgang på kalvingsland. Dette forutsatt at beiteressursene faktisk strekker til i dette regnestykket, noe som er utafør vår kompetanse å bedømme. Vi minner om at det sett ut fra tradisjonell bruk ikke er noe i veien for at gruppene i nord kan bruke de nordre vinterbeitene i gamle Kvittfjell reinbeitedistrikt.

Mavas

- Her virker det å være noen uklarhet hos utøverne rundt hvorfor det har blitt vanskeligere for dem i praksis å bruke sine tradisjonelle områder i Sverige. De virker å forbinde dette med distriktsreguleringene av 1999. Vi oppfordrer forvaltninga til å kontakte utøverne for et oppklarende møte om denne saken.

Andre omstridte områder

- Saltfjellet reinbeitedistrikt ønsker å få tillagt land som tidligere lå i distriktene Dunderland og Glommen, men i 1999 ble tillagt Ildgruben og Hestmannen/Strandtindene. Det dreier seg her om Virvassdal-traktene og Burfjell-området (dvs. området mellom Svartisen-vassdraget og Glomdalen) i gamle Dunderland reinbeitedistrikt, og landet mellom Glomfjorden og Holandsfjorden i gamle Glommen reinbeitedistrikt. De oppgir å ha brukt alle disse områdene fra gammelt av, og er særlig klare på at de har hevd på den tapte delen av Glommen. Sistnevnte område ser ikke ut til å være tatt i bruk av Hestmannen/Strandtindene.
- Skjomen ønsker å få tilbakeført Virak, området vest av Skievvá som ble lagt til Frostisen. Her har vi ikke datamateriale nok i forhold til historisk bruk til å ha noen ide om hvem som har mer eller mindre hevd på å bruke området. Rent ressursmessig er vinterbeiteland fortsatt et minimum for Frostisen.
- Vi anbefaler forvaltninga å utlyse en separat utredningsprosess for historisk bruk av de omstridte områdene nevnt under Salten og Nordre Nordland – samt Virvassdal-området og Svartisen-vassdraget på Nordre Helgeland. Dette vil sikre at man også her får mer data tilgjengelig som kan oppklare det hevdmessige grunnlaget i konfliktene.

Litteratur

- Berg, B. A. (1994): *Reindriftsloven av 1933. Om den første reindriftsloven som omfattet hele Norge: Bakgrunn, forhistorie og innhold. Diedut* 4:1994, Nordisk Samisk Institutt, Kautokeino
- Berg (1997): Intervju med Thomas Renberg (arkivmateriale)
- Berg, B. A. (2000): Mot en korporativ reindrift. Samisk reindrift i Norge i det 20. århundre - eksemplifisert gjennom studier av reindriften på Helgeland, avhandling til dr.art-graden (UiT 1999). *Diedut* 3:2000, Nordisk Samisk Institutt, Kautokeino
- Berg på SNL.no: Berg, B. A. Elsa Laula Renberg – Utdyping på Snl.no: http://snl.no/nbl_biografi/Elsa_Laula_Renberg/utdypning (lest 28.12.11).
- Bull, K. S. (utvalgsleder) et al. (2000): NOU 2001:35 Forslag til endringer i reindriftsloven. Innstilling fra Reindriftslovutvalget oppnevnt av Landbruksdepartementet 5. november 1998. Avgitt 15. mars 2001.
- Bull, K. S; Oskal, N. & M. N. Sara (2001): Reindriften i Finnmark. Rettshistorie 1852-1960. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Fjellheim, S. (1979): Reindriftsareal og arealbruk i Nordland. Guovdageaidnu: Sámi Instituhta.
- Hansen, L. I. (2004): Siida i Imsen, S. & H. Winge: Norsk Historisk Leksikon. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Hansen, L. I. & B. Olsen (2004): Samenes historie fram til 1750. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Hermanstrand, H. & A. J. Kosmo (2009): Røyrvik. Samene i Østre Namdal. Røyrvik Kommune.

- Jacobsen, K (1987): Njaarke-Næjle. Nils Johnson, Vesterfjella, 1795-1869. Årbok for Helgeland 1987 s. 8-23. Mosjøen: Rønnes Trykk.
- Jacobsen, K. (1996): Vefsn bygdebok – særbind IIIb. Gardshistorie for Grane. Mosjøen: Helgeland Arbeiderblads Trykkeri.
- Jünge, Å (2004): Samar og rein på Vikna for hundre år sidan. Litt samisk lokalhistorie frå Ytre Namdal. Årbok for Nord-Trøndelag Historielag.
- Kosmo, A. J (1988): Forslag til nye distrikts- og områdegrensar mellom Nordland og Nord-Trøndelag reindriftsområder. Utredning av førstekonsulent Ansgar J. Kosmo. Reindriftsadministrasjonen, 1988.
- Kosmo, A. J. (1998): Forslag til ny distriktsinndeling i Nordland. Reindriftsforvaltningen.
- Lifjell, E. (1996): Brurskanken reinbeitedistrikt. Årssyklus og driftsmønster på 1900-tallet. Semesteroppgave i samfunnsfag med hovedvekt på samiske forhold. Universitetet i Tromsø.
- Lifjell, E. (2011): ”Reindriften på Helgeland – utnytting av vinterbeiter på kysten og öyene”. Eldre notat av E. Lifjell, som ble tilsendt utredere i årsskiftet 2011/2012.
- Lappekommisjonen (1889): Indberetning fra den ved kongelig Resolution af 12 Juli 1889 til Undersøgelse af Lappeforholdene i Hedemarkens, Søndre og Nordre Trondhjems Amter anordnede Kommission.
- Lappekommisjonen (1892): Indberetning fra den ved kongelig Resolution af 6te August 1892 til Undersøkelse af Lappeforholdene i Nordlands Amt anordnede Kommission.
- Morgan, Gareth (1988): Organisasjonsbilder, Universitetsforlaget.
- Severinsen, Anne (2007):
- III: Samisk befolkning, bruk av naturen og rettighetsforhold i Nord-Trøndelag.
- Del IV: Samisk befolkning, bruk av naturen og rettighetsforhold på Helgeland.
- Del V: Bruk og rettigheter i Rana-allmenningen i NOU 2007:14 ”Samisk naturbruk og rettssituasjon fra Hedmark til Troms”

- Vorren, Ø (1964): Reindeer nomadism in the island region of Helgeland. An analysis of the ecology of the reindeer industry with special reference to the island area as winter pasture. (Studia ethnographica upsaliensis – Vol. 21, pp. 304-320).
- Vorren, Ø (1986a): Reindrifft og nomadisme i Helgeland I. Beskrivelse i henhold til den kartmessige fremstilling i bind II, Tromsø Museums skrifter Vol. XXI, 1. Oslo: Novus Forlag
- Vorren, Ø (1986b): Reindrifft og nomadisme i Helgeland II Kartmessig fremstilling av flyttinger, driftsområder og leirplasser m.m. i tida ca. 1900-1940. Tromsø Museums skrifter Vol. XXI, 2. Oslo: Novus Forlag
- Vorren, Ø. (1988): Om reindrifft og nomadisme på Helgeland. Årjel Saemich/Samer i sør. Samien sijth, Årbok nr. 3, Snåsa 1988.
- Vorren, Ø. (2002): Reindrifft og nomadisme på Helgeland. Tromsø Museums Skrifter XXI, 3
- Reindrifftsloven (2007): Lov om Reindrifft (reindrifftsloven). Kunngjort 15.06.2007.
- Sara, N. M. & N. Oskal (2001):
Reindrifssamiske sedvaner og rettsoppfatninger om land i NOU 2001: 34 ”Samiske sedvaner og rettsoppfatninger – bakgrunnsmateriale for Samerettsutvalget.
- Skogvang, S. F. (2009): Samerett. 2. Utgave. Oslo: Universitetsforlaget.
- Reindrifftsnytt 1/2008
- Reindrifftsnytt 1/2012
- Pedersen, S: Lappekodisillen i Nord (1751-1859): Fra grenseavtale og sikring av samenes rettigheter til grensesperring og samisk ulykke. Guovdageaidnu: Dieđut 3/2008.
- Ween, G (2005): Sørsamiske sedvaner. Tilnæringer til rettighetsforståelse. Dieđut Nr. 5/2005.

Dokumenter

- Bye, K. (1995): Revisjon av distriktsinndelingen i Nordland og Troms. Referat fra møte i Styringsgruppa. Rognan 5. April 1994. Signert Karsten Bye (leder)
- Balvatn (1998): Til Reindrifftsforvaltningen i Nordland vedrørende distriktsinndelingen for Balvatn r.b.d. Brev signert av Per Olof Blind. Datert 20.07.98.
- Dunderland/Harodal (1998): Forslag til ny distriktsinndeling i Nordland. Kommentarer og anke på forslag som berører Dunderland/Harodal Reinbeitedistrikt. Brev underskrevet av Per Josef Blind, adressert til Reindrifftsforvaltninga i Nordland. Datert 10.06.98.
- Dunderland/Harodal (1999): Distriktinndelingen i Nordland. Brev underskrevet av Per Josef Blind, adressert til Reindrifftsforvaltninga i Alta. Datert 14.03.99
- Forskrift (1991): Forskrift om fastsetting av områdegrense mellom Nordland og Nord-Trøndelag reinbeitedistrikt. Ikrafttredelse 1991-05-30.
- Fempartsforslaget (1998): Forslag til ny distriktsinndeling i Nordland. Voe'ngel Njarke reinbeitedistrikt, Brurskanken reinbeitedistrikt, Toven reinbeitedistrikt, Hestmannen-Strandtindene reinbeitedistrikt, Røssåga reinbeitedistrikt. Innstilling utarbeidet av et arbeidsutvalg som representerer osv... 20.07.1998.
- Folketelling 1865 Heimnes: Peder Anderssen. Tilgjengelig på Digitalarkivet.
- Folketelling 1875 Herøy: Anders Olsen. Tilgjengelig på Digitalarkivet.

- Folketelling 1900 Næsna: Tomas Pederssen. Tilgjengelig på Digitalarkivet.
- Folketelling 1900 Vefsen: Peder Andersen. Tilgjengelig på Digitalarkivet.
- Folketelling 1910 Vefsn: Peder Anderssen. Tilgjengelig på Digitalarkivet.
- Frostisen (1999): Angående distriktsinndeling i Nordland. Brev til Reindrifststyret og Reindrifstforvaltninga i Alta, signert Johan I. Sara. Datert 17.02.99.
- Gælok, P. (1998): Angående: - Ny distriktsinndeling i Nordland. – Norsk/Svensk reinbeiteikonvensjon. Brev til Reindrifstforvaltninga i Nordland, signert Paul Gælok. Datert 16.11.1998.
- Hamarøy/Mørkvatn (1998): Forslag til ny distriktsinndeling i Nordland. Kommentarer og anke på forslag som berører Hamarøy/Mørkvatn reinbeitedistrikt. Brev sendt til Reindrifstforvaltninga i Nordland, signert Birgit Labba. Datert 14.06.98.
- Kalstad, J. K. (1999): Om ny distriktsinndeling. Brev til Områdestyret i Nordland, signert Johan Klemet Kalstad. Datert 08.04.99.
- Lifjell, S. (1987): Brev fra Ildgruben reinbeitedistrikt til Reindrifstagnomen. Distriktsgrensen mellom Ildgruben og Røssåga Reinbeitedistrikter. Datert 8. april 1987, sign. Stig Lifjell, formann.
- Lifjell, S. (1987): ”Distriktsgrensen mellom Ildgruben og Røssåga Reinbeitedistrikter”. Brev til Reindrifstagnomen i Nordland (gjenparter Toven reinbeitedistrikt, Røssåga reinbeitedistrikt, Nordland Reindrifstssamers Fylkeslag) datert 8. april 1987.
- Møtebok (1987): 17/87/ILP Distriktsinndelingen i Nordland
- Møtebok Nordland Områdestyret Rognan 090687 100687
- Møtebok 1988: 72/88/HR Ny grense mellom Nordland og Nord-Trøndelag reinbeiteområder.
- Møtebok Nordland Områdestyret Rognan 220988

Møtebok 1989: Sak 40/89/PO Jnr. 984/88 Ark 614,615 Forslag til ny grense mellom Nordland og Nord-trøndelag reinbeiteområde med tilhørende endring av berørte distriktsgrenser. Vedtak om beitetider for felles bruksområder. Vedtak om oppheving og endring av distriktgrenser og etablering av fire formelt nye distrikt. Møtebok Reindrifststyret Alta 27/04-89.

Norske Lapper i Toven 1910: ”1910, Norske lapper i distrikt nr. 23, ’Toven’, angitt av formanden i vedkommende distrikt”. (Tilstendt av Elsa Lifjell)

Norske Lapper i Brurskanken 1910: ”1910, Norske lapper i distrikt nr. 22, ’Brurskanken’”. (Tilsendt av Elsa Lifjell)

Norsk Retstidende 2000 s. 1578 (Seilanddommen)

Norsk Rettstidende 2001 s.769 (Selbudommen)

Områdestyresak 55/98: Forslag til ny distriktsinndeling for Nordland. Reindrifstforvaltningen i Nordland 04.11.98.

Områdestyresak 23/03: Tildeling av driftsenhet i Jillen-Njaarke – Klagebehandling.

Protokoll 1983: Protokoll – I henhold til innkallinga ble det avholdt seminar i forbindelse med forslag til revidering av distriktsgrenser i Nordland reidrifstområde på Mofjellet Turistgård i Mo i Rana den 25. og 26. januar 1983.

Reindrifststyret Sak 27/99: Ny distriktsinndeling for Nordland. 16. juni 1999.

Reindrifststyret Sak 35/2001: Distriktsgrensen mellom Frostisen og Hamarøy/Mørkvatn/Skotstind/Vinkfjell.

Reindrifststyret Sak 10/03:
Hamarøy/Mørkvatn/Skotstind/Vinkfjell – Fastsettelse av øvre reintall, beitesoner og navn på distrikt 27.

Reindrifststyret Sak 13/03: Klager på vedtak i sak 16/02 – Fastsetting av øvre reintall, beite- tider og beitesoner i distrikt 20 i Nordland.

Res 1898: Kongelig resolution av 3dje september 1898 om inndeling av reinbeitedistrikter i Nordlands amt.

- Res 1909: Kongelig resolution av 10de juli 1894 angaaende inndeling av renbeitedistrikter i Nordre og Søndre Trondhjems amter samt Heemarkens amt med tillægsresolution af 23de juli 1909.
- Rundhaug, H. (1989): Forslag til ny distriktsinndeling i Nordland. Brev sendt til samtlige reinbeitedistrikt i Nordland reibeiteområde, datert 03.02.89
- Sagelvmo, A. & D. Lenvik (1995): Revisjon av distriktsinndelingene i Troms og Nordland reinbeiteområder. 05.05.1995
- Sara, O. K. (1988): ”Grensesaka” – Referat fra møtet i Mosjøen 29.07.88
- Sara, O. K. (1995): Opprettelse av styringsgruppe for revisjon av distriktsinndelingen i Nordland og Troms. 13. mars 1995.
- Skjomen (1998): Ang. høring – ny distriktsinndeling i Nordland. Brev til Reindrifftsforvaltninga i Nordland, signert Per Njaa. Datert 08.06.98.
- Skotstind/Vinkfjell (1998): Høringsuttalelse om ny distr.inndeling i Nordland. Brev sendt til Reindrifftsforvaltninga i Nordland, signert Anders Eira. Datert 12.06.98.
- Reindrifftsforvaltningen (2011): Konkurransesgrunnlag – evaluering av reinbeitedistriktsgrenser og områdegrensen mellom Nordland og Nord-Trøndelag,
- Reindrifftsloven (2007): Lov 2007-06-15 nr 40: Lov om reindrift (reindrifftsloven).
- Ressursregnskapet 2008/9: Ressursregnskap for reindrifftsnaeringen. For reindrifftsåret 1. april 2008 – 31. mars 2009. Reindrifftsforvaltningen.
- Vars (1999): Om ny distriktsinndeling. Brev til Reindrifftsforvaltninga i Nordland, signert Isak Vars. Datert 08.04.99.
- Åarjel-Njaarke (1999): Forslag til ny distriktsinndeling i Nordland. Brev fra utøvere i Åarjel-Njaarke adressert til leder i Reindrifftsstyret Mona Røkke, datert 12.03.99.
- Aarsberetning 1924: Aarsberetning for 1924 (papirer tilsendt av Elsa Lifjell).

Vedlegg 1

Samiske stedsnavn, norske varianter

Flere kilder har blitt brukt for å finne samiske stedsnavn i utredningsområdet. De sentrale kildene har vært følgende:

- • Mathisen, H. R. (2011): *Vaapste* (kart);
- • Hermanstrand, H. & A. J. Kosmo (2009): *Røyrvik. Samene i Østre Namdal* (Røyrvik kommune)
- • Søkbart kart på <http://kart.finn.no>;
- • Stedsnavnsøk på <http://giellatekno.uit.no/cgi/geo.nno.html>

Samiske stedsnavn	Norske stedsnavn
Aalesjaevrie	Elsvatn. Vann i Byrkije reinbeitedistrikt, tidligere grensevann mellom Susendal og Hattfjelldal reinbeitedistrikter.
Aalmedaelie	Almdalen. Dalføre i grensetraktene mellom Jillen-Njaarke og Røssåga/Toven.
Aarporte	Hattfjelldal. Administrasjonssenter i Hattfjelldal kommune. Ligger i Byrkije reinbeitedistrikt.
Áhtávuodna	Efjord. Fjord i Frostisen reinbeitedistrikt.
Ájluokta	Drag. Bygd i Divtasvuodna, på Stájggo-Hábmer si side av fjorden.
Baelkiesdurrienjohke	Velfjordskardelva. Elv som renner ned fra Njaarke, mot øst. Ligger i Jillen-Njaarke reinbeitedistrikt, tidligere i Kvittfjell reinbeitedistrikt.

Samiske stedsnavn	Norske stedsnavn
Bissiedurrie	Bessedørdalen. Dal rett nord for Reevhtse, i Røssåga/Toven reinbeitedistrikt.
Bissiedurrie	Biseggskardet. Vestre Børgefjellet, skard mellom Moevsdurrie i øst og Sijdurrie i vest. Tidligere Kappfjell, nå Byrkije reinbeitedistrikt.
Bissiedurrienjohke	Biseggelva. Elv i Vestre Børgefjellet. Tidligere innafor Kappfjell reinbeitedistrikt, nå i Byrkije.
Bissiejaevrie	Nordre Biseggvatnet. Vann i Vestre Børgefjellet. Tidligere innafor Kappfjell reinbeitedistrikt, nå i Byrkije.
Braahkoevaartoe	Brakfjellet. Fjell i tidligere Hattfjelldalen reinbeitedistrikt, nå i Ildgruben reinbeitedistrikt.
Briennedurrie	Brennelvdalen. Dal nord av fellesbeiteområdet 'Fraunan' i Åarjel-Njaarke reinbeitedistrikt, ligger i Voengelh-Njaarke reinbeitedistrikt.
Buejtiesdurrie	Feitskardet. Skard over Stavvassdalen, Jillen-Njaarke reinbeitedistrikt.
Byrkije reinbeitedistrikt	Navnet betyr 'Børgefjell'. Selve fjellmassivet Byrkije blir i rapporten benevnt med sitt norske navn, Børgefjell, for å unngå forveksling med reinbeitedistriktet.
Diedtjie	Åbjøra. Elv som på visse strekninger utgjør grensa mellom Åarjel-Njaarke og Voengelh-Njaarke reinbeitedistrikter.
Diedtjienjaevrie	Åbjørvatnet. Vann på elva Diedtjie, i Åbjøradalen. Fra Diedtjienjaevrie og østover opp gjennom Diedtjienvuemie utgjør elva Diedtjie grensa mellom Åarjel-Njaarke og Voengelh-Njaarke.
Diedtjienvuemie	Åbjøradalen. Dalen som elva Diedtjie renner gjennom.
Divtasvuodna	Tysfjord. Grensefjord mellom Frostisen og Stájggo-Hábmer reinbeitedistrikt.
Duasa	Tosenfjorden. Grensefjord mellom Voengelh-Njaarke og Jillen-Njaarke.
Dunndaravuobme	Dunderlandsdalen. Dal fra Ruovatvuodna og opp mot Saltoduottar. Tidligere i Dunderland reinbeitedistrikt, nå grense mellom Ildgruben og Saltfjellet.

Samiske stedsnavn	Norske stedsnavn
Dåammajaevrie	Tomasvatn. Ligger nedenfor Vestre Børgfjellet. Tidligere helt inne i Kappfjell reinbeitedistrikt, nå grensevann mellom Byrkije og Voengelh-Njaarke.
Dåtnejaevrie	Tunnsjøen. Innsjø i Tjæhkere reinbeitedistrikt.
Dåvnes	Dunfjellet. Fjell nordvest av Maajehjaevrie. Voengelh-Njaarke reinbeitedistrikt.
Eerhtsjaevrie	Øvre Fiplingvatnet. Ligger nedenfor Vestre Børgfjellet. Tidligere helt inne i Kappfjell reinbeitedistrikt, nå grensevann mellom Byrkije og Voengelh-Njaarke.
Faepmiejaevrie	Famvatnet. Vann midt i tidligere Hattfjelldal reinbeitedistrikt, nå i Ildgruben reinbeitedistrikt.
Feelpehtvuemie	Fiplingdalen. Ligger mellom Vestre Børgfjellet og Gaebpie. Tidligere helt inne i Kappfjell reinbeitedistrikt, nå grense mellom Byrkije og Voengelh-Njaarke.
Fijhpelogkoe	Nedre Fiplingvatnet. Ligger nedenfor Vestre Børgfjellet. Tidligere helt inne i Kappfjell reinbeitedistrikt, nå grensevann mellom Byrkije og Voengelh-Njaarke.
Freavna	Frøyningsdalen. Dal nordvest i Åarjel-Njaarke.
Freavna-traktene; Frauna-området o-l-	Når vi mener fellesbeiteområdet 'Fraunan' og ikke bare selve dalen Freavna, vil vi klargjøre hva vi mener med å skrive 'Freavna-traktene' eller lignende.
Freavnantjahke	Frøyningsfjellet. Fjell sør for dalen Freavna, i Åarjel-Njaarke reinbeitedistrikt.
Gaebpie	Kappfjellet. Ligger i Voengelh-Njaarke reinbeitedistrikt
Gaeksienjaevrie	Kalvvatnet. Tidligere i Bindal reinbeitedistrikt, nå i Åarjel-Njaarke.
Gaelmiejaevrie	Øvre Kalvvatnet. I Voengelh-Njaarke reinbeitedistrikt, søndre bredde er grense mot Åarjel-Njaarke.
Gaelpienjaevrie	Kalvkruvatnet. Tidligere i Bindal reinbeitedistrikt, nå grensevann mot Åarjel-Njaarke.
Gaelpienguevtele	Kalvfjellet. Fjell vest av dalen Freavna i fellesbeiteområdet 'Fraunan', Åarjel-Njaarke.
Gaelpientjonneh	Nilsinetjern eller Nilsinetjørnin. Vann mellom

Samiske stedsnavn	Norske stedsnavn
	dalen Freavna og Gaelmiejaevrie. Ligger i fellesbeiteområdet 'Fraunan', Åarjel-Njaarke.
Giengelvihke	Jengelvatnet, Jengelen. Vann i Vestre Børgfjell, Tjåhkere reinbeitedistrikt.
Graesiejaevrie	Gresvatnet. Vann på svenskegrensa i Rana. Tidligere i Røssåga reinbeitedistrikt, nå i Ildgruben reinbeitedistrikt.
Guhkiesjaevrie	Langvatn. Vann nord for Ruovatvuodna. Tidligere i Dunderland reinbeitedistrikt – vestbredden var grense mot Strandtindene - nå i Hestmannen/Strandtindene.
Guvsehke	Kuklumpen. Fjell i Vestre Børgfjellet. Tidligere i Kappfjell reinbeitedistrikt, nå i Byrkije reinbeitedistrikt.
Gærhkoevaajja	Stillvassdalen. Dal i fjellet over Aalmedaelie. Tidligere i Brurskanken reinbeidedistrikt.
Gåaltoengaejsie	Fjell mellom dalen Freavna og sjøen Gaejsienjaevrie, i fellesbeiteområdet 'Fraunan', Åarjel-Njaarke. Har ikke noe norsk navn.
Heerregenmehkie	Herringbotnet. Dalbotn i Jillen-Njaarke.
Heerregenvuemie	Herringbotndalen. Nordre del grensedal mellom Røssåga/Toven og Jillen-Njaarke, søndre del i Jillen-Njaarke. Tidligere helt i Brurskanken reinbeitedistrikt.
Ientjemehkiejaevrie	Vann i Åarjel-Njaarke mellom Folda og Diedtjienvuemie. Har ikke navn på norsk.
Jijse	Gisen. Fjell vest av Nååmesjenjaevrie. Tjåhkere reinbeitedistrikt.
Jillen-Njaarke reinbeitedistrikt	Navnet betyr 'Vestre Njaarke'.
Jitnemesnuhkie	Jetnamsklumpen. Fjell i Børgfjellet, Byrkije reinbeitedistrikt
Joevejællatjahke	Nonsfjellet. Fjell mellom Folda og Diedtjienvuemie, i Åarjel-Njaarke reinbeitedistrikt.
Jånghkerveaerie	Junkeren. Fjell i Ildgruben reinbeitedistrikt, tidligere i Dunderland reinbeitedistrikt.
Kruvhtegenjaevrie.	Krutvatnet. Sjø sørøst av Jille Kruvhtegenvaerie. I gamle Hattfjelldal reinbeitedistrikt, nå grensevatn mellom Byrkije og Ildgruben reinbeitedistrikter.

Samiske stedsnavn	Norske stedsnavn
Kruvhtegenvaerie	Krutfjellet. Fjell i gamle Hattfjelldal reinbeitedistrikt, nå Ildgruben reinbeitedistrikt.
Lijkievaerie	Lifjellet. Fjell i Røssåga/Toven, nordvest av Reevhtse, mellom Tustervatnet og Røssvassbukta.
Maajehjaevrie	Majavatn. Voengelh-Njaarke reinbeitedistrikt. Tidligere gikk områdegrensa gjennom dette vannet.
Maajesnjuhkie	Majaklumpen. Fjell i Voengelh-Njaarke reinbeitedistrikt.
Moevsdurrie	Måsskardet. I Børgefjellet, helt øst i det gamle Kappfjell reinbeitedistrikt, nå i Byrkije reinbeitedistrikt.
Murgosvuodna	Mørsvikbotn. Østligste del av Nordfold. Tidligere grensefjord mellom Skotstind (sør) og Vinkfjell (nord). Nå i Stájggo-Hábmer reinbeitedistrikt.
Mussere	Mosjøen. By helt nord i Jillen-Njaarke reinbeitedistrikt.
Måeffie	Mo I Rana. By i Ildgruben reinbeitedistrikt, i botn av Ruovatvuotna.
Måsske	Musken. Bygd i Divtasvuodna, på Stájggo-Hábmer si side av fjorden.
Njaarke	Vesterfjellene. Med dette menes altså halvøya mellom fjordene Duasa og Vefsnfjorden, samt fjellene som strekker seg derfra ned mot Høylandet. Delt mellom reinbeitedistriktene Jillen-, Voengelh- og Åarjel-Njaarke (Vestre-, Midtre og Søndre Vesterfjell).
Njøolve	Storelvdal eller Stordal. Dalstrøk som fører fra dalen Freavna mot Maajehsnuhkje og Dávnes. Ligger i fellesbeiteområdet 'Fraunan', Åarjel-Njaarke
Nåamesjenmælhkie	Namskroken. Øvre parti av elva Nåamesje, nord av Jijse, renner ut av Nåamesjenjaevrie. Ligger i Tjåhkere reinbeitedistrikt.
Nåamesje	Namsen. Elv i Nord-Trøndelag som grensa mellom Åarjel-Njaarke og Tjåhkere reinbeitedistrikter i stor grad følger.
Nåamesjenjaevrie	Store Namsvatn. Vann sør av Børgefjellet, ligger i Tjåhkere reinbeitedistrikt.

Samiske stedsnavn	Norske stedsnavn
Nååmesjvuemie	Namdalen. Stor dal i Nord-Trøndelag reinbeiteområde.
Oarjjevuodna	Hellemofjorden. Den innerste delen av Divtasvuodna. Tidligere i Hellemo reinbeitedistrikt, nå i Stájggo-Hábmer reinbeitedistrikt.
Onnetjohkele	Litle Kjukkelen. Topp i Børgefjellet, inne i Tjåhkere reinbeitedistrikt.
Onneåare	Grøtesådal. Dal ved Folda, i Åarjel-Njaarke reinbeitedistrikt.
Ohtjevjke og Storrereetjke	Gåsvatnene. Nordøst i Fraunan, Åarjel-Njaarke.
Raajnevielie	Reinfjellet. Fjell i Jillen-Njaarke reinbeitedistrikt.
Raandurrie og Ohtje Raandurrie	Hjortskardene. Tidligere i Kvitsfjell distrikt, nå i Jillen-Njaarke.
Raejsie	Jengelfjellet. Fjell i Vestre Børgefjellet. Ligger i Tjåhkere reinbeitedistrikt.
Ránujávri	Storvatnet eller Ránvatnet. Innsjø i Frostisen reinbeitedistrikt, tidligere grense (?) mellom Frostisen og Skjomen reinbeitedistrikter.
Reevhtse	Røssvatn. Stor innsjø som utgjør grense mellom gamle Hattfjelldal reinbeitedistrikt i øst og dagens Jillen-Njaarke reinbeitedistrikt i vest. I praksis har dette lenge også vært et skille mellom svensk reindrift og norsk reindrift.
Ruoppát	Rombakken. Fjord i Skjomen reinbeitedistrikt.
Ruovadajáhká	Ranaelva eller Ranelva. Elv som renner ut i Ranfjorden.
Ruostajiekŋa	Frostisbreen. Isbre i Frostisen reinbeitedistrikt. Tidligere på grensa mellom Skjomen og Frostisen distrikter.
Ránhtjoevaartoe	Litfjellet eller Litjfellet. Lavtliggende fjell nordvest av Smaalavartoe. Voengelh-Njaarke reinbeitedistrikt.
Sapmedurrienjohke	Måsskardelva. Elv som renner ned fra Njaarke, i dalføret vest og nord for Veelkesvaerie. Ligger i Jillen-Njaarke reinbeitedistrikt.
Sarvejällanjaevrie	Gåsvatnet. Vann i Jillen-Njaarke reinbeitedistrikt.
Sarvejällanjohke	Gåsvasselva. Elv vest av Gaebpie, renner ut av

Samiske stedsnavn	Norske stedsnavn
	Sarvejællanjaevrie. I grenseområdet mellom Jillen-Njaarke og Voengelh-Njaarke reinbeitedistrikt.
Sijdurrie	Simskardet. Vestre Børgefjell, tidligere i Kappfjell reinbeitedistrikt, nå i Åarjel-Njaarke.
Sijdurrienjaevrie	Simskardvatnet. Vann i Vestre Børgefjellet. Beliggende i Byrkije reinbeitedistrikt, også for distriktsgrenseendringene.
Sijdurrienjohke	Simskardelva. Elva som renner gjennom Sijdurrie i Vestre Børgefjell, ned i Eerhtsjæevrie. Tidligere i Kappfjell, nå i Byrkije reinbeitedistrikt.
Sildavuohppe	Sildhopen. Bygd innerst i Murgosvuodna. Tidligere i Vinkfjell, nå i Stájggo-Hábmer reinbeitedistrikt.
Skaaloejaevrie	Skardvatn(an). Vann i fjellet mellom Heerregenmehkie og Tustervatnet. I grensetraktene mellom Jillen-Njaarke og Røssåga/Toven reinbeitedistrikter.
Skaaloevaajjanjaevrie	Mellavatnet. Tidligere i Bindal reinbeitedistrikt, nå grensevann mellom Voengelh-Njaarke og Åarjel-Njaarke. På eldre kart iblant skrevet som 'Søndre Kalvvatnet'.
Skearoesjaevrie	Kjerringvatn. Vann i Svætnovuemie. Voengelh-Njaarke reinbeitedistrikt.
Skievvá	Skjomenfjorden. Fjord på grensa mellom Frostisen og Skjomen reinbeitedistrikt, tidligere inne i Skjomen reinbeitedistrikt.
Skijlevaajjantjahke	Fjellparti mellom dalen Freavna og Gaelopienguevtele i fellesbeiteområdet 'Fraunan', Åarjel-Njaarke. Har ikke norsk navn.
Slaateretjahke.	Sladderskardfjellet eller Sæterfjellet. Vestre Børgefjell, nord av Guvsehke. Tidligere i Kappfjell nå i Byrkije reinbeitedistrikt.
Sloeptjenguevtele	Kløftfjellet. Fjell i Fraunan, Åarjel-Njaarke reinbeitedistrikt.
Smaalanjuenie	Smalåsen. Høyde sørvest av Smaalavartoe, i Tjåhkere reinbeitedistrikt.
Smaalavartoe	Smalfjellet. Lavt fjell sør i Vestre Børgefjellet, beliggende i Tjåhkere reinbeitedistrikt.
Smeelehjaevrie	Smalvatn. Sør av Majavatn, grensevatn mellom Voengelh-Njaarke og Tjåhkere reinbeitedistrikter.

Samiske stedsnavn	Norske stedsnavn
	Tidligere i Nord-Trøndelag reinbeiteområde.
Smeelehmehie	Storelvdal. Dalen sør og øst for Kuklumpen i Vestre Børgefjellet. Ligger i Tjæhkere reinbeitedistrikt.
Soevesgaejsie	Kalvklumpen. Fjell mellom Gaejsienjaevrie i sørøst og Gaelpienjaevrie i nordvest. Ligger i fellesbeiteområdet 'Fraunan', Åarjel-Njaarke.
Spëllá	Mannfjorden. Arm av Divtasvuodna. Tidligere i Hellemo reinbeitedistrikt, nå grensefjord mellom Frostisen og Stájggo-Hábmer.
Stájggo-Hábmer reinbeitedistrikt.	Navnet betyr 'Steigen og Hamarøy'.
Stijjentjahke	Stigfjellet. Fjell øst av Fustvvatnet, i Røssåga/Toven reinbeitedistrikt.
Stoarmmoloabme	Stormdalen. Dal nordvest av Dunderland. Tidligere i Dunderland distrikt, nå i Saltfjellet reinbeitedistrikt.
Svætnoevuemie eller Svætnaevuemie	Svenningdal. Dalføre mellom Gaebpie og Njaarke. Ligger i Voengelh-Njaarke reinbeitedistrikt.
Sávsoe	Susendalen. Dalføre som går fra Aarporte bygd og oppover mot Børgefjellet og Sverige. I Byrkije reinbeitedistrikt.
Tjoaddnejávrrë	Langvatnet. Innsjø over Spëllá. Tidligere i Hellemo reinbeitedistrikt, nå grensevann mellom Frostisen og Stájggo-Hábmer.
Tjohkele	Store Kjukkelfjellet. Fjell i Børgefjellet, i Tjæhkere reinbeitedistrikt.
Tjoarvekvarre	Horndalsfjell. Fjell sør av Silldavuohppe. Tidligere i Vinkfjell distrikt, nå i Stájggo-Hábmer.
Tjoelmentjahke	Bleikarfjellet. Del av Vestre Børgefjellet nordvest av Raejsie, sør for Guvsehke. Tjæhkere reinbeitedistrikt.
Tjæhkere reinbeitedistrikt	Navnet refererer til Storøya eller 'Gudfjelløya' i Dåtnejaevrie (Tunnsjøen).
Ulli	Hulløya. Øy i Tysfjorden, i Stájggo-Hábmer reinbeitedistrikt.
Urrehketjahke	Sklettfjellet. Fjell i Vestre Børgefjellet. Tidligere Kappfjell reinbeitedistrikt, nå Byrkije reinbeitedistrikt.

Samiske stedsnavn	Norske stedsnavn
Vækie	Vågfjellet. Fjell sør av Kruvhtegenvaerie. I gamle Hattfjelldal reinbeitedistrikt, nå i Byrkije.
Vaapstenjeanoë	Vefsna. Elv som renner gjennom reinbeitedistriktene Byrkije og Jillen-Njaarke – grenselv mellom sistnevnte og Voengelh-Njaarke. Renner ut i Vefsnfjorden ved Mussere.
Veelkesvaerie	Kvitfjellet. Fjell i Jillen-Njaarke reinbeitedistrikt. Ga navn til gamle Kvitfjell reinbeitedistrikt.
Veelnjesjaevrie	Mellingsvatnet. Grensevann mellom Voengelh-Njaarke og Åarjel-Njaarke, tidligere i Nord-Trøndelag reinbeiteområde.
Veelnjesvaartoe	Mellingsfjellet. Berg mellom Veelnjesjaevrie og E6. Ligger i Voengelh-Njaarke.
Viermejaevrie	Virmavatnet. Vann i Børgefjellet, nordøst av Nååmesjenjaevrie. Tjåhkere reinbeitedistrikt.
Virak	Virak eller Vidrek. Stedsbetegnelse her brukt om vestsida av fjorden Skievvá.
Viresjávrrë	Virvatnet. Vann på svenskengrensa, østover fra Måeffie. Grensevann mellom Ildgruben og Saltfjellet reinbeitedistrikter. Tidligere i Dunderland reinbeitedistrikt.
Voengelh-Njaarke reinbeitedistrikt	Navnet betyr 'Midtre Njaarke'
Voenjelensjurhtjie	Kvigtind. Høyt fjell midt i Børgfjellmassivet. Tidligere på grensa mellom Kappfjell og Susendal reinbeitedistrikter, nå inne i Byrkije reinbeitedistrikt.
Vuaksantjahke	Okstind. Fjell i Okstindmassivet. Grensepunkt mellom Ildgruben og Røssåga/Toven.
Vuelie Bissiejaevrie	Søre Bisseggvatnet. Vann i Vestre Børgfjellet, grensefjell mellom Tjåhkere og Byrkije.
Vuelie-Sipmehke	Austre Sipmeksjøen. Vann helt sørøst i Børgfjellet, i Tjåhkere reinbeitedistrikt.
Væstangamma	Vistkjerringa. Tind i Njaarke. Tidligere i Kvitfjell, nå i Jillen-Njaarke.
Åanghkejaevrie	Unkervatn. Vann i Byrkije reinbeitedistrikt, tidligere grensevann mellom Susendal og Hattfjelldal reinbeitedistrikter.
Åarjeljaevrie	Sør-Namsenvann. Sørvestlig del av

Samiske stedsnavn	Norske stedsnavn
	Nååmesjenjaevrie. Ligger i Tjåhkere reinbeitedistrikt.
Åarjel-Njaarke reinbeitedistrikt	Navnet betyr 'Søndre Njaarke'.

Vedlegg 2

Matrise over ulike forslag og endelig vedtak i forhold til distriktsgrensereguleringene i Nordland reinbeiteområde, 1999.

Gamle distrikter	Kosmos forslag	Brukernes forslag	Områdestyret	Vedtak
Brønnøy og Kvitfjell	Sammen med Brurskanken til <i>Noerthe-Njaarke</i> . Beskåret i syd.	Eira Fallås-gruppa ønska at Brønnøy/Kvitfjell skulle sammenslås til <i>Noerthe-Njaarke</i> . De kunne avstå noen områder i nord til <i>Tjijje Aabpa</i> - et distrikt de foreslo skulle omfatte Brurskanken/Røssåga/Syv Søstre/Toven.	Sammenslått med Brurskanken og søndre Hattfjelldal, beskåret i syd etter Kosmos forslag og i nord etter Eira Fallås-gruppa sitt forslag.	Sammenslått med Brurskanken til <i>Jillen-Njaarke</i> . Ikke beskåret. Sammenslåing skulle først skje etter at beitetider og beitesoner var etablert
Voengelh-Njaarke	Mottar deler av søndre Kvitfjell.	Sammenslått med Byrkije. Frasa seg søndre Kvitfjell. Voengelh-Njaarke deltok i 'Fempartsforslaget' sammen med siltene i Brurskanken, Hestmannen/Strandtindene, Røssåga og Toven.	Tillagt deler av søndre Kvitfjell.	Status quo.

Gamle distrikter	Kosmos forslag	Brukernes forslag	Områdestyret	Vedtak
Byrkije	Mottar nordre Hattfjelldal.	Ikke noe uttrykt ønske i utgangspunktet, men forslaget akseptert.	Status quo.	Tillagt nordre Hattfjelldal.
Hattfjelldal	Delt mellom Byrkije og Ildgruben (<i>Beetnyfven-Værie</i>)	Ingen norske brukere.	Delt mellom Røssåga og Brurskanken.	Som Kosmos forslag, men ingen navneendring i Ildgruben.
Røssåga	Sammenslåing med Toven og Syv Søstre til <i>Tjítjje Aabpab</i> . Mister land til Ildgruben i nordost. Nytt distrikt får land fra nordre Brurskanken.	Ønske om sammenslåing med de nevnte til <i>Ranfjorden reinbeitedistrikt</i> . Vil ikke miste nordøstre områder. Forslag om litt mindre land tillagt fra Brurskanken. Tillagt nordre Hattfjelldal – uavklart grense der.	Som Fempartsforslaget – sammenslått, får litt mindre av Brurskanken, får nordre Hattfjelldal. Mister imidlertid det området Kosmo foreslo avstått til Ildgruben.	Som Kosmos forslag, men heter <i>Røssåga/Toven</i> og har fått litt mindre av Brurskanken som i Fempartsforlaget.
Brurskanken	<i>Noerthe-Njaarke</i> sammen med Brønnøy/Kvitfjell. Avstår nordområder til <i>Tjítjje Aabpa</i> .	Slås sammen med Brønnøy/Kvitfjell og søndre Hattfjelldal til <i>Raaste Gaesie</i> . Avstår litt mindre i nord.	Som Fempartsforslaget, men søndre Kvitfjell avstås til Voengel-Njaarke.	Slått sammen med Brønnøy/Kvitfjell til <i>Jillen-Njaarke</i> , mista mindre områder i nord enn i Kosmo sitt forslag.
Toven	<i>Tjítjje Aabpab</i> (se Røssåga).	<i>Ranfjorden reinbeitedistrikt</i> (se Røssåga)	Se Røssåga.	<i>Røssåga/Toven</i> (se Røssåga).
Syv Søstre	<i>Tjítjje Aapba</i>	<i>Ranfjorden reinbeitedistrikt</i> (se Røssåga)	Se Røssåga.	<i>Røssåga/Toven</i> (se Røssåga).
Hestmannen og Strandtinden	Sammenslått til <i>Hierkialma</i> , utvida i nord men mister <i>Tomma</i> som blir et fellesdistrikt.	Slås sammen med Ildgruben til <i>Spartis</i> , utvides i nord.	Beholdes som er, men utvides i nord og øst.	Utvides i nord og øst, ingen utskillelse av <i>Tomma</i> , ikke sammenslått med Ildgruben.

Gamle distrikter	Kosmos forslag	Brukernes forslag	Områdestyret	Vedtak
Ildgruben	Mottar land fra Dunderland/Harodalen, og nordre Hattfjelldal. Navn endres til <i>Beetufven-Vaerie</i> .	Godtar alt, men ikke nødvendigvis navnet.	Som Kosmos forslag i forhold til grenser, men får ikke nordre Hattfjelldal.	Som Kosmo sitt forslag, men ingen navneendring .
Dunderland og Harodalen	Sammenslåing til <i>Saltoduddar</i> . Mister land til Ildgruben.	Ønsker sammenslåing, kan avstå land til Ildgruben, ønsker å inkorporere et ikke-avkorta Glommen. Ønsker ikke å miste Burfjell-området til Hestmannen/Strandtindene.	Som brukerne, men deler av Glommen avstått til Hestmannen/Strandtind?.	Som Områdestyret. Nytt navn – <i>Saltfjellet reinbeitedistrikt</i> .
Glommen	Uten egen reindrift, foreslått som fellesdistriktet <i>Globmá</i> .	Ingen brukere.	Se Dunderland/Harodalen	Som Områdestyret.
Balvatn	Foreslått justerte grenser, navneendring til <i>Bálbávrré</i> .	Enig, men ikke ang. navnet.	Som Kosmo/brukerne.	Som brukerne.
Storskog og Sjunkfjell	Sammenslåing, noen grenseendringer. Navneendring til <i>Dávkká</i> .	Ingen uttalelse.	Som Kosmo.	Som Kosmo og Områdestyret. Navneendring til <i>Duokta</i> .
Vinkfjell og Skotstind	Sammenslåing med Hamarøy/Mørkvatn samt søndre Hellemo til <i>Hábmer</i> . Taper litt land i sørøst til <i>Dávkká</i> .	Enig under visse forutsetninger, ikke enig i grensereguleringer mot Sjunkfjell/Storskog.	Som Kosmo.	Som Kosmo. Nytt navn <i>Stájggo-Hábmer</i> . Sammenslåing skulle først skje etter at beitetider og beitesoner var etablert
Mørkvann og Hamarøy	Sammenslåing med Skotstind/Vinkfjell samt søndre Hellemo til	Vil ikke sammenslås.	Som Kosmo.	<i>Stájggo-Hábmer</i> (Se Skotstind/Vinkfjell).

Gamle distrikter	Kosmos forslag	Brukernes forslag	Områdestyret	Vedtak
	<i>Håbmer.</i>			
Hellemo	Ingen egen reindrift, foreslått som opprettholdt med en ny driftsenhet under navnet <i>Nåraldak ja Ajdevárri</i>	Ingen brukere. Lokale innbyggere som deltar i "Hellemoprojektet" positive til å starte reindrift i mikrodistrikt.	Delt mellom Frostisen og det sammenslåtte Hamarøysdistriktet.	Delt mellom <i>Stájgo-Håbmer</i> (se Skotstind/Vinkfjell) og Frostisen.
Frostisen	Foreslått utvida inn i Skjomen og omdøpt til <i>Balak.</i>	Foreslått utvida inn i Skjomen.	Som Kosmo, unntatt navn.	Som brukerne, Kosmo og Områdestyre. Ingen navneendring.
Skjomen	Foreslås opprettholdt, dog redusert ved å miste Virak (vest av Skjomenfjorden) til Forstisen. Navneendring til <i>Loavdda ja Abkanjárga.</i>	Ønsker ikke grenseendring.	Som Kosmo.	Som Kosmo.
Øyer utafor Nordland reinbeiteområde				
Øksninga	Legges inn i <i>Noerthe-Njaarke</i>	Voengelh-Njaarke mente Øya tilhørte gamle Bindal reinbeitedistrikt.	Ikke tillagt Nordland reinbeiteområde.	Ikke noe vedtak. Seinere tillagt
Kvaløya	Anbefales ikke inkludert. Øyer og holmer nord for Sørkvaløy av mer interesse, men ikke befart.		Ikke tillagt Nordland reinbeiteområde.	Ikke noe vedtak. Seinere lagt inn i Jillen-Njaarke
Torget	Legges inn i <i>Noerthe-Njaarke</i>		Ikke tillagt Nordland reinbeiteområde.	Ikke noe vedtak. I dag utafor Nordland reinbeiteområde.
Vega	Anbefales ikke		Ikke tillagt Nordland	Ikke noe vedtak.

Gamle distrikter	Kosmos forslag	Brukernes forslag	Områdestyret	Vedtak
	inkludert.		reinbeiteområde.	Ligger utafor i dag.
Ylvingen	Ikke utreda grunna inhabilitet hos utreder.		Ikke tillagt Nordland reinbeiteområde.	Ikke noe vedtak. Ligger utafor i dag.
Straumøya	Anbefales inkludert i <i>Dánkka</i> .	Sjunkfjell/Storskog mente å best kunne utnytte denne øya.	Ikke tillagt Nordland reinbeiteområde.	Ikke noe vedtak. Ligger innafor Duokta i dag.
Lundøy	Ikke utreda. Foreslått tilknytta <i>Hábmer</i> om det skal inkluderes.	Skotstind/Vinkfjell ville gjerne ha denne øya utreda.	Ikke tillagt Nordland reinbeiteområde.	Ikke noe vedtak. I dag utafor.
Hjartøy	Ikke utreda. Foreslått tilknytta <i>Hábmer</i> om det skal inkluderes.	Sjunkfjell/Storskog mente Skotstind/Vinkfjell best kunne utnytte denne øya.	Ikke tillagt Nordland reinbeiteområde.	Ikke noe vedtak. I dag utafor.
Prestmåsøy	Ikke utreda. Foreslått tilknytta <i>Hábmer</i> om det skal inkluderes.	Sjunkfjell/Storskog mente Skotstind/Vinkfjell best kunne utnytte denne øya.	Ikke tillagt Nordland reinbeiteområde.	Ikke noe vedtak. I dag innafor <i>Stájggo-Hábmer</i> .
Ulli	Ambiguøst behandla (se over). Tolka av Reindriftsstyret som foreslått inn under <i>Bálak</i> .	Hamarøy/Mørkvatn lurte på om denne øya i si tid var innlemma i deres distrikt under navnet "Ulvø".	Tillagt Stájggo-Hábmer reinbeiteområde.	Vedtatt utsatt. Seinare innlemma i <i>Stájggo-Hábmer</i> .

Vedlegg 3

Forslag til distriktsinndeling i Nordland på 1980-tallet.

På 1980-tallet kom det tre forslag til distriktsinndeling i Nordland som vi ikke har gjennomgått i detalj i sjølve utredninga. Vi vil her se litt nærmere på dem. Se for øvrig kart 5-8.

I. 1983-Seminarets diskusjonsgrunnlag

Sør-Helgeland/Søndre områdegrense

- *Børgfjell reinbeitedistrikt* Søndre Hattfjelldal, Susendal, Kappfjell, Bindal, Brønnøy og søndre Kvitfjell. Kolbotn som vinterbeite.

Susendals utsending (John-Elvin Hemfjell) mente dette var et godt forslag, men at det var naturlig at Hattfjelldal tilfalt Brurskanken. Harry Kappfjell istemte det synspunktet, men mente Brønnøy/Kvitfjell heller burde sammenslås med Syv søstre, Brurskanken og hele Hattfjelldal. Harry Kappfjell mente dertil at man måtte ordne områdegrensa i sør før man kunne gjøre noe med Nordland reinbeiteområde sine distrikter (Protokoll 1983: 3, 10-11, 15).

Nordre Helgeland

- *Vefsensfjord rbd.* Nordre Hattfjelldal, Brurskanken, nordre Kvitfjell, Røssåga, Toven og Syv søstre.

Røssåga mente grensene skulle være som før, men dette synspunktet må ses i sammenheng med at deres representant Gustav Renberg mente at distriktsgrensene bare var et rent administrativt anliggende – at ”reineierne [uansett] beiter med rein

der det er beite”. Han anklaga videre Ildgruben for å bruke av deres områder. Toven (Bengt Renfjell) meldte at de ønsket å beholde grensene som de var. Thomas Renberg d.y. fra Brurskanken var også skeptisk til å flytte grenser (Protokoll 1983: 4, 10, 15-16).

- *Ranafor den rbd.* Hestmannen/Strandtindene tillagt Svartisdalen, og Ildgruben tillagt Virvassdalen fra Dunderland samt området i Røssåga fra Bjerkadalen til Grasvatn. Ildgruben skulle kunne få tidsbegrensa vinterbeite ved behov i Hestmannen/Strandtindene. Strandtindene/Hestmannen skulle kunne bruke distriktet som nå, pluss Svartisdalen.

Ildgruben (Einar Lifjell) ville beholde men justere eksisterende grenser. Han mente ellers at ingen distrikter måtte tvinges til sammenslåing, samarbeid var å foretrekke (Protokoll 1983: 10, 12, 16). Hestmannen/Strandtindene (Jon Petter Gaup) mente at kystdistrikt måtte kunne bruke indre strøk og grenser måtte reguleres på grunn av behov for vinterbeite. Han mente ellers grensene kunne justeres ”innetter Glomfjorden, fra Glomfjordbotn og opp til Stor-Glomvatnet, derfra over til ny grense som utvalget har foreslått” (Protokoll: 1983: 5, 11, 16). Røssågas syn på å avstå land til Ildgruben er kommentert ovenfor.

Salten

- *Saltfjellet rbd.* Det reduserte Dunderland, Harodal og Glommen – eventuelt også Balvatn.

Lars Josef Kuhmunen, rep. for Dunderland/Harodal, tok ikke ordet iflg. protokollen (Protokoll 1983: 7).

- *Storskog rbd. (evt. Rago rbd).* Storskog, Sjunkfjell og Balvatn. Sistnevnte kunne få tildelt tidsbegrensa vinterbeite i Sjunkfjell.

Johan Pavall (Storskog/Sjunkfjell) uttrykte skepsis mot å slå sammen distrikter – og mente at for å bruke Balvatn måtte man dra om Sverige, noe som var upraktisk. Han ville gjerne få sammenslått Storskog/Sjunkfjell. Mente Straumaøya måtte tillegges, om sammenslåinga skjedde (Protokoll 1983: 7, 14, 17).

Nordre Nordland

- *Hamarøy rbd.* Hamarøy/Mørkvatn, Skotstind/Vinkfjell og sydligste Hellemo. Om Balvatn slås sammen med *Saltfjellet* kunne Storskog/Sjunkfjell gå inn i *Hamarøy*.

Guttorm Labba (Hamarøy/Mørkvann) var enig i forslaget (Protokoll 1983: 8).

- *Frostisen rbd.* Frostisen og Skjomen, samt den nordlige brorpart av Hellemo.

Frostisen var skeptisk til sammenslåing, pga. at man måtte flytte gjennom Sverige for å nå Skjomen. De ville imidlertid gjerne endre grensene så vestre Skjomen tilfalt deres distrikt (Protokoll 1983: 9, 17).

II. 1985: Hans Prestbakkmo sitt forslag

Søndre Helgeland/Søndre områdegrense

- Slå sammen Kappfjell og Bindal, flytt grensa mot Kvitfjell sydover. Det ble notert at Bindal/Kappfjell ønska Kolbotn og Vikna, at de ikke ønska forskyvd grense fra Brønnøy/Kvitfjell, at de mente det måtte endres områdegrenser før man kunne gjøre distriktsgrensereguleringer; samt at Susendal og Østre Namdal ønska grenseskyving mellom Susendal og Kappfjell vestover; og at Østre Namdal ville ha deler av Kappfjell (Kosmo 1998: 78; Møtebok 1987: 6-7).

- Slå sammen Brønnøy/Kvitfjell. Det ble notert at naboldistrikter har behov for vinterbeite her i blant. Prestbakkmo mente at tre ”reinbruk” (driftsenheter) i Brønnøy/Kvitfjell ble for mye sia Brurskanken også brukte området. Brønnøy/Kvitfjell reagerte på utredninga, de mente at naboldistrikter ble favorisert på deres bekostning (Møtebok 1987: 8).

- Brurskanken måtte ha mulighet til vinterbeite i både Syv søstre og Brønnøy/Kvitfjell. De ønska å endre grensa i nord mot Røssåga (Møtebok 1987: 9).

Nordre Helgeland

- Slå sammen Røssåga og Toven, grensendring mot Brurskanken. Prestbakkmo mente Toven-gruppa også trengte vinterbeite i Glommen eller Hestmannen. Syv Søstre og Hestmannen kunne

sammenslås til ett stort vinterbeitedistrikt. Røssåga/Toven ønska regulering mot Hattfjelldal og Brurskanken. Utøverne i Hestmannen/Strandtindene uttrykte villighet til å flytte fra Helgeland om de fikk etablere seg i for eksempel Balvatn eller Hattfjelldal. Sekundært ønska de utvidelse av distriktet (Møtebok 1987: 10-12).

- Prestbakkmo ønska å etterkomme Ildgrubens ønske om ”området som Ildgruben har brukt i generasjoner” overført fra Røssåga/Toven (nordre Røssåga). Røssåga/Toven motstred dette (Møtebok 1987: 10-11). Prestbakkmo mente ellers Ildgrubens vinterdrift måtte basere seg på Sverige, mens Røssåga måtte basere seg på kysten. Han siterer ellers Ildgruben på at de ønsker å få overført et område i Dunderland. (Møtebok 1987: 11-12).

Salten

- Slå sammen Storskog og Sjunkfjell, tilføy Straumøya (Møtebok 1987: 14)
- Oppretthold Glommen, grenseendring mot Strandtindene (Møtebok 1987: 12-13). Dunderland/Harodal ønsker området, ønsker ikke grenseendring mot Strandtindene (Møtebok 1987: 14).
- Slå sammen Dunderland/Harodal. (Møtebok 1987: 14)
- Balvatn foreslått opprettholdt som et distrikt med vinterbeiter i Sverige (Møtebok 1987: 14)

Nordre Nordland

- Slå sammen Vinkfjell/Skotstind, endre grensa mot Mørkvann til å følge gamle E6 (Møtebok 1987: 14-15)
- Slå sammen Hamarøy/Mørkvann og Hellemo sør for fjorden (Kosmo 1998a: 149-50).
- Gi nordre Hellemo til Frostisen (Kosmo 1998a: 153).
- Behold Skjomen som eget distrikt, men trekk ny grense mellom denne og Frostisen som følger Skjomenfjorden og vassdraget via Kjårdajavrre til riksgrensen – mao. skulle vestre Skjomen avstås (Kosmo 1998a: 153, 156)

I etterkant av dette ble det med områdestyrets tilslutning foreslått å slå sammen Frostisen, Skjomen og Hellemo. (Kosmo 1998a: 156).

III. 1989: Reindriftkontoret sitt forslag

Søndre Helgeland

- *Tosenfjord rbd.* bestående av Kolbotn, Bindal/Kappfjell og Brønnøy/Kvitfjell. Flytt Kappfjells østgrense vestover til Fiplingdalsvassdraget (Rundhaug 1989: 6).
- *Hattfjelldal rbd.* bestående av Hattfjelldal og Susendal med overføring av to driftsenheter fra Hestmannen/Strandtindene (Rundhaug 1989: 6).

Nordre Helgeland

- *Vefsn rbd.* bestående av Brurskanken, Toven, Hestmannen/Strandtindene inkl. sydligste deler av Glommen. Det bemerkes at ”dersom Brurskanken skal få adgang til vinterbeitene nord for Syv Søstre innebærer det at de må si fra seg den beiteretten de påberoper seg i Brønnøy” (Rundhaug 1989: 6-7).
- *Målvatn rbd.* Røssåga og Ildgruben. Begge med vinterbeite i Sverige. Grense nordover endra mot Virvassdalen - tillagt områder i Dunderland, m.a.o. (Rundhaug 1989: 7).

Salten

- *Saltfjellet rbd.* Dunderland/Harodal samt resten av Glommen (Rundhaug 1989: 7).
- *Suliskongen rbd.* Balvatn, Storskog og Sjunkfjell (Rundhaug 1989: 7-8).

Nordre Nordland

- *Hamarøy rbd.* Skotstind, Vinkfjell, Mørkvatn og Hamarøy samt Hellemo sør for Oarjjevuodna (Rundhaug 1989: 8).
- *Ofoten rbd.* Frostisen, Skjomen og Hellemo nord for Oarjjevuodna (Rundhaug 1989: 8).

Vedlegg 4

Informanter

Søndre Helgeland/Søndre områdegrense

I. Åarjel-Njaarke

Jåma/Anti-gruppa

- Intervju på Namsskogan 26.10.11 med Albert Jåma, Samuel Petter Anti og Inger Berit Anti. Sitatsjekk tilsendt etter forespørsel, respons ikke mottatt.
- Telefonintervju med Albert Jåma 08.01.12

Toven-gruppa

- Intervju på Namsskogan 25.10.11 med Ivar Toven. Møtereferat tilsendt, respons ikke mottatt.
- Telefonintervju med Lars Toven 01.12.11. Dette intervjuet godkjent med egen sitatsjekk.

II. Tjåehkere

Jåma/Dærga-gruppa

- Intervju på Røyrvik 24.10.11 med Algot Jåma, Lars Alvar Thomasson, Knut Jåma og Nils Jåma. Møtereferat tilsendt, respons ikke mottatt.

Steinfjellgruppa

- Intervju på Røyrvik 24.10.11 med Eva Bendikke Jåma, Lars Jonas Åhrén, Anta Joma, Nils Anders Joma, Ingvar Joma og Sigvald Jåma. Møtereferat tilsendt, respons ikke mottatt.

III. Voengelh-Njaarke

- Møte på Namsskogan 26.10.11 med Egon Kappfjell, Knut Kappfjell og Per Johan Westerfjell. Møtereferat tilsendt, godkjent med kommentarer.
- Møte på Namsskogan 26.10.11 med Katarina Utsi, Mads Kappfjell og Nils Johan Kappfjell. Møtereferat tilsendt, godkjent med kommentarer.

IV. Byrkije

- Intervju på Røyrvik 24.10.11 med Aslak Jåma, Thomas Larsen og Tor Enok Larsen. Møtereferat tilsendt, godkjent med kommentarer.
- Telefonintervju med Tor Enok Larsen 08.01.12.

V. Jillen-Njaarke

Eira-Fallåsgruppa

- Intervju på Forvik 22.10.11 med Silja Eira Fallås. Møtereferat tilsendt, respons ikke mottatt.
- Intervju på Grong 27.10.11 med Bjørn Fallås. Møtereferat tilsendt, godkjent med kommentarer.

Jillen-Njaarke Øst

- Intervju i Mosjøen 20.10.11 med Torstein Appfjell og Ole Henrik Kappfjell. Møtereferat tilsendt, godkjent med kommentarer.
- Telefonintervju med Torstein Appfjell 08.01.12.

Nordre Helgeland

VI. Røssåga/Toven

Røssåga/Toven Øst

- Intervju på Bleikvassli 20.10.11 med Helge Anti og Sten Renberg. Møtereferat tilsendt, godkjent med kommentarer.
- Telefonintervju med Sten Renberg 07.01.12

Toven-sijten

- Intervju på Hemnesberget 19.10.11 med Bengt Renfjell, Laura Jåma Renfjell, Leif Aksel Renfjell og Leisa Renfjell. Møtereferat tilsendt, godkjent med kommentarer.
- Telefonintervju med Leif Aksel Renfjell 08.01.12.

VII. Ildgruben

- Intervju på Mo i Rana 18.10.11 med Stig Lifjell og Tom Lifjell. Møtereferat tilsendt, respons ikke mottatt.
- Senere telefonintervju med Tom Lifjell, dato ikke registrert.

VIII. Hestmannen/Strandtindene

- Intervju på Mo i Rana 18.10.11 med Jon Petter Gaup, Kurt Jørgen Gaup og Nils Mattis Anti. Møtereferat tilsendt, respons ikke mottatt.

Salten

IX. Saltfjellet

- Spørreundersøkelse tilsendt i desember 2011, svarbrev og separat, utdypende brev mottatt – men såpass seint at det har vært vanskelig å fokusere på Saltfjellgruppa i den grad vi ønsker, vi fikk først informasjon fra dem i februar 2012.

X. Balvatn

- Spørreundersøkelse tilsendt i desember 2011, svarbrev mottatt.
- Telefonintervju foretatt med Per Olof Blind, dato ikke registrert.

XI. Duokta

- Spørreundersøkelse tilsendt i desember 2011, svarbrev mottatt.

Nordre Nordland

XII. Stájggo-Hábmer

Eira-siidaen

- Spørreundersøkelse tilsendt i desember 2011, svarbrev mottatt – men seint, i månedsskiftet januar/februar 2012. Dette har gjort det vanskelig å fokusere på Stájggo-Hábmer.

- Matte Ande Eira har blitt forsøkt kontakta via telefon, men utredere har ikke klart å komme i kontakt med ham. I alle tilfelle skal spørreskjema ha blitt besvart i samråd mellom gruppene.

Labba-siidaen

- Se over ang. besvarelse av spørreskjema.
- Telefonintervju med Per Isak Labba 11.02.12.

XIII. Frostisen

- Spørreundersøkelse sendt ut i desember 2011, svarbrev mottatt.
- Telefonintervju med Per Olav Sara 11.02.12.

XIX. Skjomen

- Spørreundersøkelse sendt ut i desember 2011, svarbrev aldri mottatt.
- Telefonintervju med Per Niia 08.12.11

XX. Forvaltning og andre informanter

- Flere intervjuer med Ing-Lill Pavall, reindriftsagronom i Nordland, både i Oslo og via telefon.
- Utredere hadde lagt inn et besøk på Snåsa, hvor vi ønska å intervju Ansgar J. Kosmo, men han avstod fra å la seg intervju.
- Under Snåsa-delen av feltarbeidet var det også planlagt å intervju representanter fra forvaltninga i Nord-Trøndelag reinbeiteområde, men samtlige var på kurs i den perioden vi på feltarbeid i området. Oppdraget sine økonomiske rammer tillot ikke to feltarbeidsreiser.
- Telefonintervju med Nils Westgård, dato ikke registrert.
- Telefonintervju med Eli Kappfjell 10.01.12. Dette intervjuet godkjent med egen sitatsjekk.
- Telefonintervjuer med tidligere reindriftsagronom Harald Rundhaug 11.02.12 og 26.02.12.
- Flere informative telefonsamtaler med Elsa Lifjell, som også har delt med oss av sitt kildemateriale til stor gevinst for denne utredninga.

XXI. Rådgivere

- Vi ønsker også å uttrykke vår takknemlighet ovenfor våre rådgivere Bård A. Berg og Kirsti Strøm Bull, som har gitt oss innspill og kommentarer ved flere anledninger, bl.a. på et møte i Oslo i januar 2012.

Vedlegg 5

Spørreundersøkelse

Norsk institutt for by- og
regionforskning
Postboks 44 Blindern, 0313 Oslo
Tlf. 22 95 88 00
Kontaktperson: Sigrid Skålnes og
Mikkel Berg-Nordlie
Prosjektnr.: O-2989

Vennligst lever svar innen en uke etter du har mottatt dette!

Du kan bli oppringt av NIBR for å utdype svarene dine.

Kontakt gjerne NIBR v/ Mikkel Berg-Nordlie om du har spørsmål eller kommentarer ang. denne utredninga (+47 48 11 46 48; mikkel.berg-nordlie@nibr.no).

1. Bakgrunnsinformasjon

Jeg/vi tilhører følgende reinbeitedistrikt.....
Om det skjedde en sammenslåing med andre distrikter i 1999, hvilket distrikt tilhørte dere da?.....

Hvor lenge har du/familien vært i reindriften?

- ¹ Mindre enn 5 år
 ² Mellom 5 og 10 år
 ³ Mellom 10 og 15 år
 ⁴ Mer enn 15 år
 ⁵ Vet ikke

Hvor lenge har din familie drevet i dette distriktet (evt. et distrikt som ble sammenslått med andre til det distriktet dere nå driver i)?

- ¹ Bare denne generasjonen
 ² To generasjoner
 ³ Tre generasjoner
 ⁴ Lengre
 ⁵ Vet ikke

Skriv navn på andre distrikter der din familie (far, mor, farfar, farmor osv) har drevet reindrift...

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Organisering av distriktet

Hvor mange personer utøver reindrift i ditt distrikt?

Hvor mange siida-andelshavere er det i ditt distrikt?

Hvor mange sommergrupper er det i ditt distrikt?

Hvor mange vintergrupper er det i ditt distrikt?

Hvem utgjør distriktsstyret? (navn)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Hvordan blir distriktsstyret valgt?

1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐ Vet ikke	5 ☐ Anna
Årsmøtene velger alle på en gang	Årsmøtene skifter noen i styret ut, men aldri alle på en gang	Driftsgruppene velger sine representanter selv		

Synes du noen av disse utsagnene passer på distriktsstyret ditt? *Kryss gjerne av på flere alternativer her.*

- 1 Distriktsstyret representerer flertallet
- 2 Alle driftsgrupper er representert
- 3 Distriktsstyret fungerer svært dårlig
- 4 Mindretallet overkjøres
- 5 Distriktsstyret fungerer på en utmerket måte

Hvordan blir bruken av distriktet planlagt? *Kryss gjerne av flere alternativer her.*

- 1 Vi har en bruksplan.
- 2 Vi har en distriktsplan.
- 3 Vi møtes og snakker sammen på møter.
- 4 Vi møter og snakker sammen i det daglige
- 5 Vet ikke

Opplever dere at alle siida-andeler blir hørt når man lager bruksplaner og distriktsplaner?

- 1 Ja (bruksplan)
- 2 Nei (bruksplan)
- 3 Ja (distriktsplan)
- 4 Nei (distriktsplan)
- 5 Vet ikke

Hvordan blir økonomien i distriktet organisert? *Kryss gjerne av flere alternativer.*

- 1 Distriktsstyret bestemmer.
- 2 Årsmøtet bestemmer retningslinjer
- 3 Vi har både en distriktskasse, og separate kasser for driftsgruppene.
- 4 Driftsgruppene har helt adskilt økonomi
- 5 Vet ikke

Samarbeider utøvere/grupper i distriktet om følgende? *Her kan du krysse av flere alternativer.*

- ¹ Fordeling av beiter
² Organisering av flytting
³ Forvaltning av penger
⁴ Forholdet til næringsaktører utafor reindrifta (utbygging, inngrep, andre næringer osv)
⁵ Forholdet til andre reindrifutsutøvere
⁶ Forholdet til forvaltninga

3. Deltok du i prosessen som førte fram til nye distriktsgrenser i Nordland i 1999?

- ¹ ja ² folk fra familien deltok, ikke jeg ³ andre deltok på vegne av distriktet ⁴ ingen deltok på vegne av vår gruppe ⁵ vet ikke

4. Kjenner du til at andre deltok i prosessen?

- ¹ ja ² nei

Viss ja, hvem kjenner du til som deltok?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. Hvordan hadde det seg at du/dere deltok?

- ¹ ble invitert til å delta av forvaltninga ² ba om å få delta

Spesifiser gjerne hvordan det gikk til at du deltok?

.....

.....

.....

Hvor kom forespørselen om deltakelse fra?

.....

6. Hvem følte du hadde innflytelse i prosessen (*kryss gjerne av flere svaralternativer*)

- 1 jeg/vi 2 andre grupper innen vårt distrikt 3 reindrifts-aktører fra andre distrikt 4 forvaltning a 5 andre

7. Hvordan vurderer du prosessen i ettertid?

- 1 vi følte at våre ønsker ble oppfatta og tatt hensyn til 2 vi følte at vi ble hørt, men at vi ikke vant fram med vårt syn 3 våre synspunkter ble ikke tatt særlig hensyn til 4 ingen tok kontakt med oss for å høre vårt syn

8. Hvordan ble prosessen organisert? *Kryss gjerne av flere svaralternativer.*

- 1 Det var møter med oss i driftsgruppa om saken. 2 Det var møter med hele distriktet på en gang. 3 Det var møter med flere distrikter på en gang. 4 Det var møter med hele området på en gang. 5 Vi ble ikke innkalt til møter.

Hvordan burde prosessen vært organisert? *Kryss gjerne av flere svaralternativer.*

- 1 flere fra distriktene burde blitt hørt
 2 distriktene burde kommet inn tidligere i prosessen.
 3 distriktene fikk for mye innflytelse
 4 det ble for lite åpenhet om prosessen
 5 prosessen tok for lang tid
 6 prosessen tok for kort tid
 7 reindrifts-næringa skulle hatt mer å si for utfallet
 8 vet ikke

9. Hvordan reagerte du på A. Kosmos forslag som kom i 1998?
Kryss gjerne av flere svaralternativer.

1 forslagene var veldig uventa
 2 forslaget tok vare på våre interesser
 3 våre interesser ble ikke tatt til følge
 4 vi opplevde at andre ble hørt mer på enn oss
 5 forslagene var som venta

10. Dersom dere prøvde å endre på Kosmos forslag, nådde dere fram?

1 Ja, og resultatet ble bedre enn forslaget
 2 Ja, men bare delvis. Resultatet ble likevel noe bedre.
 3 Nei, ikke på noen punkter.
 4 Vi prøvde ikke å endre på forslaget til Kosmo

11. Har dere opplevd endringer som følge av grenseendringene i 1999? Kryss gjerne av flere svaralternativer

- Vi mista beiteland til andre distrikter (om så, skriv hvilke distrikter)

.....

- Vi fikk tillagt beiteland (om så, skriv fra hvilke distrikter)

.....

- Vi mista beiter i Sverige (om så, skriv hvor – og til hvem)

.....

- Vi fikk beiter i Sverige (om så, skriv gjerne hvor)

.....

- Andre reindriftsaktører har begynt å bruke vårt distrikt mer (hvem?)

.....

.....

.....

.....

- Andre reindriftsaktører bruker nå vårt distrikt mindre (hvem?)

.....

.....

.....

.....

12. Organisering, planlegging og økonomi

Hva var de største utfordringene/problemene til distriktet før 1999?
Vurder på en skala fra 1 til 4 der 4=kritisk problem, 3= stort problem, 2 = en stor utfordring og 1 = mindre utfordring.

-Beite vinter	__
- Beite høst	__
- Beite høstvinter	__
- Beite sommer	__
- Beite vår	__
- Rovdyr	__
- Konflikter med andre reieiere	__
- Konflikter med svensk reindrift	__
- Interne konflikter i distriktet	__
- Konflikter med andre primærnæringer (jordbruk, fiske osv).	__
- Konflikter med turisme og utfart (turistnæring, hyttebygging osv).	__
- Konflikter med industri (vannkraft, gruver osv.)	__

Vurder de samme utfordringene per i dag, etter distriktsendringene:

Beite vinter ¹ Bedre ² Samme ³ Verre

Dersom det har vært endringer, er det på grunn av distriktsendringene?

¹ Ja ² Delvis ³ Nei
Beite høst ¹ Bedre ² Samme ³ Verre

Dersom det har vært endringer, er det på grunn av distriktsendringene?

¹ Ja ² Delvis ³ Nei
Beite sommer ¹ Bedre ² Samme ³ Verre

Dersom det har vært endringer, er det på grunn av distriktsendringene?

¹ Ja ² Delvis ³ Nei
Beite vår ¹ Bedre ² Samme ³ Verre

Dersom det har vært endringer, er det på grunn av distriktsendringene?

¹ Ja ² Delvis ³ Nei
Rovdyr ¹ Bedre ² Samme ³ Verre

Dersom det har vært endringer, er det på grunn av distriktsendringene?

¹ Ja ² Delvis ³ Nei
Konflikter med andre reineiere ¹ Bedre ² Samme ³ Verre

Dersom det har vært endringer, er det på grunn av distriktsendringene?

¹ Ja ¹ Ja ² Delvis ² Delvis ³ Nei ³ Nei
Konflikter med svensk reindrift ¹ Bedre ² Samme ³ Verre

Dersom det har vært endringer, er det på grunn av distriktsendringene?

1 Ja 2 Delvis 3 Nei

Konflikter med industri (vannkraft, gruver osv.) 1 Bedre 2 Samme 3 Verre

Dersom det har vært endringer, er det på grunn av distriktsendringene?

1 Ja¹ Ja 2 Delvis² Delvis³ Nei 3 Nei

Interne konflikter i distriktet 1 Bedre 2 Samme 3 Verre

Dersom det har vært endringer, er det på grunn av distriktsendringene?

1 Ja 2 Delvis 3 Nei

Konflikter med andre primærnæringene (jordbruk, fiske osv) 1 Bedre 2 Samme 3 Verre

Dersom det har vært endringer, er det på grunn av distriktsendringene?

1 Ja 2 Delvis 3 Nei

Konflikter med andre reieiere 1 Bedre 2 Samme 3 Verre

Dersom det har vært endringer, er det på grunn av distriktsendringene?

1 Ja¹ Ja 2 Delvis² Delvis³ Nei 3 Nei

Konflikter med turisme og utfart (turistnæring, hyttebygging osv). 1 Bedre 2 Samme 3 Verre

Dersom det har vært endringer, er det på grunn av distriktsendringene?

1 Ja 2 Delvis 3 Nei

Konflikter med turisme og utfart (turistnæring, hyttebygging osv). 1 Bedre 2 Samme 3 Verre

Dersom det har vært endringer, er det på grunn av distriktsendringene?

1 Ja 2 Delvis 3 Nei

Konflikter med industri (vannkraft, gruver, osv.) 1 Bedre 2 Samme 3 Verre

Dersom det har vært endringer, er det på grunn av distriktsendringene?

1 Ja 2 Delvis 3 Nei

13. Samarbeidsrelasjoner internt

Opplever dere konflikter i ulike beiteområder inne i distriktet?

1 Ja, ofte 2 Ja, i blant 3 Nei, sjelden 4 Nei, aldri

Er disse konfliktene mellom driftsgrupper eller innad i driftsgruppene? 1 mellom driftsgrupper 2 innad i driftsgrupper

Er dette konflikter mellom reindriftsutøvere som tidligere ikke var i samme distrikt, men har blitt det som følge av distriktsendringene? 1 Ja 2 Nei 3 både mellom sammenslåtte grupper og mellom folk som tidligere var i samme gruppe

Har grenseendringene i 1999 før til endringer i hvordan dere bruker og fordeler bruken av distriktet internt?

¹ Ja

² Nei

Viss ja, beskriv hvilke endringer?

.....

14. Investering og drift: Hvordan har de nye grensene virka inn på behov og muligheter for investering i infrastruktur (for eksempel gjerder, slakteanlegg og gjeterhytter)?

Trengs det mer nyinvesteringer her enn før distriktssammenslåinga?

¹ Nei

² Ja

Hva er de viktigste investeringene?

¹ Hytter

² Gjerder

³ Slakteanlegg

⁴ Anna (spesifiser gjerne her).....

.....

Har behov og muligheter for investering i infrastruktur endra seg etter 1999?

¹ Ja, til det bedre

² Nei

³ Ja, til det verre

Om ja, hvorfor?

.....

15. Har dere venta på denne evalueringa?

- 1 ja, absolutt, vi trodde den skulle komme tidligere.
- 2 vi har lurt på hvor den ble av, men ikke savna den
- 3 nei, det har vi ikke tenkt særlig på
- 4 nei, vi mener evalueringa er unødvendig
- 5 vet ikke

Takk for at du svarte på skjemaet!

Vedlegg 6

Kartverk

Denne utredninga kan med hell leses med nettressursen <https://kart.finn.no> tilgjengelig, da denne kartdatabasen har en søkefunksjon som også aksepterer svært mange samiske stedsnavn. For leseren sin skyld har vi likevel valgt å legge ved visse sentrale kart. I dette vedlegget finner du tre typer kartverk:

- Regionkart viser de tre analytiske regionene vi har delt utredningsområdet inn i: Søndre Helgeland/ Søndre områdegrense; Nordre Helgeland; Salten og Nordre Nordland. Kartene viser dagens distriktsgrenser og distriktsgrensene før 1999, samt dagens områdegrense og områdegrensa før 1991. Kartene, med dagens grenser, er henta fra <https://kart.reindrift.no/reinkart> og inneholder noen feil. Disse feilene er poengtert også i teksten, men består bl.a. av at en del øyer feilaktig er tegna inn, ei øy feilaktig *ikke* er tegna inn, rette streker på noen punkter der grensa egentlig skal følge terrenget mer, og et 'tomt' område mellom Røssåga/Toven og Ildgruben. De tidligere områdegrensene og distriktsgrensene er tegna inn basert på resolusjonsdokumenter og kartverk som har blitt funnet i arkivene til Reindrifftsforvaltninga i Nordland. Disse grensene, som de framstår i kartverket, kan være omtrentlige. Vi minner om at det i alle tilfelle ikke er kartverkene som definerer hvor grensene går, men teksten i de offisielt vedtatte grensebeskrivelsene.
- Detaljkart går nærmere inn på spesifikke deler av utredningsområdet, som er omstridte av ulike grupper, og viser relevante grenser og stedsnavn. Også her er grunnkartene med dagens grenser henta fra nettressursen

<https://kart.reindrift.no/reinkart>, med gamle grenser tegna på av oss.

- Andre kart er en samlebetegnelse på visse nyttige kart som vi har funnet blant dokumentene hos Reindrifftsforvaltninga i Nordland. Vi har kopiert opp de mest sentrale og lagt dem ved her. Kvaliteten på originalene er ikke alltid like gode, men man får i alle fall et visst inntrykk av hva det dreier seg om.

På regionkart og detaljkart signaliserer svarte linjer dagens grenser, lilla stiplede linjer tidligere grenser. Stipla rødbrun linje indikerer på kartet ”Freavna og Kalvvatnene” sydgrense for fellesområdet ”Fraunan”, og på kartet ”Kolbotn og Vikna” nordgrense for fellesområdet ”Rotvikfjell”.

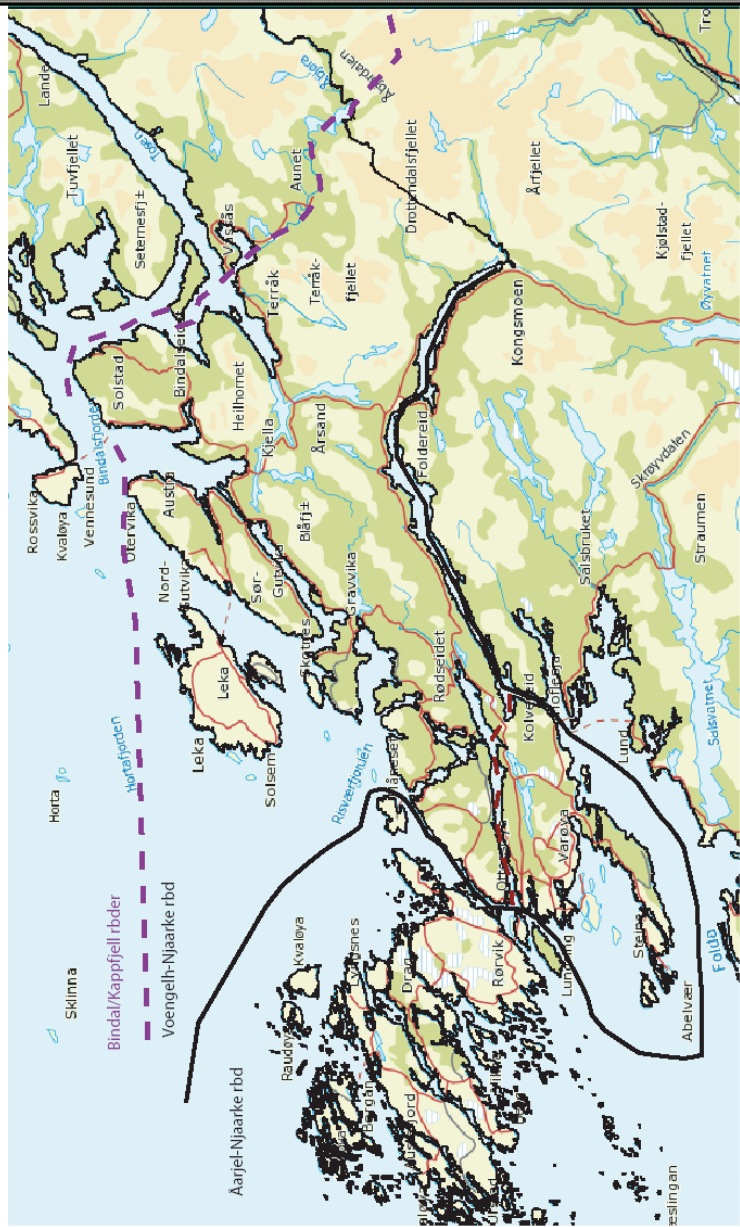
Salten

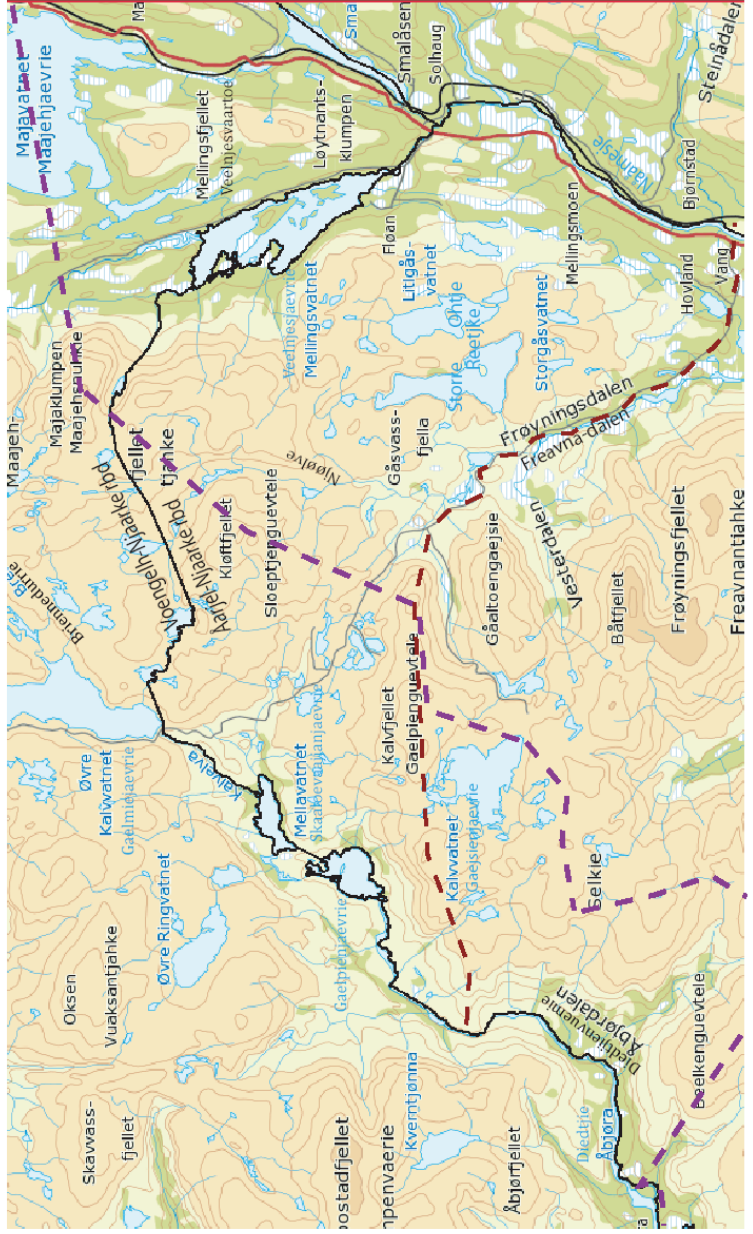
Nordre Nordland

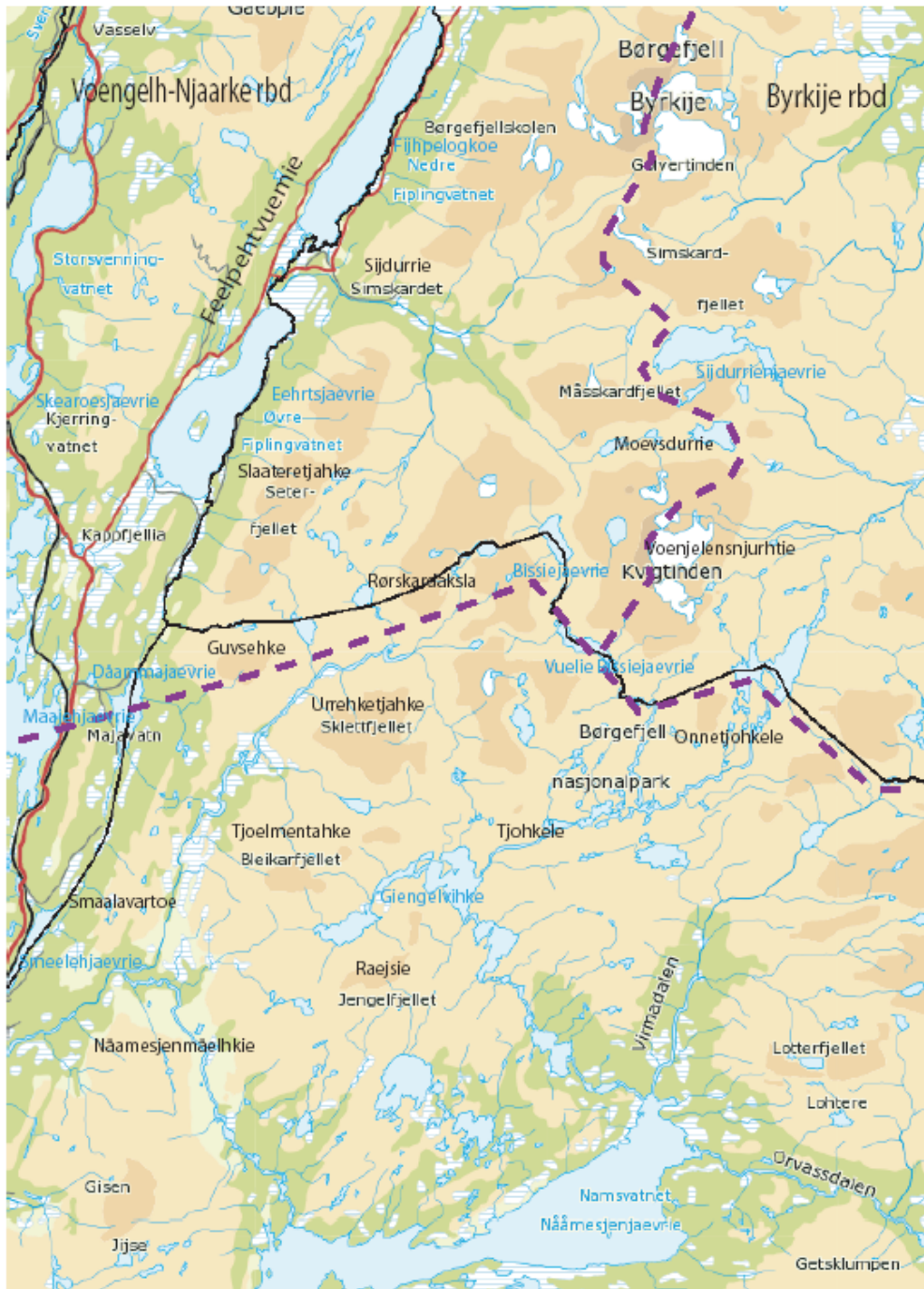
Kolbotn og Vikna

Freavna og Kalvatnene

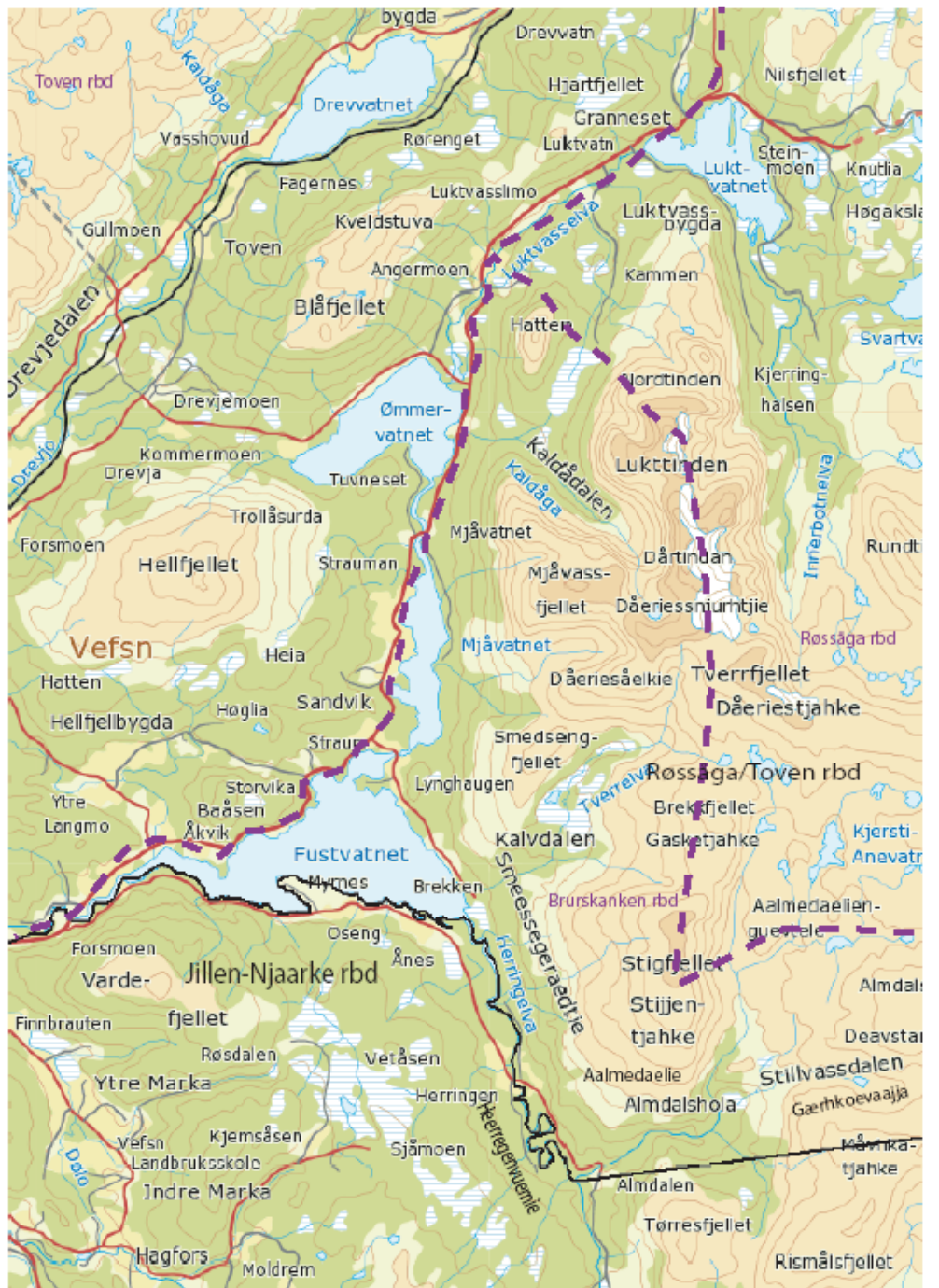
Vestre Børgfjell

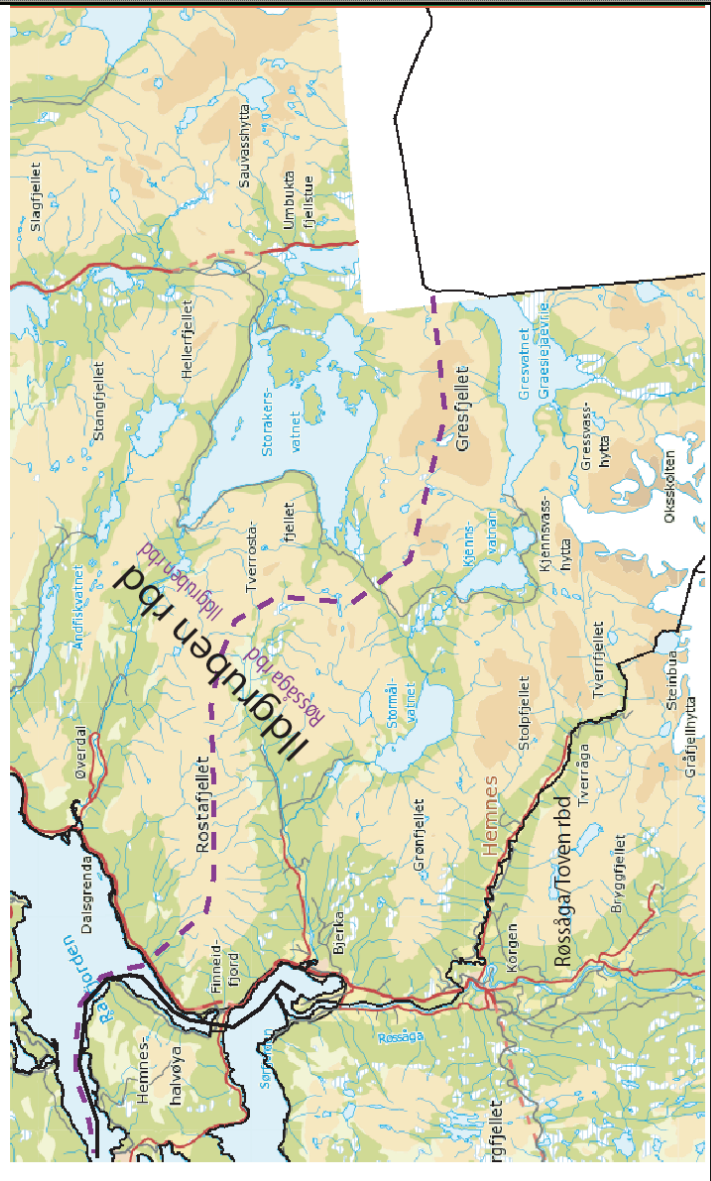
Gamle Kvitfjell reinbeitedistrikt

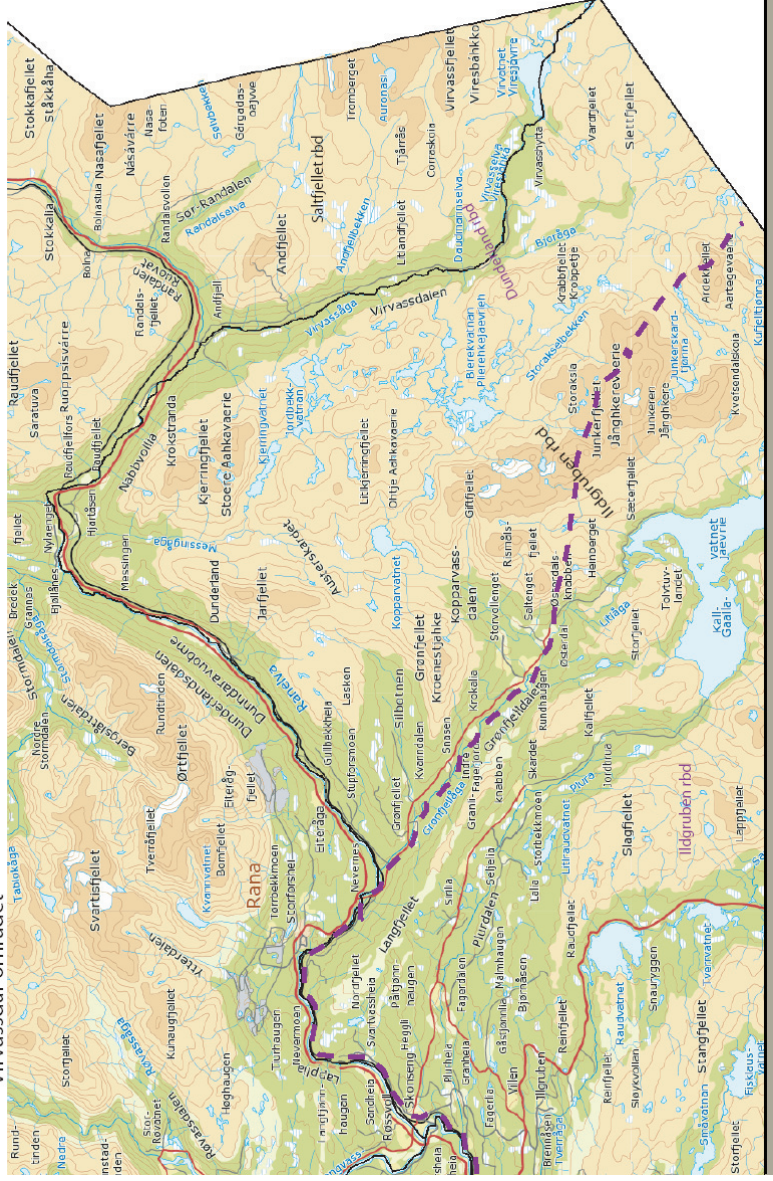
Stijjentjahke-området

Kjensvatn-området

Virvassdal-området

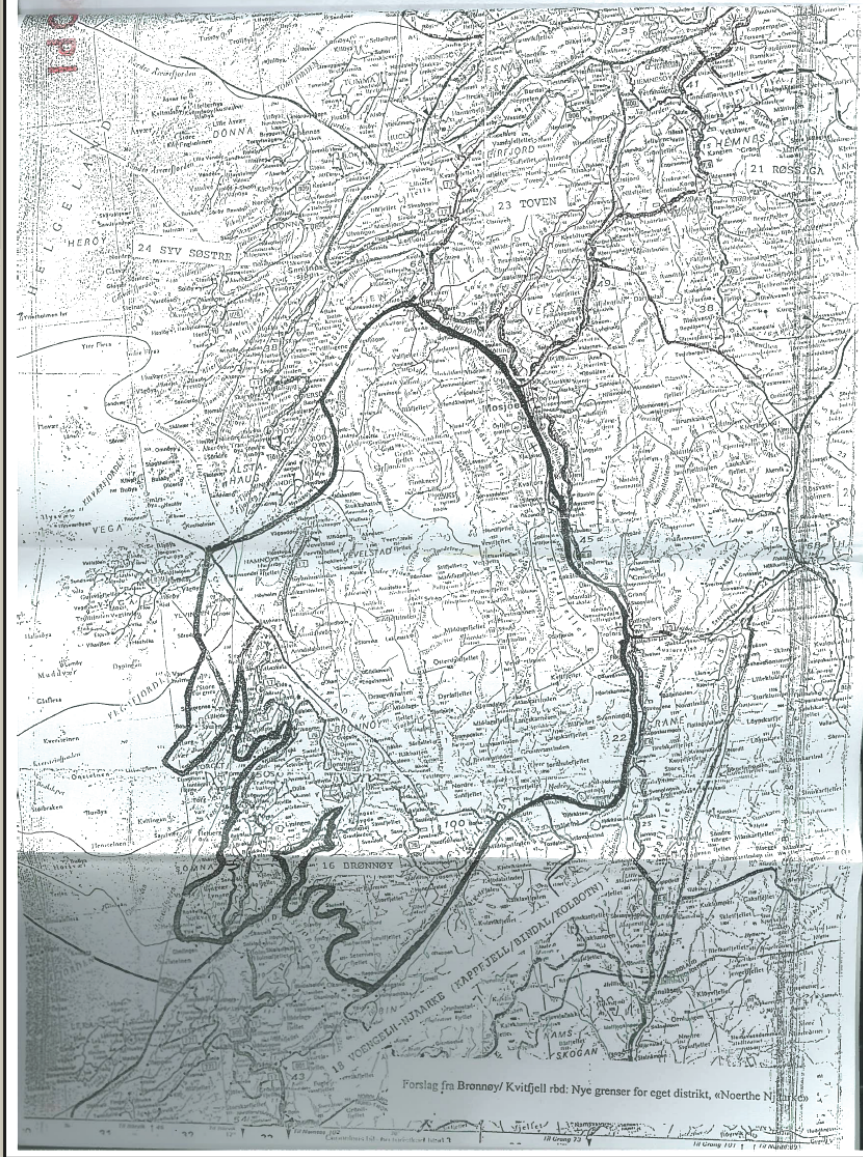

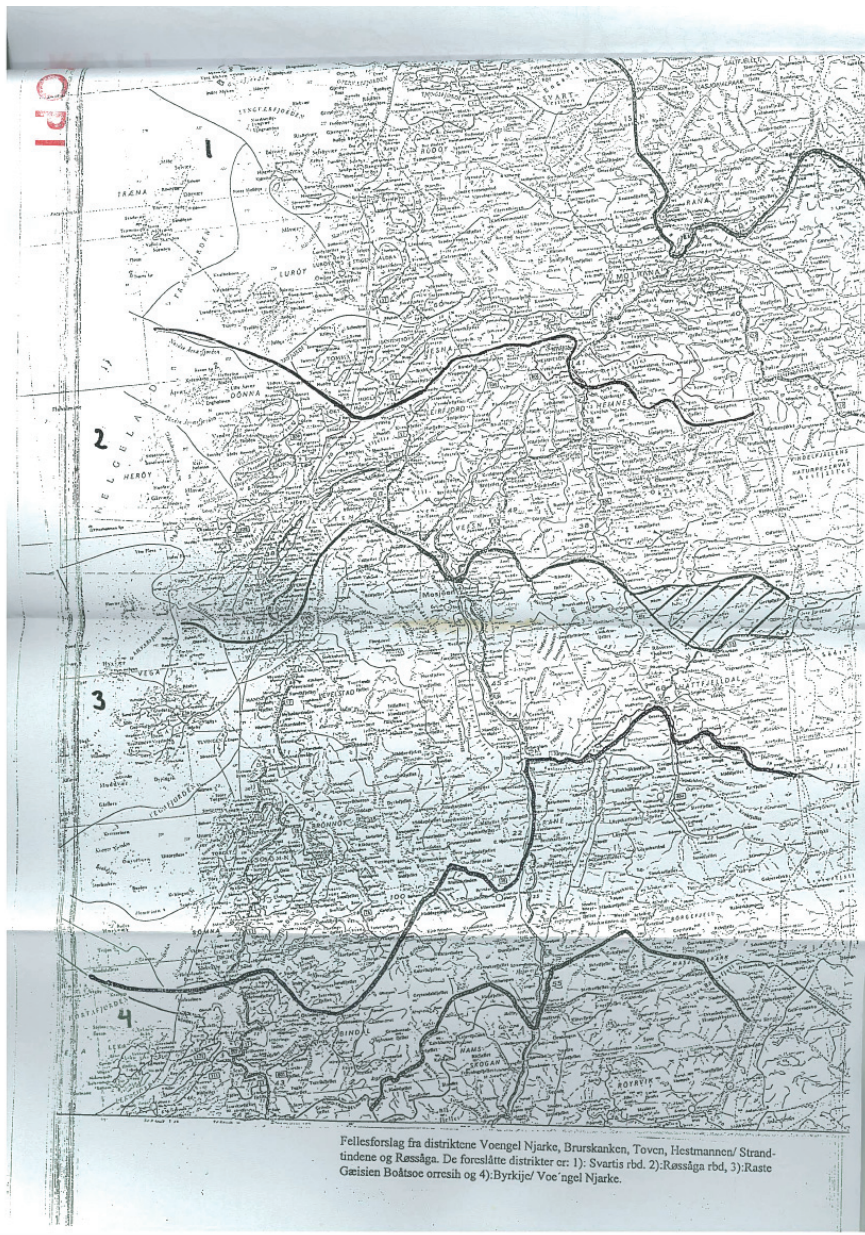
Glomfjorden og Holandsfjorden

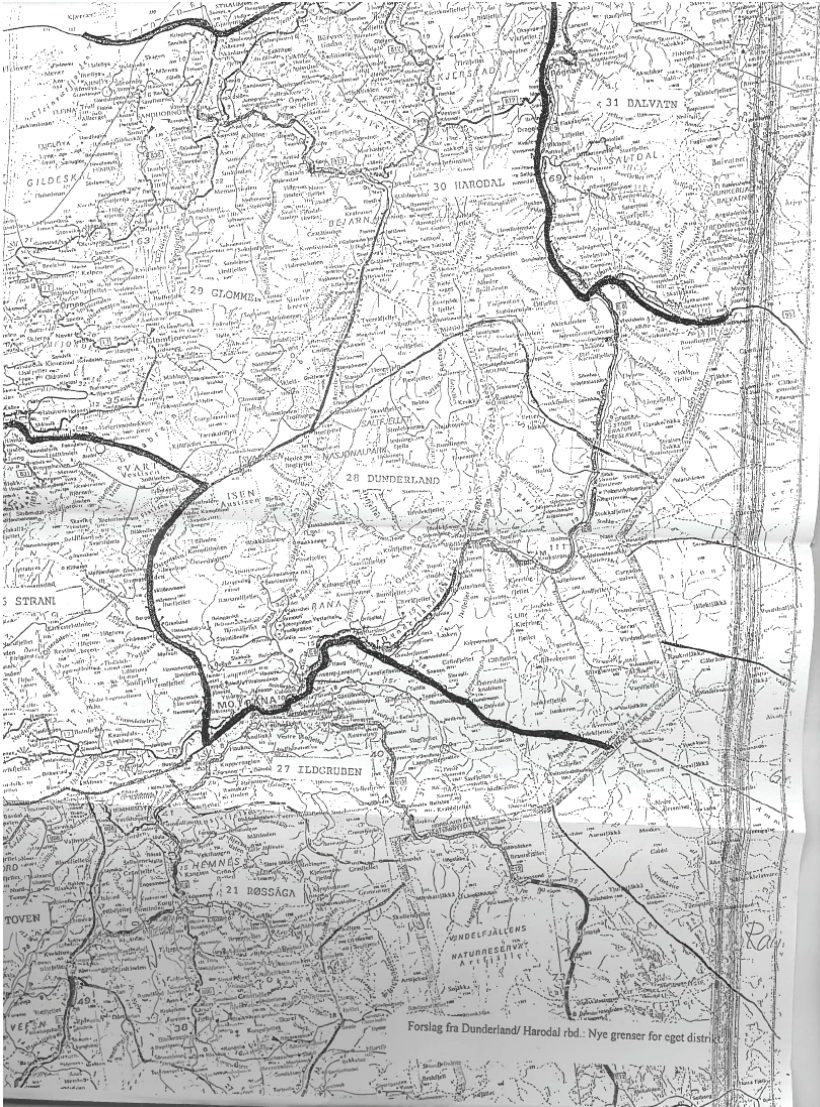

Virak

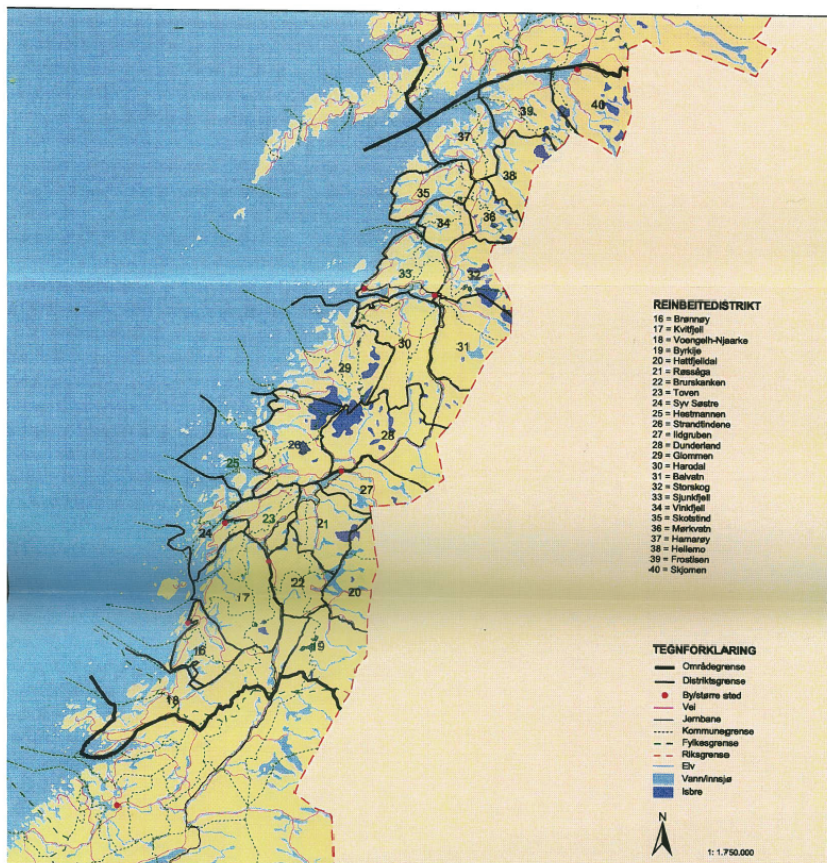

REINBEITEDISTRIKT I NORDLAND

Asplan Viak

Driftsnett til kartverket i Nordland
 Kartet er utarbejdet av
 Asplan Viak Trondheim a/s. Skapet av Vigdis Meland Østrem

PROSJEKT: NY DISTRIKTSINDELING I NORDLAND

Bilag nr.5
 Utgitt: 16.01.1998
 Ref: A.Kosmo

FORSLAG TIL NY DISTRIKTSINDELING NORDLAND

Boardselskapsrådet
Reindriforvaltningen
Statistisk sentralbyrå

Asplan Viak

Statens kartvesen
Statens L&M 457/212 fra Statens kartvesen
Kortet er utarbejdet av
Asplan Viak Trondheim a/s. Statistisk sentralbyrå

PROSJEKT: NY DISTRIKTSINDELING I NORDLAND

Bilag nr. 18
Utgitt: 16.01.1998
Rut: A. Kosmo

NIBR-rapport: 2012:10